

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнського
науково-практичного семінару
(м. Дніпро, 5 листопада 2021 р.)

*До 55-ї річниці з дня заснування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Дніпро-2021

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ
ДЕЛІКТОЛОГІЇ**

*Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару*

(м. Дніпро, 5 листопада 2021 р.)

*До 55-ї річниці з дня заснування Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Дніпро
2022

УДК 342.9+351.7

А 43

*Схвалено науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 4 від 23 грудня 2021р.)*

А 43 Актуальні проблеми ювенальної деліктології : матеріали
Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 5 листоп. 2021 р.).
Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 260 с.

ISBN 978-617-8032-46-3

Збірник містить матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівців-практиків правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює проблеми актуальних питань ювенальної деліктології, як напряду дослідження правопорушень з боку неповнолітніх, або щодо неповнолітніх. Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

*Матеріали подано в редакції авторів тез.
Оргкомітет не несе відповідальності
за їх зміст та автентичність*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

доктор юридичних наук, доцент, Заслужений юрист України **Андрій Фоменко** (голова); доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Лариса Наливайко** (заступник голови); доктор юридичних наук, професор **Андрій Собакарь**; кандидат юридичних наук **Костянтин Бахчев**.

ISBN 978-617-8032-46-3

© ДДУВС, 2022
© Автори, 2021

З М І С Т

Аксьонов Є. М. Правовий аналіз природи інституту ювенальної юстиції та перспективні шляхи його вдосконалення	12
Антипова А.К. Законодавче регулювання застосування адміністративних санкцій щодо неповнолітніх осіб	14
Ахтирський В.М. Застосування адміністративних стягнень до осіб, які не досягли повноліття	16
Бахчев К.В. Проблеми та перспективи діяльності підрозділів Національної поліції України щодо протидії ювенальній деліктності	18
Безрідна Н.О. Відповідальність батьків, законних представників за вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми	21
Бригілевич Л.Р. Булінг та його протидія працівниками ювенальної поліції	23
Брумиський Р.О. Удосконалення та проблемні питання операторів лінії «102» під час роботи з автоматизованими інформаційно-аналітичними системами при отриманні повідомлень про домашнє насильство від дітей	25
Булдакова А. Є. Дитячий (підлітковий) алкоголізм	27
Василенко М.С. Основні засади взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими уповноваженими органами у системі забезпечення та захисту прав дитини	29
Ващенко О.Є. Правовий захист дітей від насильства в сім'ї	31

Водолага В.О.

Профілактична роль інспектора ювенальної превенції
у вирішенні булінгових ситуацій34

Волобуєва В.Г.

Програма відновлення для неповнолітніх,
які є підозрюваними у вчиненні кримінальних правопорушень36

Волошина Ю.О.

Використання працівниками підрозділів ювенальної превенції
спеціальних психологічних знань під час роботи з неповнолітніми40

Гаркуша В.В.

Поняття булінгу як явище в адміністративно-правовому аспекті42

Голубєва Д.В.

Використання поліцейськими спеціальних психологічних
знань під час роботи з малолітніми особами44

Грицієнко В.О.

Особливості провадження у справах про адміністративні
правопорушення, скоєних дітьми, або за участі дітей47

Грузин В.А.

Перейняття міжнародного досвіду щодо проведення інтерв'ю
з неповнолітніми для виявлення ознак та наслідків насильства49

Гузенко В.О.

Проблемні питання застосування
адміністративного впливу до неповнолітніх 52

Гаркуша А.В.

Деякі питання механізму взаємодії ювенальної превенції
з іншими органами у справах дітей 54

Добош В.В.

Деліктність неповнолітніх: адміністративно-правове
регулювання та напрями вдосконалення законодавства
на прикладі зарубіжних країн57

Дрозд В.В., Сverdлов Д.В.

Головні аспекти адміністративних правопорушень,
що здійснюються неповнолітніми59

Жернаков. Д.О.

Взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими уповноваженими органами у системі забезпечення та захисту прав дитини62

Забелін В.О.

Міжнародні стандарти та ключові особливості проведення опитування неповнолітніх64

Задорожня І.О.

Використання поліцейськими спеціальних психологічних знань під час роботи з неповнолітніми: особливості допиту66

Захарченко О.В., Козаков Д.В.

Недосконалість законодавства, як генеза виникнення стереотипів аномії серед неповнолітніх69

Захарченко О.В.

Дитяча злочинність: поняття та характеристика71

Кабаненко.А.М.

Булінг: причини виникнення та протидія..... 73

Камчатний О.О.

Профілактика девіантної поведінки серед підлітків 75

Калашнік Є.В.

Роль шкільного офіцера поліції у формуванні правової поведінки дітей та сучасної молоді 78

Калашнік Є.О., Шевяков М.О., Стовба В.В.

Розгляд ювенальної превенції в аспекті забезпечення формування правомірної моделі поведінки дітей та молоді..... 81

Калашнік Є.О.

Нормативна регламентація протидії насильству за ознакою статі в Україні 83

Каторжних Н.Л.

Особливості роботи працівників ювенальної превенції з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей 86

Кобрусєва.Є.В.

Проблемні аспекти ювенальної деліктології
в контексті трансформаційних процесів інституту сімї 89

Козаков М.С.

Девіантна поведінка. Діти-злочинці. Психологічні травми
в дитинстві, які можуть стати причиною для злочину 91

Клюкіна Т.А.

Профілактичні заходи підрозділів ювенальної превенції
щодо вживання наркотиків неповнолітніми 95

Коляда Д.В.

Удосконалення ювенальної превенції України,
використовуючи досвід країн Європи 98

Конденко Д.Ю.

Особливості роботи ювенальної превенції при взаємодії
з іншими уповноваженими органами в питаннях
розшуку дітей, які зникли безвісті 100

Костюк Ю.А.

Адміністративно-правовий статус батьків чи інших законних
представників неповнолітніх в адміністративно-деліктних відносинах 102

Кожухметова Р.

Применение эффективных мер по предупреждению
суицидов несовершеннолетних субъектами предупреждения,
наделенные функциями по защите физического
и психологического здоровья несовершеннолетних 104

Кравець І.М.

Міжнародні стандарти та ключові особливості
проведення опитування неповнолітніх 109

Круковська А.М.

Загальний порядок та особливості опитування
поліцейським неповнолітньої особи 112

Кучай О.А.

Особливості проведення профілактики вчинення
правопорушень серед неповнолітніх 114

Лазаренко О. О.

Застосування ситуаційної профілактики правопорушень серед дітей як методу проблемно-орієнтовного підходу в діяльності уповноважених підрозділів 116

Лазаренко Н.І.

Адміністративно- правові аспекти індивідуально-профілактичної роботи з особами, які перебувають на обліку 120

Лазарєва Я.А.

Правовий аспект застосування відповідальності за випадки вчинення насильства за ознакою статі123

Леонтєва В.С.

Методи діяльності підрозділів ювенальної превенції України з дітьми, які вчинили правопорушення 125

Лініченко Ю.О.

Неблагополучна сім'я як фактор злочинності неповнолітніх 127

Логвиненко Б.О.

Оптимізація заходів впливу, що можуть застосовуватись до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних правопорушень130

Максимова М.О.

Значення системи ювенальної юстиції в механізмі захисту прав та законних інтересів дітей 132

Масоха В.О.

Проблематика надання допомоги неповнолітнім, які постраждали від проявів насильства 135

Махтура К.С.

Сутність ювенальної превенції в системі запобігання деліктній поведінці серед неповнолітніх 137

Мельник Д.С.

Міжнародні стандарти та особливості опитування неповнолітніх140

Мироненко А. О.

Ювенальна превенція як фундаментальний напрямок діяльності органів національної поліції України в системі адміністративного права 142

Миронюк Р.В.

Ефективність адміністративної відповідальності за булінг 143

Мілка Д.В.

Питання, пов'язані з адміністративно-правовим аспектом опитування неповнолітніх із використанням спеціальних кімнат146

Могильний О.С.

Впровадження міжнародних стандартів протидії домашньому насильству щодо дітей до сучасного українського законодавства148

Мороз В.П.

Деякі питання реагування на випадки булінгу151

Морозова Я.О.

Особливості психологічної підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції155

Нестерцова-Собакарь О.В.

Формування норм професійної етики поліцейського на основі використання зарубіжного досвіду158

Опацький Р.М.

Адміністративно-правові засади здійснення ювенальної превенції 160

Пашинська А.С.

Міжнародні стандарти та особливості проведення опитування неповнолітніх, які постраждали від домашнього насильства163

Пісоцька К.О.

Поняття методу в діяльності підрозділів ювенальної превенції національної поліції України165

Первак О.В.

Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх169

Полякова Ю.Є.

Психологічні аспекти профілактики суїцидів серед підлітків171

Пономаренко С.Ю., Шевяков М.О.

Профілактика девіантної дитячої поведінки174

Попович А.О. Сучасні тенденції вчинення злочинів неповнолітніми	177
Притуляк В.В. Особливості проведення інтерв'ю з дитиною для виявлення наслідків насильства	179
Пугачова Ю.О. Проблеми підготовки працівників поліції ювенальної превенції Національної поліції України	182
Радельчук К.О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх	184
Рибалка А.В. Діти як жертви домашнього насильства.....	186
Рижкова С.А. Профілактична роль інспекторів ювенальної превенції у забезпеченні кібербезпеки дітей	188
Розгон О.Г. Окремі аспекти адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб	191
Руденко А.О. Домашнє насильство відносно дітей: профілактика та протидія	193
Рудницька К.Г. Ключові особливості проведення опитування неповнолітніх, котрі знаходяться у конфлікті із законом	195
Савенко Г.В. Міжнародні стандарти та ключові особливості проведення опитування неповнолітніх в Україні	197
Садовий Р.О. Психологічні основи отримання показань від малолітніх свідків і потерпілих під час розслідування	199
Самойлова С.Ю. Психологічні аспекти та вікові особливості дитини-свідка під час інтерв'ювання у рамках адміністративного провадження	202

Сергійчук К.М.

Міжнародні правові стандарти забезпечення прав неповнолітніх учасників кримінального провадження204

Собакарь А.О.

Протидія деліктності неповнолітніх засобами адміністративної профілактики207

Собаченко М.Є.

Домашнє насильство як загроза національній безпеці210

Стариков І.В.

Профілактика дитячої наркоманії.....213

Сукмановська Л.М., Репан М.І.

До питання забезпечення захисту прав дітей в Україні215

Сухарєва А.О.

Деякі аспекти проведення опитування неповнолітніх: міжнародний досвід219

Сятиня М.Б.

Проблеми та перспективи адміністративної діяльності підрозділів ювенальної превенції в Національній поліції223

Тишков В.О.

Особливості роботи поліцейських із неповнолітніми: проблемні суб'єкти в повсякденній діяльності225

Тінін Д.Г.

Практичний досвід використання поліцейськими спеціальних психологічних знань під час роботи з дітьми, які хворіють на аутизм228

Трень Т.О.

Психологічні особливості роботи працівників підрозділів ювенальної превенції з неповнолітніми230

Тухар К.О.

Досвід Канади щодо протидії булінговим ситуаціям серед неповнолітніх233

Федосов М.М., Поліщук О.С.

Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, скоєних дітьми, або за участі дітей236

Фоміченко Д.О.

Зарубіжний досвід профілактики домашнього насильства238

Холодна В.Є.

Особливості діяльності підрозділів Національної поліції України щодо протидії ювенальній деліктності241

Шайда О.С.

Зарубіжний досвід використання «травма-ведмедів» поліцією у профілактиці посттравматичних стресових розладів у дітей244

Чумак Ю.В.

Протидія булінгу: актуальна проблематика246

Шкотова В.Є.

Соціальні мережі як джерело загрози суїцидальної поведінки серед підлітків250

Шрамко Д.М.

Особливості забезпечення інтерв'ю з дитиною для виявлення наслідків насильства252

Щербина Д.О.

Сучасні проблемні питання діяльності підрозділів ювенальної превенції поліції превентивної діяльності з дітьми, які постраждали від домашнього насильства254

Ярощук О.В.

Роль уповноваженого президента з прав дитини у механізмі запобігання булінгу256

Аксьонов Єгор Максимович,
курсант факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРИРОДИ ІНСТИТУТУ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Нормативно-правові бази багатьох країн світу, особливо європейських визначають особливий порядок адміністративних проваджень справ щодо правопорушень, скоєних дітьми, або щодо таких, що вчинялися за участі дітей. На жаль, положення сучасного Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) не передбачають спеціальних вимог та визначень таких учасників адміністративного правопорушення як діти-свідки, діти-жертви або діти-порушники. У той же час КУпАПом регламентована відповідальність дітей, що скоїли адміністративне правопорушення, за яке можуть бути застосовані певні заходи впливу щодо них.

Ст. 13 КУпАП зазначає: особи, що вчинили адміністративне правопорушення у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, підлягають застосуванню щодо них заходів впливу, передбачених ст. 24-1 цього кодексу. Ці ж особи можуть бути піддані адміністративній відповідальності на загальних підставах, якщо вони скоїли адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 44, 51, 121-127, ч.1-3 ст. 130, ст. 139, ч.2 ст.156, ст.173, ст.174, ст.185, ст.190-195 КУпАП. Ураховуючи характер вчинених дій, що складають адміністративне правопорушення, та особи-порушника, до таких осіб можуть застосовуватися заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУПАП [1].

Слід зазначити, що система підліткової юстиції існує більше ста років. Перший суд підлітків був створений у 1899 році в США. Термін «ювенальної юстиції» почав застосовуватися в Україні вперше у 2003 році. Дане поняття походить від латинського слова «juvenalis» (юнацький) та «justitia» (правосуддя). У даний час ювенальна юстиція – це інститут, який обумовлює здійснення профілактичної роботи щодо проявів злочинності підлітків, а також психологічної реабілітації неповнолітніх, які скоїли правопорушення, так і неповнолітніх, які стали жертвами даного діяння [2].

Забезпечення та контроль за дотриманням прав дітей-жертв, дітей-

свідків адміністративного правопорушення вважаються складовими правосуддя, а також ювенальної превенції. Із огляду на це вважається доцільним проведення аналізу законодавству, що стосується даних положень. Верховною Радою України у березні 2009 року було прийнято Закон України (далі – ЗУ) «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» [3]. Даний нормативно-правовий акт було затверджено з метою забезпечення ефективного здійснення роботи механізму захисту прав дітей в Україні. Під час його формування були використані вимоги «Конвенції ООН про права дитини» [4], були ураховані положення «Декларації тисячоліття ООН» [5] і стратегії прийнятого Підсумкового документа Генеральною Асамблеєю ООН «Світ, сприятливий для дітей» [6].

Вищезазначеним законом були визначені пріоритетні напрями щодо винайдення та реалізації системи ювенальної юстиції шляхом реформи судової системи. Ця реформа має поліпшити національне законодавство у сфері захисту прав дітей, удосконалити превентивну та профілактичну роботу з аспекту запобігання скоєнню дітьми адміністративних та інших правопорушень, створити ефективну систему реабілітації неповнолітніх, які вчинили правопорушення. Даний закон визначає за обов'язок державних органів удосконалити систему соціальної роботи у сім'ях, що мають дітей та опинилися в складних життєвих умовах.

Із метою виконання цього нормативно-правового акту, починаючи від 2010 року, Кабінетом Міністрів України були складені певні плани дій. Українські громадські організації проводили моніторинг й аналізували якість виконання цих програм та ефективність їх розроблення. у результаті розроблювалися рекомендації щодо вдосконалення державної політики, що стосувалася забезпечення та дотримання прав неповнолітніх в Україні.

Отже, слід зазначити, що з наведеного аналізу нормативно-правових та інших підзаконних актів України, а також міжнародних документів впливає доцільність та необхідність дослідження інституту ювенальної юстиції в Україні. Отже, пропонуємо залучити до такого дослідження правників, які мають змогу оцінити та визначити перспективні шляхи вдосконалення національного законодавства щодо регламентації діяльності ювенальної юстиції щодо/стосовно протидії та профілактики адміністративним правопорушенням, що скоюються неповнолітніми, а також реабілітації таких осіб, і осіб, які виступають у зазначених діяннях жертвами або свідками.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10> (дата звернення: 02.11.2021).

2. Закірова С. Ювенальна юстиція в Україні: проблеми, перспективи. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ СТАЗ НЮБ ФПУ. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2734:yjuvenalna-yustitsiya-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 02.11.2021).

3. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року: Закон України від 05.03.2009. № 1065-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1065-17> (дата звернення: 02.11.2021).

4. Конвенція про права дитини: Міжнародний документ від 20.11.1989. Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_021 (дата звернення: 02.11.2021).

5. Декларація тисячоліття організації Об'єднаних Націй: Міжнародний документ від 08.09.2020. Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_621 (дата звернення: 02.11.2021).

6. Декларация и план действий. Мир, пригодный для жизни детей от 10 мая 2002 года. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU02101> (дата звернення: 02.11.2021).

Антипова Аліна Костянтинівна

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічного розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ САНКЦІЙ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Важливим аспектом нормального функціонування будь-якого суспільства є підтриманням державою громадської безпеки та порядку. Саме тому вона має обмежувати людей певними обов'язками, та передбачати юридичну відповідальність за їх порушення. У аналізованому питанні важливе місце посідає адміністративний примус, що застосовуються насамперед із метою виховання особи.

На сьогодні ми можемо спостерігати збільшення кількості вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми особами, відтак, із метою зменшення даних проявів протиправної поведінки, законодавець повинен застосовувати адміністративні санкції.

Вивчаючи вітчизняне законодавство у сфері застосування адміністративних стягнень до неповнолітніх, ми не можемо не звернути увагу на досить вузький перелік справ, за якими даних осіб можна притягнути до відповідальності на загальних підставах. Також важливим аспектом виступає той факт, що у разі вчинення зазначеними особами

адміністративного проступку найчастіше до них будуть застосовуватися не санкції, а заходи адміністративного впливу, що зазначені у статті 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1].

Вивчаючи дану тематику, ми повинні акцентувати увагу на тому, що на сьогодні в нашій державі існує велика кількість недоліків законодавства, пов'язаних із застосуванням санкцій до неповнолітніх. Зокрема, на сьогодні не існує законодавчої бази стосовно особливостей їх застосування, не вказано послідовність дій у випадку, коли призначені судом заходи впливу не виконуються неповнолітніми або ж тими особами, на яких вони були спрямовані [2].

Важливість даного аспекту полягає у тому, що, відповідно до статті 13 КУпАП, існують деякі правопорушення, за які неповнолітній несе відповідальність на загальних умовах, проте, ми маємо розуміти, що не всі санкції можна застосовувати до даного виду осіб, адже саме тому й виникають певні недоліки законодавства в цій сфері.

Відтак яскравим прикладом може виступати санкція статті 122, тобто позбавлення права керування транспортним засобом, оскільки ми не можемо накласти дану санкцію на неповнолітню особу, адже вона не має даного права. Саме тому ми повинні розуміти, що в сучасному законодавстві існують певні недоліки стосовно застосування адміністративних стягнень, щодо неповнолітніх.

Також ми можемо звернути увагу на такий аспект, як застосування до неповнолітньої особи виправних робіт. Отже, попри те, що неповнолітня особа може за певне правопорушення відповідати на загальних умовах, до неї є можливим застосувати дану санкцію виключно за умови її офіційного працевлаштування.

Звісно важливе значення у розгляді справи відіграє суд і він може обрати для неповнолітньої особи альтернативний вид покарання, проте ми розуміємо, що вона має бути належною та результативною, саме тому ми наголошуємо на необхідності перегляду таких випадків, адже перелічені види санкцій мають свої обмеження стосовно їх застосування до даної категорії осіб, що вже не відповідає формулюванню статті 13 на загальних підставах.

Як справедливо відзначають І. Міщук та О. Алексеїчук, до сьогодні залишається неврегульованим питання порядку здійснення судового провадження у справах щодо адміністративних проступків неповнолітніх. Зокрема, у межах КУпАП прямо не передбачено необхідність присутності на судовому засіданні батьків неповнолітнього, педагогів, яким він довіряє чи психолога, які б могли допомогти йому контролювати свій психо-емоційний стан та усвідомити протиправність своїх діянь, зміст і сутність накладеного покарання [3, с. 49]. Тому варто внести відповідні зміни до КУпАП, якими обов'язковість присутності на судових засіданнях представників неповнолітнього правопорушника буде передбачена

Саме тому ми можемо дійти висновку, що на сьогодні в українському законодавстві існує низка проблемних питань пов'язаних із застосування адміністративних санкцій до неповнолітніх осіб, вирішення яких можливе виключно внесенням змін до законодавчих актів, котрі регулюють аналізоване питання.

1. Кодексу України про адміністративні правопорушення : закон України, від 07.12.1984 № 80731-X, поточна редакція 01.10.2021 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 27.10.2021).

2. Ткаля О.В. Особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Новітні кримінально-правові дослідження 2016: зб. наук. пр. / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О.В. Козаченко. Миколаїв: Іліон. 2016. С. 87–90. (дата звернення 27.10.2021).

3. Міщук І.В., Алексейчук О.А. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Випуск 5. Том 2. С. 46-50. (дата звернення 27.10.2021).

Ахтирський Віталій Миколайович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ ДО ОСІБ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ПОВНОЛІТТЯ

У сучасному суспільстві правопорушення вчиняються не лише особами, які не досягли повноліття. Відтак означена проблема на території нашої держави набуває все більшої актуальності, і ми маємо звернути особливу увагу на застосування до таких осіб адміністративних стягнень.

Необхідно звернути увагу на той факт, що на сьогодні дана проблема є дуже актуальною, і насамперед це необхідно пов'язати з тим, що вони мають особливий вплив на моральний стан суспільства, а також відіграють важливу роль у розвитку кожної демократичної держави.

Вивчаючи дану тематику, ми маємо звернути увагу на працю Ю. Ковальчук, що визначає адміністративну відповідальність неповнолітніх як безпосереднє використання у зазначеному законодавцем порядку

адміністративних стягнень або ж інших заходів виховного характеру. Дані заходи застосовуються до неповнолітніх осіб, котрі вчинили адміністративні правопорушення з метою прищеплення їм поваги до законодавчої бази нашої держави, до правил співіснування у суспільстві, а також попередженню вчинення ними нових правопорушень [1, с. 126].

Також нам необхідно звернути особливу увагу на те, що адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами мають пом'якшувальний характер. Насамперед це слід пов'язати з тим, що дані особи мають нестійку психіку, а також їх життєвий досвід не є достатнім, щоб правильно вирішувати, як діяти в певній ситуації. Зазначені особи також легко підпадають під вплив оточуючих, а також не завжди можуть усвідомлювати протиправність свого діяння. Саме ці ознаки дають нам право стверджувати, що адміністративна відповідальність за вчинені цими особами правопорушення буде м'якшою.

Відтак ми маємо наголосити, що до осіб, які не досягли повноліття, застосовуються заходи адміністративного примусу, що надаються нам законодавцем у статті 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2].

Із даного факту випливає те, що законодавець підходить до цього питання з особливою уважністю, адже зазначена категорія правопорушників має свої особливості, котрі насамперед пов'язані з їх віком, та іншими особливостями.

Також ми маємо зазначити, що у разі передачі особи на поруки або ж під нагляд, важливим аспектом виступає те, що даними особами можуть виступати лише ті, які в змозі позитивно вплинути на поведінку неповнолітньої особи.

Хоча наше законодавство є досить толерантним до неповнолітніх правопорушників, проте існують випадки, коли вони повинні відповідати за загальними правилами. Відтак перелік даних випадків законодавець надає нам у статті 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Отже, можемо зробити висновок, що у випадку вчинення певних адміністративних правопорушень особи, котрі не досягли 18 років, будуть нести відповідальність на рівні з повнолітніми особами, насамперед це пов'язано з небезпечністю даного діяння.

Виходячи з цього ми можемо дійти висновку, що сучасне законодавство в даній сфері має свої особливості й насамперед направлене на їх попередження.

1. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. Підприємництво, господарство і право. № 8. 2017. С. 198. (дата звернення 27.10.2021).

2. Кодексу України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 80731-X, поточна редакція 01.10.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 27.10.2021)

Бахчев Костянтин Вікторович
декан факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
полковник поліції;

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЮВЕНАЛЬНІЙ ДЕЛІКТНОСТІ

Одним із пріоритетних завдань сучасного правового суспільства є захист прав та інтересів дітей. Особливе ставлення соціуму саме до дитини обумовлене тим, що вона нездатна самостійно захищати свої інтереси та права. Адже, діти залежать від рішень батьків чи інших дорослих, які опікуються ними, не завжди можуть самостійно звернутися за правовою допомогою та є емоційно вразливими.

Усебічна охорона прав та інтересів дітей є надзвичайно важливою для нашого суспільства та держави, оскільки від захищеності дитини сьогодні прямо залежить її формування як повноцінного громадянина в майбутньому, а тому, на сьогодні, завданням правових інститутів є створення соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов та гарантій для фізичного, культурного, інтелектуального розвитку дитини, забезпечення й захисту її прав та законних інтересів. В Україні структура державних органів у сфері захисту прав дитини є досить розгалуженою, де кожен елемент має свої функції, завдання, повноваження та компетенцію.

Національна поліція України відіграє важливу роль в охороні прав та інтересів дітей, адже діяльність спеціально уповноважених підрозділів спрямована на припинення, розкриття та профілактику правопорушень, що вчиняються дітьми та відносно дітей. Так, у статті 1 Закону України «Про Національну поліцію» зазначається: «Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку»[1]. Теоретики та практики зазначають, що одним із головних методів попередження правопорушень (деліктів) серед неповнолітніх є профілактичні заходи. Тому основним напрямком на шляху зменшення та протидії дитячій злочинності є розвиток підрозділів Національної поліції, основною метою діяльності яких і є профілактика правопорушень.

Згідно зі звітом Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у період з 2018 по 2020 рік поліцією зареєстровано

злочинів, що вчиненні стосовно дітей у такій кількості: у 2018 році – 4380; у 2019 році – 4082; у 2020 році року майже 3400 злочинів, скоєних стосовно дітей. Щодо вчинення дітьми правопорушень то: у 2018 році – 5700, у 2019 році – 4900, у 2020 році скоєно майже 4400 випадків злочинів [2]. Можемо констатувати, що на сьогодні залишається актуальною проблема дитячої злочинності. Тому необхідним є пошук та якісні зміни як у законодавстві, так і в практичній його реалізації.

На сучасному етапі у структурі поліції основним виконавцем завдань із захисту прав і законних інтересів дітей та профілактики правопорушень є підрозділи ювенальної превенції [4]. Діяльність підрозділів регулюється Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, що затверджена наказом МВС № 1044 від 12.12.2017 року. За час створення нового підрозділу ювенальна превенція досягла значних показників у сфері захисту прав дітей, але також у діяльності підрозділу існують певні проблеми.

Однією з таких проблем є реалізація такого повноваження як направлення дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах внаслідок жорстокого поводження з нею або наявності загрози її життю чи здоров'ю, до закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги.

Згідно з п. 9 Постанови Кабінету міністрів України від 01.06.2020 року № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» У разі надходження звернення, повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах унаслідок жорстокого поводження з нею або наявності загрози її життю чи здоров'ю, служба у справах дітей разом із підрозділом органу Національної поліції, фахівцем із соціальної роботи або іншим надавачем соціальних послуг (у разі наявності можливості залучення), представником закладу охорони здоров'я, які діють у межах своїх повноважень, протягом однієї доби проводить оцінку рівня безпеки дитини. У разі виявлення (підтвердження) під час проведення оцінки рівня безпеки дитини фактів загрози її життю чи здоров'ю, вона може бути негайно направлена до закладу охорони здоров'я для проведення та документування результатів медичного обстеження у порядку, затвердженому МОЗ. Також для проведення судово-медичної експертизи (у разі потреби), надання необхідної медичної допомоги, у тому числі лікування в стаціонарних умовах, або бути тимчасово влаштованою відповідно до пункту 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), зокрема до сім'ї родичів, знайомих, родини патронатного вихователя. [5] Але практичне застосування даної норми на сьогодні є досить проблемним в умовах пандемії. Через перенавантаження медичної системи та переобладнання дитячих лікарень на

заклади для лікування осіб віком від 18 років, реалізація захисту прав дитини, яка стала жертвою злочину, стає неможливим. Тому ця проблема має бути вирішена на законодавчому рівні в найкоротший проміжок часу.

Слід звернути увагу, що принципово новим завданням для ювенальної превенції та взагалі для поліції стало провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти. Проте аналіз положень Постанови КМУ від 13.09.2017 р. № 684 «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів» дає підстави стверджувати, що чільне місце у цих відносинах належить перш за все посадовцям служби у справах дітей. Поліцейські в межах повноважень, визначених Законом України «Про Національну поліцію», забезпечують виконання обов'язків фахівцями служби у справах дітей, аж до застосування до батьків дитини чи інших осіб поліцейських заходів примусу. Тому більш правильним буде таку діяльність визначити як «сприяння». Отже, зазначене основне завдання підрозділів ЮП, визначене у п. 1 Інструкції з ОРПЮП, варто сформулювати як «сприяння уповноваженим органам у захисті права дитини на здобуття загальної середньої освіти» [4].

Щодо питання профілактики вчинення правопорушень неповнолітніми, то необхідним є створення чи розширення бази неповнолітніх із оцінкою ризиків потенційних можливих правопорушників. Наприклад, виховує бабуся чи дідусь, родичі чи близькі, які мають залежності, дитина яка часто без поважних причин не відвідує школу і т.д.

Проблемні питання існують і в організації роботи підрозділів ЮП. Зокрема, з доповіді голови управління ювенальної превенції, організаційним (внутрішнім) недоліком роботи підрозділів ювенальної превенції НПУ є недостатня кількість особового складу. Наприклад, навантаження на одного ювенального поліцейського в деяких областях України досягає 13 тисяч дітей. Така статистика як безпосередньо так і опосередковано суттєво знижує надання якісних послуг та знижує рівень захищеності дитини, що стикнулася з порушенням її прав.

Разом із цим можна констатувати й певний прогрес в організації діяльності підрозділів ЮП, що простежується у посиленні компоненту захисту прав дітей, особливо тих, які перебувають у складній життєвій ситуації та в конфлікті із законом[4]. На сьогодні в поліції успішно реалізовано проект співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції», спільна соціальна послуга «Пошук дітей», та підрозділ у боротьбі з домашнім насильством «Поліна». Здобуває поширення формування та використання у системі ювенально-превентивних заходів баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України, а також веб-сайтів та соціальних мереж Інтернету.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580 VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58019#Text>.

2. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2018-2019 році. URL :

https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf.

3. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf>.

4. Іщенко І. Проблеми та досягнення в організації роботи підрозділів ювенальної превенції національної поліції України. *Правовий часопис Донбасу № 3 (64) 2018*.

5. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Постанова Кабінету міністрів України від 01.06.2020 року № 585. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

Безрідна Наталія Олександрівна,
курсант курсу навчального наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ, ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Доцільно розпочати з того, що адміністративна відповідальність має за мету виховувати осіб, що причетні до вчинення правопорушень у цій сфері. До того ж, профілактика таких протиправних діянь здійснюється з дотриманням вимог чинного законодавства. На сьогодні зростає кількість адміністративних правопорушень, що вчинені неповнолітніми, відповідальність за які повинні нести їх законні представники чи батьки. Боротьба з таким напрямом правопорушень є досить актуальним питанням для держави. Адже забезпечення ефективності основних напрямів цієї боротьби, необхідне з метою мінімізації таких правопорушень та запобігання вчиненню нових. Проблематика даної теми привертає увагу науковців різних галузей права. Виходячи з цього, дана тема є актуальною як у науковому, так і у практичному значенні.

Причина адміністративних правопорушень неповнолітніми тісно пов'язана з такими умовами: соціальним становищем, вихованням у сім'ї, оточенням, психічним розвитком.

Невиконання особами, що доглядають за неповнолітніми, своїх обов'язків є головною соціальною проблемою. Легковажне ставлення до

поведінки дитини, відсутність належного контролю, залишення неповнолітніх без нагляду є поштовхом для вчинення останніми діянь, що порушують громадський порядок [1, с. 117]. Отже, причина протиправної поведінки неповнолітніх є наслідком недбалого виконання батьками, особами, які їх замінюють, своїх обов'язків із виховання.

За дослідженнями, найпоширенішими правопорушеннями, що вчиняють неповнолітні є:

1. Куріння тютюнових виробів у громадських місцях – стаття 175-1 КУпАП (3,3 тисячі осіб);
2. Розпивання алкогольних та слабоалкогольних напоїв у заборонених місцях – стаття 178 КУпАП (2,3 тисячі осіб);
3. Проживання без паспорта – стаття 197 КУпАП (1,7 тисяч осіб) [2].

На нашу думку, для попередження правопорушень серед неповнолітніх необхідно не тільки притягувати батьків або законних представників до відповідальності, але й усувати умови, що негативно впливають на нормальний розвиток або порушують його.

Виходячи з викладеного матеріалу, важливо доповнити, що батьки чи особи, що їх замінюють, мають нести відповідальність за вчинене правопорушення їх неповнолітньою дитиною відповідно до статті 184 КУпАП.

Отже, забезпечення правопорядку в суспільстві та мирного життя гарантується з боку держави, метою підтримання належного громадського порядку та безпеки, дотриманням правил поведінки. Неповнолітні через свій вік не можуть повною мірою усвідомлювати значення своїх вчинків, тому держава обмежує їх здатність створювати для себе обов'язки та нести відповідальність.

1. Артеменко А. В. Адміністративно-правова відповідальність за невиконання обов'язків по утриманню та вихованню неповнолітніх їх батьками (іншими законними представниками). Право і суспільство. 2020. № 3. С. 116 – 121.

2. Судова влада України. Огляд даних про стан здійснення правосуддя. URL: http://www.court.gov.ua/userfiles/media/media/ogl_2018.pdf (дата звернення 01.11.2021).

Бригілевич Лорина Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Захарченко Олександр Валерійович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БУЛІНГ ТА ЙОГО ПРОТИДІЯ ПРАЦІВНИКАМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Питання булінгу є одним з найбільш болючим питанням сучасності.

Булінг з англійської мови перекладається як «залякування та цькування». Булінг – це умисне, тобто свідоме вчинення суспільно шкідливих дій, за які передбачає настання девіантних наслідків та бажає їх настання, цькування особи, зазвичай для самовираження та становлення свого авторитету та за своїми ознаками є видом агресії, але не як самозахист. На жаль, найбільше зафіксовано випадків булінгу щодо дітей, які є певною мірою беззахисними. Чимало дітей щодня стають жертвами насмішок з боку однолітків. Проте найбільш принизливим для дитини є масштабність цих насмішок (булінг зі сторони більшої частини класу, у соціальних мережах, месенджерах, та, навіть, зі сторони викладачів). Найчастіше жертвами булінгу стають представники соціальних меншин, щодо расових, національних, релігійних відокремленостей, а також представники різних субкультур.

Протидіяти та запобігати цькуванню можуть працівники Національної поліції, які уповноважені притягнути особу до одного з різновидів юридичної відповідальності.

За вчинення суспільно шкідливих дій, які за своїми ознаками є булінгом, в українському законодавстві передбачена відповідальність за ст. 173-4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема накладення адміністративного стягнення на батьків або осіб, які їх замінюють у вигляді штрафу. Тому дитина, яка не досягла 16 років, не відчує на собі складність виплати даного стягнення і підліток може продовжити цькувати «обрану жертву». Пояснити дитині, що так не можна, що це погано, не так легко, оскільки «смак влади та переваги» у їх віці дуже подобається, бо підліток — це особа, яка формується та знаходить собі місце у соціальному світі. Тому дорослим складно працювати з дітьми, оскільки вони мають іншу психологію і іноді мають

інше бачення світу. Спілкуватися з дітьми та загалом з ними працювати буде більш легше особі, яка підготовлена і є певною мірою дитячим психологом. Таким працівником у структурі Національної поліції є працівники ювенальної превенції.

Ювенальна превенція як складова Національної поліція перш за все проводить профілактичні бесіди в закладах освіти, таким чином запобігаючи можливим випадкам булінгу серед здобувачів освіти.

По-друге, надають правову допомогу особам, які стали жертвами булінгу.

По-третє, беруть на облік осіб, які цькують інших учасників освітнього процесу відповідно до наказу МВС від 25.06.2020 №488[1].

Ювенальна превенція повинна швидко реагувати на повідомлення від осіб на прояви булінгу, які надходять за лінією «102», оскільки перші прояви простіше припинити, аніж булінг, що тривав певний період часу[2].

Проте, булінг достатньо складно виявити дорослим, оскільки цькування зазвичай відбуваються не на очах дорослих, зокрема викладачів, а у колі підлітків.

Тому, для ефективної протидії булінгу в закладах освіти, працівники Національної поліції України повинні співпрацювати з викладачами та директорами закладів освіти, які, у свою чергу, повинні знати та вміти розпізнати ознаки булінгу серед школярів.

Отже, у сучасному світі гостро стоїть питання булінгу, особливо серед школярів. Найбільше ефективно йому можуть протидіяти та запобігати підготовлені фахівці на самперед працівники Ювенальної превенції, які постійно взаємодіють з викладачами освітніх установ, а також можуть спілкуватися з дітьми, знаючи та вивчаючи їх психологію.

1. Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Наказ МВС від 25.06.2020 №488. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>.

2. Краматорське районне управління поліції. Донецької області. «Що таке булінг та як йому протидіяти: про це ювенальні поліцейські розповіли школярам». URL : <http://kramatorsk-police.dn.ua/news/view/8233>.

Брумиський Роман Олегович

курсант підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПЕРАТОРІВ ЛІНІЇ «102» ПІД ЧАС РОБОТИ З АВТОМАТИЗОВАНИМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИМИ СИСТЕМАМИ ПРИ ОТРИМАННІ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ВІД ДІТЕЙ

На сьогоднішній день в Україні досить гостро постає проблема домашнього насильства. Найчастіше факторами, що впливають на це, є психологічні фактори, методи виховання, соціальне та економічне становище родини.

У сучасних умовах в системі Національної поліції створено мобільні групи протидії домашньому насильству, що називаються – «Поліна». Основним обов'язком таких поліцейських є протидія домашньому насильству з усіма впливовими факторами. Діяльність таких органів базується на дотриманні міжнародного та національного законодавства кожної держави окремо [1]. Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» створено та введено в дію спеціально уповноважені підрозділи органів Національної поліції у сфері реалізації ювенальної превенції [2]. До складу цих груп входять дільничні офіцери поліції, працівники ювенальної превенції, слідчі підрозділи та карний розшук, патрульна поліція.

На жаль, в умовах сьогодення особливо вразливою категорією жертв домашнього насильства є діти. У свою чергу, для реагування на факти домашнього насильства на підставі повідомлення дитини потрібно володіти певними знаннями та навиками роботи з цією категорією осіб. Адже не завжди діти матимуть змогу чітко та якісно надавати інформацію: не дозволяє обстановка, страх, наявність кривдника в приміщенні тощо.

Для висвітлення проблемних питань роботи операторів лінії «102» потрібно зазначити, що операторами переважно працюють цивільні люди, які мають різні ступені вищої освіти з різних галузей, а також різний рівень досвіду, особливо стосовно роботи з неповнолітніми. Найголовніша задача оператора «102» – утримувати дитину на лінії до приїзду поліції. Це потрібно для того, щоб дистанційно контролювати обстановку на місці події, вчасних порад дитині, контроль емоційного стану постраждалого. Важливо розуміти

специфіку спілкування з дітьми в кризовій та небезпечній ситуації. Дуже важливим для оператора «102» у такій ситуації проявляти свій професіоналізм – стримуватись від гучних та різких звернень, не підвищувати тон, зберігати спокійний тембр голосу, щоб дитина в критичній ситуації не замкнулась та відчувала безпеку зі сторони поліції, забезпечити довіру до поліції. Водночас, слід обережно запитати адресу, може вона говорити чи ні, де вона зараз знаходиться та за яких умов, розпитати/поцікавитись щодо обставин події. Знаходимо інформацію про мешканців цієї адреси, якщо наявна інформація в автоматизованих обліках. За необхідності встановлюємо дані сусідів та прохаємо допомогти дитині за можливості. Паралельно з дзвінком оператор заносить дані про подію до системи «Цунамі», та направляє заповнену картку до планшету наряду патрульної поліції. Вони прибувають на виклик та з'ясовують обставини події. У ситуації, коли від домашнього насильства постраждала дитина, залучається працівник ювенальної превенції.

На жаль, багато дітей не знають, що саме означає термін «домашнє насильство», його види, куди звертатися за допомогою та бояться про це говорити. Ці факти свідчать про необізнаність населення з цією інформацією, а також недостатнє правове виховання. Учителі зазвичай не цікавляться у дитини про становище в сім'ї, а синці взагалі можуть сприйняти як результат дитячих пустощів. Дітей мало інформують щодо їх прав та їх захисту. Представники ювенальної превенції повинні проводити в навчальних закладах просвітницько-ознайомчі заходи, на яких пояснюватимуть дітям інформацію про види домашнього насильства, як від нього захиститися та куди звертатися для захисту своїх прав.

Підводячи підсумок, можемо зазначити, що на сьогоднішній день вказаний напрямок діяльності є дуже актуальним та потребує великої уваги. Оператори «102» повинні постійно удосконалювати свої навички за допомогою тренінгів зі спеціалістами, які допоможуть у спілкуванні з дітьми, із розвитком стресостійкості та самоконтролю в екстрених ситуаціях, щоб спокійно та професійно аналізувати та кваліфікувати подію та давати вчасні доречні поради.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19 груд. 2017 р. № 1044. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE3.

Булдакова Анастасія Євгеніївна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Свердлов Дмитро Вікторович
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДИТЯЧИЙ (ПІДЛІТКОВИЙ) АЛКОГОЛІЗМ

Алкоголізм – один з найпоширеніших чинників, що здатні зруйнувати життя кожного. Це, у більшості випадків, невиліковна хвороба, що поступово знищує людину як індивіда, шкодить її внутрішньому світу й, відповідно, повністю змінює зовнішнє становище, що включає його місце в суспільстві, ставлення оточуючих, сімейний стан, здатність працювати тощо. Усі можуть стати його жертвою: питання лише в тому, як сильно людину затягне почуття, що дає алкоголь і чи зможе вона чинити опір цьому почуттю. Це не залежить від віку, статі, фізичної підготовки, стресостійкості тощо. Іншими словами захворіти може не тільки чоловік у якого, наприклад, проблеми на роботі і та якого не має часу на спорт, а жінки та навіть діти. Алкоголізм дітей є більш небезпечний й не менш поширений, тому він є сучасною проблемою усього світу, зокрема України.

Дехто підтримує думку, що алкоголь – це не так шкідливо як наркотики й можна собі дозволити випити спиртовий напій, оскільки він менш негативно впливає на здоров'я, аніж наркотичні засоби, проте ця теза хибна. Алкоголь здатний викликати таку ж сильну залежність, що й наркотики, а зловживання ним – призвести до не менш шкідливих наслідків. Алкоголь складається з етилового спирту. У нас в крові й так є певна частка цього спирту, що утворюється внаслідок природних процесів. Саме збільшення його концентрації призводить до залежності, оскільки ми порушуємо дозу, встановлену організмом і збільшуємо норму. Але якщо вживати його систематично, то стійкість до сп'яніння буде збільшуватись і для отримання певного ефекту задоволення потрібно буде щоразу збільшувати дозу. [1]

Небезпечність алкоголізму дітей виявляється саме в несформованості організму. По-перше, руйнівний ефект алкоголю на органи дитини значно більший, ніж у дорослої людини, оскільки органи ще не можуть із ним боротися. Наприклад, печінка не може розщеплювати етиловий спирт, оскільки в ній ще не виробляється відповідний гормон, у результаті чого вона руйнується значно швидше. По-друге, у підлітковому віці залежність формується швидше. Це обумовлюється тим, що вживають підлітки.

Переважно це буде не горілка, а слабоалкогольні напої, пиво, що, фактично, є спиртом, змішаним з соком чи водою, що викликає сп'яніння швидше за горілку, оскільки швидше всмоктується в кров. [2]

В Україні кожні 4 роки проводиться опитування підлітків щодо вживання ними алкогольних напоїв. Так, у 2019 році Європейське опитування учнів у віці з 14 до 18 років щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин показало доволі високий рівень вживання цих речовин – за отриманими даними Україна є першою серед інших опитаних країн, у яких поширений дитячий алкоголізм. За статистикою, зі збільшенням віку зростає й кількість вживання алкоголю. Тобто, підлітки 14-15 років вживають його рідше за 17-річних. Майже всі опитані, приблизно 90%, хоч раз у житті вживали алкогольні напої. А кожен п'ятий має дуже великий досвід: вживали більше 40 разів. Регулярно вживають алкогольні напої майже 40% підлітків. У результаті, до 20 років більшість або сильно п'ють, або вже хворі на алкоголізм [1].

Є багато причин розвитку дитячого алкоголізму. По-перше, він є гарантом гарного проведення часу. Не тільки серед друзів, але навіть із батьками. Наразі для суспільства є нормою випити для поліпшення настрою чи для кращої розмови, і тому подібне. Тому зі сторони батьків немає суворого контролю. По-друге, державний контроль за цим явищем також не на достатньому рівні. Згідно з Законом України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» (ст.15-3) передбачено заборону щодо продажу пива (крім безалкогольних), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових та тютюнових виробів особам, які не досягли 18 років. Але, хоча в нашій країні забороняється продавати алкогольні напої неповнолітнім, нині існує багато способів, щоб обійти цю заборону. Відповідальність за продаж алкоголю неповнолітній особі передбачає лише штраф [3].

Нещодавно на законодавчому рівні обмежили продаж алкоголю у нічний час у деяких містах України, наприклад Львів, Черкаси тощо. Хоча це мало деякі позитивні наслідки, такі як зменшення травмованості, у лікарнях зменшення кількості підлітків у нетверезому стані, проте істотно картину це не змінило. Усе ще мають місце скарги громадян на порушення правопорядку з боку нетверезих підлітків. Це відбувається тому, що відповідні рішення місцевих рад зазвичай скасовуються через ініціативу підприємців [4].

Водночас, у деяких країнах Європи, таких як Фінляндія, Швеція, Норвегія впроваджено жорсткі правила, що обмежують продаж спиртних напоїв. Вони обумовлені бажанням зменшити кількість проблем, викликаних алкогольних сп'янінням, а не отриманням прибутку[5].

Підсумовуючи все вищесказане, ми дійшли висновку, що дитячий алкоголізм є реальною проблемою, адже він деформує свідомість ще несформованого підлітка, що в майбутньому може стати причиною

порушення правопорядку. Одним із варіантів вирішення питань щодо підліткового алкоголізму є врегулювання законодавства, що включає заповнення прогалин у ньому й передбачення більш жорсткої відповідальності за його недотримання.

1. Проблеми алкоголізму серед дітей та підлітків в рамках досліджень «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD». URL : <http://khoz.com.ua/problemi-alkogolizmu-sered-ditej-ta-pidlitkiv-v-ramkah-doslidzhen-ievropejske-opituvannja-uchniv-shhodo-vzhivannja-alkogolju-ta-inshih-narkotichnih-rechovin-espad/>.

2. Вживання алкоголю у підлітковому віці шкодить життю і здоров'ю. URL : <https://uman-rda.gov.ua/news/23-36-45-31-08-2017/>.

3. За продаж алкоголю неповнолітнім – штрафи та анулювання ліцензії. URL : https://svk.gov.ua/ua/news/pg/170918774620205_n/.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових»: <https://ips.ligazakon.net/document/GH2FH00A?an=14>.

5. Як у Європі обмежують продаж алкоголю: URL : <https://www.google.com/amp/s/amp.dw.com/uk/%25D1%258F%25D0%25BA-%25D1%2583%2596>.

Василенко Марія Станіславівна

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ІНШИМИ УПОВНОВАЖЕНИМИ ОРГАНАМИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Ювенальна превенція спрямована на виявлення порушень прав дитини та виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень. Це система, діяльність якої передбачає участь певного кола суб'єктів, які беруть участь у процесі, кожен із яких зосереджений на спільній меті, але виконує свої функції. Одним із таких суб'єктів є працівники Національної поліції, а саме підрозділи превенції, які щоденно та повсякчас забезпечують

захист прав, свобод та законних інтересів як дорослих осіб так і дітей. Вони безпосередньо взаємодіють із іншими уповноваженими органами, такими як органи державної влади й органи місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями, що об'єднані спільними напрямками. Такими напрямками є:

- профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;
- забезпечення прав та інтересів дітей;
- упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті з законом, а також дітьми, які потерпали внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проектів щодо профілактики правопорушень серед дітей;
- підвищення професійного рівня, набуття знань, умінь і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах.

Ця взаємодія здійснюється на засадах партнерства та спрямована на задоволення потреб територіальних громад і виконання завдань, покладених на підрозділи Ювенальної превенції [1].

На превеликий жаль, в Україні актуальною проблемою є неблагополучні родини, в яких складаються несприятливі умови для виховання дітей. Саме поняття «сім'я, що опинилися в складних життєвих обставинах» або ж «неблагополучна» - досить широке. Неблагополучні сім'ї – це такі, що частково або повністю втратили можливості належного виховання дитини з певних причин. Часто такою причиною є малозабезпеченість, зловживання спиртних напоїв чи наркотичних речовин, схильність до кримінальних дій, сім'ї, де спостерігається конфлікт між батьками, неповні сім'ї або ті, що втратили годувальника. Батьки неналежно виконують покладені на них обов'язки, унаслідок чого діти обмежуються в своїх правах, страждають від домашнього насильства, не отримують належного виховання. Така дитина помітно відрізняється від інших, вона неохайна, майже завжди голодна, неадаптована до соціуму. Самі діти не в змозі протидіяти своїм кривдникам. Тому такі сім'ї привертають увагу небайдужих людей, які, у свою чергу, звертаються до уповноважених органів, переважно – до Національної поліції.

У процесі надходження інформації, скарг, заяв або самостійного виявлення порушень стосовно прав дітей, поліція перевіряє їх. Під час виявлення порушень починає вона діяти в межах своєї компетенції. Але, поліція в своєму розпорядженні має недостатньо широкий спектр повноважень, у зв'язку з чим змушена взаємодіяти з іншими органами.

Якщо виникла підозра в неналежному вихованні батьками своєї дитини, порушенні її прав та безпосередня загроза її життю або здоров'ю, орган опіки та піклування разом із органами місцевого самоврядування та представником поліції перевіряють таку родину. Проводиться профілактична бесіда, медичний і психічний огляд стану дитини, обстежують умови

проживання, після чого приймається рішення, на підставі якого вживають заходів. Вилучення дитини з сім'ї є одним із таких заходів, та є одним із найсуворіших або вимушених заходів. Служба у справах дітей за участю інших структурних підрозділів, таких як районної держадміністрації, виконавчого органу міської або сільської ради, здійснює підготовку документів для звернення органу опіки та піклування до суду, про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини у матері, батька, без позбавлення їх батьківських прав [2]. Дитина потрапляє до дитячого будинку чи інтернату, де за ним вже доглядають працівники цих закладів, із якими взаємодіють підрозділи ювенальної превенції.

Ми вважаємо, що завдяки взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими уповноваженими органами відбувається швидке реагування на порушення прав дитини. Кожен із них виконує свою роботу згідно чинного законодавства, а в процесі взаємодії допомагають встановити справедливість. У свою чергу, під час позитивної комунікації між структурами та установами в цілому буде досягатись позитивна комунікація, що в свою чергу призводитиме до найкращого результату, насамперед для дитини.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України № 1044 від 19.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

2. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України №866 від 24.09.2008. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/162001537>.

Ващенко Олексій Євгенович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Актуальною проблемою для України на сьогодні є сімейне насильство. Щодо масштабності насильства в сім'ї свідчить міжвідомча статистика, результати соціологічних досліджень, а також дані громадських організацій. Статистика свідчить, що насильство щодо дітей в нашій країні – доволі

поширене явище: діти потерпають від жорстокого поводження не тільки вдома, але й у навчально-виховних закладах і на вулиці [1].

Насильство над дітьми – це реальна загроза для розвитку та формування суспільства. Адже жорстоке поводження з такими особами в подальшому формує з них соціально-дезадаптованих людей, не здатних створити повноцінну сім'ю, бути гарними батьками, а також є поштовхом до відтворення жорстокості по відношенню до близьких та рідних.

Згідно статистичних даних в Україні найбільш поширеним у стосунках батьків з дітьми є психологічне насильство (48 %): а також фізичне насильство (31 %) [2].

Долаючи проблему жорстокості та насильства в українському суспільстві правовий захист дитини від насилля ґрунтується на таких джерелах як: Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і складається з Закону України «Про охорону дитинства», а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [3]. Згідно із Законом України «Про охорону дитинства», кожна дитина має право на захист від всіх форм насилля, також вона має право звернутися особисто до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Держава здійснює захист дитини від: усіх форм фізичного та психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють; втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин; залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо [4].

Звернення чи повідомлення про факти жорстокого поводження з дитиною подаються самою дитиною, фізичними особами за місцем її проживання та приймаються посадовими особами: органів внутрішніх справ; органів та закладів освіти; органів охорони здоров'я; управлінь (відділів) у справах сім'ї та молоді; центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Сімейний кодекс України надає дитині право самостійно звертатися до суду та до інших компетентних органів держави, а саме: до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, до органів опіки та піклування, органів освіти та охорони здоров'я та інших у разі порушення її прав у сім'ї, насильства та жорстокого поводження.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» визначає правові та організаційні основи попередження насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів із попередження насильства в сім'ї. Члени сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність відповідно до закону. Адміністративна відповідальність за скоєний злочин в сім'ї передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення та тягне за собою накладення штрафу від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'яти діб.

Слід зазначити, що законодавством передбачені різні форми покарання, залежно від тяжкості скоєного злочину, від стягнення штрафу до позбавлення волі строком до 2 років. В деяких випадках на більш тривалі терміни [5].

Таким чином, незважаючи на певні позитивні зрушення у розв'язанні проблеми насильства над дітьми, механізм соціально-правового захисту потерпілих від насильства залишається недосконалим: не вистачає відповідних закладів для надання допомоги потерпілим та спеціально підготовлених фахівців у сфері запобігання насильству, неефективною є система раннього виявлення випадків насильства в родині. Україна зможе досягнути високого рівня захисту дітей, якщо буде брати за приклад країни, у яких показник захисту дітей значно більший. Наприклад, Німеччину чи США, де правовий захист дітей значно кращий.

1. Закон України «Про охорону дитинства» // ВВР України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.

2. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»: від 15.11.2001 р., № 2789–III.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або його реальну загрозу»: від 26.04.2003 р., № 616.

4. Закон України Загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про право дитини» на період до 2016 року»: від 05.03.2009 р., № 1065–VI.

5. Рекомендації «Забезпечення функціонування системи захисту дітей від жорстокого поводження, попередження насильства в сім'ї»: від 01.02.2013 р.

Водолага Валерія Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИЧНА РОЛЬ ІНСПЕКТОРА ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У ВИРІШЕННІ БУЛІНГОВИХ СИТУАЦІЙ

У сучасних школах булінг вважають однією з найбільш поширених проблем. Булінг має серйозні наслідки для навчання, здоров'я, особистого розвитку дітей і підлітків, та може мати негативні наслідки, пов'язані з морально-психологічними травмами особистості. За даними ряду міжнародних досліджень майже третина підлітків останнім часом мала негативний досвід, та стикалася з проблемами, що мають ознаки булінгу [1].

Важлива роль у контексті протидії та профілактики булінгових ситуацій серед дітей та підлітків належить також й органам та підрозділам Національної поліції. Для підвищення результативності та ефективного реагування, обов'язковою умовою ефективності діяльності органів і підрозділів Національної поліції є постійна робота щодо якісної підготовки працівників поліції до виконання покладених на них завдань, усебічний розвиток кадрового потенціалу. На жаль, статистика рівня злочинності, показники успішності діяльності органів і підрозділів поліції, рівень довіри громади до поліції засвідчують, що традиційні підходи до підготовки персоналу не цілком забезпечують потрібну якість і професійну компетентність кадрів поліції [2]. Профілактична робота з дітьми, у деяких випадках вимагає від інспекторів ювенальної превенції застосування нестандартних методик вирішення булінгових ситуацій, зокрема знань, що не обмежуються юриспруденцією.

Беззаперечним є те, що будь-який вид профілактичної роботи буде ефективним у разі дотримання низки умов: урахування вікових та індивідуальних особливостей; комплексного застосування методів соціально-педагогічного впливу; використання різних діагностичних методик і соціально-культурних технологій реабілітації; інтеграції зусиль сім'ї, школи, установ культури й дозвілля, центрів позашкільної роботи, громадських організацій, адміністративних і правоохоронних органів. Працівникам ювенальної превенції для досягнення позитивних результатів діяльності до

співпраці необхідно залучати вчителів, психологів, духовенство, працівників служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, громадські організації та засоби масової інформації [4].

Під час підбору кадрів слід звертати увагу на працівників, які, окрім знань у юриспруденції, мають знання з психології та педагогіки; проводити семінари та тренінги з працівниками ювенальної превенції. А також для роботи з дітьми-правопорушниками використовувати в діяльності таку методику, як «Зелена кімната», що, на нашу думку, застосовується недостатньо.

На підставі аналізу проблем професійної психологічної підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції визначено, що в процесі професійного становлення фахівців потрібно обов'язково враховувати практичну складову превентивної діяльності, дотримуватися визначених професіограм і психограм, забезпечити розвиток професійно важливих якостей, застосовувати спеціально розроблені програми психологічної підготовки та забезпечити дотримання стандартів поліцейської діяльності. Окрім того, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, на базі яких проходять післядипломну підготовку працівники підрозділів ювенальної превенції, мають забезпечити застосування інноваційних інтерактивних педагогічних технологій, враховувати аспекти особистісного зростання та професійної майстерності [5].

Отже, на підставі вищезазначеного, можемо зробити висновок, що для ефективного виконання профілактичних функцій інспекторами ювенальної превенції у профілактиці у тому числі булінгових ситуацій, важливою є підготовка професійних кадрів, які, окрім правових знань, здатні застосовувати новітні психологічні методики та інноваційні форми взаємодії з іншими суб'єктами – учасниками виховного процесу.

1. Голопич І. М. Підготовка майбутніх поліцейських до професійного спілкування з правопорушниками у вищих закладах зі специфічними умовами навчання. Теорія та методика навчання та виховання. 2018. №45. С.46–58. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2620560>.

2. Іщенко І. В. Проблеми та досягнення в організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Правовий часопис Донбасу. 2018. № 3 (64). С. 94–99. doi:10.32366/2523-4269-2018-64-3-94-99. Карпеченкова Г. В. Особливості діяльності поліції ювенальної превенції. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. Т.2. С.79–82.

3. Костенко Я. В. Професіограма працівника ювенальної превенції. Право і безпека. 2017. № 4 (67). С. 187–192.

4. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1–11 класів за програмою «Школа і поліція». Київ, 2016. 197 с.

5. Спринчук С. В. Особливості професійної підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції 2020. № 1 (114) Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. URL : <file:///C:/Users/USER/Downloads/1197%D0%A2%D0%B5%D0%BA.pdf>

Волобуєва Валентина Григорівна
заступник директора Регіонального
центру з надання безоплатної вторинної
правової допомоги у Сумській області, адвокат

ПРОГРАМА ВІДНОВЛЕННЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ Є ПІДОЗРЮВАНИМИ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Метою традиційного карального правосуддя є покарання винуватого або виправдання невинуватого. Натомість відновне правосуддя спрямоване на відновлення порушених соціальних зв'язків шляхом усунення шкоди, нанесеної потерпілій особі, й примирення на цій підставі потерпілої особи та правопорушника. Ідея відновного правосуддя полягає в тому, що будь-яке правопорушення має спричинити зобов'язання правопорушника залагодити шкоду, заподіяну потерпілій особі. А держава та соціальне оточення потерпілої особи й правопорушника мають створити для цього необхідні умови.

Протягом останніх тридцяти років світова спільнота все частіше звертається до понять «відновне правосуддя», «медіація» та «примирення». Причому згадані терміни знайшли своє відображення та були закріплені у безлічі нормативних актів різних організаційних структур як європейського, так і світового рівня.

Термін «відновне правосуддя» походить від англійського словосполучення *restorative justice*. Це не вид правосуддя в традиційному розумінні цього слова, а можливість для учасників кримінального правопорушення – потерпілого і неповнолітнього правопорушника (далі – неповнолітній) – взяти безпосередню участь у вирішенні питань, пов'язаних з наслідками вчиненого кримінального правопорушення та запобіганням вчиненню неповнолітнім нових кримінальних правопорушень у майбутньому.

За визначенням Тоні Маршала, фахівця з програм примирення, «відновне правосуддя – це процес, в ході якого всі сторони, залучені до події злочину, приймають спільне рішення про те, як можна виправити наслідки того, що сталося, і запобігти повторенню подібного в майбутньому».

Основними принципами програм примирення потерпілих та правопорушників (медіації у кримінальних справах) є:

– добровільність. Процес примирення може відбуватися лише за умови добровільної згоди сторін на участь у ньому. Як потерпілий, так і правопорушник можуть відмовитись від цієї процедури на будь-якому її етапі.

– конфіденційність. Усі учасники програми примирення потерпілих та

правопорушників беруть на себе зобов'язання не поширювати будь-яку інформацію, що стала їм відома під час програми без згоди іншої сторони; медіатор також не може повідомляти представникам системи кримінального правосуддя про те, що саме відбувалось під час медіації. Єдиний документ, що може бути використано під час розгляду кримінальної справи в суді, – це угода щодо відшкодування завданої шкоди та примирення сторін.

Активна участь сторін (потерпілої особи та правопорушника). Сторони є активними учасниками програми, а не пасивними об'єктами, щодо яких приймається рішення, чи сторонніми спостерігачами. Сторони мають право шукати, виробляти та ухвалювати взаємоузгоджене рішення щодо вичерпання конфліктної ситуації та відшкодування завданої шкоди.

Прийняття правопорушником відповідальності за завдану правопорушенням шкоду, що передбачає визнання правопорушником факту вчинення правопорушення, вибачення перед потерпілим й усунення завданої останньому шкоди.

Визнання почуттів і потреб потерпілого, що проявляється в можливості для потерпілої особи розповісти про свої переживання та потреби, висловити свою точку зору стосовно кримінального правопорушення, та того, яким чином може бути усунено завдану йому шкоду (моральну та/чи матеріальну).

Нейтральність медіатора. Медіатор має приділяти однакову увагу потерпілому та правопорушнику. Однак це не означає нейтральності медіатора щодо самого факту кримінального правопорушення, що визнається ним таким, що порушує моральні та правові норми соціального співжиття, та таким, що завдало шкоди потерпілій особі.

Усунення завданої шкоди. Цей принцип визначає основу взаємодії правопорушника і Пілотний проект ґрунтується на відновному підході у кримінальних провадженнях щодо проступків та злочинів невеликої тяжкості, вчинених неповнолітніми, і передбачає організацію комунікації між такими неповнолітніми й потерпілими від вчинених ними правопорушень особами з метою виправлення заподіяної шкоди, максимально раннього виведення неповнолітніх з кримінального процесу з обов'язковим вжиттям заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним злочинам.

Програма застосовується за чотирьох умов:

– є потерпіла сторона – фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди;

– неповнолітній вперше вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин;

– неповнолітній визнає факт вчинення ним кримінального правопорушення;

– і неповнолітній, і потерпілий дали згоду на участь у Програмі.

У межах пілотного проекту передбачається співпраця на центральному рівні між:

- Міністерством юстиції України;
- Координаційним центром із надання правової допомоги;
- Генеральною прокуратурою України;
- Державною установою «Центр пробації» (за згодою).

На регіональному рівні в межах пілотного проекту передбачається співпраця між:

- регіональними центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – регіональний центр);
- управліннями Генеральної прокуратури України;
- центрами ювенальної пробації (за згодою);
- обласними та районними центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (за згодою);
- громадськими організаціями (за згодою).

У реалізації пілотного проекту задіяні:

Прокурор, який інформує сторони кримінального провадження про можливість участі у програмі відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінально правопорушення (далі – Програма відновлення) та за згодою сторін направляє інформацію у відповідний регіональний центр.

Регіональний центр, що призначає адвоката з числа адвокатів, включених до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та які пройшли відповідне навчання та отримали сертифікат (далі – медіатори) для сприяння реалізації пілотного проекту.

Медіатор, який проводить зустрічі зі сторонами з метою укладення угоди про застосування програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину (далі – угода про відшкодування завданої шкоди), відшкодування шкоди та досягнення примирення. У разі досягнення примирення між сторонами кримінального провадження, сторони укладають угоду, форма якої додається до Порядку реалізації пілотного проекту потерпілого під час програми примирення.

Програма відновлення включає кілька етапів, кожен із яких має свої завдання:

– Оцінка можливості застосування програми відновлення та отримання згоди сторін на участь у Програмі відновлення, що включає зокрема:

інформування прокурором потерпілого та неповнолітнього про можливість участі у пілотному проекті;

отримання згоди сторін;

призначення медіатора.

Підготовка до проведення медіації (премедіація), що включає:

контакт і зустріч медіатора з потерпілим;

контакт і зустріч медіатора з неповнолітнім;

узгодження дати та місця проведення спільної зустрічі сторін кримінального правопорушення.

Медіація, що включає:

підготовку до зустрічі;

вступне слово медіатора;

розповідь учасниками кримінального провадження свого бачення ситуації;

обговорення завданої шкоди та шляхів її виправлення; укладання угоди про відшкодування завданої шкоди.

Моніторинг виконання угоди про відшкодування завданої шкоди, що включає:

власне аналіз та перевірку виконання неповнолітнім угоди про відшкодування завданої шкоди;

підготовку звітності щодо участі неповнолітнього у пілотному проєкті;

застосування юридичних наслідків участі у пілотному проєкті.

З 2019 року і станом на 1 квітня 2021 року взяти участь у проєкті запропоновано 656 неповнолітнім, у 210 випадках отримано згоди обох сторін (неповнолітнього та потерпілого). Укладено 162 угоди про застосування Програми відновлення. Пройдено успішно 141 Програму. У 105 випадках суд уже ухвалив рішення про звільнення учасників програми від кримінальної відповідальності. Окремі учасники програми ще очікують рішення суду або не завершили проєкт успішно, зокрема сторони відмовилися від укладання угоди про примирення або неповнолітні не пройшли програму ресоціалізації

Довідково: Програма впроваджується відповідно до спільного наказу Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України «Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» від 21 січня 2019 р. № 172/5/10. Цим же наказом затверджено Порядок реалізації пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»

Із Наказом та Порядком реалізації пілотного проєкту можна ознайомитися за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text>.

Пілотний проєкт реалізується на базі системи надання безоплатної правової допомоги за сприяння Представництва Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

1. Брэйтуэйт Д. Преступление, стыд и воссоединение: Пер. с англ. М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2002. 310 с.

2. Відновне правосуддя в практиці адвокатів: курс-тренінг. Веб-сторінка Академії адвокатури України. URL : <http://e-learn.aau.edu.ua/course/view.php?id=6>

3. Горова А. О., Коваль Р. Г. Відновне правосуддя в практиці адвокатів. Київ. Прецедент, 2010. 135 с.

4. Землянська В. В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України: посібник. Київ. Видавець Захаренко В. О., 2008. 200 с.

Матеріали круглого столу «Механізм вилучення дітей та підлітків з кримінального процесу шляхом проведення медіації», Київ, 13 липня 2016 р. К., 2016. 61 с.

5. Посібник з програм відновного правосуддя / Управління ООН з наркотиків та злочинності. К., 2009.

Волошина Юлія Олександрівна

курсант факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування

науковий керівник:

Токар Андрій Анатолійович

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНИМИ

Аналізуючи Закон України «Про Національну поліцію», можна визначити такі основні завдання її підрозділів: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, що спрямовується на запобігання та профілактику вчинення правопорушень (п.1 ч.1 ст.23). Обов'язкова умова ефективної роботи підрозділів Національної поліції – це якісна підготовка та постійний розвиток професійних навичок кадрового потенціалу. Робота із неповнолітніми, які, зокрема, стали учасниками правопорушення, вимагає достатніх знань від працівників підрозділів ювенальної превенції, що стосуються психологічних навичок ведення розмови [1].

Сучасні рівень злочинності, показники ефективності роботи органів та підрозділів Національної поліції, рівень громадської довіри до цього правоохоронного органу засвідчує той факт, що ті підходи, які застосовуються під час підготовки кадрів ювенальної превенції є не цілком достатніми та не забезпечуються повноту професійної компетентності таких співробітників

25 листопада 2016 року відбулося затвердження наказом МВС України № 1250 Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України. Вона була покликана реформувати тогочасну систему підготовки кадрів для Національної поліції, створити професійну методологічну основу

для інноваційної реформи освітньої системи МВС України, визначити шляхи оптимізації та удосконалити освітній процес, забезпечити тісний взаємозв'язок теоретичної та практичної складової діяльності правоохоронців тощо [2].

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» визначає соціальну роботу з дітьми та молоддю як передбачену законодавством діяльність наділених такими повноваженнями підприємств, установ, органів та організацій, незалежно від їх форм власності та підпорядкування, спрямована на забезпечення та підтримання соціальних умов життєдіяльності, усестороннього та гармонійного розвитку молоді, дітей, захист їх прав та свобод, задоволення духовних та культурних потреб [3].

Відповідна Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції, що відноситься до Національної поліції України, встановлює такі їх основні завдання: 1) проведення профілактичної діяльності, спрямованої на попередження адміністративних та кримінальних правопорушень, які вчиняються неповнолітніми; 2) здійснення аналізу умов та причин такої поведінки неповнолітніх; 3) вжиття в межах своїх повноважень ефективних заходів по усуненню таких проявів [4].

Особливість діяльності співробітників підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України пов'язується із наданням правових консультацій усім суб'єктам освітнього процесу. Це призводить до значного розмежування правового та психологічного аспекту актуальних проблем та складних життєвих ситуацій неповнолітніх, формування неправильних стереотипів щодо поліцейської діяльності. До позитивних чинників їх діяльності можна віднести: прийняття участі працівниками ювенальної превенції у вирішенні юридичних конфліктів, які відбуваються за участю неповнолітніх (застосування методики опитування та допиту «Зелена кімната»); виконання шкільних програм примирення; активна взаємодія з викладачами та шкільними психологами, іншими працівниками служб дітей та молоді. Є. Пліско зазначає, що останнім часом дуже розвивається державний соціально-правовий інститут, що поєднує в собі одразу діяльність ювенальної юстиції та державної служби соціальної допомоги неповнолітнім [5, с. 42].

Виконання основних завдань, що стосуються превентивної діяльності працівників ювенальної превенції, досягається у разі наявності в таких фахівців усебічних знань не лише правової, а й інших наук: психологічної (вікова, соціальна, патопсихологічна тощо); педагогічної, віктимології. Також співробітники зазначених підрозділів повинні мати знання та практичні навички використання тактичних прийомів психологічного впливу з метою встановлення ефективної комунікації із неповнолітніми [6, с. 56].

Сучасний аналіз актуальних проблем якості психологічної підготовки фахівців підрозділів ювенальної превенції визначає такі шляхи їх вирішення: обов'язкове врахування практичної складової превентивної діяльності;

дотримання вимог професіограм та психограм; забезпечення розвитку професійно необхідних якостей, застосування спеціальних програм психологічної підготовки тощо. Аналізована проблематика є дуже актуальною та вимагає подальшого комплексного дослідження.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 23.10.2021).

2. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України: Наказ МВС № 1250 від 25.11.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1682-16#Text> (дата звернення: 23.10.2021).

3. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2021. № 2558-III. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 23.10.2021).

4. Концепція превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти України : проект для обговорення / розробл. : В. М. Оржеховська, С. В. Кириленко. 23 с. URL : http://fz-09.at.ua/Vuhovna/proekt_konsepsiyi_preventivnogo_vuhovannyi.doc (дата звернення: 23.10.2021).

5. Пліско Є.: Зв'язок ювенальної юстиції з сучасною соціально-педагогічною роботою із неповнолітніми правопорушниками. Молодь і ринок. 2019. № 1 (168). С. 37–43. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158317> (дата звернення: 23.10.2021).

6. Полудьонна Н. С., Лукашенко А. А.: Методика викладання в училищах професійної підготовки працівників міліції : метод. рек. Київ : НАВС, 2015. 56 с. (дата звернення: 23.10.2021).

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ БУЛІНГУ ЯК ЯВИЩЕ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

Незважаючи на те, що поняття булінг як соціальне явище з'явилося у нашому суспільстві не так давно, дитяче насильство насправді існувало завжди. Насильство серед підлітків є досить важливою проблемою сучасності. Особливість цієї проблеми полягає в тому, що часто діти, які здійснюють цькування своїх однолітків, не в повному обсязі/не до кінця усвідомлюють наслідків своїх дій та відповідальності за них. Тому на подолання цього негативного явища останнім часом спрямовані зусилля як держави, так і суспільства, зокрема, вдосконалюється законодавство, вживаються відповідні профілактичні заходи в навчальних закладах.

Зокрема, було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме доповнено статтею 173-4 Булінг (цькування) учасника освітнього процесу. Диспозиція частини першої цієї статті визначає – булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1]. До того ж, суб'єктом такого правопорушення може бути лише особа, яка вчинила правопорушення, якщо вона досягла шістнадцятирічного віку. Якщо ж така особа не досягла віку адміністративної відповідальності, законодавець передбачив відповідальність батьків за спеціальною нормою, а саме частиною 3 та 4 статті 173-4. Кваліфікований склад булінгу, а саме повторність вчинення подібного правопорушення протягом року та вчинення булінгу групою осіб.

Наявність булінгу в навчальному закладі або ризиків його прояву багато в чому залежить від керівника цього закладу. Тому закон передбачив відповідальність керівника за неповідомлення щодо вчинення булінга уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України учасника освітнього процесу. Ця норма закріплена в частині п'ятій статті 173-4 КУпАП.

На наш погляд, доцільно було б передбачити відповідальність і для класних керівників чи кураторів груп, оскільки вони є безпосередньо відповідальними за свої учнів, студентів і як ніхто інший повинні знати про конфлікті ситуації в колективі.

Запровадження адміністративної відповідальності за булінг дало можливість виявляти такі правопорушення, фіксувати їх та притягувати винних осіб до відповідальності, що призводить до запобігання та зменшення подібних випадків.

Характерним є те, що найбільше випадків булінгу зареєстровано у Київській, Херсонській, Кіровоградській та Черкаській областях. Водночас найменше – на Чернігівщині та Закарпатті. Саме неповнолітні діти (до 18 років) найбільше страждають від булінгу, на другому місці – підлітки до 14 років [2]. Важливо не просто фіксувати правопорушення, а й надавати їм максимальну розголосу за допомогою засобів масової інформації. Це пов'язане з тим, що суспільний осуд неабияк впливає на подальшу поведінку як осіб, що вчинили булінг, так і на потенційних правопорушників.

Особливість психології неповнолітніх є схильність до повторюваності авторитетно визнаних дій та поведінки, іншими словами називається «те, що в тренді». Якщо буде пропаганда насилля, ми будемо мати збільшення випадків булінгу, якщо буде пропаганда дружніх відносин – відповідно буде зменшення і булінгу. Також потрібно розуміти, що пропаганду дружніх

відносин важче реалізувати, оскільки підлітки схильні до самоствердження в колективі за рахунок проявлення сили відносно слабших. Тому, під час здійснення пропаганди правомірної поведінки слід використовувати сучасні методи з використання соціальних мереж та популярних «блогерів», «тіктокерів» тощо.

У процесі роботи з протидії булінгу важливо враховувати такий фактор як вік. Таким чином буде проводитись більш комплексна та правильно спрямована робота. Адже, наприклад, для дітей більш молодшого шкільного віку більшим авторитетом будуть виступати батьки, на той час як у підлітків це буде власне оточення, у якому вони перебувають більшу частину свого часу [3].

Отже, можна зробити висновок, що запобігання вчиненню булінгу та зміна пріоритетів у молодіжному середовищі є непростю, але надважливою задачею нашого суспільства. Виконання цієї задачі є цілком реалістичним, зважаючи на те, що молодь схильна до змін і приймає правила та норми поведінки в колективі.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984. № 51. Ст. 1122.

2. Центр прав людини ZMINA «Пів року боротьби з цькуванням – підсумки експерта». URL : https://zmina.info/articles/pivroku_borotbi_z_bulingom_u_shkolah_pidsumki_jekspre_rta (дата звернення 15.11.2020).

3. Профілактика явища булінгу в учнівському середовищі. URL : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24172#>.

Голубєва Даніела Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Логвиненко Борис Олексійович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З МАЛОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Діти – найуразливіша категорія населення. Це зумовлено тим, що їхнє світосприйняття відрізняється від світосприйняття дорослої людини. Дітям властива імпульсивна поведінка, достатньо різка реакція на подразники,

дитяча психіка не розрахована на суворі реалії сучасного світу. Враховуючи проблеми, із якими може зіткнутися дитина сьогодні, постає гостра необхідність вивчення та дослідження новітніх методів психологічної допомоги ювенальними підрозділами Національної поліції України дітям у стресових ситуаціях, безпосередніми учасниками яких вони можуть виступати, а також у разі вчинення ними правопорушень.

У своїй професійній діяльності працівники підрозділів ювенальної превенції мають справу з питаннями, вирішення яких вимагає наявності психологічної підготовленості відповідного рівня, зокрема – урахування психофізіологічних особливостей розвитку дитини у процесі проведення її опитування, здійсненні індивідуально-профілактичної роботи з дітьми, які схильні до вчинення протиправних дій і перебувають на профілактичних обліках в органах поліції. Також слід ураховувати проблему жорстокого поводження з дітьми, що залишається актуальною на цей час [1].

Отримати достовірну та повну інформацію від дитини, яка психоемоційно напружена та перебуває у шоківому стані, надзвичайно складно. Варто враховувати такі чинники: рівень розвитку дитини; індивідуальні особливості; сімейне середовище, у якому виховувалася дитина; характер події, що сталася; умови, спосіб проведення допиту; особисті риси особи, яка здійснює допит – від них залежить ефективність та результативність взаємодії між ювенальним дізнавачем та дитиною [1]. До того ж, необхідно пам'ятати, що опитування дітей може негативно вплинути на їх психіку, адже повертає неповнолітніх осіб до повторного переживання стресової ситуації.

Важливим моментом у запровадженні принципів правосуддя, дружнього до дитини, є підготовка висококваліфікованих фахівців, зокрема, слідчих та суддів. Існують певні вимоги до особи, яка здійснює допит дитини, а саме: емпатія – співробітник поліції в першу чергу людина, яка може відчувати та розділяти емоції та почуття постраждалого, а у випадку роботи з ще емоційно незрілою особою, – дитиною, – має досягти максимальної емоційної рівності між ними; об'єктивність – працівник зобов'язаний ставитись до ситуації, що є предметом діалогу між ним та дитиною, неупереджено, деякою мірою відсторонено; гнучкість – поліцейський має вміти пристосовуватись до раптових змін під час допиту або самостійно змінювати тактику відповідно до наявних на той час умов тощо [1].

Зауважимо, що найчастіше навички психологічної роботи працівників зазначених вище органів і підрозділів потрібні як у випадках учинення малолітньою особою правопорушення, так і у випадках насилля над такою особою з боку батьків вдома (домашнє насильство) чи однолітків у закладі освіти (булінг). Водночас, нерідко дитина може виступати і в якості свідка.

Під час підготовки до проведення опитування чи допиту малолітньої особи, насамперед, слід забезпечити їй максимальний комфорт, ліквідувати будь-які стресори в кімнаті, де безпосередньо відбудеться вербальна

взаємодія. Така кімната має бути просторою, освітленою, прибраною та провітреною – саме така обстановка підсвідомо розслаблює та налаштовує на продуктивну розмову. На відміну від спеціально обладнаної кімнати для допитування в органах поліції, кімната для допитування дітей схожа на ігрову кімнату в дитячому садочку. Не виключаються варіанти проведення допиту на локації, що знайома дитині – вдома або у школі. Все це властиве новій методиці під назвою «Зелена кімната» (Кризова кімната, дружня до дитини).

Присутність знайомих або близьких людей під час проведення допиту також позитивно впливає на його результативність. Залежно від процесуального статусу дитини (свідок, потерпілий, підозрюваний), а також її віку, під час проведення допиту можуть або повинні бути присутні педагог, лікар, батьки чи інші законні його представники. Наприклад, якщо свідком постає особа, яка не досягла 14 років – такий допит має здійснюватися у присутності педагога. При допиті свідка віком від 14 до 16 років присутність педагога є не обов'язковою. Взагалі, у кожному випадку питання щодо присутності додаткових осіб під час проведення допиту вирішує слідчий або прокурор, або вона може бути забезпечена за клопотанням адвоката.

Детальне вивчення чинного кримінального процесуального законодавства та аналіз слідчої й судової практик виявило необхідність долучити до участі в кримінальному провадженні фахівців-психологів, адже тільки вони можуть професійно вивчити особистість дитини: її поведінку, характер, встановити психологічний контакт, визначити найбільш ефективні методи психологічного впливу та допомогти обрати тактику проведення слідчих дій за участю малолітніх. Участь психолога не закінчується проведенням допиту, до його завдання входить також підготовка дитини до свідчень, аби мінімізувати ймовірність повторного травмування [2].

Щодо самої розмови, то запитання доцільно ретельно підготувати заздалегідь. Вони мають бути простими та зрозумілими для дитини. Приступаючи до розмови, слідчому насамперед потрібно встановити психологічний контакт між ними – почати бесіду на загальні теми: спорт, навчання, ігри, хобі. Говорити потрібно спокійно, не голосно і не тихо, впевнено, доброзичливо.

Усе вищезазначене ефективно спрацьовує під час допиту дитини як потерпілої від кримінального чи адміністративного правопорушення, так і підозрюваної у скоєнні кримінального чи адміністративного правопорушення. Ураховуючи процесуальний статус дитини в досудовому розслідуванні, різниця полягає лише в тому, що під час розмови з постраждалою малолітньою особою, розмова має співчутливий характер, на той час як розмова з малолітнім правопорушником – виховний.

Отже, успішність протидії правопорушенням передбачає володіння правоохоронцем не лише правовими знаннями, а й глибокими знаннями з психології. Актуальність вивчення та дослідження нових методів і технік

психологічної допомоги дітям, які її потребують, залишається незмінною. Україна вже робить певні кроки в напрямку цього, зокрема затверджуючи Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року [3].

1. Давидова О. В. Використання спеціальних психологічних знань щодо дітей як учасників досудового розслідування. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: метод. посіб. / Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюмана. Київ: ФОП Клименко, 2015. 114 с. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17203>

2. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. №1027-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prgiyi-reformuvannyasistemi-yusticiyi-shchodo-ditej-na-period-do-2023-roku>.

Грицієнко Володимир Олегович,
курсант факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, СКОЄНИХ ДІТЬМИ, АБО ЗА УЧАСТІ ДІТЕЙ

Превенція адміністративних правопорушень серед дітей у даний час є дуже актуальною темою для обговорення. Вона завжди була і буде однією з провідних функцій суспільства і держави в цілому. Особливість провадження у цих справах стосується наявності окремого підходу до роботи з дітьми. Їх присутність у справах, незалежно від їх статусу (правопорушника або звичайного учасника), вимагає дотримання певних вимог, що є обов'язковими для виконання працівниками правоохоронних органів.

У ч.1 ст.6 Закону України (далі – ЗУ) «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» зазначено, що суди уповноважені на розгляд справ, що стосуються адміністративних правопорушень, котрі вчинили особи у віці від 16 до 18 років. За відсутності випадків, указаних у

ч.2 ст.6 вищезазначеного нормативно-правового акту, ці справи розглядають спеціально уповноважені судді або склад суддів за обов'язковою участю представників із служб у справах дітей [1].

Ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУПАП) зазначає, що у справах про адміністративні правопорушення, що скоєні неповнолітніми у віці від 16 до 18 років, їх розгляд здійснюються тільки судді міських, міськрайонних, районних та районних у місті судів. До адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті особи, яким на момент вчинення виповнилося 16 років (ст.12 КУПАП). Вимоги даного кодифікованого закону передбачають неможливість початку провадження (а у разі, якщо таке вже розпочато – якнайшвидшого закриття), якщо розглядається питання щодо притягнення до адміністративної відповідальності особи, яка на момент вчинення правопорушення не досягла 16 років. Тож, неповнолітніх осіб із 14 до 16 років не може бути притягнуто до адміністративної відповідальності у разі вчинення ними правопорушення. Сам факт вчинення правопорушення у неповнолітньому віці є пом'якшуючою обставиною під час застосування адміністративної відповідальності до особи [2].

Однією із актуальних позицій теоретиків адміністративного права та процесу є заперечення присвоєння неповнолітнім спеціального статусу під час вирішення питання про притягнення їх до адміністративної відповідальності за вчинення ними правопорушень. Кожен неповнолітній, що вчинив адміністративне правопорушення, має вважатися повноцінним суб'єктом цього діяння, спираючись на помірну ступінь відповідальності у сфері адміністративного деліктного законодавства [3].

Зазначений напрямок почали розвивати науковці: вони запропонували змінити вік адміністративної відповідальності підлітків, встановивши її з 14 років. На їх думку, це стало б фактором підвищення поваги до їх особистості і вимогливості до вчинюваних ними дій, наділення їх більшою відповідальністю перед суспільством за свою поведінку, що має сприяти запобіганню злочинності неповнолітніх [4, с. 117].

Отже, зазначені вище особливості адміністративного провадження щодо відповідальності неповнолітніх, указують на недоліки законодавчого регулювання цієї сфери адміністративного процесу. Сучасні підходи до реформування деліктного законодавства сфери адміністративного процесу є актуальною проблемою, що має бути вирішеною прийняттям корінних змін, які будуть стосуватися відповідності Кодексу України про адміністративні правопорушення світовим демократичним стандартам. Правова регламентація проваджень у справах про адміністративні правопорушення має бути удосконалена шляхом приведення центральних положень у відповідність до міжнародних стандартів, ураховуючи законодавчі напрямки реформування інституту адміністративної відповідальності.

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995. № 20/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/20/95-вр> Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 80-73-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>

2. Концепція реформування інституту адміністративної відповідальності в Україні. Центр політико-правових реформ. URL : <http://www.pravo.org.ua/publicna-administratsiia/administratyvne-deliktne-pravo/1030-the-concept-of-reform-of-the-administrative-responsibility-in-ukraine-ua.html>.

3. Горбач О.В.: Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків, або осіб, які їх замінюють: дис., канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2006. 215 с.

Грузин Валерія Анатоліївна
студентка магістратури,
співробітниця Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПЕРЕЙНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З НЕПОВНОЛІТНІМИ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ТА НАСЛІДКІВ НАСИЛЬСТВА

Захист прав дитини є одним із пріоритетів у кожній країні, адже рівень їхньої безпеки та захищеності, стан їхнього розвитку є одним із показників цивілізованого та розвиненого суспільства. Існує необхідність у дієвому захисті прав дитини і досить таки розповсюдженою проблемою, котра потребує вирішення, є допит дитини щодо виявлення ознак та спричинених наслідків щодо насилля, де дитина була свідком чи стала потерпілою стороною. Подібні ситуації є досить травмуючими для дитячої психіки, але не у всіх випадках відповідними установами цьому приділяється належна увага.

У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вказано, що «дитина, яка постраждала від домашнього насильства – це особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства» [2]. Дослідивши рішення Європейського суду, у яких визначається подібна тематика, слід звернути на справу «Єремія проти Республіки Молдова», де зазначається інформація, що в разі, якщо дитина спостерігає систематичне насильство по відношенню до одного зі своїх батьків з боку іншого, вона сама є жертвою насильства і має право на захист з боку держави [1]. У громадській організації «Ла Страда – Україна» наведено статистичні дані підвищення фактів жорстокого поводження з дітьми за останні роки. Зазначено, що на гарячу лінію для дітей та молоді за

допомогою у 2019 році звернулося 20 тисяч постраждалих, у 2020 надійшло 100 тисяч звернень, а за перший квартал 2021 – 40 тисяч. Таким чином, кількість звернень щодо випадків насильства над дітьми в період карантину набагато підвищилася. Виникають ситуації, коли в сім'ї відбуваються випадки домашнього насильства, де діти є його свідками, і тому мають бути ідентифіковані як постраждалі, навіть якщо не вони звернулись до поліції, а їх мати чи інші особи. Із погляду психології, дії, котрі вчинялися з дитиною, у майбутньому можуть вплинути на її психіку в подальшому житті, сформувані ряд емоційних і поведінкових проблем, включаючи тривогу, депресію, низьку самооцінку, непослух, та ряд інших несприятливих факторів. Поліцейський, що складає протокол щодо кривди відносно іншого члена сім'ї, поліцейські все одно повинні протягом доби повідомити службу у справах дітей про такий випадок. І ключовим питанням у цій ситуації має бути отримання інформації щодо вчиненого злочину від дитини-потерпілої чи дитини-свідка, щоб якомога мінімізувати повторне травмування дитини.

Тому постає необхідність в оволодінні спеціальними знаннями, навичками та вміннями комунікації з дитиною. Основою ефективної взаємодії з дитиною є дотримання ряду правил, що пов'язані із наявністю особи, котра володіє знаннями стосовно психологічних, фізіологічних та вікових особливостей розвитку дитини, особливостей комунікації з урахуванням віку, оволодіння вміннями необхідними для ефективного спілкування з дитиною та безпечного для дитини середовища.

Для реалізації ефективної системи захисту дітей, необхідно запровадити певні методи для покращення ситуації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Наприклад, це можна впровадити закладами освіти та їх працівники, котрі мають активніше долучатися до виявлення фактів домашнього насильства та обов'язково і невідкладно повідомляти про факти служби у справах дітей та поліцейського відділку.

Також важливим аспектом у мінімізації травмування психіки неповнолітнього є запровадження ряду заходів, пов'язаних із проведенням інтерв'ю дитиною відразу після повідомлення фактів, що свідчать про вчинення того чи іншого виду насильства, проводити інтерв'ю виключно у спеціально обладнаному або пристосованому для цих цілей приміщенні; проведення судового засідання без присутності громадськості, у закритому режимі; забезпечення можливості дитини бути допитаною в суді у відсутності підсудної особи; проведення якомога меншої кількості опитувань, настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження [4].

Від домашнього насильства в державі потерпають сотні тисяч осіб. За офіційними даними, поліція за рік реєструє понад сотню тисяч звернень за фактом насильства в сім'ї. Але до правоохоронців звертаються не більш ніж 20% постраждалих від насильства. Таким чином, виникає питання у дослідженні міжнародного досвіду. У законодавстві нашої держави

закріплено поняття «допит», але міжнародні стандарти використовують термін «інтерв'ю». Різниця між допитом та інтерв'ю має різні підходи до суті однієї справи. Інтерв'ю має на меті не тільки отримати інформацію від особи, а й проводиться з урахуванням психологічних та вікових особливостей неповнолітньої особи. Одним із найважливіших міжнародних документів є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства або Лансаротська конвенція, яку Україна ратифікувала ще 9 років тому. Відповідно до статті 35 Конвенції, опитування дитини, а також і її допит, має відбуватись із урахуванням таких умов:

1. Опитування чи допит має відбуватись у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні.

2. Особа, яка проводить опитування чи допит дитини, має пройти відповідну підготовку.

3. Проведення всіх опитувань чи допитів дитини має бути здійснено однією й тією ж особою.

4. Має бути забезпечена відеофіксація опитувань чи допитів дитини та прийняття відеосвідчень дитини як доказ у справі [3].

Дослідивши історію, варто зазначити, що у 1924 році Лігою Націй було розроблено та прийнято Женевську декларацію прав дитини. Це питання знайшло відображення й у Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН у 1948 році. У 1959 році ООН прийняла Декларацію прав дитини. 20 листопада 1989 року Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Конвенцію про права дитини, що правомірно вважається міжнародною дитячою Конституцією. Конвенцію було ратифіковано Україною ще 27 лютого 1991 року і вона набула чинності 27 вересня того ж року. Європейський союз підтримує Україну у напрямку удосконалення законодавчої бази, у тому числі спрямованих на захист та забезпечення прав дітей.

Підводячи підсумки, варто підкреслити, що питання має бути не в тому, може чи ні дитина надати реальну інформацію стосовно події, а в тому, що потрібно для того, щоб побудувати таку взаємодію з нею, щоб отримати інформацію та водночас не допустити вторинного травмування дитини. Тому оволодіння комунікативними знаннями, навичками та вміннями є обов'язковою умовою побудови якісної та безпечної комунікації з дитиною. Такий підхід гарантує безпеку дитині та сприяє отриманню цінного доказового матеріалу у справі. За необхідне має бути удосконалення чинного законодавства, перейняття міжнародного досвіду в покращенні стану захисту дітей у країні.

1. Чумак Ю.В. Дитина – свідок домашнього насильства – має бути почутою та захищеною. Харківська правозахисна група. Інформаційний портал «Права людини в Україні». URL : <https://khp.org/1608809322>.

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

3. Конвенція ООН про права дитини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

4. Кочемировська О.О. Вікова психологія для суддів: дитина в контакті з законом. Харків. 2009, 100с.

Гузенко Владислав Олегович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Важливим аспектом будь-якого середовища виступає кількість правопорушень вчинених неповнолітніми особами. Значення даного питання необхідно пов'язати з моральним станом у суспільстві. Кількість вчинених правопорушень неповнолітніми особами прямо впливають на цей аспект, вони значною мірою впливають на суспільство в цілому.

Відтак, слід зазначити, що на сьогодні ми можемо спостерігати збільшення кількості адміністративних правопорушень учинених саме неповнолітніми особами. Тому дуже велике значення на сьогодні має застосування відповідальності до даних осіб із метою їх виховання та попередження вчинення нових адміністративних правопорушень.

Говорячи про притягнення неповнолітніх осіб до адміністративної відповідальності, ми маємо розуміти, що воно має свої певні особливості. Слід зауважити, що існує вичерпний перелік проваджень, у якому особи, котрі не досягли вісімнадцяти років можуть нести відповідальність на загальних підставах. Цей перелік законодавець нам надає у статті 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1].

Звертаючи ж увагу на інші правопорушення, котрі вчиняються неповнолітніми, потрібно зауважити, що у разі їх вчинення до даних осіб можливе застосування виключно заходи впливу котрі передбачаються статтею 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Також ми маємо розуміти, що, попри певну незалежність, у разі притягнення неповнолітніх осіб до адміністративної відповідальності, під час судового розгляду відповідно до статті 56 Кодексу адміністративного

судочинства має право залучити законних представників даної особи [2].

Це свідчить про те, що навіть у разі вчинення адміністративного правопорушення дані особи залишаються неповнолітніми та зберігають у такому разі певну специфіку участі у судочинстві.

Також однією з особливостей участі неповнолітніх осіб у адміністративному судочинстві виступає неможливість застосування до них такого заходу адміністративного примусу, як привід. Дане твердження відображається у статті 148 Кодексу адміністративного судочинства. Тобто ми розуміємо, що у разі відсутності неповнолітньої особи на судовому засіданні, до даної категорії осіб ми не можемо застосовувати даний захід.

Відтак ми розуміємо, що навіть у разі, якщо особа буде відповідати за адміністративне правопорушення на загальних підставах, через певні обмеження, що встановлюється законодавцем, за нею зберігаються певні особливості, щодо участі даної особи в адміністративному судочинстві.

Вивчаючи даний аспект, ми просто не могли оминати увагою таке важливе питання як складання протоколу про адміністративні правопорушення. Це має важливе значення для адміністративного судочинства в даній сфері, адже у разі складання протоколу на неправильну особу, такий факт може виступати підставою для закриття провадження. Саме тому ми наголошуємо, що законодавець надає нам повний перелік випадків, коли саме протокол складається на неповнолітню особу у пункті 17 розділі 2 Наказу МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» [3].

Складення процесуальних документів є важливим аспектом у кожній справі. Саме тому слід розуміти, що велике значення має те, на кого саме складено протокол та за яким правопорушенням.

Відтак ми доходимо висновку, що на сьогодні в Україні заходи адміністративного примусу застосовуються до неповнолітніх осіб як у спеціальному, так і у загальному порядку, що насамперед залежить від характеру вчиненого правопорушення. Це також впливає й на оформлення процесуальної документації, тому необхідно правильно розглядати випадки застосування до зазначених осіб адміністративних стягнень і заходів впливу.

1. Кодексу України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 80731-X, поточна редакція 01.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 29.10.2021)

2. Кодексу адміністративного судочинства: Закон України, від 06.07.2005 № 2747-IV, поточна редакція 05.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 29.10.2021)

3. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС № 1496 від 06.11.2015, поточна редакція 24.09.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#n22> (дата звернення 29.10.2021)

Гаркуша Аліна Григорівна
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

На початку ХХІ ст. соціальний і правовий захист дитинства розглядається як важливий чинник розвитку суспільства. Для України в умовах її євроінтеграції, проблема забезпечення прав і свобод дитини є актуальною, оскільки нинішня політична, соціальна та економічна ситуація в країні є нестабільною, що впливає на процес виховання дітей, їх особистісний розвиток, який зокрема зумовлює збільшення рівня злочинності серед неповнолітніх.

Неналежний стан забезпечення прав і свобод дитини обумовлюється низкою чинників, серед яких: розпорошеність функцій органів і установ з прав дитини; відсутність нормативного врегулювання багатьох аспектів їх діяльності; нечіткість механізмів реалізації прийнятих рішень; слабка виконавська дисципліна тощо. Зазначене дає змогу констатувати, що забезпечення прав і свобод дитини та здійснення у середовищі дитини заходів превенції є завданнями суспільно-політичної значущості. Їх вирішення покладається на систему органів держави, одним із яких є Національна поліція України, а саме підрозділи ювенальної превенції.

Установлено, що служба ювенальної превенції призначена для здійснення щодо дитини та у її середовищі поліцейської діяльності, переважно у формі профілактики та поліцейського піклування, спрямованої на попередження правопорушень, а також у взаємодії з іншими суб'єктами та у інших формах забезпечення захисту прав і свобод дитини. Однак, поряд з цим слід зазначити, що одні лише підрозділи ювенальної превенції не здатні вирішити всі питання стосовно забезпечення прав і свобод дитини, а також запобігання деліктної поведінки серед неповнолітніх [1, 50].

Викладене зумовлює актуальність дослідження механізму взаємодії ювенальної превенції з громадськістю, а також іншими органами у справах дітей.

Здійснення соціального захисту дітей і профілактики серед них правопорушень покладається в межах визначеної компетенції на:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері сім'ї та дітей, відповідні

структурні підрозділи обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад;

- уповноважені підрозділи органів Національної поліції;
- приймальники-розподільники для дітей органів Національної поліції;
- школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;
- центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я;
- спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України;
- притулки для дітей;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка).

У здійсненні соціального захисту і профілактики правопорушень серед дітей беруть участь у межах своєї компетенції інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, окремі громадяни.

Взагалі, взаємодію зазначених вище суб'єктів можна розглядати як специфічну систему, де основним фактором буде їхня єдина мета – запобігання деліктної поведінки серед дітей, попередження вчиненню кримінальних правопорушень стосовно неповнолітніх, що в цілому являє собою комплексну систему захисту прав і свобод дітей [2, с. 79].

Досягнення позитивного результату під час виконання вказаних вище завдань великою мірою залежить від ефективної взаємодії з населенням, громадськими організаціями, засобами масової інформації, органами державної влади та місцевого самоврядування. Тому, систему взаємодії ювенальної превенції з іншими неполіцейськими суб'єктами, що певною мірою можуть виконувати діяльність із забезпечення захисту прав дітей.

Велике значення в системі захисту прав дітей відіграють завдання, які мають виконувати інші організації, до яких варто віднести: створення належних умов для життя, навчання і виховання учнів, підвищення їхнього загальноосвітнього та культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечення необхідної медичної допомоги, забезпечення соціальної реабілітації учнів, їх правового виховання та соціального захисту, створення і забезпечення умов для лікування дітей від алкоголізму, наркоманії, токсикоманії тощо, соціальний захист дітей, які опинилися в складних життєвих умовах, залишені сім'ями та інші аналогічні завдання.

Звісно, ця система має бути адаптована до основних сфер життєдіяльності неповнолітніх і мати необхідний методичний, нормативний, кадровий і фінансовий потенціал. Різноманітність завдань і використовуваних методів, велика кількість суб'єктів, які беруть участь у

проведенні профілактичної роботи, їх різноманітна відомча підпорядкованість і правовий статус потребують координації діяльності суб'єктів профілактики та значного посилення уваги до програмування та планування цієї діяльності.

Слід зазначити, що наразі в Україні діє Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону», що найбільш повно описує процес взаємодії державних структур і громадських формувань, де одним із завдань є «сприяння Національній поліції у боротьбі з дитячою безпритульністю та правопорушеннями неповнолітніх» [3].

Так, наприклад, спеціалізовані установи соціального захисту неповнолітніх, соціально-реабілітаційні центри, притулки для неповнолітніх як суб'єкти профілактики визначають групу підлітків, які перебувають у зоні соціального ризику та забезпечують тимчасове безкоштовне проживання, медичне обслуговування, а також проводяться індивідуальні профілактичні бесіди, виявляються причини та умови протиправної поведінки неповнолітніх [4, с. 90].

Громадські організації здійснюють моральне, фізичне та трудове виховання й навчання неповнолітніх, сприяють соціальній реабілітації неповнолітніх.

Таким чином, взаємодія ювенальної поліції з іншими органами й установами у сфері захисту прав дітей – це досить складний та розгалужений механізм. Результати його роботи/діяльності залежать від якості аналітичної роботи уповноважених осіб, використання ними наявного потенціалу суб'єктів взаємодії та профілактики. Варто пам'ятати, що кожен суб'єкт здійснення такої діяльності має свої особливі методи та прийоми виконання завдань стосовно захисту прав дітей. Однак, відмінних результатів можна досягти лише у їх поєднанні та єдності.

1. Дручек О.М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини. Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Одеса. 2018. 254 с.

2. Назар Т.Я. Методи взаємодії підрозділів ювенальної превенції Національної поліції та центрів соціальних служб у профілактиці правопорушень серед дітей. *Приватне та публічне право*. № 3, 2020. С. 78-82.

3. Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону: Закон України від 22.06.2000. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 40, ст.338. Дата оновлення 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>. (Дата звернення 26.10.2021).

4. Репан М.І. Деякі питання взаємодії уповноважених підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері протидії домашньому насильству стосовно дітей. *Ювенальна деліктологія: діти як жертви, діти як правопорушники* : матеріали Всеукр. наук.-практ. семін. (м. Дніпро, 8 жовт. 2020 р.). Дніпро : ДДУВС, 2020. С. 89-91.

Добош Вікторія Василівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миرونюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ДЕЛІКТНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА НА ПРИКЛАДІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Для профілактики деліктів осіб, що не досягли повноліття, та налагодження виховно-превентивної роботи серед молоді необхідна комплексна консолідована система заходів, спрямована на пошук кожного потенційного правопорушення, максимально швидко за часом та адекватне реагування на неправомірну поведінку підлітка та організацію дієвого контролю та нагляду за його наступними діями.

Питання участі неповнолітніх у деліктних стосунках є предметом дослідження практично всіх галузей права. Такий підхід до вирішення питань карності зазначеного спеціального суб'єкта юридичної відповідальності обґрунтований, оскільки психологічна та фізіологічна незрілість, а також недостатнє розуміння та знання соціальних (також і правових) установлень роблять неповнолітнього найбільш уразливим та незахищеним.

Значимість ювенальної проблематики відображається і в прагненні до міжнародно-правового регулювання найважливіших параметрів, формуванню універсальних для всіх сучасних держав принципів роботи з неповнолітніми правопорушниками. Саме з цією метою в Конвенції ООН про права дитини наведено загальні родові поняття категорій «дитина», «неповнолітній» та «неповнолітній правопорушник». [1] Незважаючи на те, що дані акти не містять самостійного регулювання адміністративної відповідальності неповнолітнього, можемо виокремити декілька принципових положень, що є базовими і для виду юридичної відповідальності, що розглядається.

Потрібно сказати, що функціонування комісій у справах неповнолітніх та захисту їх прав як спеціального відокремленого правового інституту не є суто українською новелою, оскільки у світовій практиці існують більшою чи меншою мірою тотожні аналоги. Наприклад, «несудовий» варіант організації системи органів захисту прав неповнолітніх склався у Шотландії, де спроби

створити спеціалізований суд у справах неповнолітніх успіху не мали. Ця система там носить адміністративний характер: спеціальні комісії проводять «слухання у справах дітей» (Children's Hearing) у складі Колегії, сформованої з представників громадськості, які пройшли спеціальну підготовку. Рішення щодо заходів впливу, яке може бути оскаржено до суду, виноситься лише після детального розгляду справи, обговорення відповідних питань із батьками, соціальними працівниками, вчителями та самою дитиною. Тобто закордонна практика свідчить про те, що комісії у справах неповнолітніх можуть досить ефективно функціонувати в цій сфері, і збереження за умови суттєвої модифікації цієї форми в Україні може мати реальні переваги перед судовим способом вирішення деліктних справ за участю неповнолітніх. Окрім того, описана шотландська комісійна система визнана фахівцями Міжнародного центру розвитку дитини ЮНІСЕФ прогресивною, оскільки дозволяє уникнути «непотрібних» контактів дитини чи підлітка з судовою системою. Як вважають фахівці, такий розгляд справ про правопорушення неповнолітніх відповідає духу і літері Конвенції про права дитини. Країни світу з різними судовими системами мають спеціалізовані суди, що діють у рамках ювенальної юстиції, нам представляється, що функціонуючі в Україні Комісії за умови їхнього відповідного реформування зможуть розглядатися як досить вдалий альтернативний варіант. Разом з тим не можна не враховувати і ті позитивні аспекти, які притаманні судовому розв'язанню деліктних відносин за участю неповнолітніх.

Що стосується діючих сімейних судів в інших країнах, то можна назвати систему США, де існують суди у справах неповнолітніх та сімейні суди, і сімейні суди у Франції, що існують як експериментальні (виникли в 1970-1972 р.). [2] Як і у своїй діяльності також використовують безліч допоміжних служб.

Така практика дуже позитивна, і видається, що Україна могла б «запозичувати» деякі з названих інститутів, які б діяли при комісіях у справах неповнолітніх та захисту їх прав чи органах опіки та піклування.

У світлі вищесказаного слід зазначити, що Україна потребує подальшого розвитку і ще недостатньо узгоджено з діяльністю комісій у справах неповнолітніх і функціональне призначення таких суб'єктів права поліції.

Окремо слід сказати і про передбачену в правових нормах можливість практичної реалізації елементів адміністративної деліктології — певні повноваження спрямовані на реалізацію загально-профілактичної функції, пов'язаної з інформуванням відповідних посадових осіб про криміногенні фактори, що стимулюють протиправну поведінку неповнолітніх. Проблему неповнолітніх у деліктних відносинах, слід зазначити, що нерідко сам неповнолітній перестав бути безпосереднім правопорушником – він бере участь у протиправному діянні хіба що опосередковано, за потурання чи протиправному діянні інших (повнолітніх) суб'єктів. Тобто ще одна особливість адміністративної відповідальності неповнолітніх полягає в тому,

що в значній кількості випадків до адміністративної відповідальності залучаються не самі неповнолітні правопорушники (наприклад, при недосягненні ними віку 16 років, або у разі відсутності в них власного джерела доходу), а їх батьки (опікуни, піклувальники). Саме тому питання адміністративної відповідальності неповнолітніх і батьків повинні розглядатися взаємопов'язано. Практика показує, що необхідно істотна зміна (розвиток) норм законодавства. Причому крім розширення кола питань, що підлягають регулюванню, законодавство в розглянутій області необхідно посилити.

1. Особливості та умови деліктної відповідальності неповнолітніх осіб / Ю. Є. Борисова // Правова держава. 2018. № 29. С. 90-94. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2018_29_16.

2. Особливості адміністративно-деліктного провадження щодо неповнолітніх / Р. В. Кимлик // Вісник Академії адвокатури України. 2014. Т. 11, № 3. С. 19-27. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2014_11_3_4.

Дрозд Владислав Володимирович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Свердлов Дмитро Вікторович
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Суб'єктами адміністративного правопорушення є фізичні та юридичні особи, протиправними діями яких завдано шкоди громадським інтересам, що охороняються законом. Говорячи про фізичну особу, слід зауважити, що вона притягується до адміністративної відповідальності та вважається суб'єктом адміністративного правопорушення, якщо на момент вчинення правопорушення досягло 16-річного віку та осудна, тобто може усвідомлювати фактичний характер та суспільну шкідливість своєї поведінки або керувати своїми діями. Таким чином, неповнолітні у віці до 16 років адміністративної відповідальності не несуть, проте це не виключає у деяких випадках відповідальності батьків чи законних їх представників [1, с. 83].

Неповнолітні у віці від 16 до 18 років у теорії адміністративного права визнаються так званим «особливим» суб'єктом і мають ознаки, не включені до складу адміністративного правопорушення, але такі, що впливають на

розмір та вид покарання, порядок його застосування. Так, сам факт неповноліття є пом'якшувальною обставиною, що дозволяє уникнути деяких видів адміністративних покарань до звільнення від адміністративної відповідальності із застосуванням до них заходів впливу, передбачених законодавством про захист прав неповнолітніх.

Велика кількість адміністративних правопорушень, скоєних неповнолітніми в Україні, викликає занепокоєння. Негативні явища в економіці, соціальна напруженість, політичні події впливають на поведінку підлітків та формування протиправної мотивації. Найчастіше скоєні неповнолітніми адміністративні правопорушення: дрібне розкрадання; дрібне хуліганство; поява у громадських місцях у стані сп'яніння; розпивання пива та напоїв, що виготовляються на його основі, алкогольної та спиртвмісної продукції або споживання наркотичних засобів або психотропних речовин у громадських місцях; керування транспортним засобом водієм, який не має права керування транспортним засобом; знищення чи пошкодження чужого майна; незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; прохід залізничними шляхами у невістановлених місцях [2, с.47].

Вчинені неповнолітнім адміністративні правопорушення обумовлені його особливостями особистості, віку, ціннісними орієнтаціями, установками та цілями. Вивчення індивідуальних моральних та психологічних якостей неповнолітнього покликане сприяти вихованню підлітка та призначенню справедливого покарання.

У підлітковому віці у процесі морального формування особистості відбувається накопичення досвіду, як позитивного, так і негативного. Щодо цього свідчить той факт, що значна частина правопорушень вчиняється неповнолітніми в співучасті з дорослими. Це має несприятливий вплив на стан правопорядку загалом, обумовлює необхідність застосування заходів загального та спеціального попередження. Наразі, в умовах знецінення культурних цінностей сукупно з фінансовими проблемами та зниженням рівня життя є досить високий рівень провин, що здійснюються неповнолітніми [3, с. 72].

Адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, мають особливості, що відрізняють їх від інших видів провин. Враховуючи індивідуальні моральні та психологічні особливості неповнолітнього, обумовлені віком, комісія у справах неповнолітніх та захисту їх прав призначає справедливе покарання за вчинене адміністративне правопорушення та водночас забезпечує виховний вплив на особистість підлітка, який потребує особливого захисту.

Комісією у справах неповнолітніх повинна приділятися особлива увага вивченню особи неповнолітнього правопорушника, що матиме комплексний характер. Встановленню підлягають вік, умови життя та виховання, зайнятість, дозвілля неповнолітнього, сам факт адміністративного правопорушення та всі відомості, що стосуються цього.

Практика показує, що неповнолітні правопорушники – це, як правило, підлітки, які виховувалися у більш несприятливих умовах, ніж їх благополучні однолітки. До таких умов слід віднести виховання у неповній сім'ї, наявність конфліктних відносин у сім'ї, неблагополучні батьки, які ведуть антигромадський спосіб життя, насильство над дітьми тощо. Неповнолітні правопорушники характеризуються низькою успішністю, відсутністю інтересу до навчання та організації дозвілля [4, с. 62].

Таким чином, сім'я підлітка, його оточення в особі друзів, однокласників, педагогів, вихователів, психологів мають великий вплив на ціннісні установки, принципи, мотиви поведінки неповнолітнього. Тому доцільно проводити виховну роботу в освітніх установах із метою пропаганди здорового способу життя, неприпустимості вживання спиртних напоїв, наркотичних засобів, дозвілля в аморальних групах, у яких поступово деградує моральні якості людини, що згодом призводять до скоєння правопорушень. Корисним вважається і проведення зустрічей, бесід із батьками неповнолітніх, щоб краще впізнати підлітка та з'ясувати, чи належним чином виконуються обов'язки з виховання дитини.

1. Васильківська І. П. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти. *Право України*. 2004. № 1. С. 95-98.

2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навчально-методичний посібник до спецкурсу «Психологія девіацій». Київ, 2016. 188 с.

3. Залялова І. М., Політова А. С. Чинники злочинності неповнолітніх (на підставі соціологічного дослідження). *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. №3. С. 118-127.

4. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 225 с.

Жернаков Денис Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ІНШИМИ УПОВНОВАЖЕНИМИ ОРГАНМИ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

На сьогоднішній день ювенальна превенція є системною діяльністю та передбачає участь у цьому процесі певного кола суб'єктів. Кожен із цих суб'єктів зорієнтований на загальну мету, але виконує свої специфічні функції. У цій сфері поліція не може здійснювати ізолювано від інших суб'єктів свою діяльність, а тому їй потрібно взаємодіяти з ними.

У системі Національної поліції України взаємодію з іншими суб'єктами ювенальної превенції потрібно розуміти як такий стан взаємозв'язків між підрозділами поліції, а також органами публічного адміністрування та громадськістю, за якого вони здійснюють взаємний вплив один на одного (шляхом координації чи співробітництва). Такий вплив та взаємодія здійснюється на відповідну сферу діяльності з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань щодо усунення факторів, що детермінують девіантну поведінку дітей у будь-яких її негативних проявах.

У ситуації, коли дитина вчиняє правопорушення, розвиток спільних дій між поліцією та іншими органами публічного адміністрування буде залежати від ступеня шкоди чи суспільної небезпеки, діяння та віку дитини. Розглянемо ті з них, що не мають ознак злочину.

Слід враховувати, що репресивний характер впливу на дитину у таких ситуаціях має зводитися до мінімуму. Окрім того, керівні принципи правосуддя, толерантного до дітей, заохочують упровадження альтернатив судовому розгляду та альтернативні методи вирішення спорів, якщо вони можуть найкращим чином служити інтересам дитини [3, с. 25].

Ми пропонуємо до уваги такі алгоритми спільних дій поліції з іншими органами публічного адміністрування, судами та громадськістю, до яких слід прагнути з метою підвищення ефективності превентивного впливу та розумного поєднання примусу з забезпеченням сприятливих умов для соціалізації дитини. Наприклад:

1. Потрібно приділити увагу одному з важливих аспектів (практичної

взаємодії) – це окреслення типових алгоритмів спільних дій уповноважених органів публічного адміністрування та громадськості за основними напрямками ювенальної превенції. Рівні/відповідні взаємодії передбачають відповідні процедури її реалізації, опанування «сценаріїв» поведінки у певній ситуації [1]. Наприклад, у Хорватії обов'язки поліції та муніципальних органів влади, а також процедура спільних дій у випадках виявлення насилля серед дітей та молоді визначені у Протоколі про процедуру у справах насильства серед дітей та молоді [2].

2. Поліцейські уповноважені затримувати та тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без опіки та піклування – на період до передачі їх законним представникам або до влаштування в установленому порядку, але не більше 8 годин.

Наприклад, якщо дитина вчинила адміністративне правопорушення до досягнення віку адміністративної відповідальності, поліціанти:

а) якщо правопорушення є незначним – обмежуються проведенням попереджувальної співбесіди та звільненням «правопорушника»;

б) якщо правопорушення є більш серйозним, тоді дитину доставляють до територіального підрозділу поліції на строк до 8 годин для встановлення особи, обставин вчинення правопорушення та передачі її батькам чи особам, що їх замінюють, або до притулку для дітей служб у справах дітей;

в) інформують про факт правопорушення координаційні центри з надання правової допомоги;

г) складають протокол про адміністративне правопорушення на батьків дитини (усиновителів) або опікунів (піклувальників), за ч. 3 ст. 184 КУпАП, якщо адміністративне правопорушення вчинене неповнолітнім віком від 14 до 16 років, або за ч. 1 чи 2 (залежно від повторності), якщо дитина не досягла віку 14 років.

3. У випадку, якщо дитина залишилась без нагляду батьків ця процедура проходить в декілька етапів. Насамперед її доставляють до підрозділу поліції з метою документування, опісля – до медичного закладу, де проводять медичне обстеження щодо наявності інфекційних ознак (інфекційного захворювання), якщо ці ознаки не виявлено, тоді дитина зараховується до притулку служб у справах дітей.

Отже, можемо підсумувати, що потрібно налагодити довірчі відносини між поліцією та дітьми. Також слід розширити деякі повноваження (права та обов'язки) поліції та інших органів публічного адміністрування у сфері ювенальної превенції та розробляти ефективний механізм правового захисту дітей.

Згідно викладеного матеріалу, потрібно удосконалити взаємодію підрозділів НПУ з іншими органами публічного адміністрування та громадськістю в ювенальній превенції: розширити деякі повноваження (прав та обов'язків) поліції, впровадити профілактичні та виховні програми роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом та налагодити довірчі відносини між поліцією та дітьми.

1. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття [Електрон. видання]. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2013. No 4. С. 261–267. URL : <http://social-science.com.ua/article/1221> (дата звернення: 20.10.2021).

2. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima / Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti [Elektron. izdanje]. Zagreb, 2004. 8s. URL : http://www.osmgubec.hr/documents_db/068_Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_medju_djecom_i_mladima [2] .pdf (17.10.2021).

3. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей. Монографія. Видавництво Ради Європи. 2013 р. 96 с.

Забєлін Вячеслав Олегович

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович

викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Процедура опитування чи допиту неповнолітніх осіб є дуже актуальною темою на сьогоднішній день. Незважаючи на світові практики та міжнародні стандарти, члени правосуддя України не припиняють порушувати психічний стан дитини під час контакту з законом.

Беручи до уваги те, що останнім часом діти стають очевидцями домашнього насильства, та за такими фактами беруть участь у судових засіданнях як учасники. Із цього можна зробити логічний висновок, що на цю дитину буде чекати не єдина процедура допиту чи опитування, і з кожним таким допитом ментальний стан дитини буде все більше погіршуватись. У результаті вона може отримати психологічну травму.

Процедура «допиту» є сталим для нас, адже цей термін використовується у Кримінально-процесуальному кодексі України. У цьому випадку європейські стандарти використовують термін «допит» як процесуальну дію, що стосується конкретного опитування, а також інших можливостей для опитування дитини. Однак, питання не стільки у значенні терміна, як у підході до нього. Організація допиту або опитування має враховувати вікові та психологічні особливості дитини відносно її віку, а сам процес, незалежно від терміну, повинен бути зручним для дітей.

Одним із основних міжнародних документів, що визначає функції опитування або допиту дитини, є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Цей документ був ратифікований Україною у 2012 році, і з цієї причини вона є важливим розділом в українському законодавстві.

Ми вважаємо, що згідно з вимогами/до вимог цього документа, правила опитування або допиту дитини, співвідносно з її процесуальним статусом, слід враховувати, оскільки такий підхід відповідає найкращому забезпеченню інтересів та прав дитини.

Відповідно до ст. 35 цієї Конвенції під час допиту дитини враховується таке:

- допит або опитування проводяться без розумної затримки;
- допит або опитування проводяться у спеціально обладнаному для цього приміщенні;
- особа, яка проводить опитування чи допит дитини, повинна мати належну освіту;
- усі співбесіди з дитиною має проводити одна особа;
- якомога менша кількість співбесід (допитів) із дитиною;
- під час допиту чи опитування дитину має супроводжувати доросла особа, якій вона довіряє;
- співбесіду або опитування дитини слід записати на відео, а відеозапис дитини взяти як доказ у справі [2].

Дотримання цих особливостей відносно процесуального статусу дитини зменшує відчуття загрози для неї, та дозволяє зосередитися на представлених нею свідченнях, знизити рівень повторних психологічних травм, а також знизити рівень стресу.

Якщо розглядати дитину, як неповнолітню особу, яка скоїла злочин, або особу, яка підозрюється у скоєнні злочину, то зазвичай з погляду/на думку дитини цей допит буде нагадувати пресинг. Дитина буде відчувати себе так, неначе знаходиться у небезпечній для неї ситуації, та буде психологічно дистанціюватись. Унаслідок цього навряд чи вдасться отримати від неї будь-яку інформацію, що допоможе в розслідуванні кримінального провадження.

Через це за міжнародними стандартами було впроваджено так звану «Зелену кімнату», де поліція може спілкуватися в безпечній і спокійній для дитини обстановці.

Отже/у підсумку, можемо стверджувати, що вирішення аналізованої проблеми має позитивну динаміку роботи у зазначеному напрямку. Але в умовах сьогодення цим займаються не уповноважені особи, а психологи. Зазвичай це особи, які володіють знаннями відносно фізіологічних і психологічних особливостей дитини. Специфіка пам'яті у неповнолітніх є такою, що, маючи «свіжі» спогади, дитина по «гарячому сліду» буде говорити правду, а потім може сказати те, що не буде відповідати дійсності чи її попереднім свідченням [1, с. 12]. Тому на сьогоднішній день робота з

дітьми потребує особливої уваги та відповідного розроблення механізму створення таких спеціалістів. Отже, у кожному окремому випадку потрібен спеціаліст у своїй галузі, який не тільки зможе провести кваліфіковану роботу, але й не завдасть психологічної травми дитині. Адже діти – це майбутнє будь-якого суспільства, у тому числі й нашого/українського.

1. «Зелені кімнати»: психологічні особливості організації роботи з дітьми / Н. П. Бочкор, О. М. Цільмак, О. В. Швед та ін. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 12 С.

2. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Конвенція, міжнародний документ. 25.10.2007, дата ратифікації 20.06.2012, набрання чинності 01.12.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

Задорожня Ілона Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З НЕПОВНОЛІТНИМИ: ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ

На сьогоднішній день соціально-економічні умови, способи виховання в сім'ях, негативний вплив навколишнього середовища, відображаються на зростанні та розповсюдженні протиправної поведінки неповнолітніх, що має свою специфіку. Вона в першу чергу пов'язана з особливостями їх вікового, фізичного та психічного розвитку.

У наш час важливу роль у соціальному житті відіграють державні органи та соціальні інститути, що займаються проблемами молодшого покоління. На них покладається забезпечення повного і всебічного розвитку неповнолітньої особи, підвищення професійного, культурного та освітнього рівня, права такої особи на соціальний статус у суспільстві. Діяльність таких органів регулюється міжнародними та правовими нормами держави [1]. Згідно із Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» діють спеціально уповноважені підрозділи органів Національної поліції у сфері реалізації ювенальної превенції [2].

Діяльність ювенальної превенції спрямована на виявлення та усунення

причин та умов, що сприяють правопорушенням вчинених дітьми. Вона має позитивний вплив на поведінку окремих дітей у межах території України, окремого регіону, у сім'ях чи навіть установі (організації), що спрямована на захист та забезпечення прав і свобод неповнолітніх.

Одним із напрямків, що допомагають уникнути вчинення правопорушень дітьми є здійснення профілактичної діяльності. До особливостей здійснення такої діяльності, що спрямована на запобігання вчиненню дітьми правопорушень, можна віднести: 1) вікові та психологічні особливості особи; 2) розгляд профілактики правопорушень лише за участі близького оточення, сім'ї тощо; 3) поєднання роботи з корегуванням особистості неповнолітніх; 4) припинення діяльності джерел, що мають негативний вплив; 5) потреба у спеціальній підготовці співробітників поліції, які спеціалізуються на роботі з дітьми. Тому кожен правоохоронець, працюючи зі справами неповнолітніх, має враховувати ці особливості, щоб не припуститися помилок та не порушити світосприйняття дитини.

Досить часто органи, що зобов'язані забезпечувати права неповнолітніх допускаються грубих порушень на стадії досудового розслідування. Однією зі слідчих дій, що проводяться з неповнолітніми, є допит. Неякісне проведення первинних допитів може призвести до непередбачуваних наслідків, таких як негативний перебіг та неякісні результати досудового розслідування. Тому потрібно досить серйозно підходити до проведення слідчої дії за участю зазначеної категорії осіб, які потребують особливого підходу.

Під час досудового розслідування поліцейський може зіткнутися з різними статусами неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні: неповнолітній підозрюваний, неповнолітній свідок, неповнолітній потерпілий. Отже слід детально розглянути кожен статус неповнолітньої особи в кримінальному провадженні, щоб розуміти, які саме дії потрібно виконувати під час роботи з ними.

Допит неповнолітнього підозрюваного врегульований низкою нормативно-правових актів та статей. У деяких із них вказується те, що у проведенні таких слідчих дій, першочергово забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря (ст. 227 КПК України).

У практичній діяльності під час допиту неповнолітніх часто визначаються захисники, спеціально уповноважені на захист неповнолітніх, адже їх професійний рівень має відповідати роботі у цій сфері.

При залученні педагога, як законного представника, доцільно долучати документи, що підтверджують його освіту. Важливо звернути увагу на те, із якою віковою категорією педагог працює щодня. Присутність педагога під час вказаної слідчої дії має усіма можливими способами сприяти допиту, а не шкодити йому. Потрібно зазначити, що дії чи тактичні прийоми, які слідчому чи прокурору слід застосовувати в процесі допиту, залежать від особистості

неповнолітнього.

Допит неповнолітнього свідка також має свої нюанси, адже діти часто не усвідомлюють, що відома їм інформація є важливим доказом для слідства [3]. Важливим елементом цієї слідчої дії є те, що детальне вивчення відносин неповнолітнього з особою, що вчинила злочин, є потрібним, адже досить часто діти побоюються давати правдиві показання щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, оскільки правдиві показання можуть негативно вплинути на життя неповнолітнього, якого допитують як свідка.

Доцільно зазначити, що існують неповнолітні з різними рисами характеру: у випадку допиту недисциплінованих та (або) зухвалих підлітків потрібно проявляти серйозність та суворість; якщо підліток сором'язливий, то слід його підбадьорити та викликати його прихильність до слідства з метою отримати довірливе ставлення до того, хто здійснює опитування. Якщо ж особа, яку допитують налякана, то варто її заспокоїти та роз'яснити, у чому полягає важливість правдивих показань.

Допит неповнолітніх потерпілих має здійснюватися в присутності законного представника неповнолітнього. Важливо пам'ятати, що при залученні законного представника потрібно переконатись, чи дійсно він зацікавлений у результаті допиту та правдивості свідчень неповнолітнього.

Під час допиту неповнолітніх осіб обов'язково слід фіксувати у протоколі інформацію у такому вигляді, у якому її озвучують особи, а не так, як юридично правильно. Часто саме так намагаються відобразити інформацію слідчі під час допиту.

Дуже важливою частиною проведення допиту є робота з дітьми, які стали жертвами злочинних посягань, особливо тих, яких стосуються статеві злочини чи злочини, що спричинили загибель рідних чи близьких людей неповнолітнього. У цьому випадку слідчому потрібно вміти правильно та коректно поставити запитання, щоб не викликати сильного хвилювання у особи. Робота з неповнолітнім потерпілим є найважчою, адже кожна неправильна дія може мати різні наслідки.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що у сфері ювенальної превенції з неповнолітніми слід розуміти публічно-владну діяльність, яка спрямована на виявлення та усунення причин та умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, здійснює позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, у конкретному регіоні, у сім'ї чи навіть установі (організації), що спрямована на захист та забезпечення прав і свобод неповнолітніх. Ювенальна превенція має свої особливості та методи роботи з дітьми, які схильні до вчинення правопорушень. Поліцейські, які працюють у цій сфері повинні мати відповідні навички та вміння, що будуть використовувати під час спілкування та співпраці з неповнолітніми в практичній діяльності.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
2. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: дис. канд. юрид. наук. Київ, 2006.
3. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 № 20/95 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Становище дітей, які потерпіли від злочину: досвід України. Інформаційні матеріали. Цюман Т. П. За загальною редакцією Зверевої І. Д. Київ, 2010.

Захарченко Олександр Валерійович

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Козаков Дмитро Вікторович
прокурор Криворізької
південної окружної прокуратури

НЕДОСКОНАЛІСТЬ ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ГЕНЕЗА ВИНИКНЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ АНОМІЇ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Девіантність неповнолітніх є однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства, її частка в загальній структурі злочинності є стабільно високою: не зменшується і суспільна небезпечність діянь, що вчиняються неповнолітніми. Покарання є одним із способів реакції суспільства на протиправну поведінку неповнолітніх. Але, вирішуючи проблеми відповідальності неповнолітніх за скоєні злочини, слід мати на увазі, що навіть неповнолітній, який вчинив злочин, через свій вік є об'єктом підвищеного правового захисту. Зазначений фактор ураховує більшість міжнародно-правових документів, що регулюють правовий статус неповнолітніх, які вчинили правопорушення. Це зумовлює особливу побудову системи поводження з неповнолітніми правопорушниками та наявність у ній специфічних засобів впливу на осіб зазначеної категорії.

Забезпечення максимальної ефективності кримінального покарання, досягнення його цілей – одне з пріоритетних завдань кримінально-правової політики, для реалізації якої потрібно сформувати цілісну, несуперечливу систему кримінальних покарань. Ця проблема набуває особливої значущості у зв'язку з тим, що не будь-яке покарання може бути ефективним у разі його

застосування до особи, яка не досягла повноліття, у зв'язку з особливостями її психофізичного розвитку.

Під час проведення слідчих дій за участю неповнолітніх важливе місце повинна займати підготовка до їх проведення. Так, зазначається, що результати будь-якої слідчої дії за участю неповнолітнього залежать від того, у якому ступені слідчий враховує вікові, інтелектуальні та психологічні особливості неповнолітнього. І запорукою такої належної підготовки слідчого, про що свідчать окреслені напрями гарантування уникнення негативного впливу на неповнолітнього, є залучення до кримінального провадження спеціаліста–психолога. Із цього питання в правознавчій літературі відмічається, що вирішення психологічних проблем підготовки до допиту неповнолітнього включає у себе правильне визначення слідчим настрою особи, у якому відбивається її загальний емоційний тонус, прогноз можливої поведінки неповнолітнього в разі поставлення йому різного роду запитань, у тому числі й провокаційних, встановлення психологічного контакту між неповнолітнім і слідчим.

Вважаємо, що консультація психолога, вивчення ним особи неповнолітнього–підозрюваного та надання відповідних рекомендацій слідчому забезпечить максимально ефективні організацію та проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх. Така думка знаходить свою підтримку серед науковців, які відмічають, що суттєву допомогу слідчому може надати кваліфікований психолог, указавши слідчому оптимальний варіант установа психологічного контакту, можливості визначення доказів поведінки за психологічним «малюнком» поведінки. Також погоджуємось із думкою Є. Міщенко, який звертає увагу на те, що, як свідчить аналіз слідчої практики, тактика проведення дій за участю підлітків розвивається у тісному зв'язку з психологією та педагогікою, а тому під час організації розслідування цієї категорії проваджень слід використовувати знання з основ педагогіки та психології. На це вказується і в інших роботах із питань тактики проведення слідчих дій за участю неповнолітніх. Тому наголошу на необхідності якомога чіткішого визнання обов'язковості участі психолога у досліджуваному судочинстві та впровадження такої практики на рівні підзаконних нормативних актів і відповідних методичних рекомендацій до повсякденної діяльності слідчих.

1. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх : монографія/ В. В. Романюк. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 252с. (Серія «Бібліотечка слідчого і детектива: учасники кримінального провадження»). URL : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/991/Kryminalne%20sudochynstvo%20shchodo%20nepovnlitnikh_monohrafiia_Romaniuk_2016.pdf?sequence=2&isAllowed=y .

2. Ільченко О.В. Правові аспекти застосування міжнародного досвіду у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції №1. Том2. Вип. 1(2). 2017. С. 148-152. URL : http://apnl.dnu.in.ua/1_2_2017/37.pdf.

Захарченко Олександр Валерійович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДИТЯЧА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства [1, с. 142]. Адже проблема протидії підлітковій деліктності є пріоритетним завданням не тільки поліції, а й суспільства в цілому, тому, що молоде покоління є природним резервом соціального розвитку. Кримінальні навички, набуті особами у дитячому віці, нерідко супроводжують їх протягом тривалого часу, а подекуди й усе життя. У такий спосіб, неповнолітні правопорушники становлять резерв майбутньої злочинності. Дослідження злочинності дітей, передусім особливостей сучасних її проявів, є необхідною умовою протидії правопорушенням.

Дитяча злочинність – це серйозна проблема, оскільки суб'єктами вчинених злочинів є неповнолітні. Вони лише починають своє свідоме життя. Дії неповнолітніх правопорушників останнім часом характеризуються все більшою жорстокістю та цинізмом. Підлітки беруть участь у групових злочинах, часто з використанням спеціальних знарядь (холодної зброї, кастетів, бит), зареєстровані випадки вбивств з особливою жорстокістю, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань, хуліганських дій, жорстокого булінгу, а також продаж наркотичних засобів [2, с. 176].

Під особистістю дитини-правопорушника ми розуміємо суспільно-небезпечного підлітка із соціально-психологічними та морально-правовими дефектами свідомості, який в умовах конкретної життєвої ситуації вчинив правопорушення або злочин [3, с. 42]. На відміну від злочинності дорослих, злочинність неповнолітніх вирізняється груповим характером. Майже половину злочинів неповнолітні вчиняють у складі групи. Наприклад, до 75–80 % крадіжок, пограбувань, хуліганства, вимагань та зґвалтувань можуть вчинятися дітьми у складі групи. Зазвичай групи неповнолітніх нечисленні (2-3 особи), без стійкої організації, нетривалі за часом існування.

Склад та інші якісні характеристики злочинних груп неповнолітніх залежать від виду вчинюваних злочинів та ситуації. Наприклад, заздалегідь сплановані крадіжки з квартир, сховищ, баз, складів, а також розбої вчиняються переважно групами неповнолітніх до трьох осіб, що зорганізовані та діяли більш-менш тривалий період. Ситуативні групові

злочини (наприклад, згвалтування, незаконне заволодіння транспортними засобами, пограбування, хуліганство) у 50–70 % випадках вчиняли численніші групи неповнолітніх (до 5–7, а іноді й до 10 і більше осіб) без чіткої організації та без попередньої тривалої підготовки [4, с. 296].

Вищезазначене пов'язане з психофізіологічними та соціально-груповими особливостями дітей. Підліток, особливо соціально неблагополучний, завжди тягнеться до сили, а об'єднання в групи дає бажане відчуття сили. Злочинні групи неповнолітніх відрізняються високою кримінальною активністю й мобільністю. Вони здатні в найкоротші терміни змінювати спрямовані злочини [1, с. 142]. Діти стають на шлях учинення злочинів із таких причин:

– по-перше, їх втягують у злочинну діяльність дорослі особи, які мають кримінальний досвід;

– по-друге, через заборонену (протиправну) поведінку діти в ігровій чи протестній формі самостверджуються, чим спотворено реалізують права на самостійність (дорослість);

– по-третє, учинення злочинів – це захисна реакція на соціальну безпорадність, відчуття покинутості, невизначеність і страх перед майбутнім;

– по-четверте, злочинна поведінка виступає засобом адаптації до складних умов життя, боротьби за виживання у будь-який спосіб [5, с. 205].

Отже, дитяча злочинність – це протиправна поведінка неповнолітніх, що є загрозою для суспільства та потребує негайного реагування та попередження. Адже саме діти – це майбутнє країни, якими вони є сьогодні, таким буде наше майбутнє завтра. Пріоритетне місце серед державних органів, що протидіють та попереджають дитячу злочинність, посідають підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України.

1. Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. Юридичний вісник. 2014. № 2 (31). С. 142–147.

2. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2013. № 1. С. 176–182.

3. Костенко О. М., Юзікова Н. С. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія. Харків : Право, 2006. 292 с.

4. Якімова С. В. Особливості кримінологічної характеристики злочинів неповнолітніх. Science. 2015. С. 292–299 URL : http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2015_827_50.pdf.

5. Головкін Б. М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема. Проблеми законності. 2016. Вип. 133. С. 204–217.

Кабаненко Андрій Михайлович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

БУЛІНГ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема, із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, унаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Із визначення можна виділити наступні форми булінгу:

- 1) психологічний
- 2) фізичний
- 3) економічний
- 4) сексуальний

Психологічний булінг – форма насильства, що полягає у приниженні кривдником особи за допомогою мовлення, тобто образливі висловлення, жарти, насмішки, використання нецензурної лайки.

Фізичний булінг – форма насильства, за якої кривдник фізично принижує особу за допомогою штовхань, підніжок, ляпасів, обмеження пересування особи та інших дій.

Економічний булінг – форма насильства, що включає вимагання або викрадення грошей особи-потерпілого або особистих речей, їх пошкодження, псування одягу та інше.

Сексуальний булінг – форма насильства, що полягає у вчиненні кривдником щодо особи дій сексуального характеру, наприклад, чіпання інтимних місць особи, спроба або роздягання особи та інші дії.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- 1) систематичність (повторюваність) діяння;
- 2) наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- 3) дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння

психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого»;

Причини виникнення булінгу:

На формування у дитини схильності до булінгу впливають два фактори: виховання в сім'ї та соціальне середовище.

Найбільшою мірою, яка визначає поведінку дитини є її сім'я. Сам булінг є домінування над іншими більш слабкими (морально, матеріально, фізично) дітьми. Тобто якщо дитина бачила, як члени сім'ї ображають інших або іншого, примушують робити щось поза її (їх) волею, або насильно забирають гроші або речі, у дитини може сформуватися таке уявлення, що це нормально і так повинно бути.

Іншою ситуацією є те, що сама дитина піддається такому приниженню з боку батьків або членів сім'ї. У цій ситуації є два варіанти розвитку подій: або дитина почне закриватися у собі та буде потенційною жертвою булінгу, або почне накопичувати образу й опісля/згодом «відіграватися» за рахунок інших.

Буває також, що в сім'ї все гаразд і мирна атмосфера, але дитина не отримує потрібної уваги від батьків або інших родичів. І вона буде прагнути компенсувати цей брак уваги, отримуючи її від інших. Тут важливим є сам спосіб отримання уваги. Це може бути як банальне спілкування з однолітками, так і пригнічення інших заради уваги оточуючих.

Що стосується впливу соціального середовища, то воно не має такого сильного впливу, як родина, але все ж може спричинити появу булінгу.

Наприклад, якщо дитина є членом компанії, учасники якої займаються булінгом. Найчастіше або дитина також починає займатися булінгом, або, як результат відмови, може сама стати жертвою. У такій ситуації задум особи не завжди може бути прямим. Дитина може займатися булінгом лише для того, щоб підтримувати авторитет в компанії, або щоб не втратити зв'язок із компанією (бо може мати спільні інтереси з тими дітьми, не зважаючи на їхню поведінку).

Протидія булінгу

Відповідальність за протидію булінгу та його профілактику лежить на батьках, вихователях дитячих садочків, вчителів, директорах школи, а також інших особах, які приймають участь у вихованні дитини.

По-перше, це належне виховання дитини, що включає формування правильних моральних якостей, приділення достатньої уваги та проведення достатньо часу з дитиною, розвиток належної поведінки та належного ставлення до інших. Тут батьки відіграють основну роль.

По-друге, проведення ознайомчих та профілактичних заходів для дітей щодо уникнення та протидії булінгу, виховання дружності та поваги до інших в колективі.

На вихователів та вчителів покладаються обов'язки щодо недопущення

та припинення булінгу серед дітей, вчасного повідомлення батькам та директору щодо випадків його виникнення.

На директора покладаються обов'язки щодо проведення роз'яснювальних робіт із кривдником, надання допомоги особі, яка стала жертвою булінгу, організацію заходів, спрямованих на профілактику та протидію булінгу.

Отже, можна зробити висновок, що сім'я дитини та середовище її перебування має вплив на формування поведінки дитини, яка може залежно від різних факторів стати або гарною, суспільно правильною, так і навпаки, суспільно непридатною або навіть злочинною.

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню). Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.

Камчатний Олександр Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Дитина є об'єктом підвищеної уваги з боку сім'ї, суспільства, держави. Через фізичну та психічну незрілість особа потребує особливого захисту та догляду до досягнення повноліття, у тому числі відповідного правового захисту від народження. Формування вітчизняної моделі ювенальної юстиції має бути пов'язане не лише зі створенням системи судів у справах неповнолітніх, а й із формуванням позасудової системи інститутів відповідальності неповнолітніх, покликаної насамперед попередити правопорушення неповнолітніх.

Сучасні соціально-економічні умови, сімейне виховання, негативний вплив навколишнього середовища тісно пов'язані з причинами протиправної поведінки неповнолітніх, що має свою специфіку і пов'язана з особливостями їх віку, фізичного та психічного розвитку, незавершеного морального розвитку.

Термін «профілактика правопорушень неповнолітніх» ще не вживається належним чином у науці та не згадується в нормативних актах. Однак є всі передумови для його більш активного використання. Делікт (від лат.

«delictum») – проступок, провина, проступок. Деякі фальшивомонетники визначають адміністративне правопорушення як сукупність адміністративних правопорушень (правопорушень), що вчиняються на певній географічній території, у певний проміжок часу [1, с.172].

Профілактика правопорушень у дітей має бути загальносоціальним завданням, на якому краще зосередитися до того, як вони зазнають лиха [2, с. 2-3]. Тому першим завданням системи ювенальної юстиції є запобігання таким злочинам.

Ювенальна юстиція є однією з основних форм забезпечення (захисту) прав дитини у конкретній сфері правовідносин – юстиції та інших суміжних суспільних відносинах.

Профілактика неповнолітніх – це в ширшому розумінні відносно самостійний (автономний напрям у системі ювенальної юстиції) вид соціально-правових відносин, що має суб'єкт правового впливу та система суб'єктів, які здійснюють цей вплив у межах, визначених законом.

Окрім того, вона є передусім невід'ємною частиною соціальної та антидевіантної політики держави, а тому тісно пов'язана з такими суміжними інститутами, як соціальний захист сім'ї, дітей та молоді; по-друге, превентивна освіта, освіта, що разом вирішує комплекс загальних і конкретних завдань щодо охорони дитинства, захисту прав дітей та їх законних інтересів.

Загальні (основні) повноваження поліції законодавець виклав у статті 23 Закону України «Про Національну поліцію». Ці повноваження є в принципі універсальними за своєю спрямованістю (вони не орієнтовані на конкретний суб'єкт впливу), тобто можуть бути реалізовані в будь-якій ситуації виконання поліцейської функції.

Проте деякі з них знаходять додаткове регулювання в інших нормативно-правових актах (зокрема законах), що регулюють окремі важливі аспекти ювенальної превенції, підкреслюють правовий статус дитини тощо. У цьому контексті Закон України «Про органи та служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» (стаття 5) надає правоохоронним органам повноваження та зобов'язує:

- 1) проводити роботу з профілактики правопорушень неповнолітніх;
- 2) виявляють причини та умови, що сприяють вчиненню дітьми злочинів, вживають у межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення; беруть участь у правовому вихованні дітей;
- 3) виявити дорослих, які залучають дітей до злочинності, проституції, пияцтва, наркоманії та жебрацтва тощо.

До «профілактичних» повноважень поліції можуть входити деякі конкретні завдання, що безпосередньо пов'язані із завданням охорони громадського порядку.

Це стосується, наприклад, нагляду за дітьми віком до 16 років у розважальних закладах чи закладах громадського харчування з 22:00 до 06:00

лише у присутності хоча б одного з батьків дитини чи іншого законного опікуна чи особи, яка його супроводжує. Або обмеження продажу пива (окрім безалкогольних напоїв), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, столових вин та тютюнових виробів неповнолітнім, у приміщеннях та на території навчальних закладів, медичних закладів тощо.

Профілактика у підлітків значною мірою імітує особливості профілактики, особливо як різновиду соціального управління. Тому профілактика неповнолітніх переважно здійснюється через адміністративно-правовий механізм. Теоретична ідея класифікації ювенальної превенції є важливою для якнайкращого аналізу змісту цього механізму та стратегії його вдосконалення.

Поділ повноважень поліції на адміністративні та пенітенціарні служби є більш умовним, оскільки на практиці ці повноваження часто перекриваються та взаємопов'язані.

Залежно від очікуваних результатів заходи поліції щодо здійснення своїх повноважень можна поділити на одноразові, довгострокові та періодичні.

Разові заходи спрямовані на досягнення негайного ситуаційного результату: наприклад, припинення правопорушення щодо дитини, утримання безпритульної дитини та повернення її за місцем проживання, навчання чи переведення до спеціальних дитячих установ.

Довгострокові заходи зазвичай спрямовані на довгоочікуваний результат або коли вжиті заходи не дають бажаного результату відразу. До таких повноважень належать: розшук зниклих безвісти дітей, дітей, залишених у сім'ях, закладах освіти (передвижників) та спеціальних установах для дітей; перевезення дитини на профілактичний облік.

Періодичними вважаються заходи, що досягають наміченої мети за умови їх систематичного виконання. До таких повноважень, що потребують регулярного та послідовного виконання, можна віднести участь працівників міліції у превентивному вихованні дітей; відвідування правопорушників віком до 18 років за місцем їх проживання, навчання, роботи, опитування їх, їх батьків (усиновлювачів) чи опікунів тощо.

Тож коли ми говоримо про делікт, то маємо на увазі сукупність діянь, що містять ознаки як адміністративного, так і кримінального правопорушення. Деякі прояви поведінки дитини є соціально небажаними чи осудними, але вони не є злочинними – вони не вважаються злочином чи правопорушенням згідно із законом (відсутність, цькування, неповага та цинізм тощо).

1. Адміністративне право України: підруч.. За заг.ред. Т.О.Коломоєць. Київ : «Істина», 2008. 457 с.

2. Лесько Н. В. Адміністративно-правова діяльність органів і служб у справах дітей щодо профілактики правопорушень : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2013. 20 с

Калашнік Євгеній Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старша викладачка кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО ОФЦЕРА ПОЛІЦІЇ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Беззаперечним є факт того, що становлення в Україні відносно нової системи освіти закономірно базується на попередньо утворених умовах загострення виховних проблем, а також посилення негативних явищ у країні загалом, і, як наслідок, у шкільному середовищі безпосередньо.

Узявши до аналізу психологічно-педагогічні, а також соціологічні дослідження серед досить значної частини сучасної молоді, яскравими є вираження песимістичного сприйняття життя, незрозуміла відчуженість від дорослих, відсутність амбіцій, а також світоглядна ідентичність, що до того ж характеризується анархічними поглядами.

На фоні стрімкого зниження як суспільно-моральних та загальнолюдських цінностей, що фактично слугують прикладом наслідування для молодіжного середовища, починають посилюватися кримінальні тенденції, зростає кількість вчинених правопорушень зазначеною категорією населення, частішають випадки антисоціальної або ж навіть злочинної поведінки, збільшується рівень алкоголізму та наркоманії серед підлітків, не говорячи вже про шанобливість у ставленні до шкільних наставників – вчителів. У результаті відбувається взаємне відчуження учнів і вчителів, через що наслідки впливу зовнішнього середовища у вигляді обставин та корисливих переконань інших осіб на світогляд представників сучасної молоді можуть бути фатальними.

Визначаючи аспекти кваліфікованого виконання поліцейськими будь-яких підрозділів своїх повноважень, варто зазначити, що розвиток проблеми, що може стати актуальною пізніше, краще попередити, аніж пізніше мати справу з її наслідками.

Зокрема, у 2016 році саме з метою практичної реалізації зазначеної превентивної функції відбулося створення моделі співпраці поліції та школи у напрямі профілактики правопорушень серед дітей та підлітків, а також

організації безпечного та сприятливого середовища шляхом запровадження проєкту «Школа і поліція».

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» до профілактики правопорушень серед дітей та підлітків мають залучатись працівники поліції та співпрацювати з шкільною громадою на засадах партнерства [1]. Задля дійсно комплексного й професійного виконання зазначеного завдання Національна поліція України в тісному партнерстві з Міністерством освіти і науки України, Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, проєктом «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні», Координатором проєктів ОБСЄ в Україні, а також Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда».

Реалізація зазначеної просвітньо-профілактичної програми, що включає в себе такі об'єкти як «Школа і поліція», який стосується безпосередньо дітей та молоді, у першу чергу, спрямована на налагодження відкритого продуктивного діалогу, пошук варіантів проведення загальних шкільних консультацій із актуальних та істотних правових проблем, обговорення механізмів їх вирішення та формування їхньої просвітницької поведінки як у школі, так і поза нею, і це, насправді, вже давно необхідний до запровадження аспект діяльності правоохоронної діяльності, як для учнів, так і для працівників Національної поліції.

Аналізуючи підґрунтя цієї програми, доцільно згадати різноманітні наукові та педагогічні дослідження таких науковців як Я. Квітки, М. Леґецького, О. Нікітенка, В. Гаркуші, В. Глуховері, Н. Лесько, М. Прокопенка, Р. Опацького та інших, у роботах яких така співпраця досить часто згадується як істотно необхідна. За основу також можна взяти ряд методичних рекомендацій до виконання наказу Департаменту патрульної поліції «Про забезпечення реалізації експерименту «Шкільний офіцер поліції» [2].

Задля реалізації мети зазначеної програми, працівники поліції мають пройти спеціальне навчання, опісля чого призначаються шкільними офіцерами поліції (тобто ШОП) та закріплюються за конкретними школами. Відвідування закріплених навчальних закладів безпосередньо залежить від потреб кожної школи у сфері профілактики ризикованих моделей поведінки дітей, а також ризиків, що тим чи інакшим чином можуть сприяти підвищенню частотності скоєння правопорушень неповнолітніми того ж закладу, навіть у не навчальний час.

Робота працівників безпосередньо цієї сфери поліції сприятиме:

- створенню безпечного середовища у школі;
- як суспільство загалом, так і діти, на чолі з освітянами та громадою зможуть бути впевненими в тому, що їх школа (навчальний заклад) є безпечним середовищем для навчання, роботи, становлення та розвитку молоді;

– зменшенню кількісного показнику вчинюваних правопорушень як школярами в позашкільний час, так і правопорушень безпосередньо у школі, в тому числі булінгу, знущань, насильств за ознакою статі, гендеру, тощо.

Підсумовуючи, зазначимо таке: урахувавши наведені вище міркування беззаперечним є факт того, що реформування підрозділів ювенальної превенції у структурі Національної поліції України не можна вважати завершеним, однак паралельна наявність деяких тенденцій до розвитку в цьому напрямку дає можливість констатації як позитивних, так і негативних моментів адміністративно-правового регулювання зазначеного процесу. До беззаперечно позитивних слід віднести такі як урахування перед застосуванням видів заходів забезпечення виконання завдань підрозділів ювенальної превенції вимог міжнародних документів у галузі прав дитини, а також стандартів поліцейської діяльності; збільшення вагомості такого аспекту превентивної діяльності – як безпосередня профілактична робота з дітьми та молоддю безпосередньо у місці їх становлення як особистостей; поступова розробка й вдосконалення нормативних засад організації та діяльності підрозділів ювенальної превенції. Із негативних тенденцій: відсутність визначення адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції, тобто фактичне ігнорування необхідності створення центрального Управління ювенальної превенції, якому б підпорядковувалися територіальні підрозділи безпосередньо; фактична відсутність регламентації звітності «Шкільних офіцерів поліції» перед громадськістю щодо аспектів та охоплення здійсненої діяльності.

Проте, зазначена сфера ювенальної превенції, разом із безпосереднім проектом «Шкільних офіцерів поліції» наразі вже піддається істотним реформам із боку як Департаменту превентивної діяльності, так і Головних Управлінь Національної поліції у містах. Маємо надію, що підкріплюється дійсними кроками керуючих підрозділів із вдосконалення ефективності запровадження програм із профілактики вчинення правопорушень серед дітей та молоді шляхом становлення та закріплення на території України програми «Шкільних офіцерів поліції», усієї комплексності, об'єктивності й кваліфікованості, що передбачені цією програмою, і відповідно з якими поліцейські офіцери у школах матимуть дійсно беззаперечний очікуваний успіх та покращення даних щодо правопорушень унаслідок виконання покладених на них повноважень.

1. Закон України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379) Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 08.08.2021, підстава – 1684-IX.

2. Про впровадження експерименту «Шкільний офіцер поліції»: Наказ Національної поліції України від 19.08.2016. № 729.

Калашнік Євгеній Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри
адміністративного права,
процесу та адміністративної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

Стовба Василь Васильович
заступник начальника з превентивної діяльності
відділу поліції №6 Запорізького РУП
ГУНП в Запорізькій області,

РОЗГЛЯД ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОМІРНОЇ МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

На сьогоднішній день ситуації з підвищенням кількісних показників порушень сталих суспільних правовідносин породжують вир проблем різного характеру. Вони зачіпають майже всі верстви населення і стосуються більшості сфер суспільного життя. Разом із тим, у процесі боротьби за виживання, пошуком можливостей підвищити статки, обговорення перспектив політичних змін та пошуку шляхів подолання існуючих буденних викликів, цілий аспект інших проблем виходять за межі поля зору. І однією з таких проблем є безпосередня необхідність формування у дітей та молоді правомірної моделі поведінки, тобто фактичне правове виховання підростаючого покоління. Спрямувавши ледь не усі зусилля на створення належних умов для життя дітям, батьки стабільно лишають уваги один з найістотніших компонентів виховання – формування об'єктивно прийнятих, необхідних суспільних цінностей в дітях. Адже саме від їхнього усвідомлення політичних, правових, моральних, соціальних і навіть ідеологічних цінностей залежить не лише їх власне майбутнє зокрема, а й доля держави загалом. У результаті цього діти, які не просто не отримали необхідного комплексу знань зі встановлених основ правомірного функціонування, а й узагалі залишилися наодинці з власними думками, переживаннями, проблемами, вулицею та засобами масової інформації, що найчастіше нав'язують необхідні саме їм моделі поведінки в суспільстві, у результаті чого, молодь обирає методи вирішення проблем на власний розсуд, а суспільству, як їм здається, залишається лише констатувати

збільшення кількості осіб шкільного віку, поведінка яких виходить за межі встановлених моральних та допустимих правових норм, що є неприпустимим у правовій державі.

Варто зазначити, що на даний момент, кількість випадків неналежної поведінки в будь-яких громадських місцях, зокрема, у школі, серед дітей та підлітків значно збільшилась. Жорстокі відносини між дітьми, жебрацтво, втечі з дому, спроби брутального самостановлення в очах батьків та вчителів, а також інші хуліганські прояви та навіть адміністративні правопорушення вже безперечно стали частиною життя молодого покоління. Аналізуючи такий стан речей, постає закономірна необхідність щодо здійснення комплексу заходів із профілактики правопорушень серед неповнолітніх, застосування комплексу дій із формування у підростаючого покоління правомірних моделей поведінки та співіснування у суспільстві.

Відповідно до ч.1 Розділу II Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України одним із основних завдань зазначених підрозділів є саме профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що сприяють цьому, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення [2]. Діяльність із профілактики правопорушень варто розглядати як спосіб усунення причин правопорушень, обставин та можливих умов, що сприяють їх скоєнню, а також виявленню осіб, від яких можна очікувати скоєння нових правопорушень та вплив на них за допомогою переконання та примусу. Варто зауважити, що суб'єктами зазначеної профілактики правопорушень є безпосередньо малолітні та неповнолітні, тобто особи віком до 18 років, відповідно до яких комплекс служб здійснюють заходи, спрямовані на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню ними правопорушень. Фактом є те, що дійсно якісна профілактична робота в даній сфері є можливою лише в результаті поєднання зусиль не лише працівників поліції, а й соціально-психологічних і соціальних служб, а також педагогів.

До того ж, роль Національної поліції – не лише в здійсненні заходів із фіксації, виявлення, попередження правопорушень серед повнолітніх. Окрему увагу варто звернути також на застосування одного із досить вагомих превентивних заходів – поліцейського піклування. Метою застосування зазначеного поліцейського заходу щодо неповнолітніх є не лише попередження фактів вчинення правопорушень, а насамперед, надання їм допомоги, збереження здоров'я, а також здійснення впливу на формування правової моделі поведінки зазначеної неповнолітньої особи. Населення ще не має повного уявлення щодо комплексу заходів, що здійснюється поліцейськими під такою категорією як поліцейське піклування. Проте, із кожним днем, саме завдяки безпосереднім спостереженням за подібними діями стосовно конкретних неповнолітніх осіб, а також поступовим, але позитивним змінам у їх правосвідомості, починає зростати довіра населення

до поліції загалом. Формуються переконання в тому, що до поліцейського не лише можна звернутися за допомогою, але й реально її отримати. На нашу думку це є саме тією метою створення та функціонування підрозділів ювенальної превенції, до якої варто прагнути, і все це на сьогодні вже є реальністю.

Формування правомірної моделі поведінки дітей та молоді, зокрема, є безперечно центральним завданням безлічі служб, організацій та державних органів, проте саме поліція стикається з наслідками кардинально протилежними правомірним моделям поведінки, а тому саме правоохоронці розуміють істотність безпосередньо кваліфікованого здійснення комплексу заходів із профілактики антигромадських проявів та скоєння правопорушень неповнолітніми.

1. Закон України «Про Національну поліцію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379). Документ 580-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 08.08.2021, підстава – 1684-IX.

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Наказ МВС від 19.12.2017 № 1044. Документ z0686-18, чинний, поточна редакція – Редакція від 21.08.2020, підстава – z0738-20.

Калашнік Євгеній Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Репан Микола Іванович
старший викладач кафедри
адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦЯ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ В УКРАЇНІ

Активна діяльність держави, що не випадково направлена на вирішення вже існуючих гендерних проблем, тісно пов'язується з пошуком ефективних шляхів подолання насильства між статями як проявом гендерної нерівності. Чи не найпершим завданням юридичних та поліцейських наук є виявлення проявів та поширення насильства, що обумовлюється приналежністю до певної статі, завдяки виявленням мотивів, за якими чоловіки вчиняють насильство відносно до жінок і навпаки.

Здавалося б, у сучасному, невичерпному стосовно знань світі, чи може

бути місце насильству? Однак, як свідчить практика, випадки насильства за ознакою статі, навіть серед дітей, посідають чи не найперше місце.

Забезпечення реальної та кваліфікованої боротьби із зазначеними проявами є безпосередньо напрямком діяльності держави загалом, що не лише формально засвідчує рівність соціальних ролей чоловіка та жінки, але й реально створює всі можливості для реалізації такої політики. Під час вивчення юридичних аспектів забезпечення можливостей притягнення до відповідальності за гендерне насильство першочергову роль відіграє саме регламентація таких питань у законодавстві, а також наявність механізму реалізації відповідних приписів. Гендерні правовідносини закономірно потребують нормативно-правового забезпечення, адже не можуть виникати й існувати без відповідного регулювання.

Статевобумовлене насильство є безперечним наслідком гендерної нерівності в суспільстві, нерівного розподілу владних повноважень та дисбалансу представленості жінок і чоловіків у різних сферах життя. Зазвичай виникненню зазначеної нерівності слугує нечіткість, або й взагалі відсутність законодавчого регулювання зазначеного кола питань. Поступові зміни шляхом правок сприяють їх реформуванню й вдосконаленню, проте темпи такого розвитку досить тривалі й не відповідають стрімкому розвитку суспільних відносин. Таким чином, фізіологічні особливості людини, детерміновані його статевою приналежністю, не можуть бути оцінені з позиції статі, оскільки не є соціальними обставинами.

Результати національного опитування громадської думки, проведеного Національним демократичним інститутом (НДІ) у 2018 році свідчать про таке: 77 % українців (81 % жінок і 73 % чоловіків) вважають рівність важливою, ще стільки ж сподіваються найближчим часом стати свідками втілення принципу верховенства права в правовій реальності, а саме в аспекті забезпечення рівності прав чоловіків і жінок на фоні виникнення безпосередніх шляхів боротьби з випадками насильства за ознаками статі в законодавчій базі України[3].

До прикладу гарного досвіду регулювання зазначеного кола питань варто віднести положення декількох встановлених й утверджених Позицій Верховного Суду України, а також Кримінального Кодексу, що передбачають відповідальність для роботодавця у випадку незаконного звільнення вагітної жінки або одинокого батька, матері чи особи, яка їх замінює та виховує дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю. Неправомірність необґрунтованої відмови або звільнення відповідних осіб виражається в самому діянні, і для її виникнення встановлення додаткових ознак не потребується.

Фактично, хоч і відбувається врегулювання внутрішнього ставлення людини до зовнішніх ознак, але водночас законодавство закріплює відповідні правила поведінки та встановлює конкретні заборони щодо вчинення дій, у яких таке внутрішнє відношення має місце, і саме тому первинне значення

має саме факт допущеної стосовно людини поведінки, обумовленої її статевою приналежністю.

Варто до того ж додати, що сімейним законодавством (Сімейним Кодексом України), згідно ст.110 передбачається наступне: «позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини. До зазначеної норми вкладено необхідність захисту психічного стану та фізичного здоров'я жінки в особливий період її життя, пов'язаний з виношуванням дитини і турботою про неї, що може також супроводжуватися післяпологовою депресією» [2]. У даному випадку Закон спрямований на врахування не стільки інтересів дитини, скільки інтересів самої статі особи, яка дитину народила, що свідчить про підтримання гендерного балансу.

Конституція України, (ч.ч. 2, 3 ст. 24) декларує, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [1].

Проте, усе зазначене було зведене цим дослідженням до більш безпосередньо спрямованого нормативного акту, від якого цілком і повністю залежить стан та повторюваність випадків насильства за ознакою статі в нашій країні. Мова йде про законопроект Міністерства Соціальної Політики України «Про затвердження Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року»[3], у якому зібрано об'єктивно зумовлену і конструктивно втілену в реальність Державну стратегію подолання проблеми із забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків на довгостроковій основі, що беззаперечно слугуватиме умовою побудови правової та демократичної держави, у якій гарантуються та забезпечуються права та свободи людини.

У межах міжнародних ініціатив «Партнерство Біарріц» та «Коаліція дій для сприяння досягненню гендерної рівності» (в якості члена Коаліції «Гендерно-зумовлене насильство») Україна взяла на себе зобов'язання щодо розвитку мережі спеціалізованих служб підтримки постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, удосконалення роботи Урядової «гарячої лінії» 15-47 для прийняття звернень та повідомлень про/або від осіб, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей, або про загрозу вчинення такого насильства, а також підтримки громадських організацій, що надають послуги постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі[3].

Підсумовуючи, варто зазначити, що в Україні на даний момент національні правові засади запобігання та протидії насильству за ознакою статі й досі не сформовані остаточно. Існує безперечна необхідність продовження розробок концептуальних підходів до гендерно обумовленого насильства з подальшим закріпленням усього комплексу необхідних норм в

окремому нормативно-правовому акті, що стане й справді підґрунтям рушійної сили якісних змін у нашій країні на краще.

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Сімейний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2002, № 21-22, ст.135). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

3. Проєкт «Про затвердження Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року». URL :https://www.msp.gov.ua/projects/709/?fbclid=IwAR2x8iB1SLA9kNDr5K_tVCCy0L8yNlPy7-030m06O31UvZ7Ht0QLndg0tgg .

4. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису Перунової О. С. УДК159.9:351.741. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/19079/1/dysertatsiia_perunova.pdf.

Каторжних Назар Леонідович

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
науковий керівник:

Токар Андрій Анатолійович

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Одним із пріоритетних завдань, що стоять перед органами Національної поліції, є превентивна робота з дітьми (ювенальна превенція). Це вимагає оновлення існуючих методів і підходів до діяльності відповідних органів та підрозділів поліції, оскільки саме від них безпосередньо залежить здоров'я, безпека та інколи життя дітей. Саме для цього Міністерством внутрішніх справ було прийнято новий Наказ № 1044 від 19.12.2017 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України». Необхідність прийняття цього наказу викликана: по-перше, збільшенням правопорушень щодо дітей, по-друге, збільшенням кількості порушення прав та законних інтересів дітей, по-третє перереформуванням діяльності підрозділів кримінального блоку, спрямованої на роботу з дітьми та забезпечення їх прав та законних інтересів.

Згідно з Наказом № 1044 від 19.12.2017 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції

України» основними завданнями підрозділів ЮП є:

1) профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

2) ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;

3) участь в установленні місцеперебування дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

4) вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поведженню з дітьми;

5) вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

6) провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;

7) взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей [1].

Виходячи з цих пунктів можна сказати, що підрозділи ювенальної превенції виконують функції охорони, реабілітації, відновлення, примирення.

Специфічна робота інспекторів ювенальної превенції превентивної діяльності полягає у спілкуванні з малолітніми та неповнолітніми, тобто особами до 18 років. Проблема забезпечення прав і свобод дитини безпосередньо пов'язана з адміністративним напрямом поліцейської практики. Специфіка адміністративної діяльності органів МВС полягає у володінні виключними повноваженнями та компетенцією у зазначеній сфері. Окрім того, вони використовують специфічні засоби, способи та методи з метою охорони прав дитини, і лише на основі закону.

Багато таких підрозділів існує в інших країнах із тотожними функціям, повноваженнями та метою: Естонії, США, Польщі, Великобританії. Із метою підвищення фахової підготовки кадрів ДПД Національною поліцією України та Міжнародною програмою підвищення кваліфікації для органів кримінального розслідування Департаменту юстиції США (ICITAP) США та Україна організували навчання окремих категорій поліцейських. Одним із навчально-тематичних планів було «Робота працівника поліції щодо захисту прав та законних інтересів дітей», «Особливості розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених неповнолітніми та відносно неповнолітніх». Також можна додати, що кожного року здійснюється підвищення кваліфікації поліцейських підрозділів ювенальної превенції на базі вищих навчальних закладів, що підготовлюють майбутніх поліцейських.

За частинами 1, 2, 3 статті 3 Конвенції про права дитини, схваленої

Генеральною Асамблеєю ООН від 20.11.1989 р. : в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які є необхідними для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів. Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби та органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, установленим компетентними органами, зокрема, у галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору чисельності й придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду [2].

Із вище сказаного можна виділити, що Україна повинна приділяти увагу якнайкращому забезпеченню прав та законних інтересів дитини, а особливо повністю забезпечувати діяльність органів Національної поліції та інших органів у сфері спілкування з дітьми, охорони їх прав та законних інтересів.

Підсумовуючи у висновок/отже, доходимо висновку, основними цілями/стратегією/завданнями України у забезпеченні прав та законних інтересів дітей є удосконалення професійних навичок інспекторів ювенальної превенції превентивної діяльності, співпраця та обмін досвідом із зарубіжними країнами у сфері забезпечення прав та законних інтересів дітей, вищими навчальними закладами, що здійснюють підготовку поліцейських, для підвищення кваліфікації працівників ювенальної превенції, дотримання конвенції про права дитини.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (дата звернення: 25.10.2021).

2. Конвенція про права дитини / схвалена Генеральною Асамблеєю ООН : від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 25.10.2021).

Кобрусєва Євгенія Анатоліївна
доцент кафедри адміністративного
і кримінального права Дніпропровського
національного університету ім. Олесья Гончара,
доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї

Захист прав і законних інтересів дитини – це пріоритетне завдання кожної держави світу.

Щорічний Індекс прав дитини (KidsRights Index) аналізує, які країни дотримують прав дитини і готові поліпшувати ці права. Цей індекс – ініціатива Фонду за права дитини (KidsRights Foundation) і Університету Erasmus у Роттердамі. До дослідження потрапляють усі країни-члени ООН, що ратифікували Конвенцію ООН про права дитини і щодо яких є достатні дані – нині таких країн 182 із загальною 193 членів ООН

За час існування Індeksu прав дитини показники України змінювалися так: 2017 рік: 66-е місце, 0,78 бала; 2018 рік: 86-е місце, 0,755 бала; 2019 рік: 97-е місце, 0,706 бала; 2018 рік: 97-е місце, 0,715 бала; 2019 рік: 88-е місце, 0,738 бала; 2020 рік: 91-е місце, 0,733 бала¹. Можна зробити висновок, що державним органам України слід докласти зусиль для поліпшення стану дотримання прав дитини в державі.

Напрямок боротьби зі злочинами проти життя, здоров'я, волі й гідності особистості, особливо спрямованих проти дитини, є пріоритетним для української політики, соціальної та правоохоронної діяльності. Українське суспільство почало усвідомлювати, наскільки поширеним явищем є насильство у різних його формах та проявах, як це травмує дітей, що стають його жертвами. Конкретні кроки, спрямовані на захист дітей від протиправних посягань, застосовують як законодавчі, так і виконавчі органи, приймаючи сучасні нормативно-правові акти та запроваджуючи їх норми у практичну діяльність.

Забезпечення і захист прав дитини належать до глобальних проблем сучасності, у вирішенні яких зацікавлене все світове співтовариство. Це пояснюється визначальною роллю підростаючого покоління у гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його майбутнього розвитку. Проте слід визнати, що жодна держава у світі не може претендувати на роль зразка в галузі дотримання прав дитини. Навіть для найбільш демократичних

¹ Права дітей можуть потерпіти через кризу з COVID-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/prava-dytyny-u-sviti-i-ukrajina/30640178.html>

і економічно розвинених держав характерні зростання злочинності неповнолітніх, наявність сімей з низьким життєвим рівнем, смертність дітей через недостатнє медичне обслуговування, ріст чисельності безпритульних дітей. Усі ці фактори доводять неможливість вирішення дитячої проблеми тільки національними засобами і викликають необхідність об'єднання зусиль світової спільноти в цілому, що і зумовило виникнення інституту міжнародно-правового захисту прав дитини.

Вищезазначене зумовлює той факт, що однією з основних, специфічних та найскладніших видів діяльності органів Національної поліції є повне та швидке виявлення, попередження і документування правопорушень, що вчиняються відносно дітей та викриття винних, із метою попередження психологічних травм дитини. Основним підрозділом у Національній поліції України, що здійснює захист прав та законних інтересів дітей, є ювенальна превенція.

Виконання мультикомплексного завдання, що спрямоване за захист прав та законних інтересів дітей, є пріоритетом у діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України є наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 № 1044. Проте новелою 2020 року є наказ МВС України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488, що розширює компетенцію підрозділу. Слід звернути увагу, що разом із виконанням профілактичної (профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; ужиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; ужиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб) та оперативно-розшукової (участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення) функцій тепер виконувати і кримінально-процесуальну (здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання).

Напрямки вирішення проблеми: розвиток інституту психолога в усіх органах влади; усіх підрозділах, що є дотичними до сфери захисту прав

дитини; удосконалення роботи Уповноваженого ВР у справа дітей; визначення стратегії на державному рівні щодо механізмів соціально психологічного супроводу та захисту прав дитини; постановка на профілактичний облік та проведення заходів в сім'ях шляхом відвідування та надання психологічної допомоги за сім'ями, що потрапили в складні умови та внутрішньо переміщених сімей, які потрапили у складні життєві обставини.

Саме тому подальший розвиток у регламентації міжнародно-правового статусу дитини неодмінно має бути пов'язаний із зверненням уваги на національний досвід правових систем незахідного типу з цих питань. Обираючи власний шлях, Україна повинна брати до уваги помилки інших країн у справі становлення й розвитку ювенальної політики. А проблемні аспекти визначені відсутністю повноцінної взаємодії в даному напрямку протидії проявів домашнього насильства між основними органами, ними є органи Національної поліції, а саме ювенальна превенція, дільничні офіцери поліції, поліцейських офіцерів громади та інших уповноважених суб'єктів.

Козаков Микита Сергійович,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Недря Кирило Михайлович,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА. ДІТИ-ЗЛОЧИНЦІ. ПСИХОЛОГІЧНІ ТРАВМИ В ДИТИНСТВІ, ЩО МОЖУТЬ СТАТИ ПРИЧИНОЮ ДЛЯ ЗЛОЧИНУ

Проблема девіантної поведінки є досить актуальною в наш час. За даними Генеральної Прокуратури України – рівень дитячої злочинності в Україні за останній рік зріс на 57%. Аналізуючи невтішну статистику, можна зробити висновок щодо загострення проблеми девіантної поведінки серед підлітків. Зокрема, це вимагає детального розгляду поняття девіантної поведінки та методів її корекції [1]. Питання дитячої злочинності злочинності взагалі, зокрема є як ніколи актуальним у сучасному українському суспільстві. Профілактика як метод запобігання такому негативному явищу, як злочинність неповнолітніх, широко застосовується органами й

установами, діяльність яких так чи інакше спрямована на покращення криміногенної обстановки.

Перше соціологічне пояснення відхилу дав Еміль Дюркгейм, який запропонував теорію аномії. Слово «аномія» буквально означає «відсутність норм», «відсутність нормативності». Цим терміном Дюркгейм позначив ситуацію, що складається для індивідів та суспільства, коли соціальні норми стають взаємно суперечливими, втрачають ясність або навіть (для деяких аспектів соціальної діяльності) взагалі зникають.

У дослідженні розглядатимуться/аналізуватимуться такі завдання: виявлення рівня самооцінки та соціального статусу девіантних підлітків, визначення їх взаємозв'язків і розробка програми корекційної роботи з метою впровадження її в практику роботи шкільного психолога.

Девіантна поведінка є системою вчинків особистості, що відхиляються від загальноприйнятої норми (норми психічного здоров'я, права, культури, моралі тощо) [2, с.255].

У перекладі з латинської «Девіація» означає відхилення. Негативні форми відхилень – це не випадкові факти, а процеси, що набули певного поширення в суспільстві. Слід зауважити, що не завжди просто класифікувати той або інший вчинок, як девіацію.

Справа в тому, що норми, стандарти в суспільстві є рухливими, і вони по-різному сприймаються різними групами [3, с.124].

А. Беседін наводить дані, що кримінальна активність неповнолітніх є значно вищою, аніж у дорослого населення. Якщо на десять тисяч підлітків віком від 14 до 17 років протягом року припадає близько 120 злочинів, то на таку ж кількість дорослих – 90 злочинів [4, с. 3].

На сьогоднішній день найпоширенішими видами девіантної поведінки серед підлітків є:

- злочинність;
- алкоголізм;
- наркоманія;
- токсикоманія;
- суїцид [5, с.130].

Ч. Ломброзо вважав, виходячи з позиції антропології, що у самогубців є характерні особливості будови черепа, що діють на його мозок і поведінку. Е. Дюркгейм розвивав соціологічну теорію суїцидальної поведінки, пов'язуючи її з процесом дезінтеграції соціальних інститутів. На думку спеціалістів А. Бодальова, М. Буянова, А. Хрипкова причинами девіації перш за все є грубість батьків, які мають низький статус у соціальному відношенні.

Система протидії злочинності, у тому числі й злочинам неповнолітніх, буде ефективною, якщо під час її реалізації різноманітні дії державних установ та органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських організацій і окремих громадян будуть узгодженими, а вся їх діяльність буде скоординованою та відповідатиме закону [6, с.43].

Однією з основних причин криміналізації дітей і підлітків є недостатнє або неправильне виховання дітей у сім'ї та в установах загальної освіти. Саме внаслідок неправильного виховання відбувається деформація мотиваційної та ціннісно-сислової сфери дитини та підлітка й утворюються негативні тенденції в розвитку його особистості у формі наркоманії, алкоголізму, проституції, бродяжництва, та інших антисоціальних дій. З цієї ж причини стійка кримінальна орієнтація серед неповнолітніх злочинців фіксується значно частіше, ніж серед дорослих.

Система заходів запобігання та попередження злочинності неповнолітніх базується на засадах загально-соціального характеру, що покликані забезпечити необхідний рівень добробуту, культури, виховання та навчання молодих людей.

Профілактична діяльність державних органів і установ у широкому розумінні розглядається як один із засобів соціального регулювання суспільних відносин із метою зниження рівня злочинності; як взаємодії заходів виховного, педагогічного, організаційного та правового характеру, що спрямовані на попередження різних рівнів попередження злочинності.

Як бачимо, щороку дедалі більше протиправних дій неповнолітніх підпадають під кваліфікацію (залежно від ступеня тяжкості) особливо тяжких та тяжких злочинів. Вважаємо, що це свідчить про «професійність» неповнолітніх, про упущення в минулому належного контролю за здійсненням та проведенням якісної профілактичної роботи серед неповнолітніх. Загрозливим явищем у суспільстві стає насильство стосовно неповнолітніх. Дві третини дітей і підлітків відчують на собі прояви насильства: фізичного, психологічного чи сексуального. Третина дітей в Україні щороку є свідками актів насильства в сім'ї; третина підлітків зазнає насильства в інтимних стосунках. За останні 10 років удвічі збільшилася кількість алкоголіків і наркоманів серед молодих батьків. Коли дорослі спілкуються з дітьми, то повинні дуже чітко формулювати в себе в голові, які саме установки в дітей вносять. Наступними негативними факторами впливу на неповнолітніх є жорстокість і насилля. Насилля може бути не тільки вербальним, коли дитину принижують і зневажають. Воно також руйнує психіку, адже згодом у дорослому житті така дитина не відчувається як повноцінна особистість. Фізичне побиття та образи, сексуальне насилля, домагання та шантаж також є травмами, що впливають на подальший розвиток особистості.

У даний час актуальною є проблема організації реабілітаційних центрів соціально-психологічної чи соціально-медичної спрямованості для дітей, які опинились у кризовому стані, постраждали від насильства, хворі на наркоманію чи токсикоманію, схильні до скоєння правопорушень чи злочинів. Законодавчу та нормативну базу для проведення процесу реорганізації великої кількості притулків у реабілітаційні центри ще не створено.

Підсумовуючи все вищеперелічене, можна зробити такі висновки: було встановлено причини виникнення девіантної поведінки у підлітків та її типи. Було виявлено, що крім вікових проявів девіантної поведінки, існують ще й гендерні. Девіантна поведінка не виникає раптово, а формується під дією зовнішніх негативних чинників. Дітям від 5 до 14 властиво поглинати всю інформацію незалежно від того, який вона має характер – негативний або позитивний. Діти дивляться на дорослих та намагаються бути схожими на них, і, самі того не усвідомлюючи, копіюють їх поведінку, жести, міміку. Однією з основних причин криміналізації дітей і підлітків є неадекватне або неправильне виховання дітей у сім'ї та в установах загальної освіти.

Пропонуємо внесення таких змін і доповнень до існуючих законодавчих актів:

– скасування відповідальності дітей за заняття проституцією, адже за міжнародними стандартами відповідальність за дитячу проституцією мають нести саме ті особи, які втягнули їх до такої діяльності, та ті особи, які користуються такими послугами. Дитина в такій ситуації повинна кваліфікуватись не як правопорушник, а як жертва. Окрім того, таким дітям має бути надана відповідна соціальна та психологічна допомога з метою недопущення їх повторного залучення до проституції;

– запровадження відповідальності батьків або осіб, які їх замінюють, за ухилення від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення безпеки дитини з метою недопущення її залучення до проституції, створення та розповсюдження порнографічної продукції, втягнення у торгівлю людьми;

– криміналізації використання примусової праці дитини та встановлення більш суворої відповідальності за використання дитячої праці на важких роботах і на роботах із небезпечними умовами праці;

– переглянути роль прокуратури, що дозволить її органам самостійно ініціювати відкриття спеціальних кабінетів/кімнат для допиту неповнолітніх, що значним чином зменшить ризик впливу на неповнолітню жертву з боку порушника і зробить неможливим подання клопотання порушника про закриття справи; внести зміни до законодавства, що стосується судів, з метою припинення практики стягнення штрафів за акти насильства в сім'ї, запровадити інші адекватні міри покарання за скоєний злочин для того, щоб покарання обвинуваченого не шкодило самим постраждалим;

– притулки для дітей, які були створені у 90-х роках та утримуються за державні кошти, були актуальними для того часу, сьогодні їх робота малоефективна, більша частина з них не заповнена дітьми та не відповідає вимогам сьогодення як застаріла форма

1. Рівень дитячої злочинності в Україні зріс на 57% - ГПУ. URL: http://zib.com.ua/ua/83440-riven_dityachoi_zlochinnosti_v_ukraini_zris_na_57_-_gpu.html

2. Кон І.С. Психологія раней юности / І.С. Кон. - М.:»Просвещение», 1989. 255с.

3. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія. Київ: 2005. 124 – 130с.

4. Бесєдін А.А. Дисфункціональна сім'я як чинник девіантної поведінки неповнолітніх: Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.03 / А.А. Бесєдін ; Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2002. 19 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія. Київ: 2005. 124. 130с.
6. Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія. Харків : ХНУВС, 2011, 308 с.

Клюкіна Тетяна Антонівна

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань.

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЩОДО ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Нині у світі є багато видів залежності, однією з яких є наркозалежність, особливо серед підлітків.

Наркоманія – це захворювання, викликане непереборною тягою до наркотичних речовин. У малих дозах воно викликає ейфорію, а у великих дозах – наркотичний сон. Через деякий час регулярного вживання наркотичних речовин це призводить до наркотичної залежності.

Наркотична залежність – це непереборне бажання, а саме психологічний або навіть фізичний потяг до вживання наркотичних речовин [1].

Підліткова наркоманія складається з таких факторів: відсутність мотивації діяти; функція прогнозування неформальної поведінки; низька самооцінка, невідповідність самооцінки та рівня вимог; схильність до втечі від реальності в ситуації фрустрації.

Причини вживання наркотичних речовин серед підлітків можна поділити на соціальні та психологічні [1].

До соціальних причин відноситься неадекватна турбота та контроль батьків. Діти не отримують належної уваги з боку рідних, намагаються завести друзів і знайомих, у тому числі тих, хто прямо чи опосередковано причетний до вживання наркотиків. Підлітки прислухаються до думки особи, відповідальної за них, і намагаються моделювати свою поведінку, уживаючи наркотики, щоб отримати емоції, що відчувають їхні кумири.

До психологічних причин належать інтенсивна зміна фізіології тіла і

розуму на гормональному фоні. Психологічні фактори, такі як сімейні проблеми, молодіжне насильство, неналежне виховання, психологічний вплив однолітків, вікові індивідуальні особливості можуть спонукати підлітка до вживання наркотичних засобів. У результаті підліток намагається позбутися наявних проблем найпростішим способом – уживанням заборонених речовин.

Наслідки вживання наркотичних речовин, особливо підлітками негативно впливають на організм, а саме: вживання наркотичних речовин викликає порушення функції внутрішніх органів, психічні розлади, у дівчат – порушення менструального циклу та безпліддя, а у хлопців – імпотенцію. Також часто зустрічаються ускладнені або венеричні захворювання: гепатити, гонорея, сифіліс, ВІЛ та інші інфекції [1].

За статистикою на сьогодні серед підлітків 14-17 років наявні 18%, що мали досвід вживання будь-яких наркотичних речовин.

Пріоритетним підрозділом щодо здійснення профілактики вживанню наркотиків неповнолітніми є підрозділи ювенальної превенції.

Ювенальна превенція – це правова система, створена для захисту прав дітей і включає установи та організації, які здійснюють правосуддя у справах про правопорушення, скоєні неповнолітніми [2].

Відповідно до положень інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції, затвердженою наказом МВС України від 19 грудня 2017 № 1044 підрозділами здійснюються такі заходи профілактики: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб [3].

Основними завданнями підрозділів ювенальної превенції щодо боротьби з підлітковою наркозалежністю є: попередження та виявлення наркологічних і психотропних правопорушень; виявлення та облік осіб, які допускають вживання наркотичних речовини в немедичних цілях; організація індивідуально-профілактичної роботи з особами, які допускають немедичне вживання наркотичних речовин; допомога в організації наркологічного лікування; виявлення та усунення причин та умов, що сприяють наркоманії та запобігання вживання наркотичних речовин [4, с. 121-140].

Працівники підрозділів ювенальної превенції сприяють педагогічним колективам учбових закладів в: організації роботи батьківських груп із надання емоційної та соціальної підтримки, психологічного консультування батьків з метою зміни їх реакції на проблему, підвищення відповідальності за

виховання своїх дітей; навчання батьків вмінню розпізнавати симптоми наркотичних і психотропних речовин, роз'яснення необхідності своєчасного звернення за медичною допомогою в закладах охорони здоров'я, пов'язаного з немедичним вживанням цих речовин; розробці шкільних освітніх програм із проблем наркоманії серед підлітків.

Взаємодія співробітників підрозділів ювенальної превенції та оперативних працівників у боротьбі з наркоманією в молодіжному середовищі реалізується в таких напрямках: виявлення підлітків, які допускають немедичне вживання наркотичних речовин; обмін інформацією оперативно-розшукового та профілактичного характеру, важливою для профілактики наркоманії у неповнолітніх; здійснення спільного контролю за об'єктами, де є випадки розкрадання наркотичних або діючих речовин неповнолітніми, вжиття заходів щодо посилення охорони цих об'єктів; спільне розслідування та усунення умов, що сприяють розкраданню наркотичних засобів із місць їх зберігання [4, с. 141-173].

Отже, політика нашої держави спрямована на профілактику та протидію наркоманії. Органи державної влади, правоохоронні органи та громадськість у межах своєї компетенції уживають заходів із протидії наркоманії, передусім – у дитячому середовищі. Унаслідок цього рівень наркозалежності серед підлітків поступово знижується та найближчим часом вживання наркотичних речовин підлітками буде неможливе.

1. Підліткова наркоманія: причини, ознаки та наслідки. URL : <https://np.pl.ua/2020/06/pidlitkova-narkomaniia-prychyny-oznaky-ta-naslidky/> (дата звернення 17.11.2021).

2. Ювенальна юстиція в Україні. URL : <https://yurporada.kiev.ua/uk/korishn-statt/juvenalnaya-iustitsiya.html> (дата звернення 16.11.2021).

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. N 1044. Дата оновлення 25.07.2020 р. (дата звернення 17.11.2021).

4. Легецький М.П. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, вчиненим неповнолітніми, у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : дисертація канд. юридичних наук : Київ, 2004. 222 с.

Коляда Дар'я Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ УКРАЇНИ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ

Злочинність неповнолітніх – одна з важливих проблем соціуму всього світу, зокрема, і нашої держави.

Статистика 2020 року в Україні щодо кількості кримінальних проваджень де підозрюваними є неповнолітні, що перебували на розгляді місцевих загальних судів зменшилася на 2,6 % порівняно з попереднім роком і становила 6,3 тис. (6,5 тис.) справ; їх частка від загальної кількості кримінальних проваджень, які перебували на розгляді у судах, залишилася майже на рівні попереднього року – 3 % (3,2%). За вчинення тяжких чи особливо тяжких злочинів було засуджено 1,1 тис. підлітків – це майже кожен другий [1].

До Міністерства юстиції України доволі часто надходять звернення про вдосконалення Концепції розвитку кримінальної юстиції у справах щодо неповнолітніх. Дані звернення показують, що громадяни стурбовані фактом учинення злочинів серед неповнолітніх.

Концепцію розвитку кримінальної юстиції у справах щодо неповнолітніх було створено внаслідок Указу Президента України від 24 травня 2011 року № 597. Її мета – забезпечити правильність та ефективність прийняття кожного рішення стосовно дитини, зменшити кількість злочинів серед неповнолітніх. Це забезпечується шляхом створення точної системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх [2].

Аналізуючи систему кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, ми маємо розуміти основну її відмінність від кримінальної юстиції дорослих. Таким чином кримінальна система перших є відокремлена від другої. Це зумовлено тим, що до неповнолітніх потрібен інший підхід ніж до дорослих, адже діти психологічно не сформовані повністю, вони дуже сильно підпадають під вплив та залежність від дорослих.

Новим для кримінальної юстиції щодо неповнолітніх є підвищення ролі сім'ї та громадськості в процесі виховання дітей, надання під час дізнання та досудового розслідування кваліфікованих психологів для роботи з неповнолітніми. Отже, влада намагалася зменшити рівень злочинів серед

дітей. Таким чином, передбачалося проведення комплексних освітніх заходів для спеціалістів, які працюють з дітьми, для підвищення їх знань та кваліфікації. Певні заходи проводились, але вони були здійснені на дуже низькому рівні і поставленої мети досягти не вдалося. Також держава мала стимулювати роботу волонтерів, які допомагають проблемним дітям, а також сприяти діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій. На практиці для виконання цих положень не було прийнято жодного документу. Натомість в Україні діє велика кількість установ, у яких є повноваження у сфері ювенальної юстиції, що не працюють належним чином. Це провал у боротьбі з дитячою злочинністю.

Для того щоб покращити українську Концепцію розвитку кримінальної юстиції можна використати досвід міжнародних стандартів. Серед таких міжнародних стандартів системи ювенальної юстиції основоположною є Конвенція ООН Про права дитини. Вже на основі неї було розроблено та прийнято деякі міжнародні акти. Прикладами таких міжнародно-правових документів є Мінімальні стандартні правила відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) та Керівні принципи ООН щодо запобігання злочинності неповнолітніх (Ер-Рядські керівні принципи). Пекінські правила стверджують, що основною метою правосуддя щодо неповнолітніх злочинців є їх перевиховання. Таким чином ці міжнародні акти забезпечують безпеку дитини та дають правила поведінки з неповнолітніми порушниками закону.

Також удосконалити українську Конвенцію можна застосувавши досвід Європейських країн. Наприклад, у законодавстві Польщі щодо осіб у віці до 13 років, які вчинили злочинне діяння створений спеціальний сімейний суд. Він враховує всі обставини діяння і обирає відповідний захід. Також є інстанція, що допомагає суду – Районний центр сімейної допомоги. Вони допомагають під час кризових ситуацій, проводять інтерв'ю, співпрацюючи з сімейними кураторами. Також є такі інстанції, як сімейні куратори, які можуть знаходитися при сімейному суді та займаються наглядом за сім'ями з тяжкими сімейними обставинами. Вони також спеціалізуються на дітях, які не досягли віку кримінальної відповідальності [3].

Щодо України, то на нашу думку, у країні недостатньо центрів, що надають психологічну допомогу, порівняно з Польщею, де практикують сімейні діагностично-консультаційні центри. Це центри, що, за дорученням суду, проводять психологічні дослідження у сфері опіки.

Слід також згадати, що в Нідерландах турбота щодо дітей, які порушили кримінальне правопорушення у віці від 12 до 18 років покладена на добровільні дитячі організації опіки, а Уряд виконує субсидіарні функції. Ще в цій країні є добровільна пропозиція – Stop Response, що застосовується для дітей до 12 років. Вона виявляється в тому, що до дитини доводиться інформація, що в неї є інший вихід і надається можливість вибачитись [3].

Отже, протидія злочинам серед неповнолітніх – це основний напрям

роботи держави. В Україні для зменшення зазначених злочинів створено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх. В умовах цієї концепції передбачалося удосконалення превентивної та профілактичної роботи. Та робота цієї Концепції є недосконалою. На нашу думку покращити її можна, застосувавши досвід близьких нам країн Європи, наприклад, Польщі та Нідерландів.

Цей досвід допоможе нам створити кращу підготовку спеціалістів і посилить нагляд за дітьми, які скоїли злочин та дозволить краще проводити профілактику злочинів серед неповнолітніх.

1. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2020 році. Верховний Суд. URL :[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20\(kriminal\)%202020.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz%20statistika%20(kriminal)%202020.pdf) (дата звернення 21.10.2021).

2. Про розгляд звернень громадян стосовно розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні та гендерної політики – роз'яснення мін'юсту. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_39452 (дата звернення 21.10.2021).

3. Аналіз міжнародного досвіду щодо роботи з дітьми, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Міжвідомча Координаційна Рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/media/11406/file/Аналіз%20міжнародного%20досвіду.pdf%20.pdf> (дата звернення 21.10.2021).

Конденко Даліла Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ З ІНШИМИ УПОВНОВАЖЕНИМИ ОРГАНАМИ В ПИТАННЯХ РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТІ

В умовах сучасності існує проблема, яка є дуже важливою, а саме пошук безвісти зниклих дітей. Переважну більшість таких дітей знаходять, але ж є відсоток тих, яких не вдалося знайти. І це насправді трагедія не тільки для їхніх сімей, але й у цілому суспільства.

Питання, що стосуються роботи поліції та розшуку дітей, потребують детальнішого розгляду державою. Не завжди поліція має змогу приділяти

належну увагу профілактиці правопорушень серед дітей, втечі дітей з місця їхнього проживання, фактам домашнього насильства.

У нашій державі питаннями щодо розшуку дітей займається Національна поліція України, а саме такі структурні підрозділи як: співробітники карного розшуку, ювенальна превенція, патрульні та дільничні офіцери поліції, а в окремих випадках можуть залучатись інші поліцейські та придані сили.

Працівники ювенальної превенції під час роботи з дітьми виконують такі завдання як: участь для встановлення місцезнаходження дитини в разі її зникнення чи отриманні даних щодо цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом безвісного зникнення; вжиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; застосування заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб [1].

Отже, організація заходів ювенальної превенції для пошуку безвісти зниклих дітей чітко прописано в інструкції.

Співробітникам ювенальної превенції необхідно приймати участь у першочергових заходах з іншими уповноваженими підрозділами Національної поліції та іншими уповноваженими органами для швидкого встановлення місцезнаходження зниклих дітей, інформувати засоби масової інформації та громадян щодо факту зникнення дитини, збирати характеристику та дані про дитину.

Також, підрозділи ювенальної превенції у взаємодії з іншими підрозділами поліції встановлюють: час; місце; умови, за яких зникла дитина; психічні особливості дитини; загальний емоційний стан за певний проміжок часу, перед її зникненням; отримання інформації щодо зовнішності дитини; речей в які вона була одягнена; з'ясування відносин дитини з батьками та її друзями, знайомими; перевірка місцевості та припущення місць де може знаходитись зникла дитина.

Ще одним із завдань працівників ювенальної превенції у роботі з іншими підрозділами є забезпечення передання батькам чи опікунам безвісти зниклої дитини після встановлення її місцезнаходження.

У зв'язку з резонансністю таких випадків протягом декількох годин після подання заяви або повідомлення про безвісне зникнення дитини, якщо за цей час не було встановлено її місцезнаходження, здійснюється обов'язкове внесення цих відомостей до ЄРДР та відкривається кримінальне провадження. Попередньо кваліфікується як умисне вбивство та вживаються відповідні заходи передбачені КПК України [2]. Зникнення дитини в системі національного законодавства України на сьогоднішній день є тяжким злочином та вносить свій резонанс, про що свідчить велика кількість інформації в Інтернет-ресурсах щодо надання допомоги у встановленні місцезнаходження тієї чи іншої дитини.

Досить часто буває так, що заявник не може повідомити про обставини, за яких зникла дитина, тому доводиться залучати патрульних поліцейських, які у свою чергу опитують людей у місці зникнення дитини. Своєчасне знайдення вкраденої чи зниклої дитини, може попередити більш тяжкі злочини, такі як: вбивство, зґвалтування та ін.

Отже, можна сказати, що у роботі поліції дуже важливою є взаємодопомога. Одні підрозділи допомагають іншим, так, наприклад, створюються спільні групи ювенальної превенції та карного розшуку. Завдяки цьому зменшується час на пошук дитини та підвищується його ефективність, тобто карний розшук займається безпосередньо розшуком дітей, а ювенальна превенція – попередженням зникнення дітей, вивченням психології дитини та профілактичними бесідами з ними.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. Відомості Верховної Ради України. 2018. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32138.html.

2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. Відомості Верховної Ради України. 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

Костюк Юлія Андріївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних
розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БАТЬКІВ ЧИ ІНШИХ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ НЕПОВНОЛІТНІХ В АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ВІДНОСИНАХ

Однією з актуальних проблем соціальної державної політики є поширеність сімейного неблагополуччя. Як і раніше, мають місце випадки сімейно-побутового насильства, а також вчинення правопорушень щодо дітей у сім'ї. Недостатня ефективність наявних механізмів забезпечення

захисту прав та інтересів дітей викликає особливу заклопотаність держави.

На актуальність проблеми вказує підвищену увагу вчених до питань, пов'язаних зі становищем неповнолітніх у суспільстві, насамперед у сім'ї, із відповідальністю батьків за виховання, освіту та розвиток особистості дитини та за збереження її здоров'я.

Із погляду віктимізації неповнолітніх, розглядаючи проблеми сімейного неблагополуччя, ми доходимо висновку щодо необхідності вивчення законодавчих основ захисту сім'ї та вдосконалення правового механізму усунення причин і умов, що сприяють розвитку сімейного неблагополуччя в нашій країні.

Вжиття заходів захисту прав та законних інтересів неповнолітніх, залучених до сфери адміністративно-правових відносин, є першорядним завданням держави. Відповідно до адміністративного законодавства, захист прав та законних інтересів фізичної особи, стосовно якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, або потерпілого, який є неповнолітнім, здійснюють їх законні представники. Адміністративно-процесуальні норми, що визначають правовий статус батьків та (або) законних представників неповнолітніх, мають свою специфіку, оскільки підпорядковані принципам та положенням сімейного законодавства. Батьки є законними представниками своїх дітей та виступають на захист їхніх прав та інтересів у відносинах з будь-якими фізичними та юридичними особами, у тому числі в судах, без спеціальних повноважень. [1]

Особливе значення у характеристиці адміністративно-правового статусу батьків та (або) законних представників неповнолітнього має аналіз статусу особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. Особливість адміністративно-процесуального статусу учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язана зі специфікою підстав виникнення відносин, обумовлених застосуванням заходів адміністративної відповідальності. Іншими словами, виникнення спеціального адміністративно-процесуального стану відповідного учасника провадження визначається скоєнням адміністративного правопорушення.

У КУпАПі виділено кілька складів адміністративних правопорушень, суб'єктом яких є батьки чи інші законні представники. До них належать ст. 184 «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей», ст. 180 «Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння».

На наш погляд, неможливо конкретизувати поняття «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей», адже кожен випадок є індивідуальним. Суддя, члени колегіального органу, посадова особа, які здійснюють провадження у справі про адміністративне правопорушення, оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, заснованим на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності. Отже, провадження у справах про адміністративні правопорушення за цією статтею має включати ретельну

перевірку фактів невиконання батьками покладених на них обов'язків.

Що ж стосується санкцій, передбачених за цією статтею, підвищення розміру адміністративного штрафу проблеми не вирішить, оскільки може негативно позначитися на матеріальному становищі сім'ї, а отже, завдати шкоди дитині. У зв'язку з цим ми вважаємо за доцільне передбачити у ст. 184 КУпАП України санкцію у вигляді обов'язкових робіт для батьків чи інших законних представників неповнолітніх, які не виконують обов'язків щодо утримання, виховання, навчання, захисту прав та інтересів неповнолітніх. [2] Така міра відповідальності є більш дієвою, оскільки дозволяє уникнути проблеми, пов'язаної з втручанням у майнові права громадян; не тягне за собою ізоляції від суспільства батьків чи інших законних представників неповнолітніх як учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення; може зробити певний внесок у вдосконалення механізмів забезпечення захисту прав та інтересів дітей, а також у розвиток теорії адміністративно-деліктного права.

1. Сімейний кодекс України №2947-14 станом на 01.01.2021 / Верховна Рада України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 80731-10 станом на 01.10.2021 / Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Кожухметова Раушан,
старший прокурор Управління
Генеральної прокуратури Республіки Казахстан,
г. Нур-Султан, Республіка Казахстан

**ПРИМЕНЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕР ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ
СУИЦИДОВ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ СУБЪЕКТАМИ
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ, НАДЕЛЕННЫЕ ФУНКЦИЯМИ ПО ЗАЩИТЕ
ФИЗИЧЕСКОГО И ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ.**

Согласно проведенных исследований в сфере занятости подростков в социальных сетях установлено, что 84 % детей в мире в возрасте 12-16 лет находятся «online», 78% несовершеннолетних как минимум имеют один личный аккаунт в таких ресурсах, 52% интернет – пользователей в зарегистрированы в социальных сетях в Казахстане.

Исходя из положений действующих правовых актов следует, что субъектами предупреждения суицидов несовершеннолетних являются государственные органы, наделенные функциями по защите физического и психологического здоровья и интересов детей. К таким органам можно отнести комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, органы

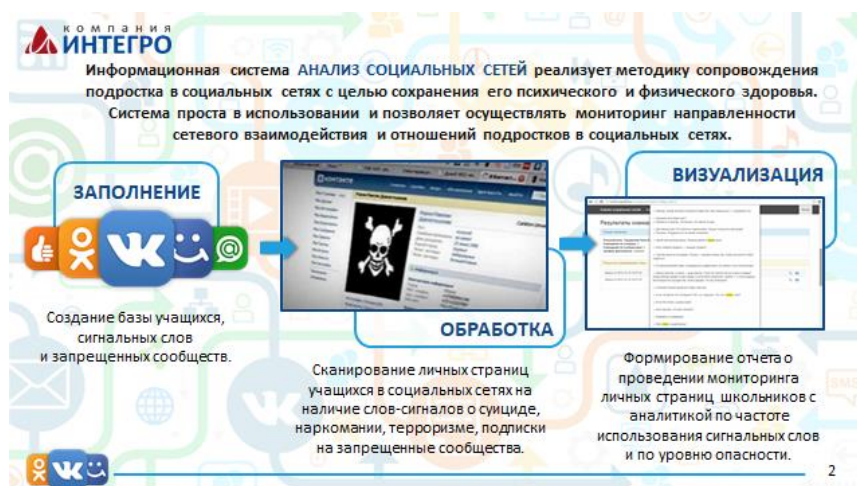
внутренних дел, образования, здравоохранения.

При этом считаем, что государственные меры органов должны быть предупреждающими, направлены на выявление, пресечение причин и условий, способствующие совершению суицидов, но не пост превентивными. Исходя из положений действующих правовых актов следует, что субъектами предупреждения суицидов несовершеннолетних являются государственные органы, наделенные функциями по защите физического и психологического здоровья и интересов детей. К таким органам можно отнести комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, органы внутренних дел, образования, здравоохранения.

При этом считаем, что государственные меры органов должны быть предупреждающими, направлены на выявление, пресечение причин и условий, способствующие совершению суицидов, но не пост превентивными. Вместе с тем, для эффективного предупреждения суицидов полагаем необходимо использовать современные информационные технологии. С целью предупреждения противоправного поведения несовершеннолетних, в т.ч. суицидов несовершеннолетних, нами предложена разработка (совместно с ТОО «Комплексные информационные системы Интегро») информационной системы мониторинга социальных сетей несовершеннолетних.

Примером эффективных мер по предупреждению суицидов несовершеннолетних стала по инициативе органов прокуратуры (автора исследования) разработка программы «Анализ социальных сетей». Указанная программа была успешно презентована в Академии правоохранительных органов Генеральной прокуратуры Республики Казахстан и реализована в ряде областей в целях предупреждения суицидов и других противоправных действий несовершеннолетних.

Информационная система «Анализ социальных сетей» реализует методику сопровождения подростка в социальных сетях с целью сохранения его психического и физического здоровья. Система проста в использовании и позволяет осуществлять мониторинг направленности сетевого взаимодействия и отношений подростков в социальных сетях.

Механизм мониторинга социальных сетей происходит путем создания базы учащихся организаций образования, сигнальных слов и запрещенных сообществ.

Системой производится сканирование личных страниц учащихся в социальных сетях на наличие слов-сигналов о «суициде», «наркомании», «терроризме», подписок на запрещенные сообщества. Затем система автоматизировано формирует отчет о проведении мониторинга личных страниц школьников с аналитикой по частоте использования сигнальных слов и по уровню опасности.

Цветовое оформление результатов сканирования

Анализ социальных сетей	Навигатор	Админ. управление	Организации	Сравнения	Сканирование	Выход
Вакулевская СШ Кызылдарский район	0	0	0	Отсутствует	0	
Водопроводная СШ Кызылдарский район	0	0	0	Отсутствует	0	
Глубоковская основная СШ Кызылдарский район	13	5	0	Высокий	0	
КГУ Асановская средняя школа Кызылдарский район	0	0	0	Отсутствует	81	
КГУ Байтерекская средняя школа Кызылдарский район	67	0	0	Отсутствует	9	
КГУ Березовская основная школа Кызылдарский район	0	0	0	Отсутствует	0	
КГУ «Бескольская» средняя школа №2» Кызылдарского района	0					
КГУ «Кондратовская средняя школа» Кызылдарского района	0					
КГУ Красногорская основная школа Кызылдарский р-н	0					
КГУ Маджидовская СШ Кызылдарский район	0					
КГУ Новокиевская (средняя школа Кызылдарский район	51					
КГУ Падаренковская основная школа Кызылдарский район	0					
КГУ Пречинская основная школа Кызылдарский район	0					
КГУ Советская средняя школа Кызылдарский район	0					
КГУ Соколовская средняя школа Кызылдарский район	0					
Красноярская СШ Кызылдарский район	0					
Новополи андреевская основная СШ Кызылдарский район	0					
Основная средняя школа Кызылдарский район	49					
Пресновская средняя школа Кызылдарский район	53	8	0	Средний	27	
Чалышевская основная школа Кызылдарский район	0	0	0	Отсутствует	0	
Школа – лицей «Персат» Кызылдарский район	170	19	0	Высокий	12	
Яворская средняя школа Кызылдарский район	1	1	0	Средний	0	

Щелкнув на количество по столбцу результатов, открываем результаты сканирования.

Цвета результатов сканирования:

1. Красный цвет - показывается критический результат сканирования,
2. Розовый – высокий,
3. Оранжевый –средний,
4. Зеленый – отсутствие совпадений со словарем.

Результаты сканирования сессии доступны лицам (аналитикам, экспертам и контролирующему органу) для контроля сетевого взаимодействия и отношений подростков в социальных сетях.

Результаты сессии №668
СЕВЕРНО-КАЗАНСКАЯ ОБЛАСТЬ - ПЕТРОВСКИЙ ГОРОД ОБЛАСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ - КОМПАНИЯ ИНТЕГРО
ОЗЕРНАЯ СРЕДНЯЯ ШКОЛА КАЗЫЛКАРСКИЙ РАЙОН

Наименование группы	Результат	Сила	Соответствие	Макс ерр	Ошибки
10 "А"	3	0	0	Отсутствует	0
10 "Б"	4	0	0	Отсутствует	0
8 "А"	0	0	0	Отсутствует	0
8 "Б"	6	1	0	Средний	0
7 "А"	1	2	0	Критический	0
7 "Б"	3	1	0	Средний	0
9 "А"	10	3	0	Критический	1
8 "В"	11	2	0	Средний	0
8 "Г"	6	1	0	Средний	0

При нажатии на зеленую кнопку можно увидеть результаты сканирования по классам и по учащимся.

13

Результаты доступны в оригинале и в сохраненной копии. При этом, программа автоматизировано выдает уровень совпадений (критический, высокий, средний и отсутствующий) со словами-сигналами. Указанные данные проверяют лица, осуществляющих в силу должностных обязанностей мониторинг психологического состояния несовершеннолетнего (психолог, классный руководитель учреждения образования).

Сохранение анализа сканирования

Перед сохранением анализа сканирования необходимо выбрать уровень опасности и категорию опасности

Данные проверки

Уровень опасности
Уровень опасности не определен
Уровень опасности не определен
Случайное совпадение. Не вызывает опасности.
Средняя степень опасности. Ребенок находится под наблюдением.
Высокий уровень опасности. Спланирована индивидуальная работа.

Категория опасности
не определен
Категория не определена
Экстремизм
Сквернословие
Секс
Суицид
не определен
Экстрим

Комментарий к записи

Для сохранения анализа сканирования необходимо нажать на кнопку «Сохранить данные проверки». Сохранить данные необходимо для дальнейшего корректного формирования отчетности.

СОХРАНИТЬ ДАННЫЕ ПРОВЕРКИ

15

Информационная система «Анализ социальных сетей» реализует методику сопровождения подростка в социальных сетях с целью сохранения его психического и физического здоровья. Механизм мониторинга социальных сетей происходит путем создания базы учащихся организаций образования, сигнальных слов и запрещенных сообществ. Система с

помощью вводимых слов-сигналов позволяет производить электронный поиск выхода данных лиц на сайты, представляющих угрозу для несовершеннолетних. Системой производится сканирование личных страниц учащихся в социальных сетях и формирует отчет о проведении мониторинга личных страниц школьников с аналитикой по частоте использования сигнальных слов и по уровню опасности. На основании полученных данных лица, осуществляющих в силу должностных обязанностей мониторинг психологического состояния несовершеннолетнего (психолог, классный руководитель учреждения образования), определяют степень оказания помощи несовершеннолетнему.

Своевременное выявление автоматизированной системой мониторинга интернет-сайтов позволяет выявлять детей, подверженных риску психологического воздействия либо нахождения в противоправных сайтах, размещения противоправных материалов, и как следствие, применять ранние профилактические мероприятия. Тестовый режим программы в 5 школах и 1 колледже г.Петропавловска позволил выявить 11 лиц, которые посещали интернет-сайты суицидальной направленности, 6 участников-подростков закрытых сообществ. По результатам проведения психологической беседы с 4 лицами проведено наблюдение у психологов психоневрологического диспансера, по результатам которого у 2 детей установлена положительная тенденция к снижению суицидологической напряженности. В дальнейшем, в результате ежедневной сессии информационной системой было выявлено свыше 100 детей, посещавших суицидальные и иные противоправные сайты, в случае необходимости, оказывалась психологическая и иная помощь несовершеннолетнему и его семье.

При этом, информационная система, помимо предупреждения суицидов несовершеннолетних и других противоправных действий несовершеннолетних может применяться специалистами (руководителями, психологами) и в других сферах профессиональной деятельности – выявления психологических отклонений работников социальных учреждений, приеме на работу кандидатов в образовательные и специализированные организации для работы с детьми. Информационная система апробирована в Северо-Казахстанской, Карагандинской областях, г.Кокшетау, г.Караганды, г. Нур-Султан.

Кравець Ігор Михайлович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
науковий керівник:

Опацький Роман Миколайович
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.

Процес розслідування злочинів проти неповнолітніх або неповнолітніх є одним із найскладніших у слідчій практиці. Це пов'язано з тим, що ця категорія осіб має специфічні умови для проведення до них розшукових (розшукових) дій. Допит неповнолітніх багато в чому відрізняється від допиту дорослих.

Допитування неповнолітніх є чутливою та болючою темою, оскільки, незважаючи на світову практику та міжнародні зобов'язання, правоохоронні органи продовжують травмувати дітей, які контактують із законом. Ми, зазвичай, використовуємо термін «допит», оскільки цей термін вживається в Кримінальному кодексі України. До того ж, у міжнародних стандартах використовується термін «опитування», тобто допит як процесуальна дія, а також будь-які інші можливості заслуховування дитини уповноваженими особами. Насправді ж вирішальне значення має не концепція, а підхід до неї. Організація чи то слухання, чи допиту, має враховувати вікові та психологічні особливості дитини відповідного віку, а сам процес, незалежно від використовуваного терміну, має бути дружнім до дитини.

Т. Аверяна вважає, що тактика допиту неповнолітніх значною мірою обумовлена особливостями їхньої психіки (підвищена навіюваність, схильність до фантазування, висока емоційність, нестійкість поведінки), незначним життєвим досвідом, що часто призводить до неправильної оцінки досліджуваної події, або окремих його елементів [2, с. 593].

Регіональними документами, що визначають особливості опитування дітей стала низка правових документів Ради Європи. Зокрема, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція, 2007 р., CETS № 201), що ратифікована Верховною Радою України 27 серпня 2012 року і яка набула чинності з 1 грудня 2012 року, спрямована на:

- а) запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству

стосовно дітей і боротьбі з цими явищами;

б) захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства;

в) сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі з сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей [1].

Відповідно до статті 35 цієї Конвенції, опитування дитини, а також її допит, має відбуватись із врахуванням наступного:

1) опитування чи допит має здійснюватись без необґрунтованої затримки;

2) опитування чи допит має відбуватись у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;

3) особа, яка проводить опитування чи допит дитини, має пройти відповідну підготовку;

4) проведення усіх опитувань чи допитів дитини має бути здійснено однією й тією ж особою;

5) кількість опитувань чи допитів дитини має бути якомога меншою;

6) під час опитування чи допиту дитини її має супроводжувати дорослий, якому дитина довіряє;

7) має бути забезпечена відеофіксація опитувань чи допитів дитини та прийняття відеосвідчень дитини як доказ у справі [1].

Організація роботи має здійснюватися на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей. Основою є розуміння психологічних особливостей спілкування з неповнолітніми залежно від ситуації взаємодії та з урахуванням віку. Основою ефективної взаємодії з дитиною є дотримання певних правил, пов'язаних із наявністю: – безпечного дорослого зі знанням психологічних, фізіологічних та вікових особливостей дитини, спілкування з дитиною з урахуванням віку, комунікативних навичок, необхідних навичок для ефективного спілкування з дитиною; – безпечне середовище або так звана «зелена кімната», що є організованою системою заходів, спрямованих на забезпечення законності, гуманності та ефективності будь-якого рішення щодо дитини, яке є незаконним або стикається із законом [3, с. 25].

У методичних рекомендаціях особлива увага приділяється свідченням і висловлюванням дітей. Опитування та звернення дітей повинні, наскільки це можливо, проводитись кваліфікованими спеціалістами. Слід докласти всіх зусиль, щоб діти свідчили у найбільш сприятливому середовищі та за найсприятливіших умов, враховуючи їх вік, зрілість та рівень розуміння, а також будь-які труднощі, які вони можуть мати.

Відповідно до пункту 14 Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.), насильство є пріоритетною проблемою, яку визначають діти. Насильство над дітьми порушує права дитини, ставить під загрозу соціальний розвиток дітей та впливає на здійснення ними інших прав. Насильство часто має руйнівні короткострокові та довгострокові наслідки

для психічного та фізичного здоров'я, що іноді тривають поколіннями. На додаток до впливу на окремих жертв, дослідження НУО показують, що насильство є довгостроковою ціною для суспільства. Тому припинення всіх форм насильства щодо дітей є юридичним, етичним та економічним імперативом.

Подолання негативних наслідків, стресів, порушень поведінки та психічних розладів дітей можливе шляхом психологічної профілактики. Одним із ефективних способів такої профілактики є організація роботи з дітьми в «зелених кімнатах». Основною метою дослідження в такому приміщенні є попередження ретравматизації психіки дитини під час огляду та процесуальних дій із застосуванням спеціальних прийомів та створення душевно приємної атмосфери, а також технічного оснащення, що дозволяє правильно фіксувати процес обстеження, допиту та використовувати його для розслідування без повторних допитів. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

Врахування потреб цих груп дітей є доказом гуманності держави, проявом її соціально-правової природи, орієнтацією на допомогу та врахування потреб та інтересів кожної дитини. Робота зі створення «зелених кімнат» також сприятиме підвищенню професійного рівня фахівців, надасть можливість для ефективної комплексної та системної роботи з дітьми, для досягнення належних результатів.

Таким чином, однією з основних особливостей у підготовці та проведенні допиту неповнолітнього є дотримання не лише норм кримінального процесу, а й рекомендацій вчених і практиків, які досліджували це питання в різних наукових дисциплінах. Першочергово/насамперед варто звернути увагу на рекомендації психологів, які більш чітко регламентують час допиту неповнолітніх різного віку. Також необхідно враховувати поточну ситуацію, місце допиту, наявність чи відсутність факторів, що можуть вплинути на показання дитини.

1. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Конвенція від 20 жовтня 2007 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927

2. Криміналістика : учеб. для вузов. Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов и др. Москва : Норма, 2007. 944 с.

3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб.. Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Клименко, 2015. – 114 с.

Круковська Анатасія Михалівна:
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАГАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПИТУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ.

На сьогоднішній день найважливішим та основним завданням держави є забезпечення безпеки суспільства як взагалі, так і кожної людини окремо. Через різноманітні економічні та соціальні зміни та нестабільну політичну ситуацію в Україні зростає кількість вчинюваних правопорушень, навіть із участю неповнолітніх осіб. Постає питання про застосування профілактичних, а саме превентивних поліцейських заходів для попередження та недопущення вчинення таких правопорушень.

Одним із превентивних поліцейських заходів зазначених в статті 31 Закону України «Про Національну поліцію» є опитування особи, а в нашому випадку – неповнолітньої особи. Така процедура має певні особливості. Для початку визначимо що ж таке «опитування неповнолітнього». Отже, опитування – це безпосереднє спілкування уповноваженої посадової особи з неповнолітньою особою з метою отримання певної інформації про вчинення чи інші обставини правопорушення [2, с. 25]. Також необхідно зазначити, що згідно зі статтею 13 КпАП неповнолітньою вважається малолітня особа (до 14 років) та особа у віці від 14 до 18 років.

Звертаючись до чинного законодавства, враховуємо те, що поліцейський може опитати особу, якщо існують підстави вважати, що ця особа володіє певною інформацією і тільки за її добровільною згодою [1]. Під час проведення опитування неповнолітньої особи лише його згоди не достатньо. Здійснення такого заходу можливе лише за умови присутності хоча б одного з батьків, опікунів, законного представника чи педагога.

Ще одна особливість аналізованого заходу полягає в складності проведення самого опитування. Під час здійснення превентивного заходу потрібно враховувати всі дані, що можуть характеризувати неповнолітнього, його вік, особливості його характеру та темпераменту, індивідуальні звички. Важливо звертати увагу на поведінку особи під час проведення опитування, вміти правильно оцінювати достовірність наданої ним інформації.

Обов'язково поліцейський зобов'язаний роз'яснити підстави та мету проведення превентивного заходу, зміст ст. 63 Конституції України, ч. 2 ст. 33 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до яких особа може не надавати інформацію.

Проведення опитування можна поділити на такі етапи:

- підготовка до опитування – відповіді на загальні питання, (наприклад: «Що відомо про тему та мету опитування?»);
- установлення контакту та довірливих відносин із дитиною (наприклад, шляхом використання компліментів);
- проводити опитування у формі вільної доповіді;
- надання можливості відтворити ситуацію.

У налагодженні контакту з дитиною поліцейському може допомогти педагог. Також почати діалог можна з виявлення зацікавленості у дитини до інших тем, не пов'язаних із опитуванням.

Для малолітніх дітей під час встановлення контакту потрібно присісти на рівень їх зросту, дивитися в очі, показати, що поліція на його боці, хоче допомогти, ставитися як до дорослого, тощо. [2, с. 28]

Також результат опитування може залежати від місця його проведення й інколи краще проводити цей захід на території перебування особи – це може підсвідомо надавати впевненості дитині.

Враховуючи швидкий розвиток сучасних технологій та Інтернету, це надає можливість ознайомитись із акаунтом особи в соціальних мережах перед початком опитування. Це може значно допомогти у налагодженні контакту.

Наостанок, важливо пам'ятати про те, що опитування неповнолітнього має певні обмеження в часі. А саме: заборонено проводити опитування без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. [1]

Отже, підсумувавши вищенаведене, можна наголосити, що для успішного проведення опитування неповнолітньої особи поліцейський повинен володіти такими навичками як: уміння привертати увагу та уміння вислуховувати, майстерність говорити та вирішувати несподівано виникаючі конфліктні ситуації та безперешкодно долати бар'єри спілкування.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015, №580-VIII, поточна редакція 08.08.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/ed20180831#Text> (дата звернення 26.10.2021)

2. Д.В. Голобородько, І.С. Кравченко «Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи» Методичні рекомендації, Дніпро. 2018 р. 40 с. (дата звернення 26.10.2021)

Кучай Олена Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Захарченко Олександр Валерійович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Останнім часом актуальною є тенденція спільного розгляду проблем боротьби зі злочинністю неповнолітніх, а також зі злочинністю, що зазіхає на права і законні інтереси неповнолітніх. Частково ця тенденція обумовлена посиленням позицій ювенальної юстиції (англ. Juvenile justice – правосуддя для неповнолітніх), що широко розуміється як система суб'єктів (не тільки суд, але й інші органи влади, їх установи, посадові особи, а також громадські та інші недержавні організації та громадяни), що здійснюють в якості основної або однієї з основних своїх функцій діяльність із реалізації та захисту прав, свобод і правоохоронних інтересів осіб, які не досягли 18-річного віку [1].

Отже, ювенальна юстиція покликана захищати інтереси не тільки неповнолітніх, потерпілих від злочинів, а й неповнолітніх, які вчинили злочини. Традиційне протиставлення злочинності неповнолітніх і злочинності, що зазіхає на права неповнолітніх, на наш погляд, перешкоджає вирішенню взаємопов'язаних проблем боротьби з цими видами злочинності. Зокрема, таке протиставлення «провокує» спрощене різноспрямоване рішення відповідних кримінально-правових проблем: відповідальність за посягання на неповнолітніх завжди посилюється, а відповідальність неповнолітніх за злочини завжди пом'якшується. Кримінологічними дослідженнями доведено, що ювенальна злочинність неповнолітніх виступає одночасно і симптомом, і результатом неблагополуччя в економічній, моральній і духовній сферах життя суспільства. У зв'язку з цим, вважаємо обґрунтованим використання поняття ювенальної злочинності як категорії, що охоплює суспільно небезпечні посягання неповнолітніх, а також посягання на їх права та законні інтереси.

Привертає увагу те, що згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України за 9 місяців 2020 року неповнолітніми було вчинено 3980 правопорушень. Сумна статистика вказує на недоліки профілактики

правопорушень серед неповнолітніх, відсутність системності у її роботі. Окрім того, усі зміни, що відбуваються у сучасному українському суспільстві, вказують на необхідність оновлення підходів до превентивної діяльності.

Зазначу, що в свою чергу, злочинність серед неповнолітніх є відображенням підвищення кримінальної активності загалом, розширення її сфер, що робить правопорушення серед неповнолітніх особливо суспільно небезпечним явищем.

Злочинність людей віком до 18 років є специфічним видом злочинності, що відображає основні тенденції злочинності в Україні та формує показник морального здоров'я суспільства.

Цей показник дає можливість, із одного боку, прогнозувати можливі напрямки розвитку злочинних проявів у майбутньому, а, з іншого боку, дає змогу планувати заходи щодо запобігання злочинності неповнолітніх. Виходячи з цього припущення, актуальність викладених питань не вимагає додаткової аргументації [2].

Неповнолітні є особливо активною складовою сучасного суспільства. Вони належать до покоління, котре буде реалізовувати позитивні ціннісні установки сучасників, реформувати суспільство, державу та й в загальному всю правову систему.

У них закладено надію державорозбудовчого процесу в нашій державі та й у світі загалом. Неповнолітні найбільш продуктивні в соціально-демографічному розумінні. Вони є незамінною складовою у природному процесі зміни поколінь, забезпечення чисельного оновлення населення і досягнення таким чином його тривалого існування [3].

Профілактична діяльність становить сукупність правових норм, що забезпечують реалізацію національної політики держави у галузі запобігання злочинності серед неповнолітніх, яка залишається в межах національної політики захисту дитинства та попередження злочинів.

Профілактика правопорушень серед неповнолітніх як вид профілактичної соціальної діяльності може бути проаналізована з різних точок зору.

Профілактична діяльність – це всебічна, постійна професійна діяльність, що впливає з правових норм, що характеризується внутрішньою структурою офіційних та неформальних відносин, цілями та функціональним змістом.

Метою такої професійної діяльності є мінімізація впливу факторів, що визначають злочин та його прояви, шляхом обмеження, нейтралізації, зменшення ризику або усунення їх наслідків [4].

Як видно з кожного із наведених визначень, злочини – це негативні явища з високим ступенем соціальної шкоди. Тому важливо попередити їх виникнення. Усі питання, що стосуються попередження злочинів, називаються «кримінальною політикою». Згідно з іншим визначенням,

«кримінальна політика» – це спеціальна система профілактики, що є одним із елементів системи попередження злочинів.

Другим елементом цієї системи є соціальна профілактика, що розуміється як система загальносвідомої соціальної політики, яка включає заходи політичного, економічного, організаційного, ідеологічного характеру тощо та полягає у попередженні злочинів і протидії вчиненню таких дій.

Б. Голіст зазначає, що «частиною цієї політики є кримінальна політика, маючи на увазі функціонування судів з метою запобігання та зменшення явища злочинності шляхом застосування кримінального законодавства» [5].

Таким чином, запобігання злочинності вимагає використання багатьох комплексних рішень та залучення всіх державних, соціальних та місцевих державних установ та організацій, а також місцевих громад, приватних осіб та засобів масової інформації. Це призводить до багатьох ускладнень. В Україні досі не існує Національної програми запобігання злочинності, та основна проблема полягає у відсутності планової координації діяльності у галузі запобігання злочинності.

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

2. Гричанюк М. В. Механізм протидії злочинності неповнолітніх : автореф. дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. В. Гричанюк ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 19 с.

3. Ємець Ю. І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00. 06 / Ю.І.Ємець. Київ, 2010. 18 с.

4. Гачак-Величко Л. А. Понятійно-категоріальний апарат у сфері недопущення правопорушень серед неповнолітніх. Право.ua. 2020. № 1. С. 201– 205.

Лазаренко Олексій Олександрович
віце-президент Всеукраїнської фундації
«Захист прав дітей»,
кандидат педагогічних наук

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ, ЯК МЕТОДУ ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВНОГО ПІДХОДУ В ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Міжнародний досвід реформування правоохоронних структур, зокрема поліції, свідчить, що процеси деполітизації та демілітаризації цих підрозділів майже автоматично призводять до відмови від іміджу «професійних борців із злочинністю» та переорієнтації поліцейської діяльності здебільшого на

профілактику правопорушень [1].

Необхідність зміни ставлення до дитини, яка вчинила діяння, що містить ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, ґрунтується перш за все на аналізі причин та умов вчинення правопорушення, оцінці ризиків і потреб дитини та комплексному профілактичному впливі. У свою чергу розробити заходи такого комплексного профілактичного впливу можливо лише чітко визначивши проблему, що є передумовою розвитку делінквентної поведінки дитини. Допомогти визначити напрями комплексної профілактики[2] протиправних проявів із боку дітей та молоді дозволить застосування ситуаційної профілактики, як методу проблемно-орієнтовного підходу в діяльності уповноважених підрозділів із профілактики правопорушень серед дітей.

П'ятнадцятирічне функціонування такого «мульти-підрозділу» як кримінальна міліція у справах дітей доводить, що виконання оперативно-розшукових завдань, пов'язаних із розкриттям злочинів, іноді призводило до втрати позицій у профілактичній роботі, і навпаки, приділення уваги здійсненню профілактичних заходів, пов'язаних із роботою в навчальних закладах, школах-інтернатах, із сім'ями, що опинилися в складних життєвих обставинах відбирало багато часу у оперативних працівників, що не сприяло їх участі в розкритті злочинів. У минулому робилися спроби визначити пріоритетність завдань: профілактичний вплив або розкриття злочинів. Таким чином уповноважені підрозділи у справах дітей, що функціонували в міліції, а зараз поліції в різний час входили до складу кримінальної блоку або міліції громадської безпеки чи поліції превенції.

Саме тому, розглядаючи превентивну діяльність уповноважених підрозділів поліції, як пріоритетну, слід розглядати і зміни у ставленні до дитини, яка вчинила діяння, що містить ознаки кримінального або адміністративного правопорушення. Робота уповноважених підрозділів має ґрунтуватись на аналізі причин та умов вчинення правопорушення, оцінці ризиків і потреб дитини та комплексному профілактичному впливі як на дитину, так і на середовище, у якому вона перебуває.

Водночас, важливо не забувати про таку категорію правопорушень, як злочини, вчинені відносно дітей, домашнє насильство по відношенню до дітей [3]. На сьогодні в складі кримінальної поліції такого спеціалізованого підрозділу не існує. Перетворення підрозділу КМСД на підрозділи ювенальної превенції значно послабило позиції підрозділу в частині протидії правопорушенням, вчиненим відносно дітей. Фрагментарно протидія таким злочинам здійснюється підрозділами кіберполіції, карного розшуку, боротьби з наркозлочинністю. Вони, у свою чергу не готові працювати з таким особливим суб'єктом і об'єктом правопорушення, як діти. Особливо це відчувається на стадії роботи з дітьми-потерпілими та дітьми-свідками.

Ефективність, повнота та своєчасність виконання зазначених вище завдань та координація роботи полягають водночас, із одного боку, у

докорінних змінах системи превентивної роботи серед дітей, з іншого – у дієвому впливі на криміногенну ситуацію в дитячому середовищі. Все це можливо, якщо в процесі своєї діяльності уповноважені підрозділи поліції будуть використовувати ситуаційну профілактику правопорушень, як метод проблемно-орієнтовного підходу, що ґрунтується на оцінці можливостей зловмисника для вчинення правопорушення у певних ситуаціях[4]. Для проведення дієвої профілактики правопорушень, важливо знати на що конкретно необхідно вплинути, щоб зменшити ризик учинення правопорушення до мінімуму.

Наступний приклад наочно свідчить про ефективність використання цього методу для профілактики правопорушень серед дітей. У 2012 році управлінням поліції одного з районів Лондону – Енфілду (Enfield, East London) було розпочато роботу щодо профілактики насильницьких злочинів проти школярів – пограбувань, що вчинялися також підлітками, які не навчалися в цих школах. Спочатку було проаналізовано класичним способом криміногенну ситуацію в районі розташування навчальних закладів (за місцем, часом, способом вчинення, категорією потерпілих та зловмисників), і порядок реагування та заходи поліції з підтримання громадського порядку. Встановлено, що поліція щорічно витрачає близько 12 мільйонів фунтів-стерлінгів, а класичні методи поліцейного реагування – патрулювання та додаткові обшуки підозрілих на вулиці, не вирішують проблеми з пограбуваннями школярів. Після проведення ситуаційного аналізу, під час якого було враховано всі аспекти *теорії слухної нагоди* та *раціонального вибору* [5], додатково управлінням поліції було вжито таких заходів:

- організовано зустрічі з неформальними дитячими лідерами та створено раду учнів, до якої увійшли працівники поліції (15 шкільних офіцерів поліції);
- працівники поліції проводили навчання з молодими людьми на тему «Що треба знати і робити, щоб не стати жертвою пограбування»;
- створено електронний портал, на якому учні могли розмістити ідентифікаційну інформацію щодо своїх речей (мобільних телефонів, планшетів, ноутбуків), що найчастіше були об'єктами пограбувань;
- організовано мережу підтримки підлітків-жертв пограбувань. Для цього з персоналом офісів та торговельних об'єктів, що розташовані поблизу школи, проведено безкоштовні тренінги щодо надання допомоги жертвам пограбувань (надати телефон для дзвінка батькам, до поліції, заспокоїти, запропонувати кави або чаю та дозволити залишитись у приміщенні, доки не приїде поліція тощо). Такі «пункти надання допомоги» (Help Point) були позначені великою блакитною буквою «Н»;
- кожному школяру було направлено лист із описом проблеми, застереженнями як не стати жертвою злочину, як зареєструвати на порталі своє майно, а також як діяти у випадку пограбування;
- із числа «важких підлітків», які стали на шлях виправлення і вже

працювали або навчалися, було створено команду «Щит залученої молоді» YEP (Youth Engagement Panel), до якої увійшли 26 молодих людей, 4 поліцейських і два соціальні працівники. Із молодими людьми проводили спеціальні заняття і навчали «вуличній» попереджувально-профілактичній роботі, яку вони проводили з підлітками, батьками, мешканцями району з метою небайдужості населення та вчасного реагування на протиправні дії;

- кожного правопорушника, якого затримували за вчинення пограбування фотографували та вносили до поліцейської бази даних для ідентифікації програмою, що встановлена у відеокамерах спостереження, які розташовано в районі навчальних закладів;

- особам, які підозрювалися у можливих вчинених пограбуваннях, судами за поданням поліції виписувалися спеціальні забороняючі ордери, що встановлювали обмеження стосовно перебування у «зоні розташування навчальних закладів». У разі появи такої особи (у т.ч. неповнолітньої) у забороненій зоні, працівник поліції мав право його заарештувати на 24 години;

- шкільні автобуси було обладнано додатково відеокамерами з можливістю аналізу обличчя, щоб запобігти пограбуванням в автобусах або на автобусних зупинках, а також електронними пристроями, для сканування проїзних білетів дітей, щоб точно встановити час і місце, де дитина зайшла до автобусу, а де вийшла і чи сідала до нього взагалі;

- організували «патруль прогульників» із числа членів батьківського комітету, адміністрації школи та поліцейських, який патрулював з 8.30 до 15.30 на прилеглий до школи території, таким чином виявляючи учнів, що не прогулювали навчання і могли або стати жертвою злочину або самі його вчинити;

- вийшли з пропозицією до місцевих органів влади щодо організації роботи комунальних служб (двірників і прибиральників сміття) у години, коли діти йдуть зі школи додому.

Зазначені заходи сприяли створенню відповідного несприятливого для вчинення пограбувань середовища на території обслуговування, мінімізації можливостей для правопорушників знаходитися на території поблизу шкіл не поміченими, швидко реагувати на можливі правопорушення. Окрім того, було підвищено рівень правової обізнаності школярів, адміністрацій навчальних закладів, батьків, мешканців району. Поліції за рік вдалося на 75% знизитися кількість пограбувань школярів і на 15% знизити рівень насильницьких злочинів в цьому районі.

Використання методу ситуаційної профілактики, як і проблемно-орієнтовного підходу дозволяє вивчити ситуацію вчинення правопорушень так, щоб максимально збільшити ефективність профілактичного впливу, а також оцінювати результативність нових підходів, забезпечити доведення результатів їхнього застосування до інших працівників і надає можливість системно визначити, які підходи працюють, а які ні [6]. Він є закономірним

розвитком традиційного підходу до здійснення кримінологічного аналізу причин та умов учинення правопорушень і може сприяти виведенню на значно ефективніший рівень організацію профілактики правопорушень.

1. Мартиненко О.А. Основні принципи реформування органів внутрішніх справ. Право України. 2009. № 10. С. 139 – 144.
2. Лазаренко О.О. Комплексний підхід до вирішення проблем девіантної поведінки підлітка. Наука і правоохорона. 2014. № 3 С. 91-95 URL : http://naukaipravooohorona.com/journal/ukr/2014_3.pdf.
3. Організація роботи підрозділів ОВС, що здійснюють профілактичну роботу серед дітей, у сфері протидії жорстокому поводженню з дітьми та насильству в сім'ї. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4980/>.
4. Лазаренко О.О. Застосування ситуаційної профілактики правопорушень як складова правопорядку. Наука і правоохорона. 2014. №2 С.232-235. URL : http://naukaipravooohorona.com/journal/ukr/2014_2/38.pdf.
5. Clarke, Ronald R. (ed.) (1997). Situational Crime Prevention: Successful Case Studies. Second Edition. New York: Harrow and Heston URL : ISBN 0-911577-39-4
6. Scott M. Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years / Michael Scott URL : <http://www.popcenter.org/library/reading/pdfs/reflectionsfull.pdf>.

Лазаренко Наталія Ігорівна
начальник відділу ювенальної превенції
УПД ГУНП в Дніпропетровській області

АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ОБЛІКУ

Законодавство, на яке спирається діяльність ювенальної превенції, є багатограним та комплексним. Воно не обмежується лише Кримінальним, Кримінально-процесуальним, Кримінально-виконавчим кодексами, чи Кодексом України про адміністративні правопорушення, у яких визначаються особливі підходи, норми, процедури, що застосовуються стосовно дітей (неповнолітніх) порівняно з дорослими.

До правової основи в першу чергу ми відносимо міжнародні правові документи: «Конвенція про права дитини» від 20 листопада 1989 р. (ратифіковано 27 лютого 1991 р.) у редакції від 20.11.2014.² ; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифіковано 3 квітня 2003 р.); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства; Рекомендація CM/Rec (2009) 10 про викоренення

² Конвенція про права дитини» від 20 листопада 1989р. в редакції від 20.11.2014.

всіх форм насильства щодо дітей.

Також правову основу становлять закони України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III редакція від 20.01.2018³, «Про органи та служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 редакція від 09.02.2017⁴, «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Наказ МВС від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції».

Систему профілактики правопорушень поліції складає сукупність її окремих підрозділів, посадових осіб та працівників, які цілеспрямовано здійснюють на різних рівнях і у різних масштабах управління й планування профілактичної діяльності, виконують профілактичні заходи на основі спільних цілей, завдань та принципів і мають у зв'язку з цим певні права та обов'язки, несуть відповідальність. Суб'єктами загальної та індивідуальної превенції (профілактики) правопорушень є органи державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, засоби масової інформації, громадські організації, у тому числі громадські формування з охорони громадського порядку, релігійні установи та організації, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що беруть участь у профілактиці правопорушень.

Із метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини поліцейський підрозділу ЮП заводить обліково-профілактичну справу (далі – ОПС) та вносить відомості про взяття на профілактичний облік до відповідної інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ЮП здійснюють профілактичну роботу.

Взяттю на профілактичний облік підлягає дитина:

- 1) засуджена судом до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) звільнена за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;
- 3) якій оголошено повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;
- 4) звільнена зі спеціальної виховної установи;
- 5) яка не досягла 18 років і вчинила домашнє насильство у будь-якій формі (дитина-кривдник);
- 6) яку впродовж року два і більше разів було притягнуто до

³ Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III редакція від 20.01.2018.

⁴ Закон України «Про органи та служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 редакція від 09.02.2017.

адміністративної відповідальності;

7) яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей

Підставами для взяття дитини на профілактичний облік є:

– вирок (постанова) суду, що набрав(ла) законної сили, про застосування до дитини покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;

– рішення суду про звільнення дитини від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, окрім випадків, коли дитину направляють до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;

– письмове повідомлення слідчого, прокурора про вручення дитині повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;

– довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи для дітей;

– матеріали, що підтверджують факт вчинення дитиною домашнього насильства (копія термінового заборонного чи обмежувального припису, рішення суду щодо адміністративного провадження за статтею 173-² Кодексу України про адміністративні правопорушення);

– рапорт поліцейського підрозділу ЮП про дитину, яка впродовж року два і більше разів притягувалася до адміністративної відповідальності, із долученням копій постанов суду про притягнення до адміністративної відповідальності;

– рапорт поліцейського підрозділу ЮП щодо виявлення дитини, яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей, із долученням витягів з Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події щодо зареєстрованих фактів безвісного зникнення дитини.

Індивідуальна профілактика – це насамперед вплив на тих осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, та їх соціальне оточення. Даний вид діяльності є цілеспрямованою роботою з конкретною людиною та його найближчим оточенням. Об'єктами такої профілактики є індивіди, поведінка та спосіб життя яких свідчать про реальну можливість учинення ними злочинів. Погляди, мотиви, система ціннісних орієнтацій особи можуть стати основою для профілактичного впливу на неї лише тоді, коли ці погляди, мотиви, орієнтації виразилися в антигромадській поведінці. Виходячи з механізму злочинної поведінки можна зробити висновок, що індивідуальна профілактика повинна бути спрямованою на особу та її негативні риси, на середовище, що формує цю особу, а також на умови, обставини, ситуації, що сприяють або полегшують вчинення злочинів. Слід зауважити, що мова йде про безпосередню діяльність відповідних суб'єктів, тобто тих, від кого походить такий вплив.

Лазарєва Яна Анатоліївна

слухач навчально-наукового інституту
заочного навчання для підвищення кваліфікації

науковий керівник:

Репан Микола Іванович

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИПАДКИ ВЧИНЕННЯ «НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ»

Проблема вчинення насильства за ознакою статі співіснує разом із домашнім насильством та з кожним роком лише продовжує набирати оберти. Ефективне зменшення таких випадків, а також часткове вирішення проблеми переважно залежить від юридичного аспекту застосування відповідальності та практичного, що характеризується в самій методиці та профілактиці даного виду правопорушення.

За статистичними даними, що оприлюднили під час голосування за Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками, а майже 70 % жінок піддаються різним формам знущань і принижень. Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50 % – до зловживань наркотиками. Тобто, близько 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей. До вищезазначених факторів додається також зростання рівня напруги та агресивності в суспільстві внаслідок війни в Україні [1].

Звертаючись до моніторингу ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі у період з 2018 по 2019 рік [24], ми простежуємо таку ситуацію:

Статистика щодо осіб, які в 2019 р. вчинили адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУаАП, також має тенденцію до зростання порівняно з 2018 р. Серед правопорушників переважну більшість складають чоловіки:

За 2018 адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУаАП, із них: 73261 (чоловіки – 65748, жінки – 7513); вчинення домашнього насильства 55433 (чоловіки – 49816, жінки – 5617); вчинення насильства за ознакою статі 1056 (чоловіки – 978, жінки – 78) .

За 2019 адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУаАП, із них: 76186 (чоловіки – 67878, жінки – 8308); вчинення домашнього

насильства 74975 (чоловіки – 66788, жінки –8187); вчинення насильства за ознакою статі 1513 (чоловіки – 1381, жінки –132).

Аналізуючи дані результатів розгляду адміністративних правопорушень, можна пересвідчитися, що серед санкцій, які застосовувалися у випадках, передбачених ст. 173-2, чітко переважає практика такого виду адміністративного стягнення, як штраф [2].

Національне законодавство з протидії домашньому насильству є одним із індикаторів Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, що у подальшому потребує дотримання забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат, розробки механізму реалізації, створення системи доступних послуг для постраждалих у регіонах, врахування під час визначення напрямків наукових досліджень тощо. Із цією метою в Україні прийнято Закон [3], затверджено Порядок взаємодії суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі [4], визначено цілі та наголошено на розробленні урядом плану невідкладних заходів [5; 6] та ін.

Тож, дана проблема існує та продовжує говорити сама за себе. В Україні намагаються не мовчати, а відкрито аналізувати це питання та шляхи його вирішення. На законодавчому рівні – приймання нових законів із залученням міжнародного досвіду, на практичному рівні, що стосується правоохоронної системи – залучення закордонних практик та розробка власних програм, які б могли бути корисними у вирішення даної проблематики.

1. Мовчан В. І. Гендерно обумовлене насильство: причини виникнення та шляхи подолання. «Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи»: збірник тез Обласної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 24 жовтня 2019 р.). Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, ЧНТУ, 2019. С. 33-36.

2. Ю.В. Аносова, М.М. Легенька, К.В Черепаха. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі. 2019.

3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 08.09.2005 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 25.12.2021)

4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 29.11.2020).

5. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства : Указ Президента України від 21.09.2020 № 398/2020. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення 29.11.2020)

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 29.11.2020).

Леонтєва Валерія Сергіївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миرونюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ УКРАЇНИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Профілактика злочинів, учинених неповнолітніми, у всі часи залишається гострою проблемою для правового суспільства. Злочини, що вчиняються неповнолітніми, характеризуються, як правило, загальнокримінальною спрямованістю й поєднуються з особливою зухвалістю, демонстрацією неповаги до моральних засад і звичаїв суспільства. В окремих випадках злочини вчиняються у вигляді пустощів, що має наслідком високу латентність таких правопорушень. Отже, реальні масштаби дитячої злочинності в неповному обсязі відображаються в статистичних даних і є некараними, через що існує ймовірність рецидиву. Неповнолітні, через свої психологічні особливості, зумовлені формуванням особистості у віці 14–16 років, вважаються найбільш уразливими, тому на них можна чинити як негативний, так і позитивний вплив. Отже, вікові особливості зумовлюють ефективне застосування до них засобів профілактики та запобігання вчиненню правопорушень [1, с. 69].

Із метою досягнення позитивних результатів своєї діяльності з дітьми-правопорушниками працівники ювенальної превенції використовують різні методи. Злочини, що вчиняються неповнолітніми, характеризуються, як правило, загальнокримінальною спрямованістю й поєднуються з особливою зухвалістю, демонстрацією неповаги до моральних засад і звичаїв суспільства. В окремих випадках злочини вчиняються у вигляді пустощів, що має наслідком високу латентність таких правопорушень. Отже, реальні масштаби дитячої злочинності в неповному обсязі відображаються в статистичних даних і є некараними, через що існує ймовірність рецидиву. Неповнолітні через свої психологічні особливості, зумовлені формуванням особистості у віці 14–16 років, вважаються найбільш уразливими, тому на них можна чинити як негативний, так і позитивний вплив. Отже, вікові особливості зумовлюють ефективне застосування до них засобів

профілактики та запобігання вчиненню правопорушень [1, с. 69].

Ми можемо визначити основні методи роботи, що застосовують у діяльності працівники ювенальної превенції з дітьми, які вчинили правопорушення, а саме: бесіду, опитування, спостереження, анкетування, лекції, інформаційно-просвітницьку роботу, переконання, наочний приклад, залучення дітей до корисної діяльності. Для досягнення позитивних результатів своєї діяльності до співпраці залучаються вчителі, психологи, духовенство, працівники служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, громадські організації та засоби масової інформації.

Зокрема, С. Якимова до специфічних методів вивчення неповнолітніх правопорушників зараховує метод спостереження, метод вивчення, метод бесіди, біографічний метод, метод експерименту, метод експертних оцінок. За результатами вивчення особистості неповнолітнього зараховує такі спеціальні методи індивідуальної профілактики, як метод формування суспільної свідомості, метод прикладу, метод формування навичок соціально корисної поведінки, метод передачі інформації, метод переконання [2, с. 539-540].

Під час загальнопрофілактичних заходів у дитячих колективах, що зазвичай проводяться у формі лекції, бесіди, пояснення й навіть диспуту, інспектор ювенальної превенції може виступати в ролі впливового вихователя, авторитетна думка якого з великою ймовірністю буде взята до уваги вихованцями різного віку. Отже, виховна роль поліцейського у формуванні законослухняного молодого покоління є беззаперечною. Однак для ефективного проведення заходів загальної профілактики з дітьми, окрім досвіду і знань у сфері правоохоронної діяльності, ювенальному поліцейському необхідні теоретичні та практичні знання з педагогічних дисциплін [2, с. 80]. Підтримуючи думку Г. Карпеченкова, ми вважаємо, що інспектори ювенальної превенції повинні буди всебічно обізнані, окрім юридичних знань, мають володіти знаннями в галузі психології та педагогіки й використовувати здобуті навички в роботі.

Ми вважаємо, що притягнення батьків або осіб, що їх замінують, до адміністративної відповідальності необхідно залишити; таке застосування чинного законодавства справляє непрямий виховний вплив на неповнолітніх і вказує батькам на прогалину у вихованні, завдяки чому здійснюється профілактика вчинення дітьми правопорушень, у тому числі повторних.

Для підлітків вагомим є наочний приклад, тому негайне реагування на порушення чинного законодавства з боку державних органів і суспільства призводить до розуміння молодю особою цінності права та невідворотності покарання за його недотримання [3, с. 520].

Отже, будь-який вид профілактичної роботи буде ефективним у разі дотримання низки умов: урахування вікових та індивідуальних особливостей; комплексного застосування методів соціально-педагогічного впливу; використання різних діагностичних методик і соціально-культурних технологій реабілітації; інтеграції зусиль сім'ї, школи, установ культури й

дозвілля, центрів позашкільної роботи, громадських організацій, адміністративних і правоохоронних органів [4, с. 48].

Працівникам ювенальної превенції для досягнення позитивних результатів діяльності до співпраці необхідно залучати вчителів, психологів, духовенство, працівників служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, громадські організації та засоби масової інформації.

Під час підбору кадрів слід звертати увагу на працівників, які, окрім знань у юриспруденції, мають знання з психології та педагогіки; проводити семінари та тренінги з працівниками ювенальної превенції. А також для роботи з дітьми-правопорушниками використовувати в діяльності таку методику, як «Зелена кімната», що, на нашу думку, застосовується недостатньо.

1. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2019. URL: <http://univd.edu.ua/uk/dir/1974>.

2. Якимова С. Окремі аспекти методики індивідуальної профілактики з неповнолітніми правопорушниками. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2016. № 855.

3. Ортинська Н.В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2016. 691 с.

4. Денисенко А.А. Отклонения в поведении несовершеннолетних: профилактика и диагностика : учебное пособие. Одесса : Феникс, 2011. 304 с.

Лініченко Юлія Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕБЛАГОПОЛУЧНА СІМ'Я ЯК ФАКТОР ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сім'я є важливим інститутом соціалізації особистості. У сім'ї формується ставлення дитини до навколишнього світу, її світогляд, смаки, уподобання, ціннісні орієнтації, культура. Поступово формується ставлення до родини та досвід сімейного життя. Сімейне неблагополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини. Виховання дітей у

негативному емоційно-психологічному сімейному мікрокліматі визначається ранньою втратою потреби у спілкуванні з батьками, егоїзмом, замкнутістю, конфліктом, впертістю, недостатньою самооцінкою (заниженою або завищеною), обуренням, невпевненістю в собі, недисциплінованістю. Усе це говорить про те, що діти з неблагополучних сімей мають більше підстав поповнити ряди «важких дітей» та правопорушників.

Злочинність неповнолітніх завжди була і залишається однією з найбільш актуальних соціально-правових проблем нашого суспільства [1, с. 142].

Діти з сімей, де відбувається насильство, здебільше проблеми з психічним здоров'ям, і це для них справжня трагедія. Діти відчувають страх. Цей страх може проявлятися різними способами: від замкнутості та від пасивності до насильницької поведінки.

Дослідження показують, що частіше неповнолітні злочинці виховувались у неблагополучних сім'ях. Це прояви неповаги батьків до дітей, жорстокість стосовно них, демонстративна байдужість, пияцтво. На відміну від загально прийнятих тверджень, неблагополучною може бути сім'я з абсолютно нормальним, навіть із високим достатком, не лише малозабезпечена. Згідно зі статистичними даними, на сьогодні в Україні приблизно 13 тис. дітей стають соціальними сиротами. Відомо, що приблизно 40% дітей, що скоїли злочин, виховувались у неповних сім'ях, 7% ніколи не бачили своїх батьків. Негативний вплив має також розлучення батьків. У результаті діти шукають підтримку поза межами родини, і часто знаходять її в компаніях або у дорослих з сумнівною репутацією [2, с.78]

Дитяча злочинність – це серйозна проблема, оскільки суб'єктами вчинених злочинів є неповнолітні. Останні лише починають своє свідоме життя. Дії неповнолітніх правопорушників останнім часом характеризуються все більшою жорстокістю і цинізмом. Підлітки беруть участь у групових злочинах, часто з використанням спеціальних знарядь (холодної зброї, кастетів, бит), зареєстровані випадки вбивств з особливою жорстокістю, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань, хуліганських дій, жорстокого булінгу, а також продажу наркотичних засобів [3, с. 176].

Тому надзвичайно важливо виявити дітей-правопорушників і вчасно втрутитися, щоб запобігти ситуаціям і запобігти їх конфлікту з законом, посилити виховні компетенції їхніх батьків, зменшити фактори, що призводять до вразливості таких випадків, та допомогти сім'ї і вийти зі складної життєвої ситуації. І в ситуації, коли неповнолітній вступає в конфлікт із законом, важливо не тільки проводити з ним корекційно-профілактичну роботу, а й надавати соціально-виховну підтримку його батькам або їхнім заступникам. Профілактика у сім'ї є важливою діяльністю для соціальних педагогів та соціальних працівників у громаді. Для її ефективності важливо враховувати специфіку виду профілактики, що корелює з рівнем невдоволення сім'ї, і діяти за заздалегідь узгодженим алгоритмом.

Тому важливим методом попередження правопорушень вчинення неповнолітніх є переконання.

Форми переконання, що застосовуються поліцією для попередження правопорушень неповнолітніх, надзвичайно різноманітні і саме тому досить важко їх чітко класифікувати..

Класифікація діяльності поліції щодо попередження злочинності серед неповнолітніх постає у двох видах: напрямок діяльності та місце профілактики. Перший вид залежно від об'єкта, на який спрямована профілактична діяльність, можна розділити на такі ділянки: робота з неблагополучними родинами; із дорослими, які втягують неповнолітніх до злочинної діяльності; із підлітками, які вчиняють правопорушення; із кримінальними, антисоціальними угрупованнями підлітків; із іногородніми; загальнопрофілактична робота. Другий блок, залежно від місця, де здійснюється профілактична робота, можна розділити на такі ділянки діяльності: за місцем проживання; за місцем роботи; за місцем навчання [4,с.86-88].

Можна зробити висновок, що діяльність та практика підрозділів поліції показує, що ефективної роботи у цьому напрямі навряд чи можна досягти без комплексного підходу до боротьби з негативними явищами у молодіжному середовищі. Тому зусилля всіх зацікавлених центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських організацій та, звісно, сім'ї, мають бути скоординовані відповідними органами виконавчої влади, у тому числі й підрозділами поліції.

1. Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 142–147.

2. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник .Максимова Н. Ю. та ін.; за ред. С. І. Яковенка. Київ: КЮІ КНУВС, 2005. 200 с.

3. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2013. № 1. С. 176–182.

4. Черепненко О. О. Методи діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики злочинності серед неповнолітніх. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: Збірка наукових праць. Харків : Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ. 2006. 244 с.

Логвиненко Борис Олексійович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ, ЩО МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЬ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В умовах триваючої європейської інтеграції право має виступати ефективним регулятором відносин, що виникають у різноманітних сферах суспільного життя. Водночас, залишається актуальною проблема результативності правозастосування, зокрема, у питаннях відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

Нагадаємо, що Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) було прийнято за часів існування СРСР (1984 рік) і закріплені в ньому положення багато в чому не відповідають вимогам часу, тоді як численні зміни та доповнення, внесені до його змісту не дозволяють істотно поліпшити існуючий стан справ. Ситуація, що склалася у сфері адміністративної відповідальності, утворює принцип: «краще поганий закон ніж його відсутність», але актуальність наведеної проблеми не перестає бути очевидною.

Важливим інститутом адміністративної відповідальності є адміністративна відповідальність неповнолітніх осіб, що передбачає можливість застосування до осіб, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, заходів впливу (стаття 24-1 КУпАП) [1]. Відповідною статтею КУпАП було доповнено ще у 1994 році та відтоді жодних змін і доповнень до її змісту не вносилось. Це виглядає доволі дивним із огляду на те, що ювенальній політиці протягом останніх років в Україні приділяється значна увага.

Зауважимо, що за вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх осіб можуть бути застосовані наступні заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [1]. Потрібно зазначити, що на відміну від стягнень, у змісті КУпАП не розкрито сутність відповідних заходів, що також заважає уніфікації підходів до їх розуміння та єдиного порядку застосування. Окрім того, зазначені заходи не мають достатнього виховного

ефекту і не дозволяють істотно поліпшити правосвідомість неповнолітньої особи – правопорушника.

Єдиним цікавим моментом тут слід відмітити прийнятий МОН України у 28.12.2019 наказ «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», яким закріплено, що заходи виховного впливу є заходами/такими, що застосовуються під час освітнього процесу стосовно сторін булінгу (цькування) та забезпечують корекцію їхньої поведінки, зокрема виправлення деструктивних реакцій та способів поведінки у міжособистісних стосунках [2].

Із огляду на викладене виникає необхідність оптимізації заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб.

Найбільш радикальним, але дієвим напрямом розвитку може стати виключення заходів впливу як альтернативних інструментів для реагування на вчинення неповнолітніми правопорушення. Тут, за прикладом Республіки Білорусь може бути запропонований єдиний вік настання адміністративної відповідальності – з 14 років, із обмеженнями щодо накладення окремих стягнень на неповнолітніх осіб [3].

Цікавою вбачається практика Туркменістану, законодавство якого про адміністративну відповідальність передбачає можливість спеціальних умов її настання. Так, щодо неповнолітнього, який вчинив адміністративне правопорушення у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, може накладатися адміністративне стягнення у вигляді попередження незалежно від того, передбачено воно чи ні у санкції відповідної статті Особливої частини Кодексу Туркменістану «Про адміністративні правопорушення» [4].

Подібним шляхом виключення із законодавства про адміністративну відповідальність положень про заходи впливу до неповнолітніх осіб пішли фактично усі держави, що керувались типовим для СРСР Кодексом про адміністративні правопорушення. Цілком очевидно, це потрібно зробити і в Україні, скасувавши дію статті 24-1.

Таким чином, найбільш доцільною, у зазначеному питанні, ми вважаємо оптимізацію заходів впливу, що можуть бути застосовані до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних правопорушень, шляхом виключення усіх таких заходів зі змісту КУпАП. У свою чергу, доцільним є залишення попередження як універсального стягнення, що може застосовуватись до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративного правопорушення, навіть якщо стягнення у вигляді попередження не передбачене нормою відповідної статті.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

2. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ МОН України від 28.12.2019 № 1646. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#n8>.

3. Кодекс Республіки Білорусь об административных правонарушениях: Закон

Республіки Беларусь от 06.01.2021 № 91-3.
URL : <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=НК2100091&p1=1>.

4. Кодекс Туркменістана «Об административных правонарушениях» от 29.08.2013.
URL : http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=62468.

Максимова
Маргарита Олександрівна
аспірант кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Забезпечення дотримання прав дитини, визнання за нею всієї повноти соціально-економічних, політичних, особистих права і свободи, закріплених Конституцією України, документами міжнародного права, законами та підзаконними нормативно-правовими актами, є одним із пріоритетних напрямів державної соціальної політики.

На сьогодні захист прав дитини забезпечується не лише на національному, але й на міжнародному рівні та є системою взаємоузгоджених дій держави та неурядових міжнародних організацій, спрямованих на розробку і забезпечення прав дитини з метою формування повноцінної і гармонійно розвиненої особистості, сприяння їх закріпленню в національному законодавстві та надання міжнародної допомоги дітям слаборозвинених держав [1, с. 101].

На жаль, на сьогодні в Україні фіксується неухильне зростання порушень законодавства про права та законні інтереси дітей, збільшується кількість проблемних сімей, і, як наслідок, діти, які виховуються в них, стають жертвами злочинів (правопорушень).

Чинне законодавство щодо захисту прав та законних інтересів дітей, його практичне застосування не дозволяють у повному обсязі забезпечити вирішення проблем безпеки життя та здоров'я цієї категорії учасників правовідносин, попередження правопорушень у підлітковому середовищі.

Незважаючи на зусилля зі створення ефективної системи забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, діяльність суб'єктів адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів дитини, у тому числі уповноважених правоохоронних органів, органів опіки та піклування, представників соціальної та педагогічної спільнот, співробітників медичної та психологічної служб, стикається з багатьма перешкодами, серед яких: відомча обмеженість і міжвідомча роз'єднаність, суб'єктивізм у виборі

недержавних організацій для співпраці, відсутність єдиних методичних і системних підходів до організації профілактичної роботи; ігнорування профілактичної спрямованості в роботі з дітьми та родинами; відсутність законодавчих норм і правозастосовної практики щодо захисту та реабілітації жертв, що посилюється правовою неписемністю і недовірою населення до правоохоронних органів, низькими матеріальними статками, які не дозволяють звертатися за кваліфікованою юридичною допомогою; несформованістю у педагогічних, поліцейських, соціальних, медичних працівників навичок спілкування з дітьми, що веде до приховування або замовчування фактів порушень їх прав та законних інтересів; відсутність ефективно діючої та доцільно організованої реабілітаційної системи.

Саме діти з неблагополучних сімей є незахищеним прошарком населення, тому їм потрібна допомога держави.

Сьогодні необхідна не тільки система захисту дитинства, а також координація дій усіх державних структур, структур виконавчої влади, правоохоронних органів, громадських організацій, спрямованих на профілактику, соціальну реабілітацію та адаптацію дітей, що опинилися у важкій життєвій ситуації.

Законодавство, що регламентує діяльність органів та установ системи профілактики дитячої деліктності вимагає кардинального вдосконалення. У наш час немає чіткого механізму, що регламентує взаємодію соціальних служб (органів системи профілактики бездоглядності та правопорушень неповнолітніх) із судом. В Україні захист прав неповнолітніх, як галузь соціальної політики та соціального права, розвинена вкрай слабо. Недостатньо врегульовано на загальнодержавному рівні статус основних суб'єктів забезпечення реалізації дитиною свого невід'ємного права на безпечні умови життя. Сприяти вирішенню цієї проблеми має система ювенальної юстиції, як особливої форми діяльності органів виконавчої та судової влади, вираженої у здійсненні правосуддя та профілактиці правопорушень щодо неповнолітніх, що характеризується специфічними принципами їх здійснення, організацією системи спеціалізованих органів та служб, спрямованої на забезпечення благополуччя підлітків, захист їх прав та законних інтересів.

Створення спеціалізованої судової системи у справах неповнолітніх є реалізацією зобов'язань нашої країни щодо застосування загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, насамперед, Конвенції ООН про права дитини, Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, Керівних принципів ООН для запобігання злочинності серед неповнолітніх тощо.

Водночас, у науковій літературі досі немає єдиного підходу до визначення поняття «ювенальна юстиція», а багато практичних працівників немає досить повного уявлення про цей інститут. Останній прийнято розглядати як частину системи загального правосуддя, що реалізує свої

завдання на основі єдиної кримінально-процесуальної правової бази, але визначається як «специфічна підсистема правосуддя», обумовлена особливостями суб'єкта правового захисту [2, с. 12-14]. Хоча, на наше переконання, ювенальну юстицію утворюють не лише судові органи, що здійснюють правосуддя щодо неповнолітніх та осіб, відповідальних за їх виховання, але й організації, які забезпечують правовий захист неповнолітніх, профілактику бездоглядності та злочинності, органи, що розробляють законодавство, спрямоване на захист прав та законних інтересів неповнолітніх, органи, які здійснюють виконання неповнолітніх та осіб, відповідальних за їх виховання.

Ювенальна юстиція спрямована на забезпечення таких категорій, як: справедливість і законність стосовно осіб, що не досягли повноліття, будь-якого адміністративного рішення органів державної влади; постійна протекція невід'ємних прав, свобод та законних інтересів неповнолітніх у процесі здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення та кримінальних справ щодо неповнолітніх, а також справ, пов'язаних з вини дорослих із порушенням режиму утримання, виховання, навчання, лікування підлітків; формування найбільш соціалізованої особистості неповнолітніх у змінних умовах життєдіяльності.

На сьогодні необхідним здається розвиток спеціалізації суддів у справах неповнолітніх шляхом забезпечення їх професійної компетенції, навчання та перепідготовки не лише з питань права, а й питань педагогіки, соціології, підліткової психології, криминології, віктимології, застосування ювенальних технологій, що використовуються у рамках процесуального законодавства. У зв'язку з цим доцільно впроваджувати сучасні методики індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітніми порушниками на засадах дружнього до дитини правосуддя.

Окрім цього, вважаємо, що проблему деліктності неповнолітніх неможливо вирішити лише шляхом ухвалення норм права та у правовій площині передбачити усі варіанти відхилень їх поведінки. Тому сучасні моделі профілактики правопорушень та соціальної адаптації неповнолітніх будуть ефективними лише в тому випадку, якщо в їх основі буде закладено особистісний, системний підхід, спрямований на:

- зміцнення інституту сім'ї та забезпечення державної фінансової підтримки сімей;

- створення сприятливих умов соціального розвитку дітей. Раннє попередження деліктності неповнолітніх має бути орієнтоване на розкриття здібностей та особистісних якостей у дитячому віці. Проблеми деліктності неповнолітніх виникають не в 14 років, а набагато раніше, часом у малолітньому віці. У цій ситуації однією з найбільш значущих стає проблема виховання та виявлення «неблагополучних» сімей;

- розвиток єдиного освітнього (виховного) середовища. Введення в освітній простір дисциплін, спрямованих на формування законослухняної

поведінки неповнолітніх, прищеплення жаги не тільки до знань, а й до культури, мистецтва, музики, театру, спорту та ін.;

– відродження та збереження духовно-моральних цінностей, сімейних та суспільно-молодіжних традицій;

– розвиток інституту «ювенальних волонтерів» тощо.

Таким чином, реформування системи профілактики правопорушень неповнолітніх, створення нових ювенальних технологій, упровадження системи відновного правосуддя та шкільних служб примирення, удосконалення правосуддя щодо неповнолітніх, діяльності служб дитячих омбудсменів, комісій у справах неповнолітніх та захисту їх прав, спеціалізованих підрозділів у справах неповнолітніх органів прокуратури та поліції, а також інші реалізовані заходи, на наше тверде переконання, повинні дати позитивні результати у державній політиці забезпечення безпеки дитинства.

1. Вечерова Є.М. Міжнародно-правовий статус неповнолітнього: перспективи подальшого розвитку в контексті взаємодії міжнародної та національних правових систем. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 11 (2). С. 101-104.

2. Мельникова Э. Б. Ювенальная юстиция: Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии: Учеб. пособие. 2-е изд., испр., доп. М.: Дело. 2001. 272 с.

Масоха Владислава Олегівна

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА НАДАННЯ ДОПОМОГИ НЕПОВНОЛІТНІМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ПРОЯВІВ НАСИЛЬСТВА

Суспільство щодня страждає від проявів агресії. Звісно, є люди, яким вдається з цим упоратись самотійно. Але є й такі, яким обов'язково потрібне надання психологічної допомоги. На жаль, діти не мають змоги впоратись із агресором, особливо якщо ним є батьки.

У статті 1 Конвенції про права дитини зазначено, що дитиною є кожна людська істота до досягнення нею вісімнадцятирічного віку [1]. Саме в такому віці діти є найбільш вразливими, починається перехідний вік. У

їхньому оточенні з'являються непорозуміння, суперечки, сварки. Насильство стосовно них може бути зі сторони батьків, друзів або навіть незнайомих людей.

Розрізняють декілька видів насильства. Наприклад, фізичне, психологічне, сексуальне. На жаль, всі ми забуваємо, що відсутність виховання батьками або опікунами дітей, нехтування ними, також призводить до потенційної шкоди дитині. У статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено таке: якщо дитина стала свідком (очевидцем) насильства, то вважається, що вона теж його зазнала [4]. Існують такі терміни як: «насильство над дітьми» та «жорстоке поводження з дітьми». Окремі дослідники розрізняють ці поняття й описують жорстоке поводження з дітьми як загальний термін, що включає у себе торгівлю та експлуатацію.

Згідно ВООЗ, насильство над дітьми є глобальною проблемою з серйозними наслідками. За статистикою, чверть усіх дорослих піддавалась фізичному насильству в дитинстві. Щорічно фіксується більше ніж 40 тисяч смертей дітей до п'ятнадцяти років. Саме тому було визначено, що держава повинна здійснювати захист дитини і на законодавчому рівні. До її повноважень відноситься захист від усіх форм прояву домашнього насильства або жорстокого поводження з дитиною; втягнення дітей у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю чи наркотичних засобів; використання їх для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів чи змушення до жебрацтва, бродяжництва [3].

У нашій державі було створено уповноважені органи Національної поліції України, що відповідають за надання допомоги від насильства. Дитина вправі особисто звертатись в такі органи. Розголошення інформації, наданої дитиною, може завдати їй шкоди, тому без згоди законного представника це заборонено. Також держава гарантує дітям рівний доступ до безоплатної правової допомоги, для забезпечення захисту їхніх прав. Це регламентує стаття 3 Закону України «Про охорону дитинства».

Поліцейські уповноважені проникати до житла особи без вмотивованого рішення судді у невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням домашнього насильства, у разі безпосередньої безпеки для життя особи. На жаль, компетентні органи, не завжди беруться за справу через недостатню кваліфікацію. Зазвичай вони передають справу до служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї та інші. Це пояснюється малозначністю протиправного діяння. Або порушення приймаються і через неправильну класифікацію закінчувалось закриттям кримінального провадження [2].

Під час надання допомоги дітям, які постраждали від домашнього насильства, потрібно враховувати їхні вік, стать та психічний стан. Необхідними умовами є окремі кабінети, у яких проводяться бесіди з жертвами.

Можна дійти висновку, що не кожна сварка у сім'ї є домашнім

насильством і не кожен акт домашнього насильства є злочином. Через недостатню кваліфікацію поліцейських, може надаватись невідповідна допомога дітям – жертвам домашнього насильства.

1. Про права дитини : Конвенція ООН (Конвенція ратифікована Постановою ВР від 27 лютого 1991 р. № 789-ХІІ (789-12)). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

2. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції [Текст]: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федоровська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 42 с.

3. Муханова Е.Д. Насилие в семье: проблема социальная и правовая. Наука и мысль: электронный научный журнал. 2017. № 4. С. 144-149.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 07.12.2017 р. 2229-VIII (станом на 01.01.2021). Відомості Верховної Ради України. 2018. ст. 35.

Махтура Катерина Сергіївна

слухач магістратури факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
науковий керівник:

Гаркуша В'ячеслав Вікторович

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

СУТНІСТЬ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ДЕЛІКТНІЙ ПОВЕДІНЦІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Дитина є об'єктом підвищеної уваги з боку родини, суспільства, держави. Унаслідок фізичної та розумової незрілості людина до набуття повноліття потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист із моменту народження. Дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі гуманістичних ідеалів, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності та солідарності. Втім, ані родина, ані суспільство не завжди здатні створити відповідні умови розвитку та виховання неповнолітнього члена соціуму. Зазначена ситуація обумовлюється низкою соціально-економічних та політично-правових факторів, недоліками в організації роботи уповноважених органів публічної влади, руйнуванням культурних традицій виховання дітей та піклування про них у родинному та соціальному середовищі.

Окрім того, серед пріоритетів Концепції Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини»

на період до 2021 року, на які передбачено спрямувати ресурси та зосередити зусилля, згадується про створення та розвиток системи «правосуддя, дружнього до дитини», а саме: упровадження дієвих форм і методів профілактики вчинення правопорушень дітьми; удосконалення системи захисту прав та інтересів дітей, які вчинили правопорушення [1, с. 156].

Сьогодні запобігання правопорушенням серед дітей та захист їх від різноманітних факторів небезпеки виконує ювенальна превенція, що представлена системою відповідних суб'єктів публічного адміністрування та певною специфічною діяльністю цих органів. Це відносно новий соціальноправовий інститут для нашої країни, одним із провідних (спеціальних) суб'єктів якого є Національна поліція України, адміністративно-правові аспекти діяльності якої у зазначеній сфері на цей час недостатньо вивчені.

Викладене зумовлює актуальність визначення сутності ювенальної превенції як системи запобігання деліктній поведінці серед неповнолітніх.

Для з'ясування сутності досліджуваного нами напрямку адміністративної діяльності Національної поліції – запобігання вчиненню адміністративних правопорушень дітьми – звернімося до енциклопедичних джерел. Відповідно до академічного тлумачного словника «запобігати» означає не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане [2]. У даному випадку – недопущення вчинення дітьми правопорушень.

Отже, запобігання вчиненню адміністративних правопорушень дітьми – це конкретно спрямована діяльність держави, її органів та посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян із недопущення вчинення дітьми порушень норм законодавства, виявлення причин та умов вчинення таких адміністративних правопорушень, ліквідації факторів, що сприяють формуванню антигромадських установок у дітей.

Основними завданнями запобігання вчиненню правопорушень дітьми поліцейськими є такі: обмеження дії негативних соціальних явищ та процесів, що є причинами та умовами вчинення адміністративних правопорушень; виховання громадян у дусі неухильного додержання вимог законності, формування високого рівня правової культури; вплив на дітей, які належать до групи ризику щодо вчинення ними адміністративних правопорушень із метою зниження вірогідності вчинення ними протиправних діянь.

Відповідно до норм чинного законодавства основні завдання щодо здійснення профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення, а також щодо ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики, належить до компетенції підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [3].

Отже, ми пропонуємо таке визначення: адміністративна діяльність Національної поліції України щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми – це урегульована нормами адміністративного права державно-владна, підзаконна, організаційно-розпорядча діяльність підрозділів ювенальної превенції із застосування до дитини адміністративно-запобіжних заходів.

Для з'ясування сутності адміністративної діяльності поліції щодо запобігання вчинення правопорушень дітьми необхідно, перш за все, визначити особливості такої діяльності.

Загальними рисами адміністративної діяльності поліції є її державновладний, підзаконний, організаційно-розпорядчий характер.

Окрім цього, на вивчення нормативно-правових актів, правозастосовної практики Національної поліції щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми до основних особливостей адміністративної діяльності зазначеного напрямку дозволяють віднести:

- 1) специфічний об'єкт діяльності – дитина;
- 2) спеціальний суб'єкт такої діяльності – підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України;
- 3) поєднання соціально-реабілітаційної та правоохоронної функцій;
- 4) пріоритет профілактичної роботи над управлінською, оперативнорозшуковою, кримінально-процесуальною та іншими видами діяльності підрозділів ювенальної превенції;
- 5) визначений законодавством комплекс адміністративно-запобіжних заходів: загально-профілактичні заходи; поліцейські заходи; профілактичний облік дітей, схильних до вчинення правопорушень, та ведення з ними індивідуально-профілактичної роботи [4, с. 58].

Підсумовуючи зазначене, пропонуємо під адміністративною діяльністю Національної поліції України щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми розуміти урегульовану нормами адміністративного права державно-владну, підзаконну, організаційно-розпорядчу діяльність підрозділів ювенальної превенції із застосування до дитини адміністративно-запобіжних заходів із метою недопущення вчинення ними правопорушень, а також забезпечення публічного порядку та безпеки. Особливостями такої адміністративної діяльності є: специфічний об'єкт діяльності – дитина; спеціальний суб'єкт такої діяльності – підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України; поєднання соціально-реабілітаційної та правоохоронної функцій; пріоритет профілактичної роботи над управлінською, оперативнорозшуковою, кримінально-процесуальною та іншими видами діяльності підрозділів ювенальної превенції; визначений законодавством комплекс адміністративно-запобіжних заходів: загально-профілактичні заходи; поліцейські заходи; профілактичний облік дітей, схильних до вчинення правопорушень та ведення з ними індивідуально-профілактичної роботи.

1. Костенко Я.В. Ювенальна превенція як форма діяльності органів поліції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2018. № 31. С. 77-80.

2. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL : <http://sum.in.ua/s/zarobighaty>.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07.06.2018 за № 686/32138. Дата оновлення 21.08.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

4. Веселов М.Ю. Адміністративно-правові засади функціонування ювенальної юстиції у системі забезпечення прав дітей в Україні. Дис. ... док. юрид. наук. 12.00.07. Київ, 2020. 381 с.

Мельник Дмитро Сергійович

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Токар Андрій Анатолійович,

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Актуальність теми: у поданих тезах надано детальний та повний аналіз останніх критеріїв та напрямів набуття прав та інтересів неповнолітніх учасників кримінального переслідування. Необхідно забезпечити можливість встановлення міжнародних стандартів як у законодавстві, так і на практиці, а також більш глибоке розуміння національних стандартів. Для цього ми можемо подумати про рівень прав дитини на провокацію злочину. Для забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження гарантувати їх виконання поетапно [1].

Держава повинна сприймати судові процеси як найважливіше завдання, виконання, що визначає демократичний напрямок не лише кримінальне провадження, а й вся державна система. Особливе значення для захисту прав неповнолітніх у кримінальному провадженні мають міжнародні стандарти. Завдяки фізичній і розумовій незрілості, а також специфічних ризиків для неповнолітніх, учасники не можуть пройти тест без використання всіх засобів захисту. Порушення їх прав та їх законних представників часто

обумовлені відсутністю належного знання законодавства та загальним невіглаством, результатом чого є те, що вони не можуть забезпечити належне представництво неповнолітніх. Беручи до уваги класифікацію міжнародних стандартів забезпечення прав неповнолітніх учасників кримінального провадження, На мою думку, цілі потрібно пам'ятати створення критеріїв, а також основи ми говоримо про систему нормативних вимог, притаманні спільним стандартам прав людини. Абабагаламага!!! До цієї категорії працює за міжнародними стандартами. До неповнолітніх учасників кримінального провадження також слід застосовувати обов'язкові дії загального характеру, такі як Паризькі принципи (теорії положення та функціональності) національні установи із захисту та заохочення прав людини), Загальну декларацію прав Міжнародної конвенції про права людини, громадянські та політичні права, політичні права [2].

Висновок: Слід підкреслити, що сьогодні, у результаті постійного збільшення кількості міжнародних робіт рекомендаційного характеру також посилюється їх роль у здійсненні судового провадження за участю неповнолітніх це аналог, що пояснюється широким характером його правил захист прав неповнолітніх у цій сфері не розроблений у будь-якій державі [3]. Міжнародні стандарти забезпечення прав підлітків, залучених до кримінального провадження, повинні використовуватися у всіх випадках контакту з персоналом за будь-якої причини та можливості. Будь-який компетентний орган чи служба повинні нести відповідальність за страту надихається законодавчою підтримкою та безпекою повага всіх прав дітей.

1. Міжнародні та європейські стандарти застосування покарання до неповнолітніх : наук. нарис. О.М. Литвинов, Є.С. Назимко. Київ : ВД «Дакор», 2015.

2. Рабінович П.М. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, класифікація. Вісник Академії правових наук України. Київ. 2018.

3. Рекомендація № R(87)20 Ради Європи «Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх» від 17 вересня 2014 р.

Мироненко Андрій Олегович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЮВЕНАЛЬНА ПРЕВЕНЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Робота державних органів щодо забезпечення прав та свобод та охоронюваних інтересів дитини в суспільстві завжди є пріоритетною, тому що діти – це найбільш незахищена категорія людей, а ставлення до них під час будь-яких заходів має бути особливим.

Питання захисту прав дітей завжди стоїть на першому місці в політиці не тільки в Україні, а й у кожній державі світу. Сьогодні через різноманітні соціальні умови, негативний вплив навколишнього середовища тісно пов'язується з причинами виникнення протиправної поведінки неповнолітніх осіб.[1] Це також має свою специфіку – особливості віку, фізичного чи психологічного розвитку, ін. Тому важливу роль відіграють державні органи, що займаються проблемами неповнолітніх, а також культурно-освітнім і правовим розвитком. Згідно до Закону України «Про органи служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» діють спеціальні уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у сфері реалізації ювенальної превенції.

Отже, ювенальна превенція спрямована на виявлення та усунення причин або умов, що тим чи іншим чином впливають на вчинення неповнолітніми особами правопорушень.

Основні завдання підрозділів:

- профілактика, запобігання вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень;
- ведення спеціальних обліків дітей, які схильні до вчинення правопорушень, проведення з ними бесід;
- участь при встановленні місцезнаходження дитини;
- запобігання вчиненню домашнього насилля;
- впровадження заходів щодо перебування дітей без догляду дорослих;

- здійснення поліцейського піклування. [2]

Здійснення такої діяльності має свої особливості, такі як:

- особливості у межах віку, фізичного та психологічного розвитку дитини;
- неможливість розгляду запобігання правопорушень ізольовано від близьких осіб неповнолітніх; [3]
- захист прав, свобод та інтересів дитини;
- поєднання роботи з місцем перебування неповнолітньої особи;
- наявність спеціальної підготовки працівників, певні знання в області психології.

Доцільно зауважити, що завдяки підрозділами ювенальної превенції у неповнолітніх повинен формуватися певний фундамент, який у майбутньому зможе допогти запобігання вчиненню адміністративних, кримінальних та інших правопорушень.

Отже, можна зробити висновок, що в Україні існує серйозна проблема злочинності серед неповнолітніх осіб. Та органи ювенальної превенції мають всіма силами розроблювати комплекси виховних та профілактичних заходів, спрямованих на попередження вчинення правопорушень у майбутньому.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

3. Данількевич М.І. Адміністративне право України. Навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2001. 134 стр.

Миرونюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичного наук, професор,

ЕФЕКТИВНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА БУЛІНГ

Уперше в українському законодавстві визнано юридично поняття булінгу та передбачено відповідальність не тільки за вчинення, а й за приховування випадків цькування. Тема булінгу на сьогодні є резонансною. За даними досліджень, Україна увійшла до ТОП-10 країн із поширеною дитячою агресією у школах. Жертвами при цьому є здебільшого учні від 11

до 15 років [1].

Верховна Рада України 18 грудня 2018 року прийняла Закон України №8584 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу», який вперше визнає юридично поняття булінгу в українському законодавстві та передбачає відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу. Даним законом було внесено зміни до Кодексу України про адміністративне правопорушення, було введено нову норму, а саме «Стаття 173-4. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» [2].

Законом визначено, що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [3].

Так, вчинення булінгу тягне за собою накладення штрафу від 850 до 1700 грн або громадські роботи на строк від 20-ти до 40-ка годин.

Водночас за булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, законом встановлено штраф від 1700 до 3400 грн або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.

Булінг, вчинений дітьми від 14-ти до 16-ти років, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють. Його розмір, відповідно до ухваленого закону, становить від 850 до 1700 грн або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин. Водночас законом визначено покарання за приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником або засновником закладу освіти.

Так, неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу тягне за собою накладення штрафу від 850 до 1700 грн або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Процесуальні особливості застосування адміністративної відповідальності

Після того, як повідомлення про вчинення булінгу надійшло до органів правопорядку, підрозділи ювенальної превенції відділів та відділень поліції проводять перевірку і за наявності підстав притягають до адміністративної відповідальності або кривдника, або батьків, тобто складають протокол про адміністративні правопорушення за статтею 173-4 Кодексу про адміністративні правопорушення.

Після цього справа стосовно неповнолітнього передається на розгляд до відповідного суду або судді за місцем учинення правопорушення для розгляду справи по суті.

Судді місцевих судів розглядають справи про адміністративні правопорушення та призначають вид і розмір покарання. Строк розгляду справи судом – 15 днів для отримання ним протоколу про адміністративне правопорушення та матеріалів справи. Доказами у справах про факти цькування можуть бути: пояснення особи, яку притягують до відповідальності, пояснення потерпілого та свідків, висновок експерта (якщо в результаті вчинення правопорушення була завдана фізична чи психологічна шкода), речові докази у вигляді зіпсованих особистих речей постраждалого, письмові документи, матеріали листування, у тому числі – переписки в соціальних мережах, відеоматеріали, на яких зафіксовано процес цькування.

Притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення булінгу (цькування) без рішення суду неможливе. Кожна дитина або її законний представник мають право звернутись і отримати безоплатну консультацію юриста, а в разі потреби представляти інтереси в суді - усі без виключення діти мають право на призначення адвоката (юриста) за рахунок держави. Це стосується як дитини, визнаної потерпілою, так і стосовно кривдника.

Приклади правозастосування

Прикладом практичного застосування цієї норми є рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 5 лютого 2019 року у справі № 359/933/19 [4].

Рішенням суду визнано винною мати неповнолітньої в скоєні правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 173-4 КУпАП України, та накладено стягнення у виді штрафу в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 850 (вісімсот п'ятдесят) гривень.

У судовому рішенні вказується, що неповнолітня, знаходячись у приміщенні школи вчинила булінг, тобто дії психологічного та сексуального насильства із застосуванням засобів електронних комунікацій, щодо іншої неповнолітньої, що проявилось у висвітленні непристойних фото у мережі «інстаграм», у результаті чого могло бути завдано шкоди психічному здоров'ю потерпілої. Відповідальність за вказане діяння несе мати неповнолітньої за ознаками правопорушення, передбаченого ч. 3 ст.173-4 КУпАП. Суддя, заслухавши особу, яка притягується до відповідальності, покази неповнолітньої, ознайомившись із матеріалами справи, дійшов висновку, що вина особи у вчиненні вищевказаного правопорушення підтверджується дослідженими в судовому засіданні письмовими доказами: даними, що містяться в протоколі про адміністративне правопорушення; письмовими поясненнями осіб; наданими фото тощо. Під час прийняття рішення судом враховано щире каяття винної особи.

Отже, слід зазначити, що незначна правозастосовна практика застосування заходів адміністративної відповідальності за булінг не дає на сьогодні можливість вести мову про ефективність таких заходів. Але сподіваємось, що з часом випадків вчинення булінгу поменшає, а відповідальність буде ефективною. Також слід урахувати, що тільки

каральними санкціями (штрафами, громадськими роботами та ін.) проблему булінгу не може бути вирішено, адже основною метою адміністративної відповідальності є не покарання, а вжиття заходів, що в подальшому виключать або принаймні зменшать рівень вчинення зазначених протиправних діянь, і не останнє місце в їх системі має бути щире вибачення та прийняття його жертвою булінгу (примирення сторін).

1. Закон про булінг: відповідальність за цькування у школі. URL : <https://ldn.org.ua/consultations/zakon-pro-bulinh-vidpovidalnist-za-tskuvannya-u-shkoli>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII. Відомості Верховної Ради. 2019. № 5. Ст.33.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

4. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. URL : <http://reyestr.court.gov.ua>.

Мілка Давид Володимирович

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна,

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИМ АСПЕКТОМ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СПЕЦІАЛЬНИХ КІМНАТ

Проблематика кримінальних правопорушень в Україні є досить актуальною темою сьогодення. Та не є вичерпною тематика насильства, вбивства, свідками, потерпілими, жертвами яких є діти. Найпроблематичнішим є, якщо дитина неповнолітньою. У такому випадку психіка, когнітивні навички, стан дитини є найголовнішим під час опитування слідчим або будь-якою іншою уповноваженою особою. Діти інколи є особливими свідками у кримінальному провадженні, але залежно від того, як вони будуть опитані правоохоронними органами, буде залежати результат, що може вплинути на рішення суду.

Нещодавно було відкрито кризову кімнату в Дніпрі. Перевагою такого

приміщення є проведення слідчих дій без зайвого психологічного травматизму для самої дитини; факти, надані нею, правоохоронні органи можуть використати як доказ у суді.

Обладнання кімнат, спеціально призначених для проведення опитувань дітей, має відповідати положенням міжнародних та регіональних стандартів із питань правосуддя, дружнього до дитини, зокрема у справах, пов'язаних із участю дітей – жертв та свідків злочинів. Подібні кімнати для опитування дітей, які постраждали від сексуального насильства чи стали свідками таких злочинів, використовуються у різних країнах: Німеччині, Польщі, Сполучених Штатах Америки, Естонії, Болгарії тощо. У Німеччині, Естонії та Польщі ці кімнати пофарбовано у блакитний колір, але незалежно від кольору, ці кімнати можуть мати назву – кімнати, дружні до дитини. Наприклад, у м. Тарту (Естонія) таку кімнату 2000-го року було облаштовано у приміщенні служби поліцейських слідчих. Приміщення оформили дитячі психологи та художник Тартуського центру підтримки дітей [1]. Отже, ми бачимо, що такі кімнати існують тривалий час і їх застосування практикується у багатьох країнах, але за статистикою не у всіх країнах вони існують.

Важливо визначити правила комунікації між кризовою кімнатою (кімнатою опитування) і робочою кімнатою для правоохоронних органів та інших фахівців. На практиці використовують два основних методи комунікації. Згідно з першим, фахівець, що веде опитування, під час перерви в розмові виходить до зали спостереження і консультиється з особами, які там знаходяться. Таким чином, він переконується, що не пропустив жодного важливого питання. Решта теж може таким чином передати свої запитання дитині. Але цей метод, що передбачає стукання в двері, виходи та повернення, порушує концентрацію та перебіг розмови. Оптимальне рішення – радіозв'язок між двома кімнатами, причому в залі спостереження знаходиться мікрофон, а фахівець, що веде опитування, надягає на вухо навушник [2]. Цей метод функціонально полегшує роботу фахівців та має позитивні наслідки для якості опитування.

Під час допиту (опитування) дитини – жертви та/або свідка злочину слід врахувати, що, як правило, вона легше, ніж дорослий, піддається навіюванню, схильна до фантазування та швидше втомлюється, стає неуважною. Через те допит (опитування) дитини, особливо малолітньої, не має бути тривалим, необхідні перерви у допиті. Окрім правильно проведеної дитини – жертви та/або свідка злочину, важливою є фіксація цього допиту не тільки в протоколі, а й на відео- та аудіоносіях, із метою подальшого використання таких записів як під час досудового слідства, так і в суді [3]. Із однієї точки зору, опитування малолітніх дітей здається простим, але під час планування та підготовки до бесіди з дитиною дуже важливим є те, щоб фахівець не допустив повторного травмування дитини.

Виходячи із зазначеного вище, опитування неповнолітніх дітей під час

досудового розслідування є досить актуальним на сьогодні, оскільки діти все частіше стають учасниками проваджень у різних ситуаціях, тому фахівцям, які беруть участь у опитуванні малолітніх свідків, запровадження кризової кімнати допоможе дійти до чіткої системи допиту малолітніх та зменшить тиск на них із боку правоохоронних органів.

Також вважаємо за необхідне визначити кваліфікацію працівників, які будуть працювати з дітьми у кризовій кімнаті, адже це є досить важливим фактором у здійсненні опитування, оскільки саме професійність, чіткість та лаконічність фахівців і буде результатом опитуваної особи. Дорослий повинен продемонструвати дитині зацікавленість її долею, дружність, щирість, теплоту та симпатію. У такому разі дитина відчує, що цей дорослий насправді чує та розуміє її думки та почуття.

1. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: методичний посібник. Авторів-упоряд.: Д. Пукас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ : ФОП Клименко, 2020. 21 с.

2. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства: методичні рекомендації. Дніпро: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 26 с.

3. «Зелені кімнати»: нормативно-правове забезпечення функціонування: науковий посібник. ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 15 с.

Могильний Олександр Сергійович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ ДО СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Слід/маємо зазначити, що запобігання домашньому насильству щодо дітей в Україні врегульовано Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», та обов'язки щодо дотримання/упровадження даного нормативно-правового акту покладені на підрозділи Національної поліції України.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна та порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості та виключають приниження честі та гідності дитини.

Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг і соціальної допомоги.

Але в контексті нашого дослідження варто проаналізувати положення міжнародного законодавства, за допомогою якого можна буде модернізувати та наблизити вітчизняне законодавство до європейських та світових стандартів.

Основні положення міжнародних стандартів у площині боротьби з побутовим насильством засновані на глибокому усвідомленні неприпустимості такого насильства, що є грубим порушенням прав людини. До найважливіших міжнародно-правових документів ми вважаємо за доцільне включити Модельний закон ООН про домашнє насильство, прийнятий 2 лютого 1996 року Комісією ООН з прав людини.

За словами Спеціального доповідача Організації Об'єднаних Націй із питання про насильство відносно жінок Радхіка Кумарасвами, мета цього типового законодавства полягає в тому, щоб служити редакційною інструкцією для законодавців і організацій, що прагнуть лобіювати свої законодавчі повноваження щодо всеосяжного законодавства щодо насильства в сім'ї.

Вартим уваги є те, що модельне законодавство ООН щодо протидії домашньому насильству спрямоване на забезпечення того, щоб дії співробітника правоохоронних органів у разі повідомлення про насильство в сім'ї були викладені з технічної точки зору і вимагали належного розгляду кожного запиту про допомогу і захист. Існують явні випадки реагування з прибуттям на місце події, що включають в себе наявність охоронного наказу в разі його порушення, реальну небезпеку насильства або його посилення, а також наявність фактів насильства в цій сім'ї в минулому. У той же час швидкість реагування на заяву має бути адекватною в тих випадках, коли воно виходить не від жертви насильства, а від іншої особи, яким може бути хто завгодно (свідок, друг або родич, медична допомога, представник або центр допомоги жертвам насильства і т. д.).

Обов'язкові дії співробітника правоохоронних органів у разі реагування на домашнє насильство включають в себе:

- опитати сторони в конфлікті без присутності інших осіб;
- докладний запис всіх скарг;
- надання жертвам насильства докладних консультацій і роз'яснень його / її законних прав;

- підготовка і оформлення документів, передбачених нормативними актами.

Ці документи включають звіт про насильство в сім'ї, який додається до провадження, і копія направляється до відповідного судового органу або суду. Звіт повинен містити інформацію про статус сторін, їх сфері діяльності, освіту і місце роботи або діяльності, присутності дітей, час і дату отримання скарги, часу початку розгляду, опис злочину, наявність або застосування зброї [2, с.75].

Відзначається, що пропонований перелік інформації є обов'язковим, але не вичерпним і може бути доповнений на розсуд працівника.

– при необхідності або на вимогу – забезпечення транспортування потерпілого (потерпілих) до притулку або іншого безпечного місця. Слід враховувати необхідність того, щоб жертва (особа) відвідувала місце проживання, щоб забрати особисті речі;

– якщо заявник не жертва, а інша особа, – вживає заходів для забезпечення його особистої безпеки;

– затримання особи, яка вчинила насильство, якщо є підстави, передбачені законом.

У той же час у модельному законі визнається, що насильство в сім'ї не може бути вирішено тільки юридичними засобами. Це орієнтує державу та суспільство на прийняття крім нормативних ще й правоохоронних заходів, комплексних заходів соціального, морально-етичного, психологічного, педагогічного характеру. Також важливою є орієнтація органів державної влади на надання жертвам побутового насильства як оперативної, так і довгострокової допомоги, а також навчання фахівців із правових питань та службам для жертв побутового насильства.

Використання положень цього закону орієнтує держави на посилення боротьби з домашнім насильством і пропонує різні форми, використання яких нам представляється дуже ефективним і перспективним. Ми вважаємо не менш перспективним вивчення та впровадження значного досвіду нормативних і організаційних заходів, спрямованих на запобігання побутовому насильству, розроблених країнами Європи та світу.

Положення австрійського законодавства, спрямовані на запобігання домашньому насильству та боротьбу з ним, містяться в Цивільному кодексі, Правоохоронному Кодексі й Акті про службу безпеки, але спеціальним правовим актом, що регулює запобігання та боротьбу з побутовим насильством в Австрії, є Закон про захист від насильства в сім'ї (останнє видання – 2004 рік), що має силу закону. Ми вважаємо вкрай важливим включити правовий захист жертви насильства з боку правопорушника за допомогою процедур виселення правопорушника і накладення заборонного наказу. Право приймати відповідні рішення мають належати до повноважень поліції [2, с.160].

Бельгійський закон розглядає насильство в сім'ї як кримінальний

злочин. Домашнє насильство відноситься до сфери ст. 442 КК і вважається звинуваченням. Домашнє насильство у наш час розглядається як обтяжуюча обставина, що призводить до більш суворого вироку [3, с.111].

Відповідальність за побутове насильство в Німеччині встановлена кримінальним законодавством і визначається головним чином як насильство по відношенню до жінок.

Із аналізу законодавства багатьох країн ми бачимо, що явище домашнього насильства є болючим питанням для законодавця кожної держави. Ми вважаємо, що проблематика домашнього насильства є досить актуальною саме в наш час, адже саме зараз простежується тенденція «латентності» злочинів, коли жертва просто замовчує про вчинене стосовно неї насильство в сім'ї. Законодавство кожної країни має рухатись у тому напрямку, щоб жертва могла безпечно для себе поскаржитися на насильство в родині, та не менш важливим є встановлення більш жорсткої системи покарань, щоб перш ніж вчинити домашнє насильство, особа подумала про негативні наслідки, що можуть для неї настати.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII, Верховна Рада (ВР) України, URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 31.10.2021 р).

2. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія, А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін. ; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

3. Легенька М.М., Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості його використання в Україні, *Право і безпека*, м. Харків, 2017 р., с.111-116.

Мороз Віта Петрівна

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доцент
доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Стаття 39 Конвенції ООН «Про права дитини» встановлює⁵, що «держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність

⁵ Конвенція ООН «Про права дитини» від 20.11.1989 р.
URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

видів поведження, покарання чи збройних конфліктів.

«Права на захист у важких ситуаціях під час процесу відправлення правосуддя» керівних принципів ООН, що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних із участю дітей-жертв та свідків злочинів, передбачає, що фахівцям слід вживати заходів щодо запобігання виникненню важких ситуацій у процесі розшуку, розслідування і переслідування для забезпечення дотримання найкращих інтересів дітей – жертв та свідків злочинів і поваги до їх гідності. Для України, окрім універсальних стандартів ООН, також актуальними є і регіональні стандарти, зокрема документи Ради Європи.

Одним із документів, у якому найбільш докладно визначаються вимоги до допиту дитини – свідка чи жертви злочинних посягань, є Конвенція Ради Європи № 201 «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та зловживань сексуального характеру, що була підписана Україною у 2007 році, та яку в 2011 році було внесено на ратифікацію до Верховної Ради України.

Серед основних принципів, на яких базується даний документ – честь, найкращий інтерес дитини, повага до гідності, захист від дискримінації, верховенство закону. І хоча даний документ більше сфокусовано на встановлення стандартів поведження з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, керівні принципи містять певні положення щодо дітей у контакті із законом і стандарти поведження із дітьми – жертвами та свідками злочинів. Так, зокрема, Розділ 6 «Свідчення/заяви дітей» містить положення, які вказують, що опитування дітей із метою отримання інформації та доказів по справі має бути проведено спеціально навченим фахівцем. Таке опитування дітей має проходити у сприятливих умовах, враховуючи вік, зрілість та рівень розуміння обставин дитиною, а також будь-які складнощі у спілкуванні (п. 64).

Розділ 6 Конвенції передбачає наступні положення:

– варто сприяти використанню аудіовізуальних заяв дітей-жертв або дітей-свідків злочину, при цьому не порушуючи прав інших сторін оскаржувати такі заяви;

– у разі, якщо необхідно здійснити більше одного опитування, бажано, щоб його проводила одна і та сама особа у цілях забезпечення послідовного підходу у якнайкращих інтересах дитини;

– кількість опитувань повинна бути максимально обмеженою та їх тривалість повинна бути адаптованою до віку та тривалості концентрації уваги дитини;

– слід уникати, наскільки це можливо, прямих контактів, конфронтації та взаємодії між дитиною-жертвою або дитиною-свідком злочину та підозрюваним, якщо дитина не запитуватиме про зворотнє.

Таким чином, доцільно зазначити, що дружні до дітей «Кризові кімнати», створені з метою проведення опитування (допиту) дітей, які є учасниками в кримінальних провадженнях, у яких вони фігурують як потерпілі чи свідки, в умовах, що мінімізують повторну травматизацію

психіки дитини.

Законодавство України, що визначає сферу захисту прав дитини, передбачає ряд нормативно-правових актів. Окрім того, необхідність вдосконалення механізмів забезпечення прав дітей визначено і «Національною стратегією реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року», затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р. Зокрема, зазначено, що серйозним недоліком у роботі органів, служб і закладів, відповідальних за проведення профілактичної та соціально-виховної роботи, надання соціальних та освітніх послуг, є відсутність дієвих програм профілактики, корекційних програм, надання послуг дітям та їх сім'ям.

Таким чином, у разі проявів насильства або ж посягань щодо дитини, повинен негайно вмикатися механізм протидії та захисту з боку суб'єктів, які уповноважені державою функціями захисту прав дітей.

На сьогодні визначено такий вид насильства щодо дітей як булінг, прояви якого були завжди в різних соціальних відносинах серед дітей, у відносинах дорослих з дитиною.

Порядок реагування на випадки булінгу визначено наказом Міністерства освіти та науки від 28.12.2019 р. № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти», План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, затверджено наказом Міністерства освіти та науки від 26.02.2020 р. № 293, який спрямований на упорядкування міжвідомчої координації дій суб'єктів реагування на території виявленого правопорушення, ст. 173-4 КУпАП «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу».

Варто наголосити, що повідомлення про випадок булінгу здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про звернення громадян», «Про Національну поліцію».

Таким чином повідомлення у закладі освіти фіксується у письмовій формі, реєструється відповідно до вимог діловодства та невідкладно, у термін 1 доби, керівник закладу освіти повідомляє орган Національної поліції (за допомогою лінії «102»), та одного з батьків дитини, що стала стороною булінгу.

Підрозділ ювенальної превенції перевіряє факт булінгу за фактом заяви. При підтвердженні складається протокол за ст. 173-4 КУпАП (варто зазначити, що ч. 5 ст. 173-4 КУпАП, у разі неповідомлення уповноваженим підрозділам Національної поліції про випадки булінгу, передбачено відповідальність).

Незалежно від перевірки інформації, керівник закладу освіти та комісія з розгляду випадків булінгу здійснюють реагування, оскільки до складу комісії з розгляду випадків булінгу входять працівники ювенальної превенції, працівники з управління захисту дітей та управління освіти на місцях. Комісія вирішує чи мав місце булінг. Однак сторона постраждалої дитини

може одразу звернутися до органів Національної поліції України без отримання результату висновку комісії закладу освіти.

Якщо є питання, чи хтось потребує підтримки чи поради з питань протидії булінгу, можна звернутись за консультацією на Національну дитячу гарячу лінію: 116 111 (з мобільного) або 0800 500 225 (зі стаціонарних телефонів).

Керівник закладу освіти повинен забезпечити психологічну підтримку усім учасникам (школярам, що залучені до встановлення факту булінгу, у школі, де вони навчаються). За потреби надається медична допомога. З метою соціального захисту та вжиття заходів для усунення виявленого факту повідомляється служба у справах дітей. Не пізніше 3 робочих днів скликається засідання комісії з розгляду випадків булінгу для реагування за заявою. До засідання комісії, для неупередженого вирішення та з'ясування всіх обставин, за згодою залучаються батьки та інші учасники. Проведення засідання обов'язково фіксується протоколом засідання комісії закладу освіти, фіксація проявів булінгу дуже важлива для встановлення складу правопорушення, його повторності та протиправності дій.

Органи Національної поліції під час надходження повідомлення про булінг (цькування) здійснюють наступні заходи щодо реагування: приймають та реєструють заяву відповідно до вимог наказу МВС № 100. Після повідомлення факту вчинення булінгу працівники поліції здійснюють виїзд до закладу освіти для встановлення факту протиправних посягань. Проводять опитування усіх учасників та свідків цькування: неповнолітнього (у присутності батьків, психолога, а також лікаря); дітей у класі; викладачів (обов'язково класного керівника) і т.д. Інтерв'ювання неповнолітнього з психологом і винесення висновку, у якому буде відображено психологічний стан неповнолітнього, а також направлення до психіатра (бажано проводити в спеціальних «Кризових кімнатах, дружніх до дитини»). Протягом доби повідомляють службу у справах дітей. Залучають до реагування мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, за необхідності. Повідомляють до центру вторинної правової допомоги. Ставлять на профілактичний облік неповнолітніх, які вчиняли булінг, згідно з наказом МВС № 1044 (однак наказом визначені підстави взяття на профілактичний облік дітей, які самовільно залишали сім'ю два і більше рази, які впродовж року два і більше рази були притягнуті до адміністративної відповідальності, тобто щодо них мають бути складені протоколи та винесені постанови суду із застосуванням заходів виховного впливу).

До суду за фактом булінгу направляється адміністративний матеріал із такими процесуальними документами:

- рапорт про надходження до поліції повідомлення щодо вчинення булінгу;
- заява батьків (постраждалої особи) до поліції про притягнення до відповідальності особи по факту булінгу;

- пояснення осіб, викладачів, дітей;
- довідка щодо тілесних ушкоджень (у випадках фізичного насильства);
- характеристика осіб (дітей);
- повідомлення директора школи;
- протокол про адміністративне правопорушення за ст. 173-4 КУпАП.

Матеріали адміністративної справи направляються до суду для розгляду в порядку ст. 221 КУпАП.

То ж основною метою проведення розслідування є проведення опитування неповнолітніх для встановлення достовірності факту проявів булінгу чи інших насильницьких посягань. Саме тому опитування доцільно проводити у спеціальних кімнатах для опитування, що не травмує психо-емоційний стан неповнолітнього, та забезпечує права і законні інтереси дітей.

Вищезазначене зумовлює той факт, що одним із основних, специфічних та найскладніших завдань у діяльності органів Національної поліції є повне й швидке виявлення, попередження та документування правопорушень, що вчиняються відносно дітей та викриття винних із метою попередження психологічних травм дитини.

Морозова Яна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

За минулі роки набули світового характеру та привернули інтерес усього суспільства, психологів, а також правоохоронців підвищенні числа правопорушень, скоєних дитиною чи проти дітей, різноманітні прояви насильства, безжалісності, булінгу, агресії, поява суїцидальних груп та інших видів протиправної поведінки в дитячому середовищі. Спрямованість нашої держави на всесвітні зразки захисту прав і свобод людини актуалізує потребу змінити механізм державної політики щодо дитячої злочинності та виявів насильства в дитячому середовищі, адже високий рівень виконання функціональних обов'язків працівниками правоохоронних органів залежить

від їхньої фахової підготовки та психологічної готовності до протидії правопорушень скоєними неповнолітніми. Відповідно до наказу Голови Національної поліції від 17 липня 2017 року у складі Департаменту превентивної діяльності було утворено Управління ювенальної превенції. Основне завдання підрозділів полягає у превентивній роботі з дітьми, протидія сімейному насильству, виховна робота з неповнолітніми особами, які порушили закон та розшук дітей.[1] За незначний час існування цього підрозділу, нині можна прослідкувати деякий прогрес, що дуже відрізняється від колишніх підрозділів кримінальної поліції у справах дітей. Ця продуктивність полягає у посиленні захисту прав дітей, особливо тих, що зазнали складних життєвих обставин та конфліктів із законом, а також результативною роботою ювенальної поліції є співпраця закладів освіти й поліції так званий «Шкільний офіцер».

На сьогодні, правоохоронці у своїй практиці вирішення юридичних конфліктів за участю неповнолітніх дедалі частіше застосовують дієві програми відновного правосуддя, застосовуючи методика опитування та допиту «Зелена кімната», а також активно взаємодіють із учителями та шкільними психологами, коли беруть участь у шкільних програмах виховного часу та тематичних бесідах.[2,С.37]. Окрім того, у своїй діяльності працівники ювенальної превенції мають вирішувати велику кількість питань, що потребують висококваліфікованої психологічної готовності, а саме: урахування особливостей психологічного та фізичного розвитку дитини під час здійснення опитування або допиту. Діти, які є об'єктом професійного спілкування з працівниками правоохоронних органів, зазвичай мають травматичний досвід, що ускладнює встановлення психологічного контакту з ними. Основною складовою у налагодженні контакту з такими дітьми є позитивні емоції, що створюють умови безпеки, довіри та відкритості. Отже, зміна емоційного стану дитини на доброзичливість та позитив надають можливість змінити світові моделі негативу.

Для ефективнішого виконання своїх повноважень, працівник підрозділу ювенальної превенції зобов'язаний бути освіченим не тільки в галузі права, а й за різними напрямками психології, знати та вміти застосовувати тактичні прийоми психологічного впливу для ефективної взаємодії з дітьми. На необхідність підвищення якості підготовки фахівців для підрозділів ювенальної превенції свою увагу звертає науковець Д. Швець. Підготовка майбутніх співробітників ювенальної поліції полягає у підготовці майбутніх правоохоронців, як педагогів і психологів, які професійно знайдуть підхід до кожної дитини у вирішенні конфліктних питань, а для цього слухачі мають володіти педагогічними знаннями та вміннями [3, С.29]. Набуття навичок, якими має володіти працівник підрозділу ювенальної превенції можливо реалізувати за методикою включення до навчальних планів окремих дисциплін «Діяльність підрозділів Ювенальної превенції».

Не менш важливими, основоположними складовими у підготовці

працівників підрозділі ювенальної поліції є:

- 1) забезпечення проведення своєчасної та всебічної професійної підготовки з постійним поточним моніторингом;
- 2) під час службової підготовки враховувати новітні розробки психології та педагогіки;
- 3) проведення тренінгів для роботи з підлітками за програмами здорового способу життя родини, тренінги виховання дітей без насильства;
- 4) використання різних сайтів дистанційної освіти, зокрема психологічних дисциплін та курсів, що пропонує національна онлайн платформа «Дія. Цифрова освіта» із метою забезпечення професійного становлення, підвищення рівня професійності та самореалізації.

Отже, аналізуючи проблему професійної психологічної підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції, можна зробити висновок, що в процесі підготовки висококваліфікованих фахівців потрібно враховувати практичну складову превентивної діяльності, забезпечити розвиток професійно важливих якостей, що допоможуть взаємодіяти з різними категоріями підлітків, орієнтуватися в складних соціально-психологічних випадках, здійснювати виховний вплив щодо формування звичок здорового способу життя у дітей.

1. Глава Нацполіції призначив начальника новоствореного Управління ювенальної превенції. URL : <https://glavcom.ua/news/glava-nacpoliciji-priznachiv-nachalnika-novostvorenogo-upravlinnya-yuvenalnoji-prevenciji-426478.html>.

2. Пліско Є. Зв'язок ювенальної юстиції з сучасною соціально-педагогічною роботою із неповнолітніми правопорушниками. Молодь і ринок. 2019. № 1 (168). С. 37

3. Швець Д. В. Підвищення якості підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції як необхідна передумова захисту прав і свобод дітей. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 29–31

4. Іщенко І. В. Проблеми та досягнення в організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. 2018. № 3 (64). С. 94–99.

**Нестерцова-Собакарь
Олександра Володимирівна**
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Зміни у підходах до поліцейської діяльності в сучасній Європі, орієнтація її не на застосування припинювальних або заборонних заходів, а на служіння громадянам, вимагає від кожного співробітника поліції, аж до керівних кадрів, зміни ставлення до поліцейської етики та її впровадження в практику професійної підготовки офіцерів поліції. У багатьох країнах Європи ця проблема пов'язана з докорінною реорганізацією поліцейських служб, зміною їх функцій, перетворенням із державної інституції, націленої суворо на протидію порушенням законів та підзаконних нормативно-правових актів, на організацію, що служить населенню в широкому сенсі, контактує з ним більш широко й тому потребує більш значущих етичних знань офіцерів поліції, які володіють міцними навичками етичної поведінки.

Дотримання норм професійної етики є важливою складовою професійної підготовки поліцейських у будь-якій європейській країні. Професійна етика поліцейського виступає як система моральних вимог, що висуваються до його ставлення до суспільства, до своєї професії, до інших працівників, а також до всіх учасників сфери його службової діяльності та позаслужбових стосунків.

Етика працівника поліції є різновидом професійної етики, що вивчає специфічне відбиття принципів та норм моралі у службовій діяльності та позаслужбовій поведінці поліцейських, а також форми та методи виховання у них високих моральних якостей.

Дотримання норм поліцейської етики вже багато років формується на основі загальновизнаних керівних принципів етичної поведінки професійного службовця, закріплених на рівні Європейського Співтовариства та зосереджених у ряді документів, зокрема, Декларації про поліцію, прийнятій Парламентською Асамблеєю Ради Європи 8 травня 1979 р. Положення зазначеного документу використовуються поліцейською владою багатьох країн під час вироблення своїх професійних стандартів. Декларація складається з преамбули та трьох розділів – «Етика», «Статус», «Війна та надзвичайний стан – іноземна окупація». Розділ «Етика» стосується всіх співробітників і організацій, включаючи такі органи, як

секретні служби, військову поліцію, збройні сили чи воєнізовані загони, що виконують функції поліції. Вони зобов'язані захищати закон, розслідувати злочини та підтримувати громадський порядок та державну безпеку. Етика поліцейського передбачає протистояння порушенням закону. Вагомою нормою цього міжнародного акта є те, що поліцейський, який виконує умови декларації, має право на активну моральну та фізичну підтримку з боку суспільства [1, с. 63, 64].

У Декларації про поліцію зазначено, що на посаді поліцейського не можуть працювати особи, які, перебуваючи на службі у поліції, порушили права людини чи особи або працювали у підрозділах поліції, розформованих у зв'язку з антигуманною практикою. Зроблено наголос на тому, що всезагальне прийняття правил професійної етики поліції з урахуванням прав людини й основних свобод буде сприяти вдосконаленню Європейської системи захисту цих прав. Що ж до «Європейського кодексу поліцейської етики» (грудень, 2001) для цілей дослідження вкрай важливе значення має установка: при здійсненні своїх функцій поліція повинна дотримуватися суб'єктивного права, включаючи права і свободи людини і не здійснювати довільних чи протиправних дій. Це є основоположним для правової держави і для предмета діяльності поліції в умовах демократії. Роль поліції у захисті та забезпеченні верховенства права є настільки значною, що, спостерігаючи за поведінкою поліції у демократичній державі, можна судити про рівень демократії в ній. Українським у цьому питанні є висновок Комітету Міністрів РЄ стосовно того, що деонтологічний поліцейський кодекс визначає єдині європейські напрями та принципи у галузі спільної мети, функціонування та відповідальності поліції для забезпечення безпеки та дотримання прав людини у демократичних суспільствах, що регулюється принципом верховенства права.

Характерними тенденціями сучасного етапу професійного виховання поліцейських у Європі та формування високоетичних моральних засад поліцейської діяльності є:

- навчання поліцейській етиці з приділенням особливої уваги правам людини, а також співробітництву поліцейських із провідними правозахисними організаціями;
- навчання поліцейській етиці разом із навчанням менеджменту, тобто з отриманням ще й управлінських знань і навичок;
- обов'язкове запровадження більшості принципів Європейського кодексу поліцейської етики у національних кодифікованих джерелах, серед яких принципи: поваги права на життя; поваги фундаментальних прав і свобод особистості; поділу влади в системі покарань; презумпції невинуватості; неупередженості, прозорості, чесності, увічливості, справедливості, відповідальності, розсудливості, підпорядкування закону; рівності перед законом, об'єктивності, необхідності та виваженості, непідкупності та поваги до суспільства;

– розвиток дистанційного навчання офіцерів поліції, зокрема, поліцейській етиці (Іспанія, Норвегія, Швеція, Фінляндія тощо).

Загалом, прийняття Європейського кодексу поліцейської етики стало початком роботи зі стандартизації високоетичної діяльності поліції, а також стандартизації педагогічної діяльності поліцейських навчальних закладів у сфері навчання курсантів поліцейській етиці на загальноєвропейському рівні. Важливість цього кодексу обумовлена узгодженими вимогами до роботи поліції на європейському просторі, побудованих на принципах високоморальної етичної поведінки.

Відтак, актуальним та надзвичайно важливим на сьогодні завданням у сфері впровадження європейських стандартів у діяльність Національної поліції України виглядає вирішення питання щодо повноцінної ратифікації фундаментальних міжнародних документів із питань стандартів поліцейської діяльності [2, с. 58-60], із подальшим «перенесенням»/упровадженням/імплементуванням окремих положень названих актів до Закону України «Про Національну поліцію».

1. Негодченко О. В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Негодченко Олександр Володимирович. Харків, 2003. 477 с.

2. Мартиненко О. Державна превенція злочинності в системі органів внутрішніх справ. Право України. 2008. № 6. С. 58-60. URL : <https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/all/>

Опацький Роман Миколайович

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Дитина є об'єктом підвищеної уваги з боку родини, суспільства, держави. Унаслідок фізичної та розумової незрілості людина до набуття повноліття потребує спеціальної охорони та піклування, включаючи належний правовий захист із моменту народження. Дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі гуманістичних ідеалів, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності. Утім, ані родина, ані суспільство не завжди

здатні створити відповідні умови розвитку та виховання неповнолітнього члена соціуму.

Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України свідчить, що за п'ять неповних років (з 2014 року до вересня 2018 року включно) кількість зареєстрованих правопорушень, вчинених неповнолітніми або за їх участю, сягнула майже 29 тис. випадків, а близько 33 тис. дітей стали потерпілими від злочинів різного ступеня тяжкості. Вказана ситуація обумовлюється низкою соціально-економічних та політично-правових факторів, недоліками в організації роботи уповноважених органів публічної влади, руйнуванням культурних традицій виховання дітей та піклування про них у родинному та соціальному середовищі.

Визначення сутності, особливостей, форм і методів здійснення ювенальної превенції викликає особливої уваги з боку дослідників.

Для реалізації поставленої мети потрібно вирішити такі основні завдання: доречно визначити сферу ювенальної превенції як об'єкт адміністративно-правового регулювання, охарактеризувати нормативні засади здійснення ювенальної превенції.

У роботах науковців особливу увагу присвячено дослідженню сутності та змісту відносин, що виникають у процесі здійснення ювенальної превенції як об'єкту адміністративно-правового регулювання та адміністративної діяльності Національної поліції України. Відносини ювенальної превенції є одним із видів зовнішньоорганізаційної адміністративної діяльності спеціально створених підрозділів Національної поліції.

Ледве познайомившись із працівниками відділу, ми стали свідками реальної, далеко не легкої роботи. Сюди приходять неповнолітні, які скоїли злочини, батьки, які несуть адміністративну відповідальність за своїх дітей, погодинно надходять рапорти з місць, де відбулися надзвичайні події за участю дітей. Якщо хоч у одній заяві, пояснювальній або іншому документі є слово «дитина», він одразу потрапляє до робітників ювенального блоку поліції. Безліч паперів повинен опрацювати поліцейський щодня. Але робота з документами – це лише третина портрету працівника поліції. Навіть перевірка місця проживання дитини може стати проблемою, адже бувають неодноразові випадки, коли «батьки» у нетверезому стані чинять опір поліції. Як розповіли нам працівники поліції, були випадки коли знаходили нормально одягнуту дитину з «благополучної» родини в нетверезому стані, яка не перебувала на обліку.

На сьогодні молодь перебуває зовсім в іншому середовищі. Виявляється, що певну частку правопорушень скоюють підлітки, які ще десяток років тому вважалися б зразковими дітьми. І ці правопорушення бувають абсолютно різного характеру, у переважній більшості, через незнання своїх прав та обов'язків.

Із огляду на вищевикладене, підрозділи, уповноважені на протидію дитячим правопорушенням, підлягають повному перезавантаженню. За часів

новітніх технологій, миттєвого поширення інформації та появи нових тенденцій серед молоді вони мають шукати та впроваджувати нові методи і підходи, що будуть відповідати цим сучасним викликам. Ще кілька років тому мало хто з нас знав про суїцидальні групи у соцмережах або екстремальні селфі ... а сьогодні ми зіткнулися з такими проблемами та розуміємо, що не готові до їхнього ефективного вирішення.

Поряд із іншими державними установами від ефективності роботи цієї служби залежить здоров'я, безпека та часто життя дітей. Тут і протидія та попередження випадків сімейного насильства, і робота з дітьми, які переступили закон, і робота з тими дітьми, які залишилися без батьківського піклування, і розшук дітей.

Окрема тема – діти, які проживають у зоні проведення антитерористичної операції. Тут постають свої виклики та шляхи вирішення проблем.

Посилення цієї служби – невід'ємна частина реформи. І тут дуже важливим є кадровий склад, тому що з дітьми повинні працювати небайдужі, толерантні, спеціально підготовлені поліцейські.

Вплив на протиправну поведінку дітей є одним із основних завдань поліції. Особливу увагу слід приділяти такому елементу адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції як компетенція та повноваження.

Після робочого дня, проведеного разом із працівниками ювенальної превенції, стала зрозумілою одна річ: завжди слід думати про наслідки до того, як зробити якусь дію, адже за все доводиться відповідати. Робота поліцейських цікава, небезпечна та важлива. Ці люди щодня намагаються покращити життя дітей, допомагають їм виправити свої помилки та помилки дорослих, які їх оточують.

1. Іщенко І. В. Превентивна робота з дітьми: актуалізація питання та перспективи дослідження. Підприємство, господарство і право. 2017. № 6. С. 122–126.

2. Іщенко І. В. Види форм та методів діяльності суб'єктів ювенальної превенції. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2018. Вип. 1 (81). С. 161–169.

3. Іщенко І. В. Класифікація повноважень поліції у сфері превенції ювенальної деліктності. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2018. Вип. 3 (83). С. 142–152.

4. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання/ за заг.ред. В.М. Оржеховської. Тернопіль: Терно-граф, 2007. С. 139.

Пашинська Аліна Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Карина Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Діти мають ті самі права людини, що й дорослі, але через фізичну та розумову незрілість не в змозі повною мірою реалізовувати та захищати їх.

Тобто вони потребують додаткового захисту та допомоги з боку дорослих. Це є актуальною проблемою у світі, вирішуванню якої приділяють увагу науковці міжнародного та державного рівней. Із цією метою створено ряд міжнародних документів у сфері забезпечення прав дітей, що наділяють їх окремим додатковими правами та забезпечують особливі потреби. Також зауважимо, що вітчизняні науковці беруть активну участь у їх розробці, наприклад Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення.

Україна в 1995 році стала членом Ради Європи, для якої захист прав дітей та просування правосуддя, дружнього до дітей, є пріоритетним завданням. Завдяки членству України в Раді Європи, країна повинна реформувати національне законодавство згідно норм та стандартів Ради Європи, у тому числі і щодо захисту дітей – жертв насильства або свідків злочинів. Тобто, Україна є учасницею цілого ряду міжнародних документів щодо забезпечення прав дитини та постійно удосконалює національне законодавство в цьому напрямку. Законотворчий процес країни у сфері захисту дітей перебуває в постійній динаміці.

Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною в 1991 році. Цей документ визначає основні правові стандарти у сфері захисту прав дитини.

За даними Мінсоцполітики у кожній другій родині, що перебуває у складних життєвих обставинах, є прояви насильства. Але діти часто соромляться або бояться розповісти про те, що з них знущаються, тому з усіх звернень про домашнє насильство – найменше надходить від дітей – 2%.

Правову основу опитування дітей, які є свідками та/або жертвами насильства складають міжнародні правові акти та національне законодавство,

а також низка підзаконних актів.

До того ж, особливу актуальність становлять міжнародні стандарти забезпечення прав неповнолітніх під час опитування.

Узагальнюючи норми й принципи міжнародного права під час опитування неповнолітніх, актуальним буде дотримання таких правових засад, що стверджують, що кожна дитина унікальна і має:

– велику цінність, особливі потреби й інтереси, приватне життя якої має бути забезпечене повагою і захистом;

– право на справедливе та рівноправне ставлення незалежно від расової чи етнічної приналежності, соціального походження, майнового стану, стану здоров'я тощо;

– право на захист, що передбачає захист від будь-якого виду поневірянь, зловживань або відсутності піклування, зокрема від фізичних, психологічних, розумових і емоційних зловживань та недбалого ставлення;

– право на гармонійний розвиток, тобто підтримання рівня життя, необхідного для її фізичного, розумового, духовного, морального та соціального зростання.

– із урахуванням процесуального національного законодавства брати участь у прийнятті рішень, що стосуються її життя, у тому числі під час будь-якого судового розгляду та вільно висловлювати власні думки [1].

Одним із основних міжнародних документів, що визначає особливості опитування, є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція), що ратифікована Верховною Радою України в 2012 році і є частиною національного законодавства.

Стаття 35 зазначеної Конвенції передбачає основні засади, що повинні враховуватись під час опитування дитини. До того ж, багато науковців вважають, що вищенаведені положення в частині опитування та допиту дитини мають бути враховані незалежно від її процесуального статусу. Поділяємо зазначену думку, оскільки такий підхід відповідає забезпеченню найкращого інтересу дитини.

Також, слід зауважити, що дотримання вищезазначених особливостей мінімізує у дитини, незалежно від її процесуального статусу, почуття небезпеки, зменшить рівень повторної травматизації та надасть можливість сконцентруватись на свідченнях, що вона дає.

Загалом, на цей час, відповідно до Лансаротської конвенції та Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, розроблено безліч посібників, методичних рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство.

Ці видання, першочергово/насамперед, розраховані на співробітників правоохоронних органів та надають практичні рекомендації щодо процесу опитування, психологічних аспектів дітей свідків та жертв насильства,

характеристики оцінювання їх свідчень тощо.

Діти, які постраждали від домашнього насильства знаходяться у травматичному та стресовому стані, тому важливо під час їх опитування не травмувати дитину повторно, а забезпечити дружню до дитину обстановку з урахуванням її віку, розумових здібностей. Тобто, варто запланувати одне опитування та провести його таким чином, щоб отримати вартісний доказовий матеріал у даній справі.

Окрім цього, необхідно враховувати інші чинники, що можуть впливати на дитину в процесі опитування (час, тривалість, місце, присутність сторонніх осіб тощо).

За результатами вивчення літературних джерел можна зробити висновки щодо важливості як самого процесу опитування, що має бути дружнім до дитини, так і процесу його організації з урахуванням вікових та психологічних особливостей.

1. Пашко Н.О. Особливості проведення опитування неповнолітніх, які постраждали від сексуального насильства URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17291> (дата звернення 31.10.2021)

2. Конвенція про права дитини

URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 31.10.2021)

3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство. Метод. посіб. / Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП КЛИМЕНКО, 2015. URL : https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/child_witness_dl/Rekomendatsii_oputyvannya_Rada_Evropy.pdf (дата звернення 31.10.2021)

Пісоцька Каріна Олександрівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ МЕТОДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні реалії поліцейської діяльності констатують той факт, що суспільство все більш негативно реагує на використання примусових заходів поліцією до неповнолітніх осіб під час забезпечення правопорядку. Окрім цього, діяльність поліції відбувається під пильним прицілом ЗМІ, захисників та членів громадських організацій, волонтерів та антигромадських угруповань, міжнародних експертів. Експерти та фахівці з даного питання зазначають, що показником ефективності роботи правоохоронних органів у сфері захисту прав, свобод та недоторканності людини є рівень довіри

населення до таких органів. А тому Україна, як демократична країна, зробила крок вперед для ще більшого захисту прав людини та здійснила правоохоронну реформу 2016 року, змінивши акценти у сфері призначення поліції з карального на сервісний орган. Це, зокрема, вимагає застосування та підтримання таких методів діяльності, що дозволять підвищувати довіру до поліції, зменшувати кількість правопорушень, а також .. правосвідомість громадян. Дана проблематика не оминає (торкається, також стосується) підрозділів ювенальної превенції Національної поліції, що безпосередньо стикаються з правопорушеннями, вчиненими дітьми та відносно дітей. Тому для забезпечення ефективної адміністративної діяльності ювенальної превенції, вважаємо за необхідне визначити поняття та охарактеризувати методи діяльності поліції у сфері захисту прав дитини спеціально уповноваженими підрозділами.

Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції здійснюється за допомогою прямих та непрямих засобів впливу на волю об'єкта своєї діяльності в межах компетенції, що визначена законодавством. Такі засоби та прийоми впливу на об'єкта діяльності називають методами. Хочемо зазначити, що використання методів адміністративної діяльності підрозділами ювенальної превенції серед інших (порівняно з) підрозділів, що здійснюють превентивну діяльність є найспецифічнішою, адже об'єктом такого впливу є неповнолітня особа та її оточуюче середовище. Тому проблематика застосування методів до неповнолітнього полягає в тому (характеризується тим), щоб мета впливу на об'єкта, тобто дитину, була виправдана обраними засобами, які використовуються суб'єктом, у даному випадку підрозділами ювенальної поліції.

Для визначення та надання характеристики поняттю «методи адміністративної діяльності ювенальної превенції Національної поліції України» проаналізуємо наукові погляди вчених, що вивчали зазначену проблематику.

Питанню методів діяльності органів державної влади присвятили свої праці В. Аверьянов, О. Бандурка, Ю. Битяк, А. Комзюк, О. Негодченко та інші.

У підручнику за заг. редакцією О. Бандурки поняття «методи адміністративної діяльності поліції» тлумачиться як передбачені адміністративно-правовими нормами засоби, прийоми та способи, за допомогою яких поліція здійснює вплив на суспільні відносини з метою реалізації своїх правоохоронних завдань та функцій [1].

О. Карась під методом адміністративної діяльності Національної поліції розуміє цілеспрямований спосіб поведінки, набір дій та засобів, що повторюються і призводять до вирішення завдань із забезпечення публічної безпеки та порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних,

соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [10].

У підручнику з адміністративного права за заг. редакцією Ю. Битяка зазначено, що адміністративно-правовий метод – це способи та прийоми безпосереднього та цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах і відповідній формі на підпорядковані їм органи та громадян [11].

Отже, із зазначених наукових позицій щодо визначення даного поняття, можемо сформулювати в чому виявляється (охарактеризувати) сутність методів поліції у сфері захисту прав дитини: 1) вони є засобом досягнення поставленої мети, завдань та функцій підрозділів ювенальної превенції; 2) визначені адміністративно-правовим законодавством та застосовуються лише у межах компетенції; 3) характеризуються повторюваністю вчинених дій; 3) застосування методів носить комплексний характер; 4) відображають волю держави, повноваження юридично-владного характеру [11];

Щодо методів адміністративної діяльності поліції у сфері захисту прав дитини, то О. Дручек зазначає, що це засоби реалізації цілей, задач і функцій превентивного характеру, що їх реалізують служби та підрозділи НП України з метою виконання покладених на них завдань у сфері забезпечення прав і свобод дитини [2]. Ми лише частково погоджуємося із думкою авторки, адже інструментом реалізації цілей, задач і функцій підрозділів Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини виступає багатогранна система органів влади та недержавних організацій, а не лише правильно обрані методи превентивної діяльності, що, за визначенням дослідниці, стосовно даного поняття звучить саме так.

Ще одна наукова позиція стосовно визначення поняття «методи діяльності Національної поліції України» досліджена Л. Могілевською в статті «До характеристики методів діяльності національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини». Дослідниця зазначає, що під методами діяльності Національної поліції слід розуміти всю сукупність способів, засобів та прийомів, які використовують працівники поліції задля досягнення єдиної мети, тобто забезпечення прав та свобод дитини в Україні. [3].

Вважаємо доречною позицію І. Іщенка, який під адміністративно-правовими методами поліції у сфері ювенальної превенції пропонує вважати систему публічно-владних прийомів та способів здійснення поліцейськими, на підставі та у порядку передбаченому правовими нормами, адміністративно-правового впливу на неповнолітню особу, суспільство, родину, окремих фізичних, юридичних та посадових осіб з метою усунення факторів, що детермінують девіантну поведінку дітей у будь-яких її негативних проявах, відвернення можливих шкідливих наслідків, відновлення правового становища та в разі необхідності притягнення винних до відповідальності. [4]. Науковець зазначає не лише за допомогою чого досягається запобігання дитячій злочинності, але й розширяє коло об'єктів

впливу. Лише додаймо, що, до прийомів та способів впливу, що здійснюються поліцейськими, на підставі та у порядку передбаченому правовими нормами, як зазначає автор, переважно належить лише метод примусу, який врегульований нормами адміністративного права. Інші ж методи, що застосовують підрозділи превенції під час забезпечення захисту прав та свобод дитини, лише частково врегульовані на законодавчому рівні.

Таким чином, на основі вищевикладеного, під методами адміністративної діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України пропонуємо розуміти систему прийомів, засобів і способів впливу на неповнолітнього та його оточуючого середовища з метою попередження та припинення вчинення правопорушень відносно дитини та дитиною, а також виховання, спрямованого на формування у неповнолітнього потреби у дотриманні законів, що здійснюється підрозділами ЮП.

1. О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, С.М. Князев та ін. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. /за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

2. Дручек О. М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції країни як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини: дис. ... канд..юр.наук : 12.00.07. Одеса, 2018. 254 с.

3. Полицейское право. Лекционный курс/ К. С. Бельский; под ред. А. В. Куракина. Москва: Дело и Сервис, 2004. 816 с

4. Ювенальна політика в Україні: адміністративно-правові засади формування та реалізації : монограф. / Р.М. Опацький; за наук. ред. д-ра юрид. наук, професора Б.О. Логвиненка. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2020. 457 с.

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України

6. Ортинський В. Л. Реформування правоохоронної системи у контексті соціально-правового механізму забезпечення прав особистості. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки.* - 2014. - № 810. - С. 38-42.

Первак Олександр

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Каріна Пісоцька

викладачка кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблеми, пов'язані із притягненням неповнолітніх до адміністративної відповідальності визначені тим, що саме у підлітковому віці складається доля будь-якої людини. У цьому віці відбувається становлення характеру та темпераменту людини, а він визначає подальші плани та ставить цілі на життя, відбувається формування особистості під впливом суспільства, що оточує людину.

На нашу думку, основною причиною виникнення правопорушень серед неповнолітніх є відсутність бажання у батьків сумлінно виховувати своїх дітей, батьки дозволяють вести аморальний спосіб життя, що безперечно, позначається на дитині. Проблеми, що можуть виникати у сім'ї, впливають на дитину. Такими проблемами можуть бути: збільшення кількості розлучень та неповних сімей, погіршення рівня життя сімей, жорстоке поводження з дітьми, алкоголізм батьків. Дані фактори можуть виступати як причини збільшення кількості безпритульних дітей [1, с. 69].

Адміністративна відповідальність, що застосовується до неповнолітніх, є формою державного реагування на адміністративні правопорушення, вчинені особами, які не досягли повноліття, виражену в застосуванні до них конкретних адміністративних покарань, передбачених санкціями норм, які були порушені, і в той же час їхній специфічний обов'язок нести певні законодавством несприятливі наслідки, пов'язані із застосуванням зазначених заходів. Проблема адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень загалом та адміністративної відповідальності неповнолітніх нині у Україні є досить актуальною.

Адміністративна відповідальність неповнолітніх є особливим видом юридичної відповідальності. У юридичній літературі проблемам адміністративної відповідальності приділялося, приділяється і ми впевнені, що буде приділятися величезна увага. [2, с. 94]

Адміністративне покарання може бути накладено на неповнолітніх чи їхніх батьків за загальними правилами не пізніше двох місяців із дня вчинення правопорушення. Важливою особливістю відповідальності

неповнолітніх осіб, що встановлюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), є те, що скоєння адміністративного правопорушення неповнолітнім визнається пом'якшувальною обставиною, а залучення такої особи до вчинення адміністративного правопорушення – обтяжувальною обставиною.

Слід зазначити, що цілі адміністративної відповідальності, які застосовується до неповнолітніх, переважно зумовлюють менший обсяг та ступінь позбавлення або обмеження прав та свобод неповнолітніх осіб порівняно з дорослими правопорушниками. До неповнолітніх не можуть застосовуватися такі покарання, як і для дорослих правопорушників. Частиною 2 ст. 13 КУпАП передбачено, що у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121 – 127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173а, 174, 1831, 185, 190 – 195 цього Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. За скоєння адміністративних правопорушень до відповідальності можуть бути притягнуті й батьки неповнолітніх [3, с. 54].

У разі притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб важливо враховувати особливості їхнього психологічного виховання та їх вікового розвитку. Таким чином, як нам здається, було б важливо зафіксувати думку щодо того, що неповнолітня особа, яка на час скоєння адміністративного правопорушення не усвідомлювала фактичного характеру та суспільної небезпеки своїх діянь та не могла керувати ними, до застосування заходів впливу примусово-виховного характеру має бути спрямована на комплексно-психіатричну експертизу [4, с. 34].

Заходи адміністративного покарання, що неспроможні застосовуватися за поодинокі незначні провини, зокрема ті, у яких проявляється характер бешкетності або витівки. Ми вважаємо, що в подібних ситуаціях краще обмежитись усним зауваженням щодо неповнолітньої особи, поінформувати її сім'ю щодо поведінки неповнолітнього.

Отже, слід зазначити, що в разі, коли неповнолітня особа й вчиняє адміністративне правопорушення, то це діяння завжди матиме за собою адміністративну відповідальність.

1. Остапенко О. І. Профілактика адміністративних правопорушень (адміністративно-правовий аспект). Львів: Львів. ін-т внутр. справ, 2001. 103 с.

2. Пастух Н. В. Сутність та причини злочинної поведінки неповнолітніх. Луганськ: Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 1 (290). С. 260-267

3. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження: монографія. В. Д. Воднік, П. Т. Петрик та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. Харків: Право, 2006. 292 с.

4. Кісіль З. Р. Психологічні особливості агресивності у підлітковому віці. Львів: Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: психологічна. 2015. Випуск 1. С. 32-40.

Полякова Юлія Євгеніївна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Сьогодні Україна входить до групи країн із високим рівнем суїцидальної активності. Постійні труднощі, із якими стикається людина, послаблюють її здатність адаптуватися. Загалом це стосується підлітків – найбільш вразливих груп [1].

Насамперед, йдеться про відчуження людини від суспільства та себе самої, сприйняття абсурдності існування та втрату сенсу життя. Науковий термін «суїцид» уперше почав використовувати лікар і філософ Т. Браун, утворений від латинських слів *suī* (сам) і *caedere* (вбивство). «Самогубство, суїцид (*suicide*) – свідомо відмова людини від життя, пов'язана з діями, спрямованими на його припинення» [2].

Засновник суїцидології Е. Дюркгейм дав поштовх новим дослідженням у своїй роботі «Самогубство», і на початку 20 століття існувало 3 суїцидальні школи: соціологія й антропологія (сформовані на основі самогубств, структурних і відхилень у розвитку), біологічний і психіатрії [3].

Психологічна структура суїцидальної поведінки складається з мотиваційного, емоційного, орієнтовного та виконавчого елементів. Підлітковий вік характеризується кризою. Цей період відтворює епоху хаосу, коли людина стикається з вимогами соціального життя. Ця епоха характеризується кількома основними суперечностями. Надмірна активність може призвести до нездужання, шалені веселощі змінюються відчаєм, впевненість у собі перетворюється на сором'язливість і боягузтво, альтруїзм перетворюється на альтруїстичні та високі моральні устремління, пристрасть до спілкування змінюється ізоляцією, тонка чутливість перетворюється на байдужість і активну цікавість розуму – потяг до спостереження в нескінченних міркуваннях.

Часто суїцидальна поведінка розвивається у дітей, чиї батьки (рідко матері) страждають алкоголізмом або іншими формами аддиктивної поведінки. Слід підкреслити, що причиною самогубства дитини може бути

психічна травма, отримана в школі, формальне та безсердечне ставлення до дитини, виховання за типом пред'явлення завищених вимог. Також вважається, що причиною суїцидальної поведінки є соціально-психологічна дезадаптація особистості, але для дітей і підлітків це часто не повна дезадаптація, а порушення спілкування з близькими, членами сім'ї. Окрім основних причин самогубств, існують і вторинні (хвороба, сім'я, сімейні проблеми) [4].

Вважається, що самогубством людина намагається змінити ситуацію у своєму житті: позбутися нестерпних емоцій, вийти з травмуючого стану, викликати жалість і співчуття, отримати допомогу та участь, звернути увагу на свої проблеми. Суїцидальна поведінка може забарвлюватися почуттям помсти кривдникам, «які потім пожаліють», у ній можуть виявлятися риси патологічної упертості в переслідуванні мети будь-якою ціною.

Передумовою для саморуйнівної поведінки та самогубства є апатія, недовіра до особистих точок зору, зниження творчої та енергійної активності в результаті психічної травми. Суїцидальна поведінка в підлітковому віці часто спричинена відсутністю життєвого досвіду та нездатністю визначити життєві цілі, а також часто спричинена сімейними обставинами, складними стосунками з однолітками [5].

Ці фактори порушують соціальну адаптацію підлітків і стають основою для суїцидальної поведінки. До групи факторів міжособистісних відносин у підлітковому віці в основному входять ситуація в школі і взаємини між вчителями і однолітками. Виявляється, проблеми у стосунках із однолітками корелюють із наявністю суїцидальних думок у підлітковому віці. Однією з найбільш важливих причин самогубства є депресія. У стані депресії самогубство сприймається як позбавлення від відчаю, безнадії, хворобливої незадоволеності собою, болю (особливо постійного).

Для з'ясування причини суїцидальної поведінки важливі його мотиви та причини, що дозволяє визначити конкретні обставини, які призводять до цього. На жаль, брак інформації не завжди дозволяє нам визначити мотив або причину. У віці до 19 років відсоток померлих від суїциду становить 4,2% від інших вікових груп суїцидентів [6].

Узагальнюючи роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, ми можемо виділити різні особливості ранніх суїцидальних думок. Це:

1. Попередні спроби самогубства: Багато молодих людей, які вчинили самогубство, вже намагалися накласти на себе руки раніше.

2. Словесне залякування: – Нестерпно. – Я більше не хочу жити. – Не треба турбуватися про мене. – Я не хочу створювати тобі проблем. – Скоро цей біль затягнеться. – Вони скоро пошкодують про це.

3. Зміна поведінки: замкнутість або відверта щирість, нерішучість або ризикованість.

4. Незвичайні покупки: зброя, мотузки, наркотики тощо.

5. Відмова від власності: розподіл власних речей, вирішення важливих

зобов'язань, передача спадщини.

6. Ознаки депресії: порушення сну, втрата апетиту, дисбаланс, втрата інтересу до нормальної домашньої діяльності.

7. Шкільні проблеми: немотивовані пропуски занять, емоційні спалахи та інша незвичайна поведінка.

8. Теми смерті в розмові: обговорення процесу вмирання, планування власного похорону, дизайн надгробків, обговорення меню тризні (малюнки, вірші, записи в щоденнику, у нав'язливому прослуховуванні відповідної музики)

9. Несподіваний ейфоричний стан: після тривалого періоду депресії людина виглядає щасливою. Можливо, це означало, що ви відчуваєте себе вільним від остаточного рішення про самогубство.

10. Інші ознаки: часті інциденти, скарги на фізичний стан, гіперактивність, агресію, неадекватну поведінку для привернення уваги або тривале переживання горя після втрати когось-небудь [4].

Основні принципи профілактичної роботи. Поєднання мікросоціальних (соціально-психологічних) причин та індивідуально-психологічних особливостей у підлітковому віці викликає суїцидальну реакцію на життєві труднощі та тягне за собою індивідуалізацію роботи з членами групи підлітків. Запобігання повторенню спроб самогубства та спроб самогубства у юнаків – завдання професіоналів, які проводять психолого-педагогічну та корекційну роботу з підлітками з групи ризику.

Для підвищення рівня ефективності у процесі здійснення профілактичної роботи рекомендується враховувати деякі принципи роботи.

1. Психолого-педагогічна етика, постійне дотримання вимог соціально-психолого-педагогічної культури в повсякденній роботі з дітьми групи ризику.

2. Володіння мінімальними знаннями вікової психології, знання відповідних методик психокорекції особистості, медичної педагогіки, психотерапії, у галузі молодіжного суїциду.

3. Раннє виявлення контингенту молоді, схильної до ризику, на основі проведених соціально-психодіагностичних процедур і досліджень, а також знань особливостей цього контингенту, спрямованих на спостереження та своєчасну психолого-педагогічну корекційну роботу.

4. Активний патронаж родин, у яких мешкають молоді люди групи ризику, із застосуванням прийомів родинної психотерапії, наданням консультативної допомоги батькам і психолого-педагогічної допомоги підліткам.

5. Нерозголошення факту спроб самогубства в юнацьких групах.

6. Підвищити увагу батьків і співробітників установи до протоколу зберігання ліків.

7. Формування в підлітковому віці таких понять, як «цінність людського життя», «мета життя і його призначення». Для реалізації цих аспектів необхідно: підвищити рівень психологічної підготовки вчителів, соціальних

педагогів, батьків; збільшити кількість психологів в освітніх закладах; формування центрів психологічної підтримки: громадські психологічні консультації (структура: психіатри, психотерапевти, юристи), анонімна гаряча лінія психологічної підтримки в кризових ситуаціях і т. д. [3].

Отже, на підставі вищезазначеного, важливим у профілактиці та недопущенні формування суїцидальної поведінки або реалізації суїцидальних дій серед підлітків є належна координація та взаємодія всіх уповноважених суб'єктів (фахівців). Створення безпечного фізичного, освітнього середовища серед підлітків, надання своєчасної психологічної підтримки є запорукою збереження життя та здоров'я дітей – як найбільшої цінності людства.

1. Блінова О.Є. Психологічні фактори суїцидальної поведінки у підлітковому віці. Актуальні проблеми суїцидології. Зб. наукових праць. Частина 1. Київ, 2002. С. 31–32.
2. Биркин А. А. Профилактика суицидального поведения. Мурманск: Пазори, 2004. 77 с.
3. Войцех В.В. Факторы риска повторных суицидальных попыток. Социальная и клиническая психиатрия. 2002. № 3. С. 14–21.
4. Войцех В.Ф. К проблеме раннего прогноза суицидального поведения. Клинические Павловские чтения : Сб. раб. Вып. 5. «Кризисные состояния. Суицидальное поведение». Санкт-Петербург, 2002. С. 13–18.
5. Агишева Н.К. Внутриличностный конфликт и пути его разрешения. Український вісник психоневрології. 2008. Т. 16. Вип. 2. С. 63–66.
6. Григор'єв В.Й. Філософія. Київ, 2004. 248 с.

Пономаренко Сергій Юрійович
інспектор взводу №1 роти №1 батальйону №3
управління патрульної поліції
в Дніпропетровській області
Департаменту патрульної поліції

Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ДИТЯЧОЇ ПОВЕДІНКИ

Одним із основних критеріїв держави є забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та сімейного розвитку. Сім'я є первинним та основним осередком суспільства, водночас, держава охороняє

сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї, а також забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. Дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, батьки в свою чергу, зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [1].

До того ж, у процесі виховання дитини є прогалини, що пізніше впливають на вчинки дитини, які суперечать прийнятим у суспільстві правовим, моральним, естетичним та етичним нормам. Систему таких вчинків чи вчинки називають девіантною поведінкою. Девіантна поведінка дітей і підлітків супроводжується зазвичай деформацією соціальних зв'язків, відчуження підлітків від основних інститутів соціалізації, перш за все сім'ї і школи, що, наразі, могли послужити причиною девіацій [2].

Девіантна поведінка поділяється на кілька груп, а саме:

– Адиктивна поведінка – супроводжується виходом із реальності, зануренням у власний вигаданий світ, де не має поганих людей, негативних емоцій, все просто та зрозуміло (виражається в пристрасі до алкогольних напоїв, прояв до азартних та комп'ютерних ігор);

– Делінквентна поведінка – супроводжується діями, у результаті яких порушується закон та поділяється на слабку (дрібні порушення), середню (дисциплінарні порушення) та важку (більш тяжкі наслідки, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом);

– Аморальна поведінка – супроводжується значенням моралі та залежить від культури суспільства та традицій.

– Суїцидальна поведінка – супроводжується самогубством, діями, що спрямовані на запобігання завдання шкоди власному здоров'ю, або такі дії, які відбуваються в стані афекту, у результаті сильного душевного потрясіння або травми [2,3].

Основними профілактичними заходами девіантної поведінки дитини та типових труднощів із відхиленнями в поведінці можна віднести:

- взаємини з батьками, педагогами, іншими дорослими;
- взаємини з друзями, однокласниками, іншими однолітками;
- саморозуміння;
- формування життєвих орієнтирів, ідеалів кумирів, цінностей;
- внутрішня (психологічна) самотність, розуміння іншими людьми;
- пошук свободи, через втечу від тиску, правил, норм, вимог, випробування себе й інших, пошук меж можливого;
- відсутність позитивних життєвих устремлень і цілей;
- образа на долю, конкретних людей за власні труднощі;
- переживання власної неуспішності, відсутність вольового контролю та здібності до самовладання і володіння ситуацією;

- неорганізованість;
- залежність від інших, низька сила свого «Я»;
- труднощі в навчанні;
- відсутність адекватних засобів і способів поведінки у важких ситуаціях;
- важкий характер, наявність незручних рис вдачі: образливість, агресивність і таке ін.;
- відсутність відчуття безпеки, пошук захисту або захисника;
- відчуття провини «сорому» за неблагополучних батьків (низький матеріальний достаток, безробіття і т.д.) , відсутність поваги до батьків [4].

Роботу з дітьми слід проводити так, щоб до моменту закінчення школи основні особисті властивості в них були сформовані та вступали в функції компонентів ментальної системи управління діяльністю. Вона повинна базуватися на поглядах та переконаннях, що виражає відношення молодих людей і самим собі, та, що виражають ієрархію цінностей та мотивів. Їх реалізація повинна забезпечуватись за допомогою інтелекту волі, якості емоційної саморегуляції, характеру (стилю взаємодії з іншими людьми) та здібностей [5].

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 01.01.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Дата звернення 01.11.2021)

2. Девіантна поведінка у дітей та підлітків. URL : <https://health-ua.com/article/25669-deviantna-povednka-udtej-tapdltkv>. (Дата звернення 01.11.2021)

3. Методичні рекомендації «Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків». URL : <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-profilaktika-ta-korekciya-deviantno-povedinki-pidlitkiv-91347.html> (Дата звернення 01.11.2021)

4. Девіантна поведінка: форми, види, причини, профілактика. URL : <https://ukr.media/psihologiya/379091/> (Дата звернення 01.11.2021)

5. Наталия Рождественская. Девиантное поведение и основы его профилактики у подростков/ Н. Рождественская 2-е изд. — М.: Генезис— К: 216 с. — 2016 г.

Попович Анастасія Олексіївна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИННІВ НЕПОВНОЛІТНІМИ

За останні роки в Україні злочинність неповнолітніх набула особливої гостроти та посідає найактуальніше місце у суспільстві. На сьогодні суспільство стривожене даною проблемою, що підростаюче покоління вже на початку свого життя, лишає себе займати гідне місце в суспільстві. За спостереженнями останніх років, одну п'яту суспільно небезпечних діянь неповнолітніх вчиняють малолітні, тобто особи, яким не виповнилось 14 років і які не є суб'єктами злочину. Злочинність неповнолітніх є дуже складним явищем, що має відмінності за якісними характеристиками від злочинності вчиненою дорослими [1].

Основною ознакою злочинності неповнолітніх є те, що вона все більш набуває організаційного та групового характеру. Все активніше відбувається процес підпорядкування молодіжних груп організацій злочинності [2]. Ці групи розширюють свої бази завдяки безробітним підліткам, які займаються дрібним бізнесом, неповнолітніх, що звільнилися з місць позбавлення волі, юнаків, які демобілізуються з армії та не знайшли роботи, молоді з малозабезпечених сімей.

Основними причинами вчинення неповнолітніми протиправних дій є відсутність життєвого досвіду, схильність наслідувати дорослих, не завжди позитивний вплив на дітей оточуючого середовища, спроба звільнитися від опіки з боку батьків та вживання шкідливих речовин. [3]

Дуже багато авторів займалися вивченням різних аспектів злочинності неповнолітніх. Наприклад, Галлек вважає злочинність неповнолітніх проявом почуття пригнобленості та нездатності молодої людини перебороти його. Досліджуючи питання групової злочинності серед неповнолітніх, А. Дроздова та І. Коваленко дійшли такого висновку: групові злочини переважно мають корисливі мотивації; злочинність неповнолітніх має тенденцію до «омолодження».

Одним із важливих завдань для зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх є встановлення та забезпечення комунікації між службами та

структурами, що забезпечують заступництво та підтримку дітям, особливо тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації, включеним до так званої «Групи ризику». Для вирішення цієї проблеми важливо належним чином забезпечити навчальні заклади педагогічними посадами практичних психологів та соціальних педагогів. Профілактична робота буде поєднувати такі засоби, як чуйність до неповнолітніх, постійну готовність прийти йому на допомогу. А це означає, що забезпечення морального здоров'я буде на вищому рівні. [4]

Як показує аналіз судової статистики, стан і тенденції злочинності неповнолітніх свідчать про нагальну потребу організації консолідованих і цілеспрямованих дій суспільства та держави щодо попередження такої злочинності, запобігання її розвитку та зростанню. Тільки протягом 2020 року зареєстровано 335 кримінальних правопорушень, скоєних неповнолітніми, що на 58 або на 14% більше, ніж у 2019 році. Із загальної кількості скоєних злочинів – 130, 79 склали тяжкі та особливо тяжкі.

Таким чином, злочинність неповнолітніх є кримінологічною проблемою, що потребує подальших досліджень із метою розробки комплексних заходів щодо запобігання цьому виду злочинів.

1. Головкін Б. М. Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях. Б. М. Головкін. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Вип. 26. Харків: Право, 2013. С. 87-98.

2. Сметаніна Н. В. Інформаційна модель злочинності в пострадянській кримінології І Н. В. Сметаніна. Порівняльно-аналітичне право : електрон, наук. фах. вид. 2013. № 3-1. С. 327-331.

3. Павлов В. Г. Субъект преступления и уголовной ответственности. СПб., 2015. С. 5.

4. Юзікова Н. С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй : моногр. Дніпро : Біла К. О., 2016. – 510 с.

Притуляк В. В.

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

Науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович,

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З ДИТИНОЮ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ НАСЛІДКІВ НАСИЛЬСТВА.

Визначення факторів ризику, слід зазначити, що існують фактори, що знижують рівень ризику та забезпечують безпеку дитини. Чинники безпеки дитини – це протилежність до факторів ризику. Фактори безпеки відносяться до сильним сторонам сім'ї та суспільства.

Наприклад, батьки вміють контролювати свої емоції, діти підліткового віку здатні самостійно звернутися за допомогою, сім'я відкрита для допомоги та готова надати підтримку дитині, ЗМІ приділяють належну увагу проблемі жорстокого поводження з дітьми.

Ознаки того, що дитина зазнала насильства, розпізнати не завжди просто. Діти часто бояться розповідати, бо думають, що у тому, що сталося будуть звинувачувати їх, що їм не повірять або тому, що кривдник їм дорогий. Це велика помилка. Дитина, яка пережила насильство, потребує додаткової підтримки та лікування, і чим швидше, тим краще. Чим довше він піддаватиметься насильству або буде змушений сам справлятися з ситуацією, тим важче йому відновитиметься.

Потрібно звертати увагу на будь-які незрозумілі зміни поведінки чи зовнішнього вигляду дитини. Травми зазвичай вказують на фізичне насильство, тоді як зміна поведінки відображає занепокоєння, спричинене будь-яким стресом. Немає якихось певних змін поведінки, що специфічно вказували б на певний вид насильства.

Ознаки жорстокого поводження з дитиною поділяють на фізичні, поведінкові, емоційні та специфічні. Практично жодна з ознак, наведених нижче, не вказує окремо на жорстке поводження з дитиною. Виявлення однієї чи більше з цих ознак має стати приводом до оцінки ситуації та розслідування, щоб виключити чи підтвердити жорстоке поводження щодо дитини.

Потрібно розглядати ситуацію загалом, оцінюючи різні дані щодо дитини та її сім'ї.

Сім'я, що перебуває в соціально небезпечному становищі, має дітей, які перебувають у соціально небезпечному для їхнього життя та здоров'я положенні, а також у якій батьки чи інші законні представники неповнолітніх не виконують своїх обов'язків щодо їх виховання, навчання та (або) змісту, та (або) негативно впливають на їх поведінку, або жорстоко поводяться з ними. Найчастіше такі сім'ї потрапляють до категорії «група ризику». [1]

У різних джерелах поряд із поняттям «неблагополучна сім'я» можна зустріти такі: «деструктивна сім'я», «біфункціональна сім'я», «сім'ї групи ризику», «негармонійна сім'я», роблеми, із якими стикаються подібні сім'ї, стосуються соціального, правового, матеріального, медичного, психологічного, педагогічного та інших сторін її життя. До того ж, лише один вид проблем зустрічається досить рідко, оскільки всі вони взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Екіпаж патрульної поліції, що прибув на виклик, має зафіксувати прояви домашнього насильства в будь-якій формі та вжити таких заходів:

Скласти протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП. Далі складений протокол про адміністративне правопорушення разом із матеріалами, що їх зібрали працівники поліції на підтвердження факту домашнього насильства, надсилається до суду. Суд вирішує, притягнути кривдника до відповідальності чи ні;

2. Застосувати щодо кривдника *терміновий заборонний припис*, що виноситься на термін до 10 діб у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи та встановити щодо кривдника обмежувальні заходи [2].

Підвищена віктимність підлітків, насамперед, пояснюється їх фізіологічними, психологічними та соціальними особливостями, визначальними більшу ймовірність для них стати об'єктом зазіхання. До цих особливостей, що створюють велику вразливість підлітків належать: почуття нерівності та несправедливості, що виникають через те, що одні підлітки розвиваються більш прискорено у цей період, а інші – із деяким запізненням [3].

Безпорадність через те, що підліток вже не відчувається дитиною, але в той же час ще не став дорослою людиною.

Фізіологічний розвиток у цей період набагато випереджає здібності, можливості та готовність підлітка вступати у більш дорослі відносини. Із одного боку дорослі пред'являють до підлітка підвищені вимоги, бачачи в ньому більш дорослу людину, з іншого боку – не дозволяють йому чинити як дорослому. Звідси з'являється взаємне недовіра батьків та дитини.

Окрім того, постраждала від домашнього насильства особа може звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису. Обмежувальний припис суд виносить на термін від 1 до 6 місяців (суд може продовжити його на 1 рік).

Важливий механізм захисту постраждалої особи – проведення оцінки ризиків учинення домашнього насильства. Оцінку ризиків проводить

поліцейський за фактом вчинення домашнього насильства. Результати оцінки ризиків враховуються під час винесення термінового заборонного припису щодо кривдника. За результатами заповнення форми оцінки ризиків учинення домашнього насильства поліцейський визначає рівень небезпеки [4].

Висновок: Насильницькі дії можуть виявлятися в різних формах: від прізвиська, образливого погляду до вбивства. Вони можуть мати вигляд фізичного, вербального, психічного та соціального насильства. Не всі види насильства кримінальні, зокрема домашнє насильство. Такий вид насильства включає багато насильницьких дій, у тому числі обмеження доступу до їжі, одягу, навчання, соціальних послуг; приниження гідності; порушення внутрішнього кордону особистісних переживань; ігнорування потреб та інтересів дитини.

1. Журавель Т.В., Кочемировська О.О. Вплив несприятливих умов соціалізації на формування дезадаптивних форм мислення та поведінки дитини. Підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів: навчально-методичний посібник. Авт. кол.: Бондаренко Т.В., Гришко А.А., Журавель Т.В., Зверева І.Д. та ін. За заг. ред. І.Д. Зверєвої, Київ: «Версо 04», 2019. С. 256 – 274

2. Кочемировська О.О. Стандарти якості надання соціальних послуг: загальні засади та можливі механізми запровадження. Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від насильства в сім'ї. Запоріжжя: Друкарський світ. 2017. С. 91 – 154.

3. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України. Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2016. – 246 с.

4. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми: методичний посібник для освітян. Журавель Т.В., Кочемировська О.О., Ясеновська М.Е. Заг. ред. Безпалько О.В. К. : ТОВ «К.І.С.», 2019. 242 с.

Пугачова Юлія Олександрівна ,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович ,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема, скоєння злочинів неповнолітніми, завжди була гострою у нашій державі. Криміногенна ситуація різко зросла в часи перших років існування незалежної України та відбувся значний стрибок скоєння таких злочинів. Перед державою стало питання в необхідності реформування систем боротьби із злочинністю неповнолітніх та впровадження ювенальної юстиції.

Перший крок розвитку національного законодавства у забезпеченні прав не-повнолітніх осіб, було здійснення 27 лютого 1991 року ратифікації Верховною Радою УРСР Конвенції ООН про права дитини. Законодавче обґрунтування створення ювенальної юстиції в Україні відбулося прийняттям низки наступних нормативно-правових актів: Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» 1995 р., Закону України «Про охорону дитинства» 2001 р., Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» 2001 р., Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» 2001 р., Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» 2005 р. та ін [1,69].

У 2009 р. була розроблена Загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» та закладена необхідність у створенні належної системи ювенальної юстиції в період дії реформ судових систем для поліпшення національного законодавства у сферах захисту прав дітей.

Для подальшого розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх передбачалося здійснення удосконалення превентивної та профілактичної роботи, як визначальний вектор у реформуванні ювенальної юстиції. Було поставлене основне завдання - підвищення ролі сім'ї та громадськості у процесах виховання дітей, яке передбачало заходи що до надання допомоги в плані

правових, консультацій дітям, їх батькам та особам, які виконують обов'язки по вихованню дітей. [2,с.539,540]. На жаль, на теперішній час ці заходи держава не здійснює, а завдання, яке треба було бути здійснити до 2016 року залишилось невиконаним. Передбачені комплексні освітні заходи для спеціалістів, які працюють з дітьми, проводились не на належному рівні, дані положення так і залишилися декларативними і для їх виконання не прийнят жодний документ, що передбачає механізм взаємодії державних органів у сфері кримінальної юстиції. Розпорошення повноважень у сфері ювінальної юстиції між різними установами також не пішов на користь у боротьбі із дитячою злочинністю.

З другою групою заходів передбачалося забезпечення під час дізнань, досудових розслідувань та вчинення правосуддя щодо неповнолітніх, додержання їх прав з урахуванням віку, соціально-психологічних, психо-фізичних та інших особливостей розвитку. Таку мету повинно було досягнута шляхом підготовки працівників органів внутрішніх справ, суддів, прокурорів, адвокатів, працівників органів опіки і піклування з питань здійснення дізнання, досудового слідства та правосуддя щодо неповнолітніх. Таку підготовку дійсно здійснили, але є питання до якості відбору та підготовки кадрів, які працюють із неповнолітніми особами.

Напрямок третьої групи – це розвиток програм відновного правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення. Насамперед вона передбачала здійснення процедури медіацій. Але на сьогодні прийнят тільки проект закону «Про медіацію», а Закон України «Про медіацію» не прийнятий досі. Було запропоновано залучити громадськість у процесі примирення та відшкодування шкоди, що була нанесена у процесі порушення закону малолітньою особою. Але впровадження цих положень так і не було втілене у життя.

З четвертою групою заходів було передбачене створення ефективної системи з реабілітації неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з метою їх перевиховання та ресоціалізації. Необхідно було розробити корекційні, освітньо-інформаційні та психолого-педагогічні програми для використання їх у роботі з неповнолітніми порушниками закону, а також виховні, профілактичні, культурні та профілактичні заходи для реабілітації неповнолітніх.

Передбачалося і надання соціальнопсихологічної підтримки неповнолітнім правопорушникам та їх сім'ям.

Також, слід зазначити, про важливий захід – створення служби пробації для неповнолітніх, обов'язком якої є узагальнення та надання суду інформаційної характеристики неповнолітнього правопорушника, здійснення патронажу щодо неповнолітніх, які перебувають чи перебували у спец.виховних закладах, забезпечення нормального фізичного і психічного розвитку, профілактика агресивної поведінки мотивація позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків [3,с 520]. Виконання цього заходу відбулося у 2015 році, коли був прийнятий Закон України «Про пробацію».

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки, що Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні виконана не була і вона залишилася лише загальною декларацією. Із тих реформ, які пропонувала Концепція було впроваджено лише декілька із них. Проте і вони були здійснені з недоліками.

1. Сучасна європейська поліцейська та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2019. URL: <http://univd.edu.ua/uk/dir/1974>.

2. Якимова С. Окремі аспекти методики індивідуальної профілактики з неповнолітніми правопорушниками. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2016. № 855.

3. Ортинська Н.В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2016. 691 с.

Радельчук Катерина Олександрівна.,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миرونюк Роман Вікторович ,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Масштабні процеси, що відбуваються в економічній, політичній, соціально-культурній та морально-психологічній сферах, мають значний, часто несприятливий вплив на неповнолітніх. Прояв девіантної поведінки дітей, вчинення ними злочинів є певним показником, що визначає рівень морального духу суспільства.

Окрім того, зростає кількість адміністративних правопорушень серед неповнолітніх, що викликає занепокоєння громадськості та правоохоронних органів, а також необхідність застосування та вдосконалення ефективних правоохоронних заходів, які б знизили існуючий рівень злочинності серед неповнолітніх. Мотивація поведінки неповнолітніх зумовлена, переважно, віковими особливостями: нестійким світоглядом і недостатнім життєвим досвідом; це й рухлива система цінностей і схильність до наслідування, бажання виділитися та показати самостійність, відсутність критичного ставлення до своїх вчинків тощо[1,с.43].

На жаль, реалії свідчать про високий ступінь латентності адміністративних правопорушень серед підлітків, недостатньо врегульований перелік заходів впливу на неповнолітніх, відсутність законодавчо визначених процедур їх здійснення та нехтування ними адміністративними та судовими органами. Тому у цьому аспекті важливим є використання законодавчо встановлених, ефективних методів і засобів для запобігання та протидії девіантній поведінці неповнолітніх, але завжди на основі принципу гуманності[2,с.111].

Спільною метою для всіх видів юридичної відповідальності є запобігання порушенням, але існують різні можливості впливу, властиві кожному з видів відповідальності стосовно предмета. Попередження та інші адміністративно-правові заходи можуть бути використані як один із найефективніших засобів боротьби зі злочинністю неповнолітніх, як адміністративний метод, заснований на засадах влади та слухняності. Їм притаманна чуйність, що особливо необхідна для придушення та запобігання злочинності, усунення умов сприяють вчиненню цих злочинів і які не завжди можуть бути досягнуті через кримінальну чи цивільну відповідальність. Тому адміністративній відповідальності притаманні три цілі: виховна, загальнопрофілактична, приватна профілактика.

Треба погодитися з висновками А. Стрельченко та А. Намазова, що «попередження адміністративних правопорушень, скоєних неповнолітніми, є гуманним, ефективним та найефективнішим засобом (засобом) зменшення кількості адміністративних злочинів, оскільки пов'язане з такими заходами держави та суспільства, які спрямовані не лише на у встановленні та усуненні причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, а також для утримання неповнолітнього від їх вчинення, перехоплення правопорушень та притягнення до відповідальності» [3,с.55].

Основний нормативний акт, що регулює питання адміністративної відповідальності неповнолітніх, – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. (редакція від 01 жовтня 2021 р.), що закріплює основні правові гарантії неповнолітніх у разі притягнення їх до адміністративної відповідальності[4].

Отже, законодавство має бути максимально гуманним до неповнолітніх правопорушників. Профілактика є найефективнішим і гуманним способом боротьби зі злочинністю і є найефективнішим засобом зменшення кількості адміністративних правопорушень неповнолітніх.

1. Стрельченко О.Г. Напрями попередження адміністративної деліктності неповнолітніх. Актуальні проблеми держави та права. 2014. 43 с.

2.Ковальчук Ю.І. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Право України. 2003. 111с.

3.Кукшинова О.О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Митна справа.2015. 55с.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради УРСР.1984Дод. до № 51. – Ст. 1122. (дата звернення 31 жовтня 2021).

Рибалка Аліна Володимирівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІТИ ЯК ЖЕРТВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

На сьогоднішній день проблематика домашнього насильства набуває неабиякої актуальності та поширення в українському суспільстві. Кожна людина, незалежно від віку та статті може стати жертвою домашнього насильства. Наслідки можуть бути різними, починаючи від проблем зі здоров'ям до смерті. Держава піклується про своїх громадян на законодавчому рівні, багато волонтерів та різних центрів намагаються допомогти жертвам домашнього насилля, але не зважаючи на значні кроки зацікавлених осіб – статистичні дані з кожним днем підвищуються, а кількість жертв домашнього насильства зростає. Проблемні питання у своїх працях висвітили такі дослідники, як, С. Буров, І. Дубиніна, В. Міленко, С. Мосієнко, Ю. Онишко, Л. Смилова, М. Ясиновська та ін. Діти – можуть зазнати різного виду насильства з боку батьків, рідних, вихователів та викладачів. Насилля може проявлятися в формі ударів, катувань, ляпасів, припікання гарячими предметами та з використанням інших предметів із метою завдання дитині школи. Унаслідок чого у дитини порушується стан здоров'я, порушується розвиток або ж дитина помирає [1].

Фізичне насилля може бути застосоване до дитини в формі наказу спробувати наркотики, алкоголь, отруйні засоби, а також включає в себе спроби втопити чи придушити дитину. Застосування фізичного насильства може супроводжуватись словесними образами та психічною травмою.

Іншим видом насилля, котре застосовується до дитини є сексуальне насильство, або ж спокуса, тобто використання дитини з метою задоволення своїх сексуальних потреб. Також діти можуть бути використані для знаття порнофільмів, проституції. Сексуальне насилля також проявляється у підгляданні за дитиною, оголенні перед нею своїх статевих органів.

Діти також є жертвами психічного насилля, котре відбувається в формі постійної чи систематичної словесної образи дитини. Таке насилля принижує гідність дитини. Особи ніби звинувачують дитину в тому, що вона якась не така, та не відповідає їх уявленням.

На практиці, дитина – жертва страждає одночасно від декількох видів насилля. Найчастіше застосують фізичне (побиття, ляпаси) та емоційне (погрози та образи). Також проявом насилля визначають відсутність у матері любові до своєї дитини. Такі діти відчувають, що непотрібні найріднішій людині. Частіше за все мають недостатню вагу тіла, хворіють та гірше розвиваються.

Найнебезпечніший вид насилля до дитини – це той, котрий передбачає загрозу життю та здоров'ю. Потрібен час, щоб залікувати ці ушкодження, але ще більше часу і зусиль потрібно для того, щоб залікувати сердечні рани, психіку дитини, що постраждала від побоїв [4].

Діти – жертви часто відстають у зрості, масі та в інших показниках від своїх однолітків. Вони пізно починають говорити, мало сміються та погано навчаються. Для них характерні паразитичні звички, тобто кусання нігтів чи розгойдування на місці. Якщо просто поглянути на дитину можна побачити відсутність блиску та зацікавленості в очах, похмурий вигляд обличчя та певна зневага та агресія в погляді. Також зазначене може виражатися в брудному одязі, педікульозі, висипаннях, неприємному запаху від одягу і тіла.

Практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження та зневажливого ставлення, пережили психічну травму, у результаті чого вони розвиваються з визначеними особистісними, емоційними та поведінковими особливостями, що негативно впливає на їх подальше життя [2].

Також для дітей є характерною низька самооцінка. Дитина весь час переживає відчуття провини та соромиться. Вона завжди думає, що «якась не така». Через що переживає депресивний стан та ускладнені відносини в спілкуванні.

Серед дітей-жертв, часто спостерігаються спроби покінчити з собою. Що спричинено постійними приступами занепокоєння, туги та самотності, а також проблемами зі сном. Такі діти завжди відчувають себе самотніми та покинутими.

Діти-жертви намагаються вирішити свої проблеми, але, на жаль, не кращими способами. Часто знаходяться в оточенні кримінальних авторитетів, мають пристрасть до алкоголю, наркотичних засобів, починають красти та люблять влаштовувати бійки. Дівчата, котрі зазнали насильства, часто починають займатися проституцією [3].

Діти-жертви домашнього насилля відчувають труднощі у разі створення власної родини, вони не можуть дати своїм дітям досить тепла, оскільки не вирішені їхні власні емоційні проблеми.

Отже, на підставі вищезазначеного, можна дійти висновку, що діти можуть бути жертвами домашнього насильства. І на жаль, частіше за все вони не можуть самостійно припинити такі насильницькі дії. Тому потребують допомоги від дорослих, держави, правоохоронних органів та волонтерів. Як свідчать статистичні дані, діти-жертви у більш свідомому віці

самі стають кривдниками і несуть загрозу суспільству, порушуючи закони держави. Дані дії вчиняються через незнання того, як це – жити в безпеці. Своїми негативними вчинками діти полегшують свої страждання. Тому контролюючим органам слід покращувати та здійснювати повний контроль за умов проживання дітей та вчинювати усі необхідні дії з метою уникнення та зменшення кількості жертв домашнього насильства.

1. Агресія. Анексія. Конфлікт. Соціально-педагогічна та психологічна відповідь на виклики для дітей: методичні рекомендації для педагогів дошкільних навчальних закладів (рекомендовано до друку вченою радою ХНПУ ім. Г.С. Сковороди від 24.06.2016, протокол № 5 та радою Українського науковометодичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України від 07.07.2016, протокол № 6).

2. Методичний посібник «Насильство над дітьми в сім'ї: причини та напрямки протидії» Шевчук В. В. (затверджено науково-методичною радою Закарпатського ІІПО).

3. Методичний посібник «Психологічна допомога дітям, що зазнали насильства» Копосович М. Г. (затверджено науково-методичною радою Закарпатського ІІПО). ???

4. Методичний посібник з профілактики сексуального насильства та сексуальної експлуатації дітей «Формування навичок безпечної поведінки дітей» (за заг. редакцією: Цюман Т. П., від 14.02.2017, протокол № 1).

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИЧНА РОЛЬ ІНСПЕКТОРІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДІТЕЙ

Із розвитком сучасних технологій, цифрове середовище в реаліях сьогодення є необхідним ресурсом обміну та отриманню інформації серед користувачів Інтернет. В умовах обмежувальних карантинних заходів спричинених COVID-19, серед активних користувачів Інтернет-ресурсами, соціальними мережами, месенджерами є діти, які в тому числі навчаються в школі. Обмеження спілкування в реальному житті, виходячи з зазначеної проблеми трансформується у віртуальне спілкування, та, як наслідок, таке «спілкування» має на жаль, не віртуальні, а реальні загрози, пов'язані з нерозумінням та відсутністю навичок безпечної поведінки дітей в цифровому просторі. Уповноважений президента України з прав дитини Микола Кулеба навів такі статистичні дані – 40% дітей 8-11 років засинають поруч зі смартфоном; 35% – мають власний смартфон; 18% – мають власний профіль в соціальних мережах (хоча офіційна реєстрація дозволена з 13

років) [1]. Виходячи із зазначеного, окрім розуміння та отримання навичок безпечної поведінки в цифровому просторі є загрози пов'язані з проявами кібербулінгу.

Зазначимо, кібербулінг – це цькування із застосуванням цифрових технологій. Кібербулінг може відбуватися в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах і мобільних телефонах, зокрема через:

- поширення брехні чи розміщення фотографій, що компрометують когось у соціальних мережах;
- повідомлення чи погрози, що ображають когось або можуть завдати комусь шкоди[2].

За даними ЮНІСЕФ в Україні, майже 50% підлітків були жертвами кібербулінгу. Кожна третя дитина прогулювала школу через кібербулінг. 75% підлітків у анонімному опитуванні підтвердили те, що Instagram, TikTok і Snapchat є основними соціальними платформами для цькування.

Окрім того, поширеними проявами є сексуальне насилля онлайн – один з викликів, що стоїть перед батьками та педагогами. Діти можуть стикатись із сексуальним насильством в Інтернеті у формах секстингу, кібергрумінгу та сексторшену.

Секстинг – це надсилання інтимних фото чи відео з використанням сучасних засобів зв'язку. Діти можуть надсилати такі матеріали як знайомим, так і не знайомим їм у реальному житті людям. Матеріали подібних переписок можуть бути оприлюднені, що часто призводить до кібербулінгу та цькувань дитини у школі.

Кібергрумінг – це процес комунікації із дитиною в Інтернеті, під час якого злочинці налагоджують довірливі стосунки з дитиною з метою сексуального насильства над нею у реальному житті чи онлайн. Вони можуть змушувати дітей виконувати певні сексуальні дії перед камерою. Злочинці свідомо будують своє спілкування з дитиною так, аби викликати в неї теплі почуття та довіру, показати, що вона цінна та унікальна. Вони можуть прикидатися однолітками дитини, пропонувати роботу моделлю, дарувати подарунки тощо.

Сексторшен – налагодження довірливих стосунків із дитиною в Інтернеті з метою отримання приватних матеріалів, шантажування та вимагання додаткових матеріалів або грошей [2].

На підставі вищезазначеного, одним з суб'єктів, які реагують на зазначені випадки є підрозділи ювенальної превенції. Профілактична та інформаційно-роз'яснювальна робота серед молоді щодо запобігання та протидії проявам кібербулінгу серед дітей є особливо актуальною в умовах обмежувальних карантинних заходів. Науковий та практичний інтерес має вивчення позитивного досвіду проекту «Ювенальний Поліцейський Інспектор» на Дніпропетровщині, що запроваджується у 7 школах області: у Кам'янському, Криничках, Нікополі, Новомосковську, Петриківці,

Покровському Синельниківського району. За спеціальною програмою інспектори ювенальної превенції пройшли відповідну підготовку, метою якої є встановлення взаємодії між школярами, батьками, вчителями щодо запобігання та протидії негативному впливу соціальних мереж, та пов'язаних із цим загроз, проведення лекцій про кібербезпеку [3].

Цікавим є досвід Австралії щодо запровадження основ кібербезпеки до навчального плану з перших класів школи. Першокласникам роз'яснюють, що такою інформацією, як дата народження чи повне ім'я, не можна ділитися з незнайомими людьми, наприклад, що перед тим, як запровадити особисті дані до мережі, необхідно обговорити це з батьками чи рідними. Учні наступних двох класів освоюють навички використання логінів та паролів, їх проінформують про основні небезпеки в Інтернеті. У четвертому та п'ятому класах дітей навчатимуть визначати, яка інформація вважається особистою та може допомогти ідентифікувати жертву зловмиснику [4].

Отже, на підставі вищезазначеного доходимо висновку, що важлива профілактична роль у забезпеченні кібербезпеки дітей відводиться інспекторам ювенальної превенції. Проте, слід зазначити, що досягнення позитивних результатів у профілактиці та безпечної поведінки дітей у цифровому середовищі, неможливе без належної взаємодії та координації всіх зацікавлених суб'єктів, а саме: педагогічних працівників, психологів та батьків.

1. 40% дітей в Україні віком від 8-11 років засинають зі смартфоном в руках. URL: <https://acc.cv.ua/news/storystorynka/tsikavo/40-ditey-v-ukrayini-vikom-vid-8-11-rokiv-zasinayut-zi-smartfonom-v-rukah-47562>.

2. Безпека дітей в інтернеті URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v->

3. Пілотний проєкт на Дніпропетровщині – у школах працюватимуть поліцейські: що вони робитимуть. URL : <https://suspilne.media/185636-cifrovizacia-na-dnipropetrovsini-ci-zabezpeceni-naleznim-internetom-skoli-oblasti/>

4. Австралія вводить уроки кібербезпеки для наймолодших школярів. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3240418-avstralia-vvudit-uroki-kiberbezpeki-dla-najmolodsih-skolariv.html>

Розгон Олександр Григорович

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Сьогодні все більш актуальною стає проблема збільшення випадків вчинення правопорушень неповнолітніми особами. Запобігання таким проступкам є насамперед педагогічною проблемою, адже вона пов'язана з вирішенням певного кола виховних завдань. Таким чином, у наведених справах особливе місце посідає рання профілактика, що має починатися вже з дитячого садка і початкових класів школи, коли закладаються основи характеру, ставлення до оточуючих, поведінка особи в побуті [1].

У цьому аспекті М. Корнієнко слушно відмічає, що міжнародне та національне законодавство, здійснюючи правовий захист дитини, не звільняє її від відповідальності за вчинені нею незаконні дії, проте зобов'язує насамперед державні органи та посадових осіб ставитися до дитини більш зважено, індивідуально, не порушуючи її прав [2, с. 163].

Нагадаємо, що неповнолітні особи належать до категорії спеціальних суб'єктів адміністративно відповідальності. Відповідно до статті 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), до осіб віком від 16 до 18 років, за вчинення адміністративних правопорушень передбачені як різноманітні заходи впливу, так і адміністративно-правові санкції [3]. До того ж, на відміну від низки держав, де встановлено нижчий поріг для адміністративної відповідальності (з 14-три років і нижче), особи, які не досягли встановленого КУпАП віку 16-ти років згідно з КУпАП України, є малолітніми і не підлягають адміністративній відповідальності, оскільки визнаються нездатними усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Зазначена норма виглядає дещо застарілою, особливо зважаючи на те, що паспорт громадянина фізична особа отримує саме у 14 років.

Важливо, що КУпАП передбачає можливість застосування до неповнолітніх осіб віком від 16 до 18 років заходів впливу, передбачених статтею 24-1 за вчинення адміністративних правопорушень [3]. До таких заходів впливу віднесені: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [3].

Перераховані виховні заходи можуть мати місце у випадку якщо суб'єкт

адміністративної юрисдикції дійде висновку, що виправлення правопорушника можливе без застосування до нього суворішого адміністративного стягнення. Сукупно ці заходи утворюють собою систему, що складена з урахуванням збільшення тяжкості примусових заходів – від менш суворих до суворіших.

Законодавством передбачено, що вчинення адміністративного правопорушення (проступку) неповнолітньою особою є обставиною, що пом'якшує відповідальність. Пояснюється це тим, що неповнолітні загалом не мають стійкої психіки, навичок правочинної поведінки, достатнього життєвого досвіду, не завжди усвідомлюють шкоду від заподіяного, легко піддаються впливу інших осіб, особливо старших за віком, які часто стають організаторами або підбурювачами правопорушень, ураховується також, що неповнолітні легко піддаються виховному впливу і можуть виправитись без застосування до них жорстких заходів адміністративного стягнення [4].

Насамкінець, слід погодитись із думкою Ю. Борисової відносно того, що обсяг цивільної дієздатності осіб, що не досягли повноліття, диференціюється залежно від їх віку. Як зазначається в юридичній літературі, «закон поділяє фізичних осіб, які не досягли повноліття (18-ти років), на дві вікові категорії, виходячи, по-перше, із того, що вони не володіють здатністю до самостійних вольових дій, а, по-друге, враховуючи те, що вони, між тим, поступово набувають зрілості: фізичні особи, які не досягли чотирнадцяти років (малолітні особи), і фізичні особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (неповнолітні особи)». Причому, малолітні особи є неделіктоздатними, а тому не несуть відповідальності за завдану ними шкоду. У свою чергу, неповнолітні особи, за загальним правилом, несуть самостійну відповідальність за завдану шкоду [5, с. 91].

Виходячи з викладеного, цілком доцільною новелою щодо КУпАП вбачається зниження віку адміністративної відповідальності з 16-ти до 14-ти років, а також скасування можливості застосування заходів виховного впливу із одночасним пріоритетом такого адміністративного стягнення як попередження для неповнолітніх осіб – суб'єктів вчинення адміністративних правопорушень за чинним КУпАП.

1. Правопорушення скоєне у підлітковому віці це – темна пляма на все життя URL: <http://mpmr.gov.ua/pravoporusen-na-skoene-u-pidlitkovomu-vici-ce-temna-plama-na-vse-zitta.html> (дата звернення 02.11.2021)

2. Корнієнко М.В. Деякі особливості адміністративної відповідальності дітей згідно з чинним законодавством України. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. № 2 (82). С. 162 – 169.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 02.11.2021).

4. Відповідальність неповнолітніх URL: <https://molod-sport.khm.gov.ua/відповідальність-неповнолітніх/> (дата звернення 02.11.2021).

5. Борисова Є.Ю. Особливості та умови деліктної відповідальності неповнолітніх осіб. *Правова Держава*. 2018. Вип. 29. С. 90 – 94.

Руденко Артем Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Мороз Віта Петрівна
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ВІДНОСНО ДІТЕЙ: ПРОФІЛАКТИКА ТА ПРОТИДІЯ

Існування насильства датується з моменту появи перших цивілізацій, створення людини та початку її існування у соціумі в цілому. Домашнє насильство не виключення, адже з появою інституту сім'ї конфлікти почали розпочинатись й на побутовому рівні. Сучасну, цивілізовану та правову державу Україну домашнє насильство не обійшло стороною. За даними Національної соціальної сервісної служби України за 2020 рік було зафіксовано 211 тисяч 362 звернень щодо вчинення домашнього насильства, це 580 звернень щодоби, 24 звернення щогодини, тобто кожні дві з половиною хвилини органи Національної поліції фіксують факти вчинення домашнього насильства. Це лише офіційна статистика, що не відображає повноцінну картину, адже більшість сімей й досі вважає домашнє насильство виключно проблемою, яка не повинна виходити за межі сім'ї. Ця статистика й характеризує суспільну небезпеку, що виражається фактично у руйнуванні традиційної української сім'ї.

Найбільш вразливою до домашнього насильства категорією осіб є діти, які фактично нічим, окрім задекларованих в законодавстві положень – не захищені. Важливо розуміти, що у профільному Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дитиною постраждалою від домашнього насильства визначено не лише дитя, стосовно якого було здійснено безпосередній вплив, що характеризується насильством, але й дитина, яка стала свідком чи очевидцем домашнього насильства. У разі, якщо постраждалою особою є дитина, будь-які дії, що вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини [1]. Національна поліція України – основний суб'єкт, на який покладено функції з протидії та запобігання домашньому насильству, в тому

числі й стосовно дітей. У випадку вчинення домашнього насильства по відношенню до дитини до розгляду справи залучаються працівники підрозділів ювенальної превенції, компетенцією яких є захист прав і свобод дітей, протидії злочинності серед неповнолітніх тощо. Не дивлячись на існування уповноваженого підрозділу поліції – ювенальної превенції, працівник Національної поліції України забезпечують цілодобове реагування та фіксацію, прийняття інформації стосовно дітей, яким може загрозувати або загрожує небезпека, в тому числі від домашнього насильства. Аби ефективно протидіяти домашньому насиллю над дітьми, варто виявити першопричини, мету та умови вчинення подібного діяння, але вони різняться залежно від виду насильства, отже, вивчення цієї проблематики не є уніфікованим і сталим, потребує детального вивчення психології кривдника та кримінологічних аспектів вчинення подібних правопорушень.

Погіршення ситуації з домашнім насильством зумовлено й останніми подіями у світі, пандемія коронавірусної інфекції значно погіршила обстановку й статистику, кількість зафіксованих фактів вчинення домашнього насильства зросла у рази. Вияв зросту вчинення домашнього насильства стосовно дитини характерне через велику кількість спільно проведеного часу в обмеженому просторі під час самоізоляції (квартира, будинок). Дистанційне навчання – проблема не лише закладів освіти й здобувачів середньої освіти, але й актуальна проблема для батьків, які тепер вимушені брати безпосередню участь у освітньому процесі, виконуючі не лише домашнє завдання, але й переважну більшість так званих «класних робіт», спільно з дитиною. Непорозуміння, незасвоєння дитиною навчального матеріалу, нездатність розуміти пояснити матеріал дитині – наслідком всього цього стає знервованість, що невдовзі переростає у домашнє насильство, як фізичне (ляпаси, стусани) так і психологічне (образливі слова, емоціональне знущання, пригнічення дитини), а у деяких випадках й економічне (позбавлення кишенькових коштів, нового одягу, їжі).

Ефективна протидія домашньому насильству стосовно дітей є неможливою без спільних, організованих, комплексних дій, що координуються і в яких зацікавлені соціальні служби, навчальні заклади, установи охорони здоров'я та органи Національної поліції України. Протидія домашньому насиллю відносно дітей – це значний крок у превенції вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень як дітьми, так і повнолітніми громадянами, якими вони невдовзі стануть, адже психологічні травми, образи й комплекси нерідко виливаються у вчинення протиправних діянь, метою яких є самоствердження чи помста кривдникам та причетним до цього особам. Діти – це майбутнє нації, тому вони повинні перебувати під особливою увагою та захистом держави, адже дитина, яка виросла в щасливому та безпечному соціумі, що був створений державою – це найкраща інвестиція у майбутнє нашої країни, як правової, соціальної та демократичної держави, що має право на гідне європейське майбутнє.

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року. Відомості Верховної Ради України/ 2018, № 5, ст.35.. (дата звернення 30.10.2021). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

Рудницька Каріна Геннадіївна
курсантка факультету фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ, КОТРІ ЗНАХОДЯТЬСЯ У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

Актуальність теми опитування неповнолітніх полягає у правильному та всебічному огляді проблеми. Це пов'язано із особливим суб'єктом самого опитування, необхідність у знаннях психології та фазах спілкування з нетиповим опитуваним, що може призвести до порушення принципів адміністративного права.

Однією з основоположних засад є законність, забезпечення якої визначено у частині 2 статті 7 Кодексу про адміністративні правопорушення, – «Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності» [1]. За відсутності належних умінь працівник правоохоронних органів отримає від опитуваного невірну інформацію, або ж останній її приховає, що порушить одну засаду, а далі за принципом доміно порушить низку інших, що призведе до закриття провадження.

Для недопущення ухилення від правосуддя, отримання правдивих та потрібних свідчень від осіб, котрі не досягли повноліття, проте вже стали свідками або ж учасниками адміністративних правопорушень, необхідно забезпечити теоретичні та практичні навички працівників поліції зі знання алгоритмів та психологічних особливостей дітей різної вікової категорії.

Одним із можливих вирішень цього питання є забезпечення поліцейським професійної підготовки, а саме – психологічної підготовки самого офіцера, а в подальшому – надання теоретичного базису, що буде

закріпленням отриманням практичних навичок, перебуваючи у зелених кімнатах разом із досвідченими працівниками.

Психологічна підготовка суб'єктів здійснюватиметься за допомогою викладацьких та практичних вправ із застосуванням інноваційних методів, технологій та інтерактивних форм (ділові ігри, моделювання ситуації, тренінг) [2].

Також, одним із важливих аспектів є фази спілкування, що допомагають мати чітку послідовність дій, та діяти за певним алгоритмом аби дотримуватись принципів вже не тільки адміністративного права, а також поліцейської етики.

Науковці виділяють декілька фаз спілкування з дитиною, яка знаходиться у конфлікті із законом:

1. Попередня.

Ця фаза полягає у підготовці та зборі інформації, щодо опитуваного, тобто вивчення особи та особливостей, із якими можна стикнутись під час процедури. Також, на даному етапі слід перевірити справність апаратури, якщо така використовується, підготувати спеціальну кімнату та визначитись із колом осіб, котрі будуть присутні.

2. Вступна.

Передбачає знайомство, під час якого потрібно спілкуватись мовою, зрозумілою для дитини певного віку.

3. Фаза вільної розповіді.

На цьому моменті спілкування потрібно, щоб неповнолітній розповідав у своєму темпі всі події, про які один з учасників допиту запитував його, не перебиваючи.

4. Фаза детальних запитань.

Це фаза отримання від неповнолітнього суттєвих фактологічних відповідей.

5. Заключна фаза

Під час цієї стадії передбачено заспокоїти дитину, говорити на нейтральні теми та хвалити за її успіхи у наданнях показань, навіть якщо інформація, що була отримана, не є актуальною [3].

Отже, під час проведення опитування слід звертати увагу насамперед на вікову категорію, дотримання послідовності у виконуваних діях та для забезпечення правильності та умов законності потрібно підготувати кваліфіковані кадри.

1. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 30.10.2021)

2. Професійна психологія в органах внутрішніх справ. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Юхновець Г.О. Загальна частина: Курс лекцій. Київ : НАВСУ, 1995. 218 с.

3. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 136 с.

Савенко Ганна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Участь дітей у кримінальному провадженні під час досудового розслідування є доволі проблемним аспектом, оскільки, незалежно від ролі неповнолітнього, потрібно знати як спілкуватися з дитиною, які саме особливості є в такому спілкуванні, та в якому психоемоційному стані перебуває особа.

Законодавець дав визначення терміну «неповнолітній» у ряді кодексів (наприклад, Сімейний Кодекс та Цивільний Кодекс України), посилаючись на ст. 3 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК). Отже можна зрозуміти, що неповнолітня особа – це особа у віці до вісімнадцяти років. [1].

Проведення опитування неповнолітніх (свідків, жертв, правопорушників) не обмежується лише Кримінальним кодексом України, КПК та Кодексом України про адміністративні правопорушення, у яких перелічуються способи та методи спілкування з неповнолітніми. Законодавство включає також закони України «Про охорону дитинства», «Про органи та служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року та інші. Невід'ємною частиною нормативно-правового забезпечення опитування дітей як свідків та жертв злочинів, є функціонування «зелених кімнат», діяльність яких регламентують підзаконні акти – розпорядчі документи Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, спільні накази й інструкції міністерств та відомств тощо [2].

Метою впровадження дружньої до дитини «зеленої кімнати» є створення в процесі опитування (допиту) дитини, яка фігурує у кримінальних справах як потерпілий чи свідок, такої обстановки, що допомогла б мінімізувати повторну психологічну травму дитини.

Важливим є те, що такі кімнати створюються за прикладом кризових

кімнат, дружніх до дитини, за прикладом європейських. Уперше про такі кімнати було згадано у 2008 р. Департаментом кримінальної міліції у справах дітей, після чого були видані Методичні рекомендації щодо організації та функціонування «зеленої кімнати» для дітей, які потребують соціально-психологічного захисту. Відповідно до цих Методичних рекомендацій у «зелених кімнатах» має проводитися профілактична робота з дітьми віком від 5 до 18 років таких категорій: бездоглядні та безпритульні; які проживають у неблагополучних сім'ях; які систематично залишають сім'ї та навчально-виховні заклади; які займаються бродяжництвом і жебрацтвом; які стали жертвами насильства або самі вчинили насильство в сім'ї; які перебувають на обліку в органах внутрішніх справ; які вчинили адміністративні правопорушення; які вчинили суспільно небезпечні діяння до досягнення віку, із якого настає кримінальна відповідальність; які звільнені від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру; які вчинили злочин; які звільнені з місць позбавлення волі; які повернулись із спеціальних закладів соціальної реабілітації; які схильні до вжиття алкогольних напоїв, наркотичних та психотропних засобів. На жаль, до цього переліку категорій дітей не потрапили діти – жертви та свідки злочинів, особливо сексуального насильства та експлуатації.

Комунікація з дітьми у процесі кримінального провадження має декілька ключових моментів, що узгоджені з законодавчими актами Ради Європи та ратифіковані Верховною Радою України. Наприклад, керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, а саме: в розділі IV «Правосуддя, дружнє до дітей, до, під час та після судового розгляду». Серед керівних принципів передбачено, що всі фахівці, які працюють із дітьми і для дітей, мають здобувати необхідну міждисциплінарну підготовку з питань прав і потреб дітей різних вікових груп, а також щодо процедур, що адаптовані до них, повинні бути навчені спілкуватися з ними в будь-якому віці та стадії розвитку, а також із дітьми, які перебувають у умовах особливої вразливості [3].

Підводячи підсумок можна сказати, що в даному контексті особливу увагу приділяють отриманню максимально достовірних свідчень від дітей.

Опитування дитини має проводитися кваліфікованими фахівцями, основним завдання яких є створення всіх можливих умов для отримання інформації від дитини, ведення бесіди таким чином, щоб дитина не відчувала психологічного тиску від самого працівника поліції чи психолога та, зокрема, від дорослих: батьків, родичів, викладачів, підозрюваних тощо.

Проте, не зважаючи на прогрес у процесі створення та провадження «дружньої до дитини зеленої кімнати», українське законодавство, зокрема Кримінальний кодекс та Кримінально-процесуальний кодекс України, є застарілими для вдосконалення проведення слідчих дій та залучення до них дітей. Аналіз чинного кримінально-процесуального законодавства України демонструє/доводить, що законодавці зосереджені на дотриманні

міжнародних стандартів, забезпечуючи безпрецедентний захист та розширюючи права правопорушників, а жертви злочинів, зокрема діти, які постраждали від злочинів, не отримують належної державної допомоги та уваги.

Тож можна робити висновок, що Україна стоїть на шляху покращення умов та засобів опитування неповнолітніх за європейськими стандартами, проте, задля досягнення цієї мети варто проводити зміни в самому законодавстві.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб. Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. К.: ФОП Клименко, 2015. 114 с. URL : <https://rm.coe.int/guidelines-druk-2-/168075de3b>

3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування: Метод. посіб. Автори-упоряд.: Г. Попов, І. Урумова, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ, 2021. 112 с. URL : https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/child_witness_dl/Metod_recomendations_opytyvannya_ditey_UKR.pdf.

Садовий Ростислав Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОТРИМАННЯ ПОКАЗАНЬ ВІД МАЛОЛІТНІХ СВІДКІВ І ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ

Допит неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, свідків та потерпілих має деякі особливості, зумовлені віком, соціальними, морально-психологічними, тактичними особливостями допитуваних. Питання про процесуальний статус педагога та психолога, особливості їх залучення до слідчих дій за участю неповнолітніх на законодавчому рівні досі залишається невирішеним, а в науковому середовищі дискусійним.

Найбільш значуще та наочно проявляються вікові психологічні

особливості дітей. 5-6 років після народження дитини складають фундамент майбутнього дорослого індивідуума, досвід перших років життя визначає ставлення до себе, особистого життя, сім'ї, кар'єри та до захоплень. У будь-якій державі діти мають особливий статус і потребують більшого захисту своїх прав та законних інтересів, ніж дорослі [1, с. 27].

Працівники судово-слідчих органів під час виконання своїх професійних обов'язків, зокрема отримання цікавих для них відомостей про справу, що розслідується, часом не завжди враховують зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на достовірність їх показань, а часом і просто ігнорують емоційний стан малолітнього допитуваного.

Для здійснення взаємодії з неповнолітнім, спрямованої на захист психіки дитини від негативного впливу зовнішніх факторів, потрібно враховувати психотравмуючий для психіки дитини характер судово-слідчих дій під час проведення опитування та ін. та створити особливі сприятливі умови. Основну роль у вивченні особистісних особливостей неповнолітнього відіграє визначення типу його темпераменту та властивості характеру, що спрощує встановлення психологічного контакту з допитуваним, дозволяє правильніше розуміти особливості його поведінки, дає можливість варіювати потрібним чином тактичні прийоми допиту/опитування. Отже, однією з умов допиту неповнолітнього свідка та потерпілого, що забезпечують отримання повних та достовірних показань, служить встановлення психологічного контакту між допитуваним малолітнім і слідчим (дознавцем). Не дарма під час допиту допитуваний неповнолітній не попереджається про надання неправдивих свідчень з тієї причини, що законодавець дав можливість встановлення психологічного контакту з неповнолітнім свідком, який допитувався, не призначивши за це покарання. Ця обставина свідчить про прояв турботи та захисту з боку держави щодо неповнолітніх, допитуваних під час проведення слідчих заходів [2, с. 102].

Під час допиту неповнолітніх свідків та оцінювання їх показань суд у кожному конкретному випадку разом із особливостями справи, що розглядається, має враховувати вік і здатність неповнолітнього (малолітнього) правильно сприймати події, обставини та факти, що мають значення для справи, та давати відповідні правдиві/достовірні свідчення щодо них. Слідчий або дізнавач під час проведення допиту має забезпечити присутність педагога чи законного представника для дотримання прав та законних інтересів допитуваного неповнолітнього. Цю ж мету переслідує й участь захисника у допиті неповнолітнього обвинуваченого, присутність якого додатково гарантує реалізацію прав неповнолітнього. [3, с. 79]

До початку допиту слідчий на свій розсуд може отримати у психолога консультацію про психологічні особливості дітей та підлітків того віку, до якого належить потерпілий чи свідок. Допомога психолога може бути корисною також під час підготовки питань, що передбачається ставити допитуваному неповнолітньому.

Слід зазначити, що основна функція психолога під час допиту неповнолітнього потерпілого та свідка під час попереднього слідства полягає у застосуванні психологічних знань для встановлення контакту з допитуваним, правильної та коректної постановки йому питань, охорони його психічного здоров'я від травмуючого впливу незвичної для нього ситуації та середовища. Психологічний контакт, що встановлюється на початку допиту, допомагає малолітньому опитуваному більш достовірно і правдиво розповідати про те, що сталося.

Враховуючи психо-травмуючий характер кримінальної ситуації на психіку дитини – свідка злочину, під час проведення судово-слідчих дій необхідно створення особливих умов здійснення конструктивної взаємодії з неповнолітнім (малолітнім), спрямованих на захист психіки дитини від негативного впливу зовнішніх факторів [4, с. 62].

Допомога психолога може бути використана і під час складання протоколу слідчої дії для ретельної фіксації особливостей мови допитуваного неповнолітнього, правильної оцінки його показань та поведінки.

Безперечно, за умови правильної організації та проведення допитів малолітніх свідків та потерпілих від них може бути отримано цілком надійні, досить повні та точні свідчення. Слід наголосити, що навіть від молодших дошкільнят може бути отримано інформацію, що забезпечує успіх розслідування.

Вважаючи, що свідчення неповнолітніх і малолітніх свідків не можна використовувати в кримінальному процесі як доказову базу з тієї причини, що брехня у всіх її проявах властива кожній дитині, зазначені вище дослідники, проте, у виняткових випадках не заперечували великої доказової цінності показань дітей дошкільного віку, здатних точно передати спостерігається подія у разі інтересу до неї в дитини і за умови проведення «швидкого» допиту, поки спогади ще «свіжі» у пам'яті.

Таким чином, взаємодія працівників судово-слідчих органів із неповнолітніми свідками у кримінальному процесі ґрунтується на отриманні від них свідчень та відомостей, що сприяють встановленню істини у кримінальній справі.

1. Гошовська Ю. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Національний юридичний журнал: теорія и практика. 2016. С. 130–133.

2. Романюк В. В. Участь педагога, психолога та лікаря в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Харків, 2014. № 4 (67). С. 101–109.

3. Бочкор Н.П., Цільмак О.М., Швед О.В. та ін. Зелені кімнати: психологічні особливості організації роботи з дітьми. Київ: ТОВ «Агентство «Україна». 2012. 112 с.

4. Шмиголь Т. Особливості тактики проведення допиту при розслідуванні злочинів, учинених неповнолітніми. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 8. С. 134-137.

5. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : Підручник.

МОНУ. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 632с

6. Кримінально-процесуальний кодекс України (Затверджений законом від 28.12.60 ВВР, №2 ст.15; зі змінами згідно закону N 2453-VI від 07.07.2010, ВВР, 2010, N 41-42, ст.529).

Самойлова Софія Юріївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Миرونюк Роман Вікторович ,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТИНИ-СВІДКА ПІД ЧАС ІНТЕРВ'ЮВАННЯ У РАМКАХ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Із проблемою особливого підходу та створення певної тактики комунікації із дитиною, яка через ті чи інші відносини має причетність до порушення законодавства країни, стикається чимало працівників поліції та інших служб. Наразі це питання не є чітко окресленим, але той факт, що не всі поліцейські розуміють як потрібно спілкуватися із дитиною та навіщо розуміти її психіку, створює певні складнощі у повсякденній діяльності працівників НПУ [1].

Діти – це особливі особи, які мають стосунок до адміністративного провадження через свій вік, когнітивний розвиток, особливості віку та залежність від тих, хто їх виховує, із ким вона проводить більшість часу та таке ін. Умови та характер проведення бесіди з дітьми також може мати вплив на її результат, саме тому знання як саме розвивається дитина у певному віці та як підготувати опитування для найбільш достовірних свідчень із урахуванням виключення повторного травмування дитини, є дуже важливим аспектом. Саме тому кожному поліцейському, який здійснює допит або опитування дитини, важливо знати та враховувати психологічні особливості дітей різного віку, незалежно від їх статусу у провадженні (дитина, що вчинила правопорушення, або та, що постраждала від вчинення протиправних діянь чи стала свідком таких подій), для покращення ефективності комунікації у своїй службовій діяльності.

Чому виникають труднощі у спілкуванні саме з дітьми? Існують різні

вікові періоди, залежно від яких кожна дитина має певні особливі риси.

Наприклад, у дошкільному віці (3-6 років) дитина стає більш егоцентричною та ніби «відокремлюється» від дорослого, проте у той же час вона залежить від думки та оцінки дорослого. Основою формування лінії поведінки дитини поза межами дому, коли вона з'являється в іншому просторі, наприклад, у дитячому садочку чи інших розвиваючих гуртках, де вона має орієнтуватися на правила, встановлені у цьому просторі та межах своєї допустимої поведінки, є приклад відносин у власній родині. Це стосунки між батьком та матір'ю, між батьками та іншими родичами, тобто як формувалися їх стосунки, за якими правилами – це є досвідом для дитини, що вона трансформує у свої манери та відтворює за інших обставин [2]. Також діти у такому віці все сприймають значно краще у грі, оскільки саме через неї вони можуть більш якісно відтворити ті події та обставини, що відбувалися з нею. Більш цікавими для запам'ятовування події є емоційна забарвлені, яскраві події. Тому, якщо поліцейський відповідно до статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України, що регулює порядок допиту неповнолітніх і малолітніх свідків [3], здійснює допит дитини дошкільного віку, то його доцільно проводити у формі гри (наприклад, ця лялька – «мама», а ця – «батько»), де дитина відтворить моменти певної події і буде розповідати що і як було.

Діти у віці 6-10 років проходять період молодшого шкільного віку, де фокус із дослідження себе та інших переходить на навчальну діяльність, у цей час у них активізуються природні «аналізатори» – зір, слух, смак тощо. Дитина у такому віці може чітко розповісти, де відбувалась певна подія, у який проміжок часу (після уроків, коли вона йшла додому або коли її зустрічав зі школи батько), а залежної від пануючого рецептора описати якого кольору була машина поруч, яка музика грала навколо, який одяг був одягнений та інше. Відповідно до цього віку дитина може розповісти про її емоційний стан у момент події – це було добре чи погано, хотіла дитина настання якоїсь події чи вона хотіла сказати «ні», боляче чи приємно [4]. Гарною ідеєю для допиту дітей 6-10 років є демонстрація смайликів, за допомогою яких діти краще визначають та відповідають на питання щодо емоції, яка переважала у них, оскільки вони вже знають базові емоції людини.

Малолітні та неповнолітні особи 10-18 років переживають різні стадії підліткового віку, що характеризуються стрімкими змінами у фізіологічних особливостях, потребах, психологічних змінах. У цьому віці дітям дуже важливо відчувати себе дорослими та знати, що його думку враховують. Саме тому поліцейському, який проводить допит, важливо усіма своїми діями, емоціями положенням тіла показувати, що він уважно слухає дитину чи підлітка. Під час опитування, урахувавши особливості, ставити питання таким чином: «Я знаю, що і як сталося, але мені важлива твоя думка щодо цього і твоє ставлення до цього». Давати дитині зрозуміти, що її думка – важлива та доречна на рівні з дорослими – це ключ до успішного допиту та

отримання достовірної інформації.

Діти сприймають, відтворюють та описують світ притаманним саме їм способом. Урахування особливостей віку та характеру поведінки дитини перед проведенням допиту, його планування – дуже важливе питання, дослідження якого є обов'язковим для поліцейських, що проводять допит малолітніх та неповнолітніх осіб.

1. «Зелені кімнати»: психологічні особливості організації роботи з дітьми. Н.П. Бочкор, О.М. Цільмак, О.В. Швед та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 98 с.

2. Бандура А., Уолтерс Р. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений. Пер. с англ. М.: Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. С.8-23.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 року №2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 р. Ст. 214.

4. Особливості психосоціального розвитку учнів початкової школи: стаття. *Основи здоров'язбережної компетентності*. URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/58>

Сергійчук Каріна Михайлівна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Законодавство визначає необхідним спеціалізацію слідчих та суддів, які здійснюють кримінальне провадження щодо неповнолітніх. П.12 Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») вказує на необхідність спеціальної підготовки поліцейських, які працюють із неповнолітніми. У вказаному правилі «звертається увага на необхідність спеціальної підготовки усіх посадових осіб із забезпечення правопорядку, які беруть участь у здійсненні правосуддя щодо неповнолітніх» [1]. Прокурор виступає процесуальним керівником на стадії досудового розслідування та підтримує державне обвинувачення у суді. Від нього залежить прийняття низки процесуальних рішень, якісне проведення

процесуальних дій, нагляд за додержанням прав і законних інтересів неповнолітнього. Таким чином, вимога щодо спеціалізації у розумінні п.12 «Пекінських правил» має стосуватися не лише слідчих, але й прокурорів.

Як доречно зазначає В. Середя, спеціалізація прокурорів може сприяти підвищенню ефективності державного обвинувачення, що підтримують обвинувачення в суді першої інстанції у кримінальних справах про злочини неповнолітніх та скоєні за їх участю, що цілком відповідає вимогам міжнародних рекомендацій. Зокрема, Рекомендації R(2000)19, у яких пропонується «...розглядати спеціалізацію як пріоритет щодо організації прокурорів з точки зору навчання й кар'єри...» [2, с.233]. Вважаємо, що доцільно доповнити ч. 2 ст. 484 КПК України вимогою щодо спеціалізації прокурорів, які беруть участь.

Враховуючи той факт, що більшість дітей, які скоюють кримінальні правопорушення, походять із сімей або неблагонадійних, або з низьким соціально-матеріальним статусом, участь захисника, як правило, забезпечується за рахунок надання безоплатної правової допомоги через відповідні регіональні чи місцеві центри (далі – Центр НБПД).

Ознайомлення з практикою діяльності деяких Центрів НБПД дозволило виявити такі певні позитивні тенденції: персонал центрів у процесі ведення реєстру адвокатів, із якими укладається контракт чи тимчасова угода на надання вторинної безоплатної правової допомоги, звертають увагу на сферу їхніх інтересів у наданні правових послуг; при призначенні захисника в кримінальному провадженні щодо неповнолітнього працівники Центру НБПД віддають перевагу тим адвокатам, які мають найбільший досвід роботи в цій галузі правовідносин, проходили відповідні тренінги або курси підвищення кваліфікації, мають додаткову (педагогічну чи психологічну) освіту тощо.

Однак нормативно-правові акти Міністерства юстиції України (Координаційного центру з надання правової допомоги) чи Національної асоціації адвокатів України (Ради адвокатів України) не зосереджують на цьому уваги, а відповідна практика поширюється за неофіційною ініціативою персоналу Центрів НБПД.

На відміну від попередніх учасників, адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Натомість можна навести такий приклад із світової практики: фламандська Асоціація адвокатів (Бельгія) та її Комісія ювенальних адвокатів пропонує своїм членам дворічний курс із вивчення прав дітей [4].

Правова інформація доповнює базову підготовку в галузі дитячої психології й розвитку також практичним навчанням, таким як спілкування з дітьми. Відвідування всіх модулів є обов'язковою умовою для того, щоб отримати сертифікат у якості «ювенального адвоката» [1].

В Україні для адвокатів методика таких тренінгів уже розробляється партнерами Міністерства юстиції – Програмою USAID «Нове правосуддя». Такі тренінги в Україні уже запущено UNICEF і для поліцейських [3].

Якщо участь законного представника може завдати шкоди інтересам неповнолітнього учасника судового кримінального провадження, суд за клопотанням неповнолітнього чи прокурора, чи з власної ініціативи має право обмежити його участь у процесуальній дії (допиті), усунути його від участі у судовому провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.

Здійснення судового розгляду стосовно неповнолітнього обвинуваченого суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх, також є однією з гарантій дотримання його прав та інтересів у судовому провадженні [1]. Означене співвідноситься з положеннями п. 5.1 «Пекінських правил», що зобов'язують до того, щоб систему правосуддя щодо неповнолітніх було спрямовано насамперед на забезпечення благополуччя неповнолітнього та щоб будь-які заходи впливу на неповнолітніх правопорушників були завжди співмірні як із особливостями правопорушника, так і з обставинами вчиненого правопорушення [3].

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що неповнолітні особи – повноправні учасники кримінального процесу. Законодавець досить ретельно описав порядок захисту прав цих суб'єктів на всіх стадіях кримінального процесу. І суду треба обов'язково пам'ятати про особливості провадження за участю неповнолітніх, які ми виклали вище, зокрема стосовно їхнього права на захист і кваліфіковану правову допомогу, що обов'язково повинні бути надані.

До способів захисту прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні слід також віднести участь батьків або інших законних представників неповнолітнього. Стаття 488 Кримінального процесуального кодексу України гласить, що законні представники беруть участь у судових засіданнях. Однак, їх присутність не є підставою для зупинення судового провадження за винятком, коли суд визнає необхідною їх участь.

До гарантій захисту прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні належать також положення ст. 501 Кримінального процесуального кодексу України, де, відповідно, під час постановлення ухвали в кримінальному провадженні з підстав застосування примусових заходів виховного характеру суд має з'ясувати такі питання: чи мало місце суспільно-небезпечне діяння; чи вчинено це діяння неповнолітньою особою у віці від одинадцяти років до настання віку, із якого настає кримінальна відповідальність за дане діяння; чи слід до особи застосовувати примусовий захід виховного характеру і якщо слід, то який саме.

Із цих причин, якщо під час судового розгляду не буде доведено однієї з

обставин, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову у застосуванні примусових заходів виховного характеру та закрити кримінальне провадження.

1. Про стан здійснення правосуддя місцевими загальними судами Чернігівської області : Лист ТУ ДСА в Чернігівській області від 11 серпня 2016 р. № 02-18/1109/16-вих.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. Київ, 2012. 356 с.
3. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх : Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 липня 2013 р. № 223-1134/0/4-13 URL : http://zib.com.ua/ua/15417informaciyniy_list_vischogo_specializovanogo_sudu_ukraini_vi.html.
4. Положення про порядок видачі посвідчення водія та допуску громадян до керування транспортними засобами, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 1993 р. № URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-93-п>.

Собакарь Андрій Олексійович

завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОТИДІЯ ДЕЛІКТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСОБАМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства на тлі демократичних перетворень відбувається загострення девіантної поведінки неповнолітніх, їх соціальна дезадаптація, що призводить до зростання скоєних ними адміністративних правопорушень і суспільно небезпечних діянь.

Усі ці деструктивні соціальні, культурні та психологічні процеси обумовлюють масову поширеність серед молоді різних соціальних девіацій (аморальних вчинків, злочинів та інших правопорушень). Незважаючи на деякі позитивні кількісні зміни, що відбуваються в останнє десятиліття, деліктність неповнолітніх залишається серйозною соціальною проблемою, розв'язання якої насамперед залежить від ефективної системи профілактики, що дозволяє з'ясувати весь комплекс факторів, причин та умов, що в сукупності зумовлюють правопорушення неповнолітніх.

Профілактика є важливою складовою державної системи протидії девіантній поведінці неповнолітніх. Її прийнято розуміти як діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію

причин та умов злочинності, окремих її видів та конкретного правопорушення [1, с. 95].

Профілактика правопорушень, учинених неповнолітніми, має за мету виявлення та усунення причин та умов, що сприяють скоєнню ними адміністративних правопорушень, попередження та припинення вчинення ними проступків та застосування до осіб, які їх вчинили, заходів виховного впливу або адміністративного примусу [2].

Із урахуванням специфіки суб'єкта зазначений вид профілактики має певні особливості, серед яких зокрема:

- важливість статусу неповнолітнього як об'єкта індивідуального профілактичного впливу. Одним із найважливіших завдань соціально орієнтованої держави є сприяння розвитку молодого покоління, задоволення його потреб та формування у зв'язку з цим державної політики, спрямованої на пріоритетне ефективне вирішення проблем дитинства як самостійного напрямку діяльності держави та суспільства в цілому;

- особливості в генезисі та мотивації скоєних неповнолітніми правопорушень, обумовлені специфікою їх виховання та життєдіяльності (відносно обмежений період формування особистості, мінливість соціальних позицій та ін.);

- особливості застосування профілактичних заходів, що у більшості випадків мають також виховну мету;

- наявність суб'єктів профілактики, зорієнтованих саме на попередження правопорушень неповнолітніх [3].

Отже, профілактика правопорушень є особливим видом соціальної практики, здатним забезпечити перетворення суспільних відносин, що усуне або нейтралізує умови, що сприяють девіантній поведінці неповнолітнього. Основа вирішення цього питання – розуміння проблеми, у якій знаходиться неповнолітній, і прогнозування його майбутнього» [4, с. 166].

На сьогодні проблемним залишається питання повторності скоєння правопорушень неповнолітніми, а відтак і визначення особливостей генезису і детермінації повторної деліктності неповнолітніх в цілому.

Соціологічні дослідження засвідчили те, що основними факторами повторних правопорушень неповнолітніх є сімейне неблагополуччя (71,4%), вживання алкоголю (61,7%), криміногенний вплив неблагополучного соціального оточення підлітка (54,2%), матеріальні труднощі (40,4%), несформованість вольових якостей і навичок самоконтролю (34,1%), вживання наркотичних засобів або психотропних речовин (27,7%), слабкий розвиток сфери дозвілля для підлітків (17,6%), надмірна перевантаженість роботою суб'єктів профілактики, що не дозволяє приділяти належну увагу кожному правопорушнику (11,7%) та ін.

Порівняльний аналіз соціальних чинників і причин скоєння первинних і повторних правопорушень неповнолітніми свідчить про значний збіг основних мікросоціальних і особистісних чинників скоєння даних правопорушень. Це

беззаперечно доводить наявність у суспільстві стійких загальних соціальних і особистісних причин протиправної поведінки неповнолітньої молоді та одночасно свідчить про невисокий рівень ефективності роботи правоохоронних та інших державних органів щодо профілактики правопорушень неповнолітніх. Зокрема, це такі фактори, як сімейний стан і дозвілеве неблагополуччя, антигромадське соціальне оточення підлітка, пияцтво та наркоманія в молодіжному середовищі, моральна деформація особистості та способу життя підлітка, дезорганізація і нерозвиненість соціального і культурного середовища життя та виховання дітей тощо.

Результати соціологічних досліджень переконують у необхідності приділення серйозної уваги якісній модернізації системи працевлаштування неповнолітніх, адресній та індивідуалізованій соціальній та психологічній реабілітації, адаптації та реінтеграції молодих правопорушників, які відбувають покарання за скоєні первинні правопорушення. Без вирішення перерахованих вище проблем, що детермінують повторну деліктність неповнолітніх, забезпечити стійке зниження порушень серед них здається неможливим.

У процесі протидії деліктності неповнолітніх практично у всіх розвинених країнах світу використовуються не розрізнені заходи, а комплексний підхід, що включає різні за своїм змістом і напрямком впливу, а також за правовими наслідками для неповнолітніх порушників форми та засоби. До того ж, системи протидії деліктності неповнолітніх різних країн далеко не тотожні, можуть істотно відрізнятися, що дозволяє не тільки оцінити їх ефективність, а й можливості впровадження до вітчизняної правової практики найбільш продуктивних форм превенції, припинення та подолання деліктності цієї категорії суб'єктів правопорушень.

Наприклад, у США застосовуються три моделі профілактики правопорушень неповнолітніх: модель суспільних установ, модель безпеки індивідуума, модель впливу через навколишнє середовище.

У Сполученому Королівстві Великобританії та Північній Ірландії за останні двадцять років превенція неправомірних проявів осіб, які не досягли повноліття, починається з того, що в межах адміністративної діяльності кожен співробітник поліції має право затримати будь-якого неповнолітнього шкільного віку, який знаходиться в навчальний час у недозволеному місці без вагомих причин, і доставити його за місцем проживання або до освітньої установи. Відмінною рисою сучасної системи англійської ювенальної юстиції є використання адміністративного поліцейського попередження на стадії можливого скоєння підлітками протиправних діянь.

Таким чином, налагодження ефективної системи профілактики деліктів осіб, які не досягли повноліття, та налагодження виховно-превентивної роботи серед них передбачає створення комплексної консолідованої системи заходів, спрямованих на пошук кожного потенційного правопорушення, максимально швидко за часом і адекватне реагування на неправомірну поведінку підлітка й організацію дієвого контролю та нагляду за його

подальшими діями.

Дослідження позитивного зарубіжного досвіду організації профілактики деліктів, скоєних неповнолітніми, свідчить, що в багатьох країнах успішно працює збалансована, нормативно-врегульована єдина система профілактики та попередження бездоглядності та правопорушень осіб, які не досягли повноліття, і притягнення їх до юридичної та іншої відповідальності. Вектор правозахисної та правоохоронної адміністративної діяльності всіх державних органів у даному випадку має єдиний напрямок і концентрується на досягненні однієї складної масштабної мети.

У сучасних умовах подальше вдосконалення системи протидії деліктності неповнолітніх має здійснюватися комплексно та різноспрямовано як мінімум у двох напрямках: по-перше, шляхом аналізу ефективності та усунення прогалин у наявній сукупності форм і засобів впливу; а, по-друге, шляхом дослідження позитивного закордонного досвіду та впровадження до національної системи тих елементів, що можуть стати актуальними в процесі подолання та зниження деліктності неповнолітніх.

1. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти. Право України. 2004. № 1. С. 95-98.

2. Порожня В. Адміністративна деліктність неповнолітніх та її профілактика. Юридичний вісник. 2014. № 4. С. 291-296. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_4_62

3. Черномаз О. Б. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх на залізничному транспорті. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2006. № 34. С. 182-187. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_34_31

4. Закалюк А.П. Прогнозирование и предупреждение индивидуального преступного поведения. М.: Юридическая литература, 1986. 191 с.

Собаченко Максим Євгенійович

курсант факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна

старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

На сьогодні з актуальних орієнтирів державної політики в Україні є розв'язання проблеми домашнього насильства. За даними Державної статистики від домашнього насильства страждає кожна четверта українська

сім'я, у зв'язку з чим ця проблема потребує детального вивчення з метою розробки ефективних заходів з профілактики даного явища.

До чинного Кримінального кодексу України ст. 126-1 «Домашнє насильство» було введено наприкінці 2017 року, однак набула чинності ця норма 1 січня 2019 року. Відтоді на різних наукових заходах відбувається обговорення питання щодо кримінально-правової оцінки діянь, ознаки яких охоплюються ст. 126-1 КК України. Дискусії точаться навколо розв'язання питання щодо необхідності або, навпаки, – недоцільності кваліфікації домашнього насильства за сукупністю злочинів.

Відповідно до ст.126-1 ККУ «Домашнє насильство є умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи» [1].

У ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. зазначено більш розширене поняття домашнього насильства – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3].

Варто зазначити, що поняття «домашнє насильство» у статті 126-1 та у Законі дещо відрізняються, а саме в наявності в ст. 1 Закону ще однієї форми вчинення цього кримінального правопорушення – «сексуальне насильство».

Відтак, це протиріччя між нормами КК України та Закону є прогалиною, навколо якої виникає низка запитань. Із вищезазначених понять можна дійти висновку, що існує чотири форми прояву насильства, а саме: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне. Розглянемо їх основні ознаки.

– фізичне насильство, тобто, умисні насильницькі дії, що заподіяли шкоду здоров'ю і (або) фізичний біль, будь-яке інше використання фізичної сили (позбавлення волі, спонукання до вживання психоактивних речовин та інше), спроби такого насильства, а також умисна протиправна відмова в задоволенні основних потреб у догляді, турботі про здоров'я та особисту безпеку потерпілого, нездатного через вік, хвороби, інвалідність, матеріальну залежність або з іншої причини, захистити себе від насильства, що може, заподіяти шкоду його фізичному або психічному здоров'ю, фізичний біль, завдати шкоди честі та гідності його особистості, а також психічному, фізичному або особистісному розвитку [2, с. 42].

– психологічне насильство, тобто, умисне приниження честі та (або) гідності шляхом образи або клевети, висловлювання погроз вчинення сімейно-побутового насильства стосовно потерпілого, його дружини або його родичів, колишніх родичів, властивим, знайомих, домашніх тварин, переслідування, вилучення документів, що засвідчують особу, примус за допомогою погроз або шантажу до вчинення злочинів і (або) правопорушень, аморальної поведінки або дій, що становлять небезпеку для життя чи здоров'я потерпілого, а також провідним до порушення психічної та психологічної цілісності; умисне знищення, пошкодження або утримання майна потерпілого або його родичів;

– сексуальне, тобто, діяння, що посягає на статеву недоторканність або статеву свободу потерпілого, зокрема, примус до статевих стосунків за допомогою сили, погроз або шантажу, а також будь-які інші дії сексуального характеру відносно членів сім'ї, у тому числі неповнолітнім;

– економічне, тобто умисне позбавлення людини житла, їжі, одягу, лікарських препаратів, медичних виробів або інших предметів першої необхідності, майна, грошових коштів, на які він має передбачене законом право, умисне знищення чи пошкодження майна, або інше заподіяння майнової шкоди; заборона чи створення перешкод у володінні, користуванні спільним майном; відмова утримувати непрацевдатних осіб, які перебувають на утриманні; примус до важкої та шкідливої для здоров'я праці, у тому числі неповнолітнього члена сім'ї, а також інші схожі дії, що викликають негативні матеріальні наслідки для потерпілого [4, с. 150].

Варто зазначити, що досить рідко можливо натрапити на родину, у якій одночасно присутні всі складові елементи сімейного насильства. Однак часто трапляються сім'ї, у яких насильство проявляється одразу в декількох аспектах, а саме у психологічному та сексуальному, фізичному та сексуальному, економічному та фізичному аспектах тощо.

Як бачимо, домашнє насильство різнобічне за характером діянь, а тому потребує ретельного аналізу. Виділення ж спеціальної кримінально-правової норми є позитивним явищем, покликаним формувати правосвідомість у суспільстві, що насильство, навіть якщо воно вчиняється в сім'ї, є злочином, а не «особистою справою». І, мабуть, не в останню чергу низький рівень правової культури, усвідомлення, що все, що відбувається в сім'ї, є приватними відносинами, сприяло «домашнім» насильникам у безкарності. Тому, є підстави сподіватися, що виділення зазначених кримінально-правових норм, спрямованих на протидію домашньому насильству, може сприяти зменшенню показників такого явища.

1. Кримінальний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 02.11.2021)

2. Мірошніченко О.В., Міхайліна Т.В. Насильство в сім'ї: Соціально-правова сутність та засоби протидії. Вісник. 2016. С. 42

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня

2017 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 5. Ст. 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення 02.11.2021)

4. Садонцева Л.К. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство в Україні та зарубіжному праві: порівняльний аналіз. Харків. 2019. С. 149-151.

Стариков Іван Віталійович

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Мороз Віта Петрівна

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРОФІЛАКТИКА ДИТЯЧОЇ НАРКОМАНІЇ

Дитяча наркоманія в Україні є серйозною проблемою, що вимагає належної уваги й оцінки з боку сучасного суспільства. Своєчасна реакція громадськості на цю проблему визначає методи її вирішення та шляхи запобігання наркоманії дьтей в Україні в майбутньому.

Наркоманія досягла тривожних розмірів у всьому світі та становить значну суспільну небезпеку через широке вживання наркотиків загалом та серед дітей, зокрема збільшення злочинів, спричинених наркозалежністю, учинених під впливом наркотиків або з метою їх придбання. Із розвитком наркозалежності проступки стають все більш серйозними. Починаючи з дрібних крадіжок, шахрайства, вимагання, підробки документів, рецептурних бланків, вони йдуть шляхом більш серйозних, а потім і серйозних злочинів: розбоїв, пограбувань, убивств.

Про негативний вплив наркоманії на розвиток суспільства свідчать дослідження вітчизняних вчених щодо визначення даного поняття, зокрема, М. Хруппа, Р. Павленко та В. Семенюк зазначають, що наркоманія – це хворобливий психічний стан, а наркотизмом є антисуспільне явище, що виявляється у незаконному вживанні наркотичних або психотропних речовин, а також у вчиненні на цьому ґрунті протиправних дій із цими речовинами, відповідальність за які передбачена адміністративним та кримінальним законодавством [1, с. 121–122]. А. Закалюк вважає, що наркотизмом/наркоманією? є суспільно неприйнятне і вкрай небезпечне соціальне явище, оскільки його негативний, а подекуди й руйнівний вплив поширюється майже на всі сфери суспільства: економіку, виробництво, обороноздатність, фізичне та моральне здоров'я нації, її культуру, процес

відтворення населення, збереження генофонду, перспективи цивілізаційного розвитку [2, с. 4].

Наукова новизна дослідження зумовлена оригінальністю пропозицій щодо вдосконалення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання наркозалежності серед дітей та примусове лікування наркозалежних. Правові та кримінологічні аспекти проблеми зловживання наркотиками серед дітей розглядаються з позицій їх прав, що дозволяє зробити висновок щодо необхідності більш повного правового регулювання профілактичної роботи з ними, а також удосконалення підготовки працівників міліції до цієї роботи за допомогою додаткових навчальних курсів.

В. Бурлака розглядаючи заходи профілактики наркозалежності молоді, наводить приклади різних програм, які використовуються за кордоном. Одна з них – це тренінг життєвих навичок, що дуже широко використовується в США. Цей тренінг спрямований на вивчення широкого спектру факторів ризику та захисних факторів і реалізується шляхом навчання комбінації загальних особистісних і соціальних умінь, здатності опиратися вживанню наркотиків. Програма складається із трирічного профілактичного курсу, розрахованого на учнів середніх і старших класів [3, с. 39]. Вона передбачає 15 навчальних сесій протягом першого року, 10 – протягом другого року і 5 – протягом третього. Програму з тренінгу життєвих навичок спрямовано на розвиток трьох основних здатностей: вміння опиратися пропозиціям уживати психоактивні речовини, вміння організувати своє життя та загальносоціальні навички.

Потрібна система соціальних та правових заходів, щоб заохотити дітей звертатися за лікуванням від наркозалежності раніше. Направлення наркозалежних із яскраво вираженою девіантною поведінкою до спеціальних центрів соціальної реабілітації є заходом соціальної профілактики, спрямованим на запобігання вчиненню ними злочинів.

Водночас постає питання про відповідальність батьків чи осіб, що їх замінюють, за неналежне виконання батьківських обов'язків, що призвело до бездоглядності, а подеколи й до втягування дітей у протиправні дії, приховування наркотизму. Вивчення особистісних особливостей дітей-наркоманів дозволяє, на нашу думку, обґрунтувати висновок про виокремлення серед кримінально-психологічних типів злочинця такого типу, як наркоманійний.

Це ж дозволяє говорити і про правомірність виділення наркоманійного типу криміногенної поведінки. Специфічними ознаками приналежності до названого типу є вчинення злочинів у стані наркотичного сп'яніння, вчинення злочинів із метою здобуття наркотика чи коштів, потрібних для незаконного придбання наркотиків. Із метою посилення дотримання прав людини надання наркологічної допомоги дітям-наркоманам має регулюватися єдиним законом, у якому повинні бути визначені всі її форми.

Отже, наркоманія серед дітей становить серйозну небезпеку для нашої

держави, для здоров'я, життя та майбутнього її громадян. Своєчасне виявлення причин та факторів, що впливають на її виникнення та розвиток, допоможе у майбутньому належним чином оцінити ситуацію з поширенням цієї проблеми та вжити своєчасних, ефективних та адекватних заходів для її успішного вирішення.

Профілактичні заходи повинні стримувати дітей від спокуси вживати наркотики. Ефективність профілактичної роботи залежить від довіри населення, взаємодії з органами державної влади, освіти, охорони здоров'я та засобів масової інформації.

1. Хрупа М.С., Павленко Р.М., Семенюк В.А. Діяльність дільничих інспекторів міліції по запобіганню наркотизму : науково-практичний нарис. Київ, 2001. 140 с.

2. Закалюк А.П. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: науково-практичний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 296 с

3. Профілактика поширення наркозалежності серед молоді: навч.-метод. посіб. за ред. В. В. Бурлаки. Київ: Герб, 2008. 224 с

Сукмановська Лідія Михайлівна
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,

Репан Микола Іванович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

«Все, що ми робимо, – робимо заради дітей. Бо вони – продовження кожного з нас, майбутнє України. Батьківська безумовна любов, прийняття і захист допомагають малечі розкрити свій потенціал і стати успішними дорослими. А щасливі громадяни творять щасливу, успішну та мирну країну», – зазначено Президентом України В. Зеленським [1].

На сьогодні, показники злочинності неповнолітніх, як і злочинності загалом, значною мірою залежать від соціально-економічного стану в країні. Значне загострення соціально-економічної ситуації призвело до поширення злочинності взагалі, у тому числі й неповнолітніх. У цих складних умовах

держава повсякчас вживає заходів для покращення становища із злочинністю неповнолітніх загально-соціальними засобами, спрямованими на забезпечення прав дітей [2, с.162].

Державою на сучасному етапі створено цілу низку інституцій, спрямованих на захист прав і свобод громадян, проте особливого піклування з боку держави потребує саме захист дітей, оскільки значна їх частина є найменш соціально захищеною.

Проблемами дитинства опікується Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, понад 10 міністерств і державних комітетів. З метою забезпечення належних умов для реалізації конституційних прав дитини Указом Президента України від 11 серпня 2011 р. створено посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини.

На місцевому рівні соціально-правовий захист, виховання та опіка дітьми покладається на велику кількість установ та відомств, об'єднаних громадян а саме: служби у справах дітей, центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, дитячі притулки, управління та відділи освіти та науки, молоді та спорту, охорони здоров'я, культури, юстиції, охорони праці та соціального захисту, органи опіки та піклування, профспілкові організації, судові, правоохоронні органи та безліч різноманітних громадських організацій, фондів та установ. Майже усі політичні партії у своїх програмах пріоритетним напрямком визначають діяльність щодо запобігання правопорушень серед неповнолітніх, захист прав і свобод дітей та молоді.

Україною ратифіковано багато міжнародних договорів про права людини, зокрема Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію ООН проти тортур, Конвенцію ООН із ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок (CEDAW), Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод.

В Україні прийнято більше 300 законів, що направлені на захист прав та інтересів дітей та молоді. Зокрема, це закони України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо.

7 грудня 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (набув чинності 7 січня 2018 року), у якому задекларовано, що державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків [3, с. 137].

Закон передбачає прийняття низки підзаконних актів, якими будуть визначені конкретні механізми його реалізації, частина з яких на даний час

прийнята, а частина наразі знаходиться на стадії розробки.

Проблема домашнього насильства є однією із найактуальніших для українського суспільства. Про це свідчать дані також і правоохоронних органів, і неурядових організацій. Щорічно близько 5000 дітей стають жертвами злочинних посягань, в тому числі й з боку батьків або осіб, що їх замінюють чи займаються вихованням, із них 400 гинуть, 2000 одержують тілесні ушкодження; реєструється понад 5000 злочинів сексуального характеру, що вчиняються дорослими особами стосовно малолітніх дітей, сягає тисячі кількості згвалтувань; рятуючись від жорстокого поводження, щорічно закінчують життя самогубством приблизно 700 дітей і підлітків, а півтори тисячі залишають родини [4, с. 110].

Насильство та жорстоке поводження з дітьми стає все більш поширеним явищем. Як свідчать дані численних соціологічних опитувань, близько 40% осіб, які не досягли повноліття, вважають, що ця проблема є актуальною для нашої країни. Діти найчастіше зазнають жорстокості з боку ровесників, але кожна четверта дитина з тих, хто зазнав насильства та знущання, зіткнулася з цим у власній родині [5]. Діти, що живуть у родинах, де відбувається домашнє насильство, неминучим чином травмуються. Як наслідок, відбуваються не лише серйозні викривлення психосексуального розвитку дитини, а й порушується розвиток базового почуття самостійної та здорової ідентичності, адекватного оцінювання реальності. У результаті насильства дитині завдаються тяжкі травми, що мають згубні наслідки для її подальшого фізичного та психічного здоров'я, до того ж, хлопці страждають не менше за дівчат.

Для суспільства це небезпечно тим, що діти, які були жертвами або свідками насильства в сім'ї, переносять цей негативний досвід у власне життя. Така сім'я виховує для суспільства потенційного агресора чи жертву – людину, яка вважає за норму, що інших можна принижувати, а «за необхідності» й бити [6].

Велику роль у розповсюдженні жорстокості щодо дітей відіграє необізнаність батьків або піклувальників щодо того, які заходи впливу неприпустимі відносно дитини. Діти, які живуть в умовах сімейного насильства, демонструють схильність до депресій, високий рівень стресу, явні депресивні або істеричні симптоми. Вони часто пропускають шкільні заняття через нездужання психосоматичного характеру. Такі діти та підлітки можуть відзначатися високим рівнем ризику алкоголізації та наркотизації, зухвалою сексуальною поведінкою, схильністю до мандрів.

Дуже важливо розглядати наслідки насильства, пережитого дитиною, із огляду на її вікові особливості. У різні періоди життя реакція на таку психологічну травму може виявлятися по-різному [7].

Діти, які опинились у складних життєвих обставинах, – діти, які потрапили в обставини, що порушують їх повноцінну життєдіяльність та розвиток, у подоланні наслідків яких вони потребують допомоги (проживають у сім'ях, у яких батьки або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання

батьківських обов'язків; залишилися без батьківського піклування; систематично самовільно залишають місце постійного проживання (перебування); зазнали фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства; розлучені із сім'єю та не є громадянами України).

Проблема соціально-правового захисту дітей є актуальною для України особливо сьогодні, у часи військової агресії Росії в Україні, політичної, економічної та соціальної нестабільності.

Держава здійснює захист дитини від усіх форм насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження з нею, залучення до найгірших форм дитячої праці, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, в першу чергу, на законодавчому рівні [9, с. 128].

1. Укрінформ: Мультимедійна платформа іномовлення України. Електронний ресурс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3256487-zelenskij-diti-ce-prodovzenna-koznogo-z-nas-majbutne-ukraini.html>

2. Немченко О.І. Запобігання злочинам, що вчиняються неповнолітніми з психічними відхиленнями: кримінологічні засади: монографія. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2011. 212 с.

3. Кушнір К.Ю., Сукмановська Л.М. Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2019. № 1. С.136-140.

4. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посібник. С. І. Яковенко, Н. Ю. Максимова, Л. І. Мороз, Л. А. Мороз. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. 260 с. С. 110.

5. Будзинська А. Як опитувати дитину: Порадник для фахівців, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих. Українське видання. Електронний ресурс. URL : https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/book_opytuvaty_dytyuny.pdf

6. Мустафаєв Г.Ю. Соціально-психологічна характеристика осіб, які зазнають насильство в сім'ї. Веб-сторінка Фондації «Гармонізоване суспільство». Електронний ресурс. URL : <https://fundacia.org.ua/index.php/stati/58-socialno-psyhologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>.

7. Самарська М. Жорстоке поводження як фактор деструкції особистості дитини. Електронний ресурс. URL : <http://bilozerska-school18.1gb.ua/2018/02/06/жорстоке-поводження-як-фактор-дестру/>.

8. Сукмановська Л.М. Захист прав дітей у правоохоронній діяльності: курс лекцій [для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» денної та заочної форми навчання]. Л.М. Сукмановська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 182 с.

Сухарєва Анна Олександрівна
доцент кафедри
адміністративної діяльності поліції
Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У боротьбі з проявами насильницьких, жорстоких правопорушень щодо дітей залучаються працівники різних державних установ, пріоритетним напрямком діяльності котрих є припинення насильства щодо дітей. Актуальним, надзвичайно важливим, соціально значущим та пріоритетним напрямком діяльності, як нашої держави так і більшості країн світу, є захист прав дітей, що здійснюється шляхом профілактики, попередження та всебічного, повного розгляду адміністративних справ або кримінального провадження. Правоохоронні органи посідають провідне місце у структурі органів виконавчої влади завдання яких полягає у тому, щоб кожний хто вчинив насильницьке правопорушення відносно неповнолітніх, був притягнутий до відповідальності.

Існує чимало проблем щодо захисту дітей котрі постраждали від жорстокого поводження. Це пов'язано з тим, що більшість випадків такого ставлення до дітей залишаються невідомі, у зв'язку з тим що переважна більшість дітей з катастрофічно бідних сімей, якими ніхто не опікується та захистити таку категорію осіб мало у кого виникає бажання. Найчастіше такі діти самостійно переживають душевні та фізичні страждання.

Коли вже встановлено факт жорстокого поводження з дітьми, особливого значення набуває зібрання доказів такого правопорушення де опитування постраждалих дітей є одним із найважливіших джерел доказів. Відібрання свідчень, може бути проведено з особами незалежно від вікових показників.

Серед вчених, які в тій чи іншій мірі здійснювали дослідження питання опитування дітей постраждалих від насильства необхідно відзначити таких як: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман, О. Ковальова, В. Бондар, Т. Войцях, В. Мельничук, В. Поуль, Є. Лук'янов, Т. Матюшкова, О. Проценко. Однак, наведені дослідження або частково розкривають особливості опитування дітей, постраждалих від насильства, або не враховують положення оновленого законодавства у цій сфері.

Повністю погоджуємося з думкою О. Проценко, що неповнолітні належать до особливої правової категорії, оскільки через віковий розвиток та соціальну незрілість вони не здатні повністю оцінювати характер і наслідки своїх вчинків, передусім із тяжких та особливо тяжких злочинів [1;86].

Вважаємо, що особливу увагу необхідно звернути на особливості методу опитування дитини, що пережила насильство. У зв'язку з тим, що дитина після вчинення над нею насилля знаходиться у пригніченому, заляканому, стресовому стані, особа, яка опитує таку дитину повинна показати їй свою увагу та розуміння. Важливо запевнити дитину в тому, що їй буде надано допомогу, і що її ніхто не звинувачує у тому, що з нею трапилось.

Враховуючи психологію неповнолітніх, встановлення психологічного контакту є першим етапом робочої фази допиту. До того ж, особливу увагу слід приділяти невербальному спілкуванню, уникаючи шаблонних привітань та поз. Опісля слід перейти до знайомства з неповнолітнім, що має бути спрямоване на ідентифікацію його особи і встановлення анкетних даних.

Процес опитування дітей є складнішою процедурою, ніж це здається. Діти різного віку мають певні рівні розвитку, що може призвести до перекручення інформації. Тому важливо, щоб під час опитування такої категорії осіб були присутні досвідчені психологи, представники соціальних служб у справах дітей та працівники ювенальної превенції. Отримати інформацію щодо фактів насилля можливо з різних джерел, однак інформація отримана від дитини-жертви часто буває єдиним основним доказом у справі.

У процесі опитування потрібно звертати увагу на такі особливості дитини: 1) наскільки дитина піддається навіюванню; 2) чи легко досягти того, щоб дитина розгубилася; 3) як часто дитина говорить неправду; 4) яка стратегія опитування є найбільш ефективною; 5) що саме викликає зміни у свідченнях; 6) чому одні діти більше говорять про свій досвід, а інші – менше.

Надійність отриманої інформації залежить від: 1) рівня розвитку дитини; 2) особливості явища; 3) методів проведення опитування.

Повністю погоджуємось з думкою Т. Мальованої, що під час опитування дитини вибір місця відіграє досить важливу роль, оскільки проведення опитування у кабінеті співробітника поліції може мати негативні наслідки як для дитини, так і для справи у цілому. Дитина може замкнутись у собі, не надати повних свідчень, що є важливими для встановлення істини у справі, а найголовніше, може отримати додаткову психологічну травму, що завдасть шкоди її фізичному та психологічному здоров'ю [2;180].

Відповідно до міжнародних стандартів та світової практики опитування дитини, яка є потерпілою від насильницьких злочинів, домашнього насилля чи стала свідком насилля, має бути проведене у дружній атмосфері для дитини, де вона відчуває захист і комфорт. Таким місцем є спеціально обладнана кімната, що називається – «зелена кімната». Такі кімнати обладнані, як того вимагають міжнародні стандарти, зручними для дітей меблями, необхідною відео- та аудіозаписуючою апаратурою, а також методичними матеріалами для роботи з дітьми.

Основна мета проведення опитування в такій кімнаті – зменшення повторної травматизації дитини у процесі опитування як завдяки

спеціальним методикам та комфортній атмосфері, так і завдяки технічному оснащенню, що дозволяє вести відеозапис допиту й у подальшому використовувати цей відеозапис для ведення слідства без проведення повторних допитів.

Що ж до міжнародної практики опитування дітей, то тут слід зазначити існування окремих протоколів, що є напівструктурованими інтерв'ю, що моделюють взаємодію опитуваного та неповнолітнього.

Уважаємо за необхідне згадати протокол, розроблений Національним інститутом дитячої охорони здоров'я та розвитку людини, США (надалі протокол NICHD), що полягає у стимулюванні дитини надавати розгорнуті відповіді, ставлячи їй відкриті запитання. Цей протокол є чітко сконструйованою базою допиту, із зазначенням реакції на найбільш типові відповіді неповнолітнього. Його активно використовують у США, Великобританії, Грузії, Португалії, Японії, Кореї, Канаді тощо [3; 389].

В основу розробки Протоколу NICHD було покладено дослідження щодо пам'яті та можливості розвитку дітей та умов, що покращують здібності дітей говорити про їх пережитий досвід жорстокого поводження. Протокол NICHD заснований на дослідженні розвитку пізнавальних та комунікативних здібностей дітей та методах опитування, що розширюють здатність дітей до надання точної інформації про їх минулий досвід.

Зазначений протокол офіційно перекладено 20 мовами. Правоохоронними органами нашої держави зазначений протокол не застосовується, однак ведеться активна робота щодо впровадження даного протоколу до практики опитування неповнолітніх правозахисними структурними підрозділами нашої держави. Вивчення практики застосування Протоколу NICHD здійснюється шляхом проведення тренінгових занять із залученням працівників ювенальної превенції, психологів, працівників соціальних служб у справах дітей, тобто навчають усіх тих суб'єктів, які працюють безпосередньо із неповнолітніми, які постраждали від жорстокого поводження. Навчання проводять міжнародні тренери, які мають досвід, знання та навички в проведенні опитування та допиту дітей, постраждалих від жорсткого поводження.

Існує також протокол, розроблений Центром захисту дітей «CornerHouse» (далі – протокол RАTAC). Його сутність полягає у заохоченні використання аудіовізуальних засобів та конкретних питань. Цей протокол є сукупністю рекомендацій щодо здійснення інтерв'ювання неповнолітніх (критикується у зв'язку з активним використанням анатомічних ляльок та діаграм) [4;200].

Обидва протоколи передбачають структурування опитування дитини для отримання найбільш ефективного результату та мають позитивні напрацювання для втілення у вітчизняній тактиці.

Із урахуванням вищезазначеного пропонуємо науковій спільноті наступні висновки:

– процес підготовки та проведення опитування (допиту) неповнолітнього має певні особливості пов'язані з віковими ознаками. Важливо, щоб особа, яка здійснює ці дії, володіла спеціальними знаннями у сфері дитячої психології та педагогіки, мала стаж роботи з дітьми;

– від того, наскільки вдало буде встановлено психологічний контакт шляхом застосування тактичних прийомів, досягається основна мета – отримання повних та правдивих показань;

– обов'язково слід проводити зі співробітниками органів дізнання, слідчими тренінги, курси підвищення кваліфікації з проблемних питань щодо опитування (допиту) неповнолітніх у несприятливих, складних, конфліктних ситуаціях, під час яких детально вивчалися б прийоми та методи процедури опитування (допиту) дітей;

– необхідно запроваджувати досвід закордонних держав щодо методики та специфіки опитування неповнолітніх, які постраждали від жорстокого поводження.

1. Проценко О. О. «Верифікація показань під час допиту неповнолітнього підозрюваного». *Юридична психологія* 2019. № 2 (25). URL : <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/issue/view/51>

2. Т. Мальована, Місце проведення допиту дитини, яка потерпіла від злочину у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства* №3/2015, ст.178-185.

3. Children's Testimony [Текст]: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice. 2nd ed.; [edited by Michael E. Lamb]. M.E. Lamb, D.J. La Rooy, L.C. Malloy, C. Katz. Wiley-Blackwell, 2011. 480

4. Anderson, J. The CornerHouse Forensic Interview Protocol: RATAC [Текст] / J. Anderson // *CornerHouse Forensic Interview*. 2010. Vol. 12. q. 193-331.

5. NICHD: International Evidence-Based Investigative Interviewing of Children. URL : <http://nichdprotocol.com/the-nichd-protocol.html>.

Сятиня Микола Богданович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань

науковий керівник:

Свердлов Дмитро Вікторович
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

Варто почати з того, що розвиток та соціальне становище дітей та молоді є чи не найголовнішим показником рівня суспільства. Вважаємо, що своєчасне та вдале запобігання порушенню основоположних прав та свобод дітей, створення можливостей для всебічного розвитку молоді є запорукою прогресу держави в цілому. Актуальність даної тематики обумовлена важливістю захисту підростаючого покоління від порушення їх прав та свобод.

Хочемо відзначити те, що основним нормативно-правовим актом, яким урегульовано права дітей є Конвенція ООН про права дитини. У даному НПА закріплено основні права та свободи дітей, що мають забезпечуватися кожною державою, яка ратифікувала Конвенцію. На нашу думку, важливою проблемою щодо дотримання прав дітей є тенденція до зростання рівня безпритульності. Вітчизняним нормативно-правовим актом, що регулює питання діяльності підрозділів ювенальної превенції є Закон України «Про Національну поліцію» [1].

Паралельно з проблемою дитячої бездоглядності або незалежно від неї в Україні спостерігається зростання рівня наркоманії, алкоголізму, проституції, жебрацтва серед неповнолітніх, явища соціальної дезадаптації підлітків, збільшується число дітей із девіантною поведінкою. Про складність ситуації свідчить також погіршення стану здоров'я сучасних дітей і молоді, що не може не позначитися на генофонді українського народу. Небезпека полягає в тому, що вживання алкоголю та наркотиків стає певною цінністю сучасної молодіжної субкультури, перетворюється в атрибут способу життя.

Динаміка зростання за останнє десятиліття кількості молодих людей із девіантною поведінкою та урізноманітнення форм девіацій не лише доводять складність, глибину, полімотивованість цієї проблеми, а й підтверджують неефективність здійснюваних превентивних заходів та недосконалість науково-методичного забезпечення превентивного виховання дітей різних

вікових періодів.

Усе вищезазначене тільки сприяє розвитку негативних криміногенних процесів у дитячому середовищі, що потребує вдосконалення певних методів превентивної (профілактичної) роботи серед підлітків, попередження бездоглядності та безпритульності дітей, вжиття скоординованих заходів щодо соціального захисту дітей, їх охоплення заходами правового виховання та організованого дозвілля, засвоєння правил безпечної поведінки, більш активної пропаганди серед підлітків здорового способу життя [2, с.56].

Вважаємо, що в даному контексті варто звернути увагу на превентивні заходи щодо дотримання прав дітей та забезпечення їх комфортного існування, серед яких виокремимо такі:

- захист від негативних явищ, що можуть спричинити зміну ціннісних орієнтацій, світогляду та соціального самопочуття молоді;
- розробка новітньої державної молодіжної політики для вдосконалення системи виховання та освіти молоді, методів реалізації соціальних, економічних та духовних потреб;
- розробка заходів, спрямованих на організацію дозвілля: відновлення і будівництво культурних, спортивних і розважальних об'єктів дозвілля;
- розробка заходів та прийомів, спрямованих на формування здорового способу життя дітей та молоді, посилення контролю за дотриманням кримінального законодавства з боку органів Національної поліції;
- посилення всіх видів відповідальності за порушення основоположних прав дитини.

Вартими уваги є останні кроки в реформуванні органів МВС, серед яких було створення відділів ювенальної поліції в системі Національної поліції України. Ці відділи призначені для розкриття, попередження та профілактики вчення злочинів серед неповнолітніх, тобто осіб, які не досягли 18 років, також основною функцією є нагляд за дотриманням прав та основоположних свобод дитини. Важливими є правовиховні заходи, що проводяться співробітниками ювенальної поліції в дитячих садках, школах, коледжах, де під час безпосереднього контакту з дітьми, співробітники пояснюють, якими правами наділена кожна дитина, та куди вони можуть звернутися в разі їх порушення.

У висновках можна сказати те, що на даний момент права дітей у нашій країні не захищені в повній мірі. Частими є їх порушення із боку батьків, вчителів і держави. Важливою є роль правоохоронних органів у дотриманні основоположних прав дітей, адже саме на цей орган покладено даний обов'язок. Вважаємо за потрібне більш детально регламентувати процес дотримання прав дітей та посилити відповідальність для тих, хто їх порушив.

1. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; [О.І. Безпалова, К.Ю. Мельник, О.О. Юхно та ін.; передм. В.В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.

2. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства. Статистичний збірник. Київ, 2018. 77 с.

Тишков Владислав Олександрович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічного розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З НЕПОВНОЛІТНИМИ: ПРОБЛЕМНІ СУБ'ЄКТИ В ПОВСЯКДЕННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У своїй повсякденній діяльності поліцейський стикається з різноманітним контингентом людей, із якими він повинен вміти контактувати. На такі умови комунікації впливає велика кількість факторів. Вони створюють можливість роботи з особами, які в силу своїх постійних або тимчасових особливостей, можуть створювати проблеми в діяльності поліцейського.

Проблемою є те, що такі особи потребують особливого підходу майже на всіх етапах роботи з ними. Відрізнятиметься процедура притягнення до відповідальності, нормативна база, що буде при цьому застосовуватися, способи затримання таких осіб у якості злочинців тощо. Ускладнює ситуацію, коли такі люди є неповнолітніми, тобто вони не досягли 18-ти років.

Взагалі, малолітні та неповнолітні особи безпосередньо відносяться до категорії проблемних. Вік, із якого особа може нести кримінальну відповідальність в Україні становить 16 років [2]. За найтяжчі злочини, такі як: умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, крадіжка, грабіж, кримінальна відповідальність настає з 14-ти років. Останні, на жаль, є найрозповсюдженішими серед злочинів, що вчиняються неповнолітніми. Тому з метою профілактики та попередження зазначених злочинів законодавець і знизив вік кримінальної відповідальності за їх вчинення.

Для забезпечення та охорони громадського порядку поліцейський може застосувати до осіб заходи примусу у вигляді фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Також у законі прямо зазначено, що заборонено застосовувати заходи примусу до малолітніх, тобто осіб, які не досягли 14 років, окрім вчинення ними групового або озброєного нападу. У випадку вчинення малолітнім, зовнішній вигляд якого не відповідає його фактичному віку, злочину, поліцейський застосовує до нього заходи примусу за наявності підстав, відтак порушивши вимоги закону. У такому випадку поліцейський нестиме відповідальність через те, що дитина виглядає

старшою, аніж є насправді.

Наступною категорією є неповнолітні особи у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння [6]. Не можна сказати, як себе поводитиме така особа під час контакту з нею. Вона може як йти на контакт, так і повністю ігнорувати вимоги поліцейських, а також всіма способами перешкоджати їх діяльності. Перехід від одного стану до іншого може відбутися дуже швидко, а тому слід відчувати, коли і як слід із ним контактувати, а коли ми маємо бути м'якими, а коли навпаки.

Під час затримання такої особи за вчинення нею правопорушення, вона може почати чинити опір поліцейському. Алкоголь негативно діятиме на її свідомість та зменшить больовий поріг неповнолітнього, що і буде створювати проблеми для поліцейського. Ускладнюватиме ситуацію факт вчинення такого правопорушення малолітнім. До них заборонено застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю, окрім випадків передбачених законом, зазначених вище. Тобто, затримувати зазначену особу ми маємо, не застосовуючи фізичної сили, у тому числі спеціальних прийомів затримання, а також спеціальних засобів, таких як кайданки.

На практиці виникають такі випадки, коли поліцейський зобов'язаний запропонувати правопорушнику, щодо якого у нього виникла підозра щодо його перебування у стані алкогольного сп'яніння, пройти спеціальне медичне обстеження або швидкий тест для точного визначення наявності алкоголю в організмі суб'єкта правопорушення за допомогою приладу «Драгер». У випадку відмови особи від проходження такого обстеження або тесту, вона автоматично вважатиметься такою, яка знаходиться у стані алкогольного сп'яніння. У такому випадку поліцейському необхідно направити таку особу до найближчого закладу охорони здоров'я [1].

Безпідставна та необґрунтована вимога перевірки неповнолітньої особи на наявність в його організмі алкоголю може призвести до негативних наслідків в бік поліцейського. Для їх уникнення необхідна достатня наявність переконливих ознак для проведення такого огляду. Згідно Наказу МВС України та МОЗ України № 1452/735 від 09.11.2015 «Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» ними можуть бути: запах алкоголю з порожнини рота, порушення координації рухів, невідповідна в ситуації поведінка, тремтіння рук і пальців та порушення координації мови [4].

Ознаками наркотичного сп'яніння є ті ж самі ознаки, що й ознаки алкогольного сп'яніння (окрім запаху алкоголю з порожнини рота), а також звужені або розширені зіниці, не реагуючі на світло, підвищена жвавість або навпаки сповільненість рухів та/або мови [4].

Третьою категорією є неповнолітні у стані сильного душевного

хвилювання [6]. Вони можуть проявляти як активну, так і пасивну форму поведінки. Більш проблемною для нас є саме активна форма. Це люди, які перебувають у емоційно збудженому стані. У нього вона входить внаслідок стресу, наприклад, потрапляння в ДТП, свідок самогубства тощо. Діти цей стан переносять тяжче ніж повнолітні особи. Вони мають менший рівень емоціонального розвитку, що може призвести до різкої та непередбачуваної поведінки. У такому стані дитина, деякою мірою втрачає можливість тверезо оцінювати ситуацію та контролювати свої дії. Задля забезпечення своєї безпеки у такому стані вона може вчиняти дії, що загрожуватимуть життю та здоров'ю як сторонніх осіб, так і самої дитини.

У повсякденній діяльності з психічно хворими неповнолітніми особами у поліцейського виникає найбільше проблем. Такі люди не здатні усвідомлювати всю протиправність своїх дій, про що свідчить неосудність особи. Поняття дозволеного та забороненого в таких особах деформовано. У випадку вчинення злочину вона не нестиме кримінальної відповідальності, до неї буде застосовано примусові заходи медичного характеру у вигляді амбулаторної психіатричної допомоги, госпіталізації до психіатричних закладів зі звичайним, посиленним чи суворим наглядом [5].

Визначити стан психічного здоров'я на перший погляд дуже складно. Встановити їх серед натовпу взагалі неможливо, окрім випадків, коли особа страждає на тяжке психічне захворювання, що знаходить свій вияв у зовнішніх ознаках людини: вираз обличчя, жестикуляція, одяг, звуки, які вона вимовляє тощо. У такому випадку встановити фактичний вік особи дуже складно і виокремити неповнолітню психічно хвору людину, зокрема ту, яка не виглядає на свій вік, від повнолітньої психічно хворої особи майже неможливо.

У випадку, коли стан психічного здоров'я не виражається в зовнішніх ознаках, встановити наявність таких захворювань можливо за допомогою комунікації. Поведінка у таких осіб буде не властивою здоровій людині. Можлива відсутність орієнтації в просторі, вчинення особою імпульсивних дій, у деяких випадках особа сама розуміє, що вона психічно хвора, а тому може піти назустріч поліцейському. Мислення у таких людей деформоване, його хід може бути сповільненим або прискореним. Під час комунікації він може висловлювати якісь маніакальні ідеї, наявна нездатність концентрації уваги та можливі прогалини в пам'яті, раптові приступи галюцинацій тощо [3].

Підводячи підсумок можемо сказати, що у своїй повсякденній діяльності поліцейський контактує з різними людьми, у тому числі з особами, які знаходяться у стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння, людьми у стані сильного душевного хвилювання, психічно хворими та дітьми. Робота з кожним з цих суб'єктів має свої особливості, що і є проблемою для діяльності поліцейського. Однак, усе ускладнюється, коли дві проблемні категорії поєднуються в одній особі, наприклад, неповнолітній у стані алкогольного сп'яніння.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 р. №51. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Кримінальний кодекс України : кодекс від 05.04.2001 р. №25-26. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.10.2021)
3. Оцінка психічного стану : веб-сайт. URL : <https://empendium.com/ua/chapter/B27.II.21.1>. (дата звернення: 04.10.2021)
4. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ М-ва внутрішніх справ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text> (дата звернення: 03.10.2021)
5. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : постанова пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 р. №7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text> (дата звернення: 05.10.2021)
6. Хто відносить до проблемних людей та як комунікувати з ними? Тактика комунікації поліцейського : веб-сайт. URL : <https://ppt-online.org/149098> (дата звернення: 02.10.2021)

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ХВОРІЮТЬ НА АУТИЗМ

В умовах сьогодення поліцейські як ювенальної превенції, так і представники інших підрозділів Національної поліції, стикаються з випадками роботи з людьми, які мають душевні та інші психічні розлади. Особливої уваги в цьому напрямку потребують неповнолітні, а тим більше діти. Це обумовлено тим, що дана категорія нашого соціуму більш виражено схильні до ризиків та досить часто може стати потерпілою від будь-яких протиправних посягань.

До уваги науковців слід поставити питання щодо роботи будь-яких поліцейських із дітьми, які хворіють або мають ознаки дитячого аутизму. Ця тематика обумовлена наявністю практичного досвіду в зазначеному напрямку та наявністю переліку проблемних питань.

Отже, дитячий аутизм – це особлива аномалія психічного розвитку, якій притаманні стійкі та своєрідні порушення комунікативної поведінки, емоційного контакту дитини з навколишнім світом і вміння правильно

реагувати на зовнішні ситуації [1].

До основних чинників або ознак такого явища можна віднести:

1. Відсутність контактності дитини. Тобто, дитина соціально не адаптована до навколишніх осіб, що може проявлятися вже на першому році життя, чітко може проявлятися у віці 2-3 років.

2. У поведінці характерною є байдужість або захисна реакція відносно звичайних спроб контакту/спілкування.

3. Напружено-боязлива прихильність до певних щоденних устроїв і процедур.

4. Однобічність, самотійно стимульовані практичні підходи.

5. Недостатній розвиток засобів вираження, комунікації (мови, міміки) і неготовності до практичних вимог життя [1].

Загалом необхідно сказати, що зовні такі діти зовсім не відрізняються фізіологічними даними від інших дітей свого віку. Однак, у поведінці цих дітей вбачається замкненість, байдужість до зовнішнього світу, відсутність зорового контакту, небажання контактувати будь із ким, або більш коректно матиме вислів відсторонення від навколишнього середовища у вигляді «сам собі друг», відсутність життєвої мотивації, але здійснення діяльності за внутрішнім спонуканням та інші.

Із практичного досвіду можемо зазначити, що у таких дітей відсутня взаємодія з навколишнім середовищем та їх поведінка не піддається будь-яким життєвим алгоритмам. Про що йде мова: за наявності звичайного середовища існування або перебування таких дітей в соціумі їхні настрої та поведінка можуть змінюватись у будь-який момент без наявності зовнішніх факторів, тобто виключно з внутрішніх спонукань. Дії та переміщення таких дітей не піддаються звичайним життєвим алгоритмам, тобто дитина може піти просто в будь-якому напрямку без поважної причини.

На перший погляд, дана поведінка не викликає суттєвих проблем. Однак, у практичній діяльності доводиться проводити оперативні-розшукові заходи щодо розшуку дитини, яка хворіє на дитячий аутизм [2]. Проблемою в даному випадку є відсутність логічних дій із пересування цієї дитини в умовах середовища, у якому вона перебувала, а також природні умови проведення заходів. Найважливішим аспектом здійснення таких заходів було те, що дитина-аутист не могла самотійно себе забезпечити їжею та водою, адже вона приймала вказані продовольчі продукти лише від матері, навіть не від батька. Як результат, у такому випадку поліцейські діяли в умовах обмеженого часу, адже в іншому випадку в кінцевому результаті можна було просто не встигнути врятувати дитину.

У подальшому, за півтори доби після вдалих пошукових заходів вказану дитину було знайдено в лісосмузі у стані критичного зневоднення та голодування. Насамперед, першочергово було надано кваліфіковану медичну допомогу. У цей же час, таку допомогу надати не було можливим через відсутність матері. Лише після появи матері дитина погодилась отримати

дозовані порції води та в подальшому їжі.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що на сьогоднішній день поліцейські щодня перебувають в умовах якихось обмежень, необхідності володіння певними знаннями та навичками. Кожен випадок є індивідуальним, але певні алгоритми дій, а також обмін досвідом надає можливість більш оперативно діяти та досягати позитивних результатів. Як правило, кожна ситуація, що є прецедентом, має бути освітлена в системі службової підготовки поліцейських. Адже попереджений – значить озброєний.

1. Дробніч П. Перші прояви дитячого аутизму. Павло Дробніч. КНП «Чутівська ЦЛ». Департамент охорони здоров'я Полтавської обласної державної адміністрації. Офіційний сайт. URL : <http://uoz.gov.ua/2021/04/02/> .

2. Гришанова К. В Дніпре пропал ребенок-аутист. Наше місто. Головні новини Дніпра. Дата 08.05.2018. Офіційний сайт. URL : <https://nashemisto.dp.ua/2018/05/08/v-dnepre-propal-rebenok-autist/>.

Трень Тетяна Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миронюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук професор

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З НЕПОВНОЛІТНІМИ

Професія поліцейського вимагає неабияких знань, умінь, навичок, адже його службова діяльність спрямована на захист прав та свобод громадян, протидію злочинності, охорону громадського порядку. Проблема насильства над дітьми чи поширення кримінальних правопорушень, що вчиняються неповнолітніми, на сьогоднішній день постає гостро як ніколи. Це визначає зв'язок із загальним зростанням кількості випадків насильства в суспільстві, насильницьких злочинів, суїцидів та нещасних випадків з летальним результатом. Українське суспільство починає усвідомлювати, наскільки поширеним явищем є насильство у різних його формах та проявах, та як воно травмує дітей, які стають чи то його жертвами, чи то його виконавцями [3, с.2].

Одним із органів, що поєднує в собі найважливіші функції щодо протидії

дитячій злочинності, безперечно, є орган внутрішніх справ та його структурні підрозділи ювенальної превенції. Сьогодні цей підрозділ тільки-но проходить своє законодавче та практичне становлення, однак його поява та існування вже є суттєвим кроком назустріч реалізації державної політики у сфері захисту прав та свобод дитини та відповідає європейському шляху України.

Безперечно, встановлення контакту й розв'язання конфліктних ситуацій відбувається ефективніше, якщо правоохоронці обізнані з механізмами виявлення індивідуальних особливостей людини, реалізують прийоми й методи педагогічного впливу на коригування її дій та поведінки [1, с.58]. Формування спеціалізованої ювенальної компетентності – актуальне питання під час підготовки майбутніх працівників поліції превентивної діяльності, результатом діяльності яких стане як посилення довіри до поліції, виховання правосвідомого покоління молоді, так і зниження рівня дитячої злочинності, зокрема рецидивної.

Для виконання поставлених перед підрозділами ювенальної превенції завдань вважаємо за доцільне вдосконалити систему професійної підготовки щодо посилення психологічної складової, оскільки особливості ювенальної превенції як діяльності вимагають від персоналу як розвинених особистісних якостей, так і використання ґрунтовних психологічних знань.

Важливо сказати, що неповнолітні часто соромляться або бояться розповісти про те, що з них знущаються, що врешті-решт часто зумовлює скоєння ними правопорушень. Основними причинами не звернення дітей-потерпілих до правоохоронних органів вважають страх помсти кривдника, сором перед оточенням, зневіра в можливостях захисту, небажання згадувати та говорити про травмуючі події, а іноді діти просто не знають іншого ставлення до себе, а тому вважають його нормою [3, с.3].

Вважаємо за необхідне зазначити, що працівник підрозділу ювенальної превенції має глибоко опанувати психологічні особливості спілкування з неповнолітніми. Часто діти, які потрапили в поле зору працівників ювенальної превенції, в основному важко йдуть на контакт. Аби встановити психологічний контакт із дитиною, працівник поліції має демонструвати доброту, що сприйматиметься дітьми позитивно, дозволить відчувати себе в безпеці та призведе, в свою чергу, до довіри та відкритості перед поліцейським. Для проведення бесіди необхідно обрати максимально зручне для дитини місце. Там дитина має розслабитися, відчути себе в безпеці. Саме така обстановка сприяє комунікації. Сьогодні надзвичайно ефективним є організація спілкування з дітьми в так званій «зеленій кімнаті», що дозволяє забезпечити встановлені стандарти опитування дитини. Зелена кімната – це система заходів для забезпечення прав і свобод дитини під час/у процесі слідчих та процесуальних дій через створення сучасних умов та впровадження європейських стандартів у спілкуванні офіцерів поліції з дитиною, що стала свідком або постраждала від злочину, або знаходиться у конфлікті із законом [2]. Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що наразі методика «зеленої кімнати» є недостатньо

реалізованою. Суттєвим було б запровадження останньої всією Україною, а не лише в поодиноких підрозділах.

Схиляємося до думки, що роль працівника підрозділу ювенальної превенції є керівною, оскільки він є тим, хто встановлює психологічний контакт із дитиною до початку допиту. Даний спеціаліст діагностує психологічний стан дитини, м'яко спілкуючись за допомогою різних методів впливу. Такий фахівець повинен вміти формулювати коректні запитання, які не травмуватимуть психіку дитини. Його роль полягає також у тому, що він має вміти визначати вікову здатність дитини відповідати на ті чи інші можливі запитання. Інформація, надана дитиною під час такого спілкування, у подальшому може відіграти важливу роль у провадженні та суттєво вплинути на його перебіг. Також важливим у роботі представника ювенальної превенції є визначення спільної термінології з дитиною, особливо, при спілкуванні з дітьми дошкільного віку.

Принагідно зацентувати увагу на тому, що комунікація з підлітком має бути спрямована не лише на встановлення істини, а й на формування в неповнолітнього просоціальних поглядів й установок через усвідомлення своєї кримінальної поведінки як неприпустимої з моральної, соціальної та правової точок зору. Правильно організована психологічна взаємодія з неповнолітнім як з особою, яка потрапила у важку життєву ситуацію, сприяє створенню з ним спільної діяльності в межах проведення розслідування, підштовхуючи підлітка до щирого каяття, що в подальшому полегшує процес його ресоціалізації [4, с. 11]

Аналіз проблем професійної психологічної підготовки працівників підрозділів ювенальної превенції демонструє/доводить, що в процесі професійного становлення фахівців необхідно обов'язково враховувати психологічну складову діяльності поліцейських, сприяти розвиткові професійно важливих якостей, застосовувати спеціально розроблені програми психологічної підготовки та забезпечувати дотримання стандартів поліцейської діяльності.

1. Підготовка майбутніх поліцейських до професійного спілкування з правопорушниками у вищих закладах зі специфічними умовами навчання. Теорія та методика навчання та виховання. 2018. № 45. С. 46–58. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2620560>

2. Зелена кімната для дітей. Сайт «Громадський простір». URL : <https://www.prostir.ua/?news=zelena-kimnata-dlya-ditej>

3. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб. Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Клименко, 2015. 114 с.

4. Сафуанов Ф. С. Методологические принципы психологического взаимодействия работников следственных органов с несовершеннолетними при допросе. Юридическая психология. Научно-практическое информационное издание. 2011. № 2. С. 10–13.

Тухар Карина Олегівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСВІД КАНАДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ БУЛІНГОВИМ СИТУАЦІЯМ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема насильства в середовищі підлітків свідчить про те, що для вирішення цієї проблеми потрібні ретельні наукові дослідження та розробка ефективних превентивних заходів, методів, що дозволили б мінімізувати прояви в тому числі булінгу в підлітковому середовищі.

Жертви булінгу в результаті тривалого стресового стану стикаються з різного роду проблемами. Це і шкільна дезадаптація, неуспіх у навчанні, психологічних (психологічні бар'єри, закріплення негативних уявлень про себе, низька самооцінка, порушення соціалізації), медичних (травматичних) наслідків. Проблемою булінгу займаються як і західні вчені, так і вітчизняні вчені – адміністративісти, психологи, тощо. Проте, слід зазначити, що в Україні відсутнє системне загальнодержавне дослідження цього явища, а тому не запропоновано достатніх форм і методів для запобігання та корекції цього процесу.

Науковий та практичний інтерес у контексті запобігання та протидії булінгу серед неповнолітніх має досвід Канади. Зокрема, у країні на законодавчому рівні визначено поняття «булінгу». А саме, згідно із Законом про освіту провінції Квебек (частина 13, пункт 1.1), «булінг» (третирування) – це пряма або непряма поведінка, коментар, дія чи знак, у тому числі, здійснені за допомогою соціальних мереж, із метою завдати особі фізичної або психологічної шкоди, її приниження, залякування, соціального виключення.

Канадські школи надають великого значення роботі зі свідками булінгу: спробуйте привернути увагу до цього явища та його наслідків, навчають свідків булінгу правильно розбиратися у справах про булінг, як саме слід захищати жертву [22, С. 127].

Проблема в тому, що вчителі чи працівники школи часто відсутні і бувають випадки булінгу, і вони не завжди втручаються, щоб зупинити. Тому, перш за все, канадські освітяни вважають за доцільне організовуватись

працівниками школи або старшокласниками на перервах і відстежувати, де найчастіше трапляються випадки булінгу. Ефективно також проводити заплановані та керовані різновиди дозвілля молоді. По-друге, ми маємо підвищити якість і здібності вчителів для реагування на інциденти булінгу в освітніх закладах. Із цією метою проводити зустрічі, дні підвищення кваліфікації, майстер-класи.

Дослідження канадських науковців (А. Чарач, Д. Пеплер, С. Зайглер) встановило, що більшість учнів розповідали про випадок булінгу своїм батькам, а не вчителям [23, с. 15]. Відповідно, пріоритетним завданням у антибулінговій роботі Канади є налагодження спілкування та співпраці школи з батьками для допомоги учням-переслідувачам та учням-жертвам [22, с. 127]. Для батьків у канадських школах проводять інформаційні вечори, на яких їм розповідають про проблему булінгу; вчать, як розпізнати, що їх дитина стала жертвою булінгу; отримують безцінні поради, як підтримати дитину, а також як діяти, якщо їхня дитина вчиняє булінг. Окрім того, представники батьків утворюють Консультативну раду батьків, що бере участь у розробці загальношкільного антибулінгового плану [25, с. 21].

Це, безсумнівно, ефективний метод шкільної профілактики та попередження шкільного булінгу, спеціально спрямований на студентів-правопорушників і студентів-жертв. Тому що ініціатори булінгу часто мають обмежені навички розв'язувати конфлікти, розуміти почуття інших і висловлювати співчуття, керування емоціями в основному полягає в тому, щоб допомогти їм оволодіти ними. Жертви булінгу через вразливість і тривожність намагаються уникати конфліктів і вдаватися до соціальної ізоляції. Тому саме така робота з цією групою студентів включає підвищення їх самооцінки та впевненості, оволодіння навичками та вміннями управління страхом.

Необхідною умовою профілактики та протидії булінгу в канадських шкільних закладах – створення позитивної шкільної культури, що ґрунтується на повазі та толерантності, а також чітко визначає очікування від учнів та персоналу школи стосовно правил поведінки. Тому саме з цієї мети в канадських провінціях діє політика безпечних та турботливих шкіл. Антибулінговим законодавством визначено процедуру покарань учнів, які ініціюють булінг (покаранню підлягають не лише переслідувачі, а й свідки булінгу, які не доповіли про випадок викладачеві), передбачено щорічне проведення Тижня для підвищення обізнаності про булінг та його попередження, створення кодексів поведінки учнів та розробка антибулінгового й антинасильницького плану в школах.

Було створено робочу групу, до складу якої ввійшли вчителі, адміністрація школи та інші працівники школи, батьки, учні, шкільні медсестри, поліція та зацікавлені учасники спільноти. Також розроблено детальний програмний план щодо реагування на шкільне знущання, підтримки жертв та свідки та зловмисники, відстежуйте та оцінюйте

ефективність плану.

План боротьби з булінгом, що удосконалено школою для запобігання цьому явищу, постійно переглядається, оновлюється. Зверніть увагу, що назви цих проєктів знаходяться в провінціях Канади та території. Ці теми присвячені: 1) здоров'ю, здоровому способу життя і спортивній культурі; 2) розвитку особистості та плануванню кар'єри 3) дослідженню родини.

Таким чином, канадський досвід демонструє, що у протидії булінгу пріоритет надається насамперед превентивним заходам, а не каральним, оскільки такі заходи мають кращий та більш тривалий ефект. В Україні запобігання вчиненню насильницьких злочинів стосовно дітей має стати пріоритетним напрямком діяльності всіх служб та органів у справах дітей

1. Булінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення. URL : <http://kipt.sumdu.edu.ua/en/k2-listing/item/188-булінг-як-соціально-педагогічна-проблема-та-шляхи-її-вирішення.html>

2. URL : <https://tsn.ua/ukrayina/sud-obrav-zapobizhniy-zahid-pidlitkam-yakizhorstokokatuvali-y-prinizhuvali-10-richnogo-hlopchika-na-kiyivschini914335.html>

3. Ліщинська О.А. Профілактика психологічного насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: Методичні рекомендації – Національна академія наук 33 педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: «Міленіум», 2010. 68 с

4. Pepler, D., Wendy, M., Craig W., O'Connell, P., Atlas, R., Charach, A. Making a difference in bullying: evaluation of a systemic school-based programme in Canada. *Bullying in schools: how successful interventions can be?* [ed. P. K. Smith, D. Pepler, K. Rigby]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2004. P. 125 – 140.

5. Public Safety Canada. *Bullying prevention in schools. School factors.* URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/bllng-prvntn-schls/index-eng.aspx>

6. Health and Career Education 8 and 9: integrated resource package. Ministry of Education, Province of British Columbia, 2005, – 136 p.

7. British Columbia Ministry of Education. *Focus on bullying: A prevention program for elementary school communities.* Victoria: BC: British Columbia Ministry of Education, 1998. 379 p.

Федосов Микита Миколайович

адвокат ради адвокатів
Дніпропетровської області

Поліщук Олексій

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, СКОЄНИХ ДІТЬМИ, АБО ЗА УЧАСТІ ДІТЕЙ

Питання захисту прав дитини стосується різних сфер державної політики, але особливо важливо, коли дитина порушує закон і навіть підпадає під юридичну відповідальність. Наприклад, правосуддя, дружнє до дітей, дуже часто обговорює гарантії у кримінальних справах. Проте досвід показує, що вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми є одним із найпоширеніших правопорушень дітей.

У Кодексі адміністративних органів України законодавець встановлює вік настання адміністративної відповідальності - шістнадцять років. Суб'єктом адміністративної відповідальності визнаються неповнолітні віком від 16 до 18 років. У КУпАП немає визначення терміну «неповнолітній», але ст. 13 регулює відповідальність неповнолітніх, до яких належать особи віком від 16 до 18 років.

Перш за все, слід мати на увазі, що вчинення правопорушення неповнолітнім є пом'якшувальною обставиною.

Розглянемо зміст, порядок та характеристику основних процесуальних документів, підготовлених поліцією. Протокол про адміністративні правопорушення складають працівники програмних органів, уповноважених документувати правопорушення за переліком пунктів, визначених статтею 255 Кодексу про адміністративні правопорушення. Повідомлення про адміністративний делікт складається для осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність (16 років). У разі вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньої дитини віком від 14 до 16 років він повідомляє про це одного з батьків неповнолітньої дитини або особу, яка їх замінює, відповідно до ч. 3 ст. 184 КУпАП.

З одного боку, неповнолітні, як суб'єкти відповідальності, повинні знати і розуміти, що вони зобов'язані, як і всі громадяни, дотримуватися встановлених правил поведінки, поважати закон, оскільки у разі їх порушення вони будуть відповідати відповідно до ст. закону. З іншого боку, здійснення адміністративного впливу на неповнолітніх має базуватися на суворому дотриманні процесуальних норм, гуманному ставленні до їх духовного стану,

забезпеченні права на захист, справедливій оцінці правопорушень та необхідному застосуванні відповідного адміністративного тиску.

Незважаючи на загальне правило ч. 2 ст. 258 КУпАП, згідно з якою протокол про адміністративні правопорушення не складається при вчиненні адміністративних правопорушень, розгляд яких підпадає під програмне забезпечення та адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, які реєструються автоматично з урахуванням обліку правопорушень, вчинені неповнолітніми. Про вчинення проступку неповнолітніми завжди необхідно скласти протокол.

Цікаво, що ч. 2 ст. 184 КУпАП встановлено відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють, за вчинення правопорушень у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, за які несе відповідальність цей Кодекс. Батькам або опікунам загрожує штраф від двох до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отже, це не адміністративна відповідальність неповнолітніх, а відповідальність батьків або опікунів за поведінку неповнолітніх. Отже, притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності має опосередкований виховний вплив на неповнолітніх та вказує на освітні прогалини батьків через правопорушення, зокрема рецидив.

Наразі Кодекс про адміністративні правопорушення також регулює порядок розгляду справ, регулює протиправні дії та заходи впливу. Важливо, що процедура адміністративного правопорушення щодо дитини в будь-якому випадку відрізняється від процедури щодо дорослих.

Підсудність у справах про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, визначена ст. 221 КУпАП. Начальник відділу поліції готує супровідний лист на ім'я керівника органу, уповноваженого розглядати типові адміністративні правопорушення.

Заходи, зазначені у ст. 24-1 КУпАП, а саме:

- обов'язок публічно або в інший спосіб вибачитися перед потерпілим (цей захід застосовується органом адміністративного суду, коли він робить висновок, що неповнолітній визнав протиправність своєї поведінки, суспільну шкоду та шкодує про це);

- попередження (більш жорсткий рівень виховного впливу, що полягає в усному повідомленні посадовій особі підвідомчої особи про державну судимість неповнолітнього правопорушника та його поведінку, що виявилася у вчиненні адміністративного правопорушення);

- догана або сувора догана (заходи, що вживаються до неповнолітніх правопорушників у разі постійного недотримання встановлених правил поведінки та вчинення правопорушень щодо формування антигромадських настроїв);

- передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, або під нагляд педагогічного чи трудового колективу за їх згодою, а також окремих громадян за їх бажанням.

Таким чином, складання протоколу про правильність делікту має деякі особливості. По-перше, вік, який необхідно точно визначити, додавши до справи копію паспорта або, якщо ще не отримано, копію свідоцтва про народження особи. Окрім того, пом'якшувальною обставиною є вік неповнолітнього. По-друге, звіт має містити достатньо детальну інформацію про особу неповнолітнього із зазначенням місця його навчання (або роботи), можливостей самозайнятості, інших обставин, що характеризують його особу, чи притягувався він до кримінальної відповідальності в минулому, чи були підстави для поліції та чи потрібно вносити відомості про обох батьків або їх сурогатних осіб, які однаково відповідають за виховання своєї неповнолітньої дитини. По-третє, у протоколі повинні бути зазначені законні представники, якщо такі є, та адвокат неповнолітнього. По-четверте, до протоколу додаються пояснення неповнолітніх батьків або осіб, які їх замінюють, із метою з'ясування психофізіологічного стану неповнолітнього правопорушника, умов його проживання та вирішення питання щодо належного здійснення батьківських прав та обов'язків. для своєї дитини. виховання.

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. Верховна Рада УРСР. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. ст.1122.

2. Голобородько Д.В., Кравченко І.С. Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи : Методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 40 с.

3. Резнік О.М. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. Право і безпека. Право и безопасность. Law and Safety. 2019. No 2(73). С. 53-57

Фоміченко Дар'я Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатолії
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Однією з актуальних проблем сьогодення є проблема вчинення домашнього насильства. Від такого антисоціального явища страждають не тільки жінки, чоловіки, але жертвами можуть ставати й діти. Вчинюючи

домашнє насильство в сім'ї кривдники стають ще жорстокішими не розуміючи, яку шкоду спричиняють своїм дітям, яку психологічну травму залишають на все життя, та своєю поведінкою можуть сформувавши неправильне уявлення про сімейні відносини та вирішенні конфліктів за допомогою сили та агресії.

За статистичними даними в Україні за 6 місяців у 2021 році виявлено понад 54 890 випадків сімейного насильства, які вчинили адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування) Кодексу України про адміністративні правопорушення з яких 6 558 (11 000) особи жіночої статі, та 165 (314) – неповнолітні [1].

Цікавим є той факт, що у 2020 році 11% скарг на домашнє насильство надійшло від чоловіків. І, зокрема, понад 11% притягнених до відповідальності за домашнє насильство у 2020 році були жінки [2].

На даний момент в Україні на суб'єктів владних повноважень, покладаються питання щодо захисту та психологічної допомоги дітям, які постраждали та стали жертвами домашнього насильства, зокрема на підрозділи ювенальної превенції Національної поліції. Законодавством України передбачено, що підрозділи Національної поліції здійснюють профілактичний облік щодо контролю кривдника та недопущення повторного вчинення домашнього насильства, поміж цього активно протидіють домашньому насильству служби у справах дітей, центри з надання вторинної правової допомоги, прокуратура та суди.

Відповідно до закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству» [3] зазначено, насильство – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї відносно іншого члена сім'ї, якщо ці дії завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

Науковий та практичний інтерес представляє досвід протидії домашньому насильству зарубіжних країн. Зокрема, досвід США Лос-Анджелесі (шт. Каліфорнія) діяльність поліції у сфері боротьби з домашнім насильством суворо контролюється спеціальним підрозділом, що очолений помічником прокурора. Цей підрозділ спеціалізується на проблемах насильства у сім'ї. Його співробітники мають право порушувати кримінальні справи за фактами домашнього насильства, коли жінка відмовляється підтримувати звинувачення, але є неспростовні докази неодноразовості застосування насильства. Одночасно з'ясовуються причини такої поведінки жінки, надається необхідна психологічна допомога, до «ведення випадку» залучаються адвокати, вирішується питання про надання охоронного ордеру. У таких справах, як правило, відбуваються достатньо гучні судові процеси з участю присяжних засідателів (жертва залучається до участі у таких процесах як свідок), що має велике значення для привернення уваги

громадськості до проблем домашнього насильства [4].

У Відні (Австрія) упроваджено закон про побутове насильство, що передбачає підготовку поліції для видворення правопорушників із домівок та організацію дієвих служб інформування та консультування жертв. Цей закон передбачає також фінансування притулків, як постійний видаток із міського бюджету, визнаючи в такий спосіб громадський обов'язок підтримувати постійні професійні служби для роботи з жертвами. Із цією паралельною структурою можна задовольняти потреби багатьох жертв краще, аніж це може зробити будь-яка інша служба [5].

У Канаді, Новій Зеландії та у деяких штатах Америки було внесено зміни до процедури кримінального переслідування, відповідно до якої поліція та інші співробітники кримінального правосуддя повинні вести справи про насильство у сім'ї так, ніби йшлося про незнайомих між собою людей. Цього потрібно дотримуватися навіть тоді, коли потерпілі висловлюють бажання припинити кримінальне переслідування. Теоретично така процедура звільняє потерпілих від вимог іншої сторони про припинення справи, тому що у них у цьому випадку відсутня можливість вплинути на подальший розвиток ситуації [6]. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить про те, що протидія вчиненню домашнього насильства стосується не тільки нашої держави, а є проблемою практично майже всіх країн світу. Важливим у цьому контексті є професіоналізація співробітників правоохоронних органів та їх активна співпраця з кризовими центрами, це допоможе підсилити ефект попереджувальної діяльності.

Отже, протидія домашньому насильству є одним з найвідкритіших питань сьогодення. На наше переконання, важливим інструментом протидії домашньому насильству є взаємодія всіх зацікавлених суб'єктів владних повноважень, належна координація спільних дій, а також широкомасштабна інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення.

1.Закордонний досвід запобігання сімейно-побутовим насильницьким злочинам щодо жінок правоохоронними органами» Гумін О., Римарчук Г., 2016. с.223. URL : <http://science.lpnu.ua>

2. Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 36, ст. 311). URL : <http://yur-gazeta.com>

3. Злочин, пов'язаний з домашнім насильством: правові проблеми та практичні рекомендації (20.01.2020). URL : https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/192450_zlochinn-rovnyazaniy-z-domashnmnasilstvom-pravov-problemi-ta-praktichn-rekomendat

4.Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35) URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

5. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству». 2020 с.122 URL. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.18>

6.Попередження та протидія насильства у суспільстві(зарубіжний досвід) В.В Ярухіна. Харків: 2020. с. 226 с. URL : <http://dspace.univd.edu.ua/>

Холодна Валерія Євгенівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЮВЕНАЛЬНИЙ ДЕЛІКТНОСТІ

Сьогодні перед нашою державою стоїть завдання виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері надання державою особливої турботи та допомоги дітям, реалізації положень Конституції України про визнання людини, її життя і здоров'я, честі та гідність найвищої, суспільної цінності, кожен має право на вільний розвиток своєї особистості. Ураховуючи рівень злочинності неповнолітніх, також виникає необхідність розробки ефективних заходів захисту прав дітей з порушенням закону [1].

Запорукою ефективного функціонування будь-якого нормативно-правового акту є постійне вивчення його прогалин, удосконалення механізму імплементації та запровадження нових показників ефективності.

Сучасні соціально-економічні умови, сімейне виховання, негативний вплив довкілля тісно пов'язані з причинами протиправної поведінки неповнолітніх, що має свою специфіку та пов'язане з особливостями їх віку, фізичного та психічного розвитку, незавершеністю морального розвитку, розвитку дітей, юридичною незрілістю тощо.

Термін «профілактика правопорушень неповнолітніх» ще не вживається належним чином у науці і не згадується в нормативних актах. Однак є всі передумови для його більш активного використання. Делікт (від лат. «delictum») – проступок, провина, проступок. Деякі фальшивомонетники визначають адміністративне правопорушення як сукупність адміністративних правопорушень (правопорушень), які вчиняються на певній географічній території, у певний проміжок часу [2, с.172].

Насамперед необхідно визначитися з використанням терміну «профілактика неповнолітніх». Так, С. Поволоцька, досліджуючи організаційно-правові засади діяльності міліції у сфері профілактики правопорушень неповнолітніх, звертає увагу на те, що у вітчизняній юридичній літературі широко вживається іноземний термін «профілактика», що об'єднує всі терміни, пов'язані з попередженням правопорушень. ..

діяльність щодо запобігання, запобігання та запобігання порушенням. Цей універсальний термін, на думку С. Поволоцької, дав можливість зарубіжним вченим уникнути «боротьби» термінів «попередження» та «попередження» злочинів, що існує в юридичній літературі [3, с. 14].

Із метою запобігання скоєнню дітьми адміністративних та кримінальних правопорушень підрозділи профілактики Національної ради Словацької Республіки??? повинні самостійно чи у співпраці з органами державного управління здійснювати такі загальні превентивні заходи: виявляти причини та умови, що призвели до адміністративних та кримінальних правопорушень, використовувати організаційні та практичні заходи щодо їх усунення; організація зустрічей з керівництвом закладів освіти та представниками батьківських комітетів; проведення в навчальних закладах лекційних та практичних занять, орієнтованих на формування свідомої поведінки дітей, навичок здорового способу життя [4].

Адміністративно-правова діяльність підрозділів ювенальної превенції регулюється багатьма актами законодавства. Таким чином, у системі регулювання виділяють кілька рівнів, що охоплюють організаційно-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням залежно від їх юридичної сили, змісту, активності в просторі, часі та колі осіб, а саме:

1) міжнародно-правові акти, що увійшли до національного законодавства, ратифіковано Верховною Радою України;

2) Конституція України – нормативний акт вищої юридичної сили, політико-правового характеру, що визначає найважливіші аспекти боротьби зі злочинністю, захисту прав, свобод громадян, безпеки правопорядку тощо;

3) закони України, у тому числі кодифіковані, наприклад, Кодекс про адміністративні правопорушення, що визначає організаційні засади профілактичної роботи та боротьби з правопорушеннями;

4) підзаконні нормативні акти, що встановлюють форми та методи, порядок роботи органів міліції як суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень [5, с. 130].

Слід зазначити особливості профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню дітьми адміністративних правопорушень, а саме:

1) вік, психологічні особливості, своєрідність соціально-правового статусу неповнолітніх;

2) невміння аналізувати питання профілактики правопорушень неповнолітніх у відриві від сім'ї, найближчого оточення, під впливом яких можуть розвиватися антигромадські настрої;

3) включення до предмета профілактичної діяльності правопорушень, що мають ознаки адміністративних, наукових підлітків, які не досягли віку адміністративної відповідальності;

4) здійснення у процесі профілактичної роботи з неповнолітніми щодо захисту їх прав та законних інтересів, реалізації додаткових правових гарантій для цієї категорії громадян;

5) використання у правозастосовчій практиці щодо неповнолітніх інших можливостей диференціації та індивідуалізації адміністративної відповідальності та форм її здійснення;

6) поєднання роботи за місцем проживання та діяльності неповнолітнього (робота чи навчання);

7) поєднання роботи з реабілітації особистості неповнолітніх та припинення джерел негативного впливу на них, із усуненням ситуацій, що сприяють делінквентній поведінці;

8) наявність великої кількості органів, установ та організацій, що займаються профілактичною роботою, як у структурі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, так і приватних, благодійних, громадських організацій, фондів тощо;

9) необхідність спеціальної підготовки поліцейських, які спеціалізуються на роботі з дітьми [6, с. 186 - 187].

Такий захід, як поліцейський догляд за неповнолітнім віком до 16 років, який залишився без нагляду, має особливе значення в контексті дошкільних заходів для підрозділів ювенальної превенції. Закон дає поліцейському можливість піклуватися про осіб, які не досягли 16 років, як тих, хто не може нести повну відповідальність за себе. Таким чином, якщо така особа залишена без нагляду батьками, опікунами чи іншими особами, які несуть за неї відповідальність у встановленому законом порядку, такий догляд тимчасово покладається на поліцію в межах повноважень.

До осіб у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, можуть бути застосовані заходи впливу, такі як зобов'язання публічно чи іншим чином вибачитися перед потерпілим, догана, догана або сувора догана та передача неповнолітніх батькам чи особистим особам, нагляд за їх заміною або під наглядом педагогічного чи трудового колективу за їх згодою, а також окремих громадян за їх бажанням.

Забезпечення профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень серед дітей є важливою частиною організації міліції у справах неповнолітніх. Процес, що включає як одноразові, так і тривалі заходи, включає загальну та індивідуальну профілактику.

Тому під превентивною діяльністю поліції у сфері ювенальної превенції слід розуміти врегульовану адміністративно-правовими, організаційними, підзаконними актами державно-владну діяльність підрозділів ювенальної превенції ПЗ, орієнтовану на загальну та індивідуальну профілактику адміністративних та кримінальних правопорушень, виявлення та усунення причин. Умови, що сприяють вчиненню дітьми злочинів, слід усунути шляхом комплексу адміністративно-правових методів превентивного та примусового характеру, які також позитивно впливають на поведінку окремих дітей в Україні, її регіонах, сім'ї, на підприємствах, установах чи організаціях, незалежно від форм власності, за місцем проживання і до того ж забезпечують дотримання їх прав і свобод.

1. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 24 травня 2011 р. № 597/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/597/2011>.

2. Адміністративне право України: підруч. за заг.ред. Т.О.Коломоєць. Київ : «Істина», 2008. 457с.

3. Поволоцька С.Г. Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень серед неповнолітніх (адміністративно-управлінське дослідження): дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2005. 214 с.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей: наказ МВС України від 19 грудня 2012 р. № 1176. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0121-13>.

5. Школа С.М. Правові засади профілактичної роботи Національної поліції України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 129–132. URL : http://apnl.dnu.in.ua/3_2016/31.pdf

6. Квітка Я.М. Попередження адміністративних правопорушень серед неповнолітніх): дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 226 с.

Шайда Олена Сергіївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна,
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ «ТРАВМА- ВЕДМЕДІВ» ПОЛІЦІЄЮ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ

Одним із пріоритетних завдань, що має ставити перед собою сучасне суспільство, є виховання здорового як у фізичному, так і психічному плані покоління. Національна поліція у цьому процесі також займає певну ланку, адже проводить превентивну роботу з дітьми, захищає їх права та інтереси, допомагає у разі їх порушення. Тому вкрай важливим є знаходити нові способи вдосконалення механізму спілкування між поліцейськими та підростаючими громадянами нашої держави.

Однак, не завжди можливо контролювати всі процеси, що відбуваються навколо нас, адже часто трапляються ситуації, які наносять нищівний удар здоров'ю, і на жаль, до таких ситуацій частіше потрапляють діти.

Наприклад, виходячи зі статистики дорожньо-транспортних пригод, що трапились в Україні з початку 2021 року та до сьогодні, кількість ДТП із загиблими та/або травмованими дітьми, віком до 18 років, становить 2817 випадків [1]. Таким чином, дуже важливим є вміння надавати не лише медичну, а й психологічну допомогу постраждалим дітям на місці дорожньо-транспортної пригоди, тощо. Для налагодження контакту із дітьми в подібних ситуаціях, органи поліції різних країн використовують м'які іграшки. Так, наприклад, одними з перших країн, у яких поліція почала використовувати плюшевих ведмедиків у роботі, так званих «травма-ведмедиків», стали Німеччина, Голландія, Британія [2], а також Естонія [3]. Першочерговим завданням «травма-ведмедиків» є допомога в налагодженні контакту з потерпілими дітьми. Потрапивши до стресової ситуації, дитина може замкнутись у собі, що унеможливить швидку та ефективну допомогу, а відволікшись на плюшевого ведмедика, маючи змогу його обійняти, дитина певною мірою заспокоюється, що дозволяє працівникам швидкої медичної допомоги провести необхідні дії для врятування життя та здоров'я дитини, а працівникам поліції також налагодити контакт із дитиною, надати їй необхідну підтримку.

Також «травма-ведмедики» застосовуються поліцейськими європейських країн й у будь-яких інших стресових ситуаціях, що допомагають дітям почуватись у безпеці, надають змогу дитині висловитись, й таким чином поліцейські можуть зрозуміти обставини, для того щоб надати допомогу дитині в повному обсязі.

Наприклад, якщо дитина заблукала, стала свідком або жертвою кримінального правопорушення. У таких випадках, необхідним є застосування відповідних правил спілкування із дітьми. Слід пам'ятати, що дитина, порівняно з дорослим є достатньо емоційним співрозмовником, менше контролює свої дії, а отже потребує особливого ставлення, залежно від особливостей вікового розвитку. Поліцейським важливо контролювати власний емоційний стан, тому що будь-який прояв негативного ставлення або емоцій може вплинути на психіку дитини, після чого спілкування може ускладнитися. Потрібно слухати дитину, чути її, поважати особистість кожної, бути щирими та уникати брехні [4].

Отже, для збільшення довіри, ефективності в спілкуванні з дітьми під час різних критичних, стресових ситуацій, під час здійснення службової діяльності мало б місце перейняти досвід поліції європейських країн та почати використовувати в роботі «травма-ведмедиків», а також вдосконалювати психологічні навички, ураховуючи потребу особливого ставлення до кожної дитини.

1. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2021 по 30.09.2021 : DTP 09.2021. URL : <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>.

2. У Великобританії поліція взяла на службу плюшевих ведмедиків. V24 Інформаційний патруль. URL : <https://www.volyn24.com/news/102561-u-velykobrytanii->

policija-vziala-na-sluzhbu-plyushevyh-vedmedykyiv.

3. В автомобілях поліції Естонії з'являться плюшеві ведмедики. Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/04/28/7065150/>.

4. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. Київ: 2017. 39 с. Методичні рекомендації. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2987/1/Методичка.pdf>.

Чумак Юрій Володимирович,
координатор проекту «Шерифи для нових громад»
у Харківській та Дніпропетровській областях

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

Із 27 вересня по 1 жовтня 2021 року у вітчизняних закладах освіти проходив Всеукраїнський тиждень із протидії булінгу. Нагальність проблеми булінгу в освітньому середовищі спричинила й появу даної статті. Сьогодні питанню запобігання булінгу та реагуванню на його прояви приділяється значно більше уваги.

У грудні 2018 року Закон України «Про освіту» доповнили пунктом 3-1 частини 1 статті 1, у якому визначили булінг (цькування) як «діяння (дія або бездіяльність) учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого». Типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Правники вказують, що до булінгу (цькування) у закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) і (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою керівника закладу освіти, зокрема, дорогою до (із) закладу освіти. Також потрібно відрізнити булінг від «звичайного» конфлікту. Для булінгу

характерною є систематичність, тобто вчинення у різних формах насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, у тому числі за допомогою засобів електронної комунікації) двічі та більше разів – стосовно однієї й тієї ж особи. Що завдає шкоди психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. У разі, якщо такі дії не набули ознак кримінального правопорушення (злочину), кривдник усе одно несе відповідальність – адміністративну.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) у грудні 2018 року доповнили статтею 173-4: «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу». У ній прописано, що адмінвідповідальність за булінг несуть не тільки самі булери (кривдники), а, в разі, якщо вони є неповнолітніми та не досягли 16-річного віку, за скоєне ними правопорушення карають їх батьків (або осіб, які їх замінюють), – за частинами 3 і 4 ст. 173-4 КУпАП.

До того ж, якщо керівнику закладу освіти стало відомо про випадки булінгу (цькування), але він/вона, не бажаючи «виносити сміття з хати», не повідомляє про це підрозділ Національної поліції України – це карається за ч. 5 ст. 173-4 КУпАП. Щоб дізнатися, якою є ситуація з реагуванням Нацполіції на випадки булінгу, нами було надіслано до ГУНП у Харківській та Дніпропетровській областях запити на інформацію, у яких виклали прохання повідомити: 1. Скільки всього було зафіксовано звернень щодо булінгу учасників освітнього процесу в 2020 році та за 6 міс. 2021 року? 2. Скільки було складено протоколів про адміністративні правопорушення за булінг за ст. 173-4 КУпАП у 2020 році та за 6 міс. 2021 року? 3. Скільки осіб було притягнуто до адміністративної відповідальності за булінг за статтею 173-4 КУпАП у 2020 році та за 6 міс. 2021 року? 3.1. Скільки з них – дорослі особи, що вчинили булінг? 3.2. Скільки з них – батьки, які понесли відповідальність за діяння, вчинені малолітніми або неповнолітніми особами?

3.3. Скільки з них – керівники закладів освіти, покарані за неповідомлення органів Національної поліції України про випадки булінгу?

І поліція Харківщини відповіла: «В інформаційно-телекомунікаційній системі «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІТС «ІП НПУ») під час прийняття та опрацювання повідомлень окремої категорії повідомлень про «булінг» (цькування) учасників освітнього процесу не велася. Із 01.07.2021 з метою належної реєстрації підрозділами «102» ГУНП в областях, повідомлень про «булінг» (цькування) учасників освітнього процесу внесено зміни подій «оператора 102» «ІП НПУ» та доповнено подією «булінг». Згідно наявних обліків поліцейськими ГУНП в Харківській області в 2020 році виявлено та задокументовано 8 фактів «булінгу» (цькування) учасників освітнього процесу, станом на 30.06.2021 року задокументовано 3 факти «булінгу» (цькування) учасників освітнього процесу.

Із них у 2020 році з дорослих, які вчинили булінг, до відповідальності притягнуто 1 особу, у 2021 році з дорослих, які вчинили булінг, до відповідальності притягнуто 1 особу.

Батьків, за діяння, вчинені малолітніми або неповнолітніми особами, у 2020 році до відповідальності притягнуто 7 осіб, в 2021 році до відповідальності притягнуто 3 особи.

У 2020 році та в 2021 році керівники закладів освіти за неповідомлення органів Національної поліції України про випадки булінгу серед учасників освітнього процесу до відповідальності не притягувались».

ГУНП у Дніпропетровській області вже «традиційно» наш запит проігнорувало. Утім, після скарги, надісланої до міністра внутрішніх справ, надійшло одразу дві відповіді. Управління превентивної діяльності сповістило: «У 2020 році до органів та підрозділів ГУНП у Дніпропетровській області надійшло 53 звернення про булінг у закладах освіти, за 6 місяців 2021 – 39. За статтею 173-4 КУпАП у 2020 році складено 8 протоколів про адміністративне правопорушення (до відповідальності притягнуто 8 осіб) та 5 протоколів за 6 місяців поточного року (до відповідальності притягнуто 4 особи, 1 протокол про адміністративне правопорушення судом не розглянутий). Усі вказані протоколи склалися відносно батьків, за вчинення булінгу їх малолітніми та неповнолітніми дітьми. За частиною 5 статті 173-4 КУпАП протоколи про адміністративне правопорушення не склалися».

А Управління інформаційно-аналітичної підтримки поінформувало:

«Станом на 07.09.2021 по Дніпропетровській області усього за 2020 рік надійшло 61 звернення про булінг учасників освітнього процесу та 43 звернення за 6 міс. 2021 року.

За 2020 рік складено 17 протоколів про адміністративні правопорушення за булінг ст. 173-4 КУпАП, за 6 міс. 2021 року – 9 протоколів. Аналогічно за 2020 рік 17 осіб було притягнуто до адміністративної відповідальності за ст.173-4 КУпАП, за 6 міс. 2021 – 9 осіб: з них за 2020 рік 11 батьків понесли відповідальність за діяння, вчинені малолітніми або неповнолітніми особами, за 6 міс. 2021 року – 4 батьків;

з них жодного протоколу про адміністративне правопорушення за 2020 рік, 6 міс. 2021 року щодо дорослих осіб, які вчинили булінг та керівників закладів освіти за неповідомлення органів поліції про випадки булінгу».

Отже, як бачимо, з одного боку, правоохоронці досить активно реагують на випадки булінгу стосовно учасників освітнього процесу. А на Харківщині до відповідальності за булінг навіть притягували дорослих (тобто, вірогідно, вчителів, які знущалися над учнями). А з іншого, з'ясувалися й певні проблемні моменти.

По-перше, щодо самого обліку випадків булінгу. Так, якщо ГУНП у Харківській області вказало, що до 01.07.2021 р. в інформаційно-телекомунікаційній системі «ІП НПУ» окремої категорії повідомлень про

булінг не фіксувалося (вочевидь, із цієї причини і не дали відомості щодо кількості таких повідомлень), то поліція Дніпропетровської області дані щодо звернень про булінг надала як за 2020-й, так і за 6 міс. 2021 року. Щоправда, від 2-х управлінь ГУНП у Дніпропетровській області – різні, які між собою «не б'ються». Що може говорити про те, що ці цифри рахують, керуючись неоднаковими алгоритмами.

По-друге, статистика з боулінгу, надіслана з Дніпропетровщини від 2-х управлінь ГУНП узагалі різниться. Достатньо побачити, що Управління превентивної діяльності зазначає, що за 2020 рік та за 6 міс. 2021 року «всі вказані протоколи склалися відносно батьків, за вчинення булінгу їх малолітніми та неповнолітніми дітьми». Натомість, Управління інформаційно-аналітичної підтримки надає інші дані: «за 2020 рік 17 осіб було притягнуто до адміністративної відповідальності, за 6 міс. 2021 – 9 осіб, з них за 2020 рік 11 батьків понесли відповідальність за діяння, вчинені малолітніми або неповнолітніми особами, за 6 міс. 2021 року – 4 батьків». Виходить, що десь залишаються «поза дужками» 6 покараних осіб у 2020 році та 5 – за 6 міс. 2021 року. Хто ж ці «небатькі»? Можливо, ці булери – учні (студенти), які є неповнолітніми, однак яким вже виповнилося 16 років, тому вони понесли адміністративну відповідальність? Важко сказати, бо, як вже зазначено вище, цифри від 2-х поліцейських управлінь Дніпропетровської області не співпадають.

По-третє, ані на Харківщині, ані на Дніпропетровщині до відповідальності за булінг не притягалися керівники освітніх закладів. Чи свідчить це про те, що шановні директори шкіл, ліцеїв, коледжів завжди своєчасно інформують поліцейських про випадки булінгу? Хочеться вірити, що так. Хочеться, але не віриться. Оскільки неодноразово доводилося чути про ситуації з булінгом, на які педагоги воліли «закривати очі», або не знаючи, як правильно реагувати на таке неподобство, або не бажаючи «псувати репутацію закладу».

До речі, слід зауважити, що жертвами (потерпілими) від булінгу іноді стають не тільки учні, але й викладачі. Хоча останні, зазвичай, воліють нікуди не скаржитися, побоюючись розголосу та поганої слави...

Підсумовуючи, зазначимо, що булінг – тривожна тенденція, що ставить під загрозу безпеку учасників освітнього процесу і, насамперед, дітей. Попередити булінг можна тільки шляхом об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін – педагогів, батьків і служб, що причетні до роботи з дітьми (ювенальної превенції, опіки та піклування, охорони здоров'я, державної системи безоплатної правової допомоги тощо). Також вагоме слово можуть сказати представники неурядових громадських організацій, що проводять правоосвітню роботу з дітьми та вчителями. А в протидії булінгу свою ефективну роль мають відігравати працівники правоохоронних органів.

1. Булінг по-різному рахують. URL : <https://sheriffua.org/news/analitichni-statti/buling-po-riznomu-rahujut>.

Шкотова Владислава Євгенівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

науковий керівник:

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри
адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАГРОЗИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

У наші дні багато людей всерйоз захоплюються Інтернетом. Однак на сьогоднішній день він надає величезну кількість неконтрольованої інформації. Нерідко підлітки підпадають під вплив соціальних мереж, що часто наповнені шкідливим контентом. Існують ігри альтернативної реальності, де дітям дають жорсткі та анархічні завдання, до них належать також числа групи про суїциди.

Небезпека Інтернету для дітей та підлітків, які мають схильність до суїцидальних настроїв, полягає в тому, що там пропонується дуже багато доступних способів самогубства; легко можна знайти організацію однодумців; виникає і зміцнюється переконання, що «це є вихід»; створюється ореол романтики навколо смерті та всього, що з нею пов'язано.

Анонімні адміністратори пропагують суїцид у соціальних мережах і схиляють до нього підлітків, відпрацьовуючи на практиці методику розхитування дитячої психіки, що не зміцніла, і переслідуючи при цьому корисливі цілі [1].

Жах від схилення дітей до самогубств у соціальних мережах охоплює не через свою наявність. І не лише механікою, що залучає дітей до кіл, які фільтрують готових до рішучої трагедії від неготових. Але тим, що інструмент комунікації не поняття, а образ. Образ кита, що викидається на берег, або двох людей, що стоять на краю даху. Ці картинки не припускають тлумачення, тому сила їх впливу збільшується в рази.

До інформації, забороненої для поширення серед дітей, належить інформація, що : 1) спонукає дітей до здійснення дій, що становлять загрозу їх життю та (або) здоров'ю, у тому числі до заподіяння шкоди своєму здоров'ю, самогубству; 2) здатна викликати в дітей віком до 16 років бажання вживати наркотичні засоби, психотропні та (або) одурманюючі речовини, тютюнові вироби, алкогольну та спиртовмісну продукцію, пиво та напої, що виготовляються на його основі, взяти участь в азартних іграх,

займатися проституцією, бродяжництвом; 3) обґрунтовує чи виправдовує припустимість насильства та (або) жорстокості чи спонукає здійснювати насильницькі дії стосовно людей або тварин, за винятком випадків, передбачених цим Законом; 4) заперечує сімейні цінності та формує неповагу до батьків та (або) інших членів сім'ї; 5) що виправдовує протиправну поведінку; 6) містить нецензурну лайку; 7) містить інформацію порнографічного характеру[2].

Окрім того, активна пропаганда вживання алкогольних напоїв серед підлітків за допомогою соціальних мереж є реальною загрозою для здоров'я молодого покоління. Алкоголізм – це страшна хвороба, а наркотики вбивають, але ми не говоримо дітям, що вони викликають почуття тимчасової ейфорії і що саме в цьому є небезпека. Про це вони дізнаються від однолітків, прочитають в Інтернеті, і тоді біда застане їх зненацька.

Ще однією з загроз, що можуть нести негативну інформацію, це так звані секти з відповідною насильницькою тематикою. Сектанти – вербувальники, які за допомогою соціальних мереж встановлюють довірливі відносини з підлітками, поступово набувають сильного психологічного впливу на свідомість молодих людей, що в подальшому може призводити до летальних випадків. Важливим у цьому контексті є розуміння таких загроз із боку батьків дитини, встановлення довірливих відносин, проста розмова та увага здатна зберегти ментальне, психологічне та фізичне здоров'я дитини.

Окрім перерахованих небезпек у цифровому середовищі, вони полягають у несанкціонованому доступі до паролів та іншої конфіденційної інформації, що має серйозні негативні наслідки [3].

Ураховуючи зазначене, зауважимо, що важливе значення має інформаційно-роз'яснювальна робота серед підлітків. Питання кібергігієни та кібербезпеки наразі є дуже актуальними. Ефективному запобіганню та протидії негативних наслідків користування соціальними мережами, як джерело загрози, зокрема, суїцидальної поведінки є створення безпечного цифрового середовища. Основна прерогатива повинна відводитись і суб'єктам владних повноважень, а саме – інспекторам ювенальної превенції. Основним пріоритетом усіх суб'єктів освітнього процесу (батьки, вчителі, психологи) є забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, підтримки та недопущенню Інтернет- та ігрозалежності у підлітків.

1. Веб-сайт Sputnik news (2017). Литва лидирует в Евросоюзе по количеству самоубийств. URL : <http://ru.sputniknews.lt/society/20170518/2991049/litva-lidiruet-pokolichestvu-samoubijstv-v-es.html>.

2. Відповідь на журналістський запит Інтернет-видання «Українська правда» до Національної поліції України з приводу надання інформації про кількість зареєстрованих самогубств у 2015 та 2016 роках. (27 лютого 2017 року).

3. Дитячі та підліткові суїциди: пам'ятка батькам. URL : http://school4-cono.ru/ramjatka_roditeljam_po_profilaktike_suicida.pdf.

4. Федченко Р. В. Інтернет – загроза життю. Як уберегти підлітка від страшної помилки. URL : <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog14/title-542>.

Шрамко Денис Максимович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З ДИТИНОЮ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ НАСЛІДКІВ НАСИЛЬСТВА

Захист дітей від насильства, попередження злочинів проти них є соціально-значущим та актуальним питанням, вирішення якого носить міждисциплінарний характер.

Що ж саме означає поняття насильство. Різні джерела охарактеризовують це поняття по-різному, але найпопулярнішим є таке : «Насильство – застосування силових методів, або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір. Тобто, будь-яке застосування сили щодо беззахисних.» [1]

На сьогоднішній день дитина може зіткнутися з насильницькими діями в будь-який час і в будь-якому місці: у школі, на вулиці. Навіть в родині дитина може не відчувати себе в безпеці, незважаючи на те, що даний соціальний інститут покликаний забезпечувати безпеку, що є необхідним фактором для нормального розвитку дитини.

На жаль, дуже багато випадків прояву застосування насильства щодо дитини їх батьками або родичами. Тому не дарма було створено такий соціально-правовий інститут як ювенальна превенція. Саме поняття ювенальної превенції (далі-превенція) означає врегульовану нормами права комплексну систему соціальних, економічних, виховних, психологічних і правових заходів впливу певного кола уповноважених суб'єктів на суспільство, сім'ю, окремих фізичних і юридичних осіб із метою усунення факторів, що детермінують девіантну поведінку дітей у будь-яких її негативних проявах[2].

Дуже багато дорослих, які підверглися насильству, стають дуже замкнутими та не надто схильними до розмов. А як почувається дитина, яка в своєму малому віці зазнала морального або фізичного насильства. Наприклад, від чужої людини, а тим більше, від людини, яку вона вважала близькою? Тому, аби здійснювати основне завдання превенції, а саме попередження та припинення випадків сімейного насильства, потрібно проводити так зване «інтерв'ю» з дитиною та профілактичні бесіди з її

батьками.

На нашу думку, для проведення інтерв'ю з дитиною, задля виявлення наслідків насильства, потрібно брати таку особу, яка знає як правильно підібрати підхід до дитини, зможе створити для дитини комфортні умови для спілкування, аби постраждала змогла повністю довіряти цій особі. Також потрібно розуміти, що після такого шоку дитина буде всіх і всього боятися та їй буде досить важко довіритися дорослому, а особливо ще й сторонній людині.

Звісно, у такому спілкуванні є дуже багато особливостей, яких потрібно дотримуватись. По-перше, на нашу думку, не потрібно відразу «завалювати» дитину питаннями про те, що трапилось із нею, як і хто це з нею зробив. Можна спочатку в грайливій формі привернути увагу дитини до себе, показати їй, що ти не ворог, у тебе немає на меті зробити їй боляче. Усю розмову потрібно вести спокійним голосом, не кричати та, основне, не сварити дитину за її дії. Тобто, потрібно встановити довірливі стосунки між дитиною та дорослим. Багато дітей не можуть розповісти дорослим про те, що сталося, оскільки бояться, що вони їм не повірять. Причина цих страхів криється в тому, що кривдник / агресор, як правило, авторитетніша та сильніша особистість, аніж постраждала дитина.

Другим етапом потрібно проявити до дитини співчуття, адже потрібно дати дитині відчуття того, що її чують та співчують їй. Далі слід поцікавитись у дитини про її самопочуття, можливо її, наразі, щось турбує та вона потребує допомоги з боку дорослих. Найчастіше, опісля таких діянь дитина може бути деякий час закритою, можливі навіть нічні кошмари.

Також, потрібно ще зазначити, чого слід уникати під час розмови з дитиною-жертвою чи свідком. Не варто відволікатися у процесі розмови з дитиною, адже так вона просто відчує себе непотрібною і зовсім закрийється в собі.

Не слід наполягати, щоб дитина розповіла правду з усіма подробицями, примушувати відповідати на поставлені питання, а особливо не потрібно засуджувати дитину за її відповіді, навіть якщо ви знаєте, що це – неправда [3].

Як висновок, потрібно сказати, що після насильства в бік дитини, вона буде дуже обережною до осіб, які захочуть з нею спілкуватися, тому потрібно бути з дитиною відкритим і тоді вона відчує, що вам можна довіритися.

1. Українська психологічна термінологія: словник-довідник. За ред. М.-Л. А. Чепи. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010.

2. Іщенко І. В. Система суб'єктів ювенальної превенції в Україні: адміністративно-правовий аспект. Правове забезпечення адміністративної реформи. Вісник Одеського державного університету внутрішніх справ, № 3, 2017. с. 81-84. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/3/22.pdf>.

3. Особливості спілкування з дітьми, які постраждали від насильства. Типовий алгоритм ведення діалогу з дитиною, яка постраждала від насильства// URL : http://vpu-4.at.ua/PDF/psiholog/osoblivosti_spilkuvannja_z_ditmi-jaki_po_strazhdali.pdf.

Щербина Дар'я Олександрівна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів досудового розслідування

науковий керівник:

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ПОЛІЦІЇ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Жорстоке поводження з дітьми привертає все більше уваги у всьому світі. На жаль, досить часто дитина є свідком домашнього насильства, що негативно погіршує її психологічний стан. Ураховуючи сьогоденні карантинні заходи та самоізоляцію в багатьох сім'ях почався масовий сплеск жорстокого поводження із дітьми.

На сьогоднішній день прояв насильства визначається як умисний фізичний чи психологічний вплив однієї особи на іншу, проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою. Такий вплив на особу здійснюється шляхом учинення певних умисних діянь. Особа, яка вчиняє насильницькі діяння, усвідомлює їх характер, передбачає наслідки цих діянь і бажає або свідомо допускає їх настання [1].

Концепцію «дитина – свідок, дитина, яка постраждала від домашнього насильства», було введено до українського законодавства й вона набрала чинності у 2018 році в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», де у статті першій визначено таке поняття: «дитина, яка постраждала від домашнього насильства – це особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства» [2].

Одним із органів, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, є підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України. Поліцейські даних підрозділів володіють спеціальними повноваженнями, що визначені законом України «Про Національну поліцію». До основних принципів роботи поліцейських відносимо такі функції: охоронна (надається перевага виховному впливу перед примусовими заходами), примирювальна (сприяє залагодженню конфліктів) та реабілітаційна (надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства).

Серед основних проблем виявлення домашнього насильства над дитиною можна віднести приховування таких дій, або необізнаність осіб щодо способів/шляхів звернення та повідомлення стосовно таких фактів. Отже, дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, що можуть загрожувати її життю чи здоров'ю, може бути виявлена: шляхом самозвернення до поліції або іншого державного органу з питань захисту дітей. Але проблемою є те, що батьки та діти навіть не мають гадки про такі центри та організації з допомоги. Вирішенням такої проблеми є співпраця працівників ювенальної поліції з дитячими садками, школами та інтернатами, або навіть проведення зборів за участі батьків, під час яких детально роз'яснюються такі питання: «Що потрібно робити, куди звертатися, якщо Ви стали жертвою чи свідком домашнього насильства?».

Поліцейський, який отримав повідомлення про факт жорстокого поводження з дитиною, незалежно від місця свого перебування, зобов'язаний негайно повідомити про це на лінію «102» і вжити відповідних заходів щодо припинення правопорушення; надати допомогу особам, які її потребують, установити та затримати осіб, які вчинили правопорушення, та охороняти місце події [3].

Політика ООН із питань правосуддя у справах, пов'язаних із участю дітей – жертв та свідків злочинів, наполягає, що відділи поліції зобов'язані мати «зелену кімнату». Їхньою метою є зменшення психічної травматизації дитини, яка постраждала від сексуального насильства чи стала свідком такого насильства. Така кімната облаштовується м'якими меблями, іграшками, книгами, дошками для малювання, тобто створюється домашня атмосфера, де дитина почуває себе у безпеці. Термін «методика зеленої кімнати» було затверджено Наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044 [4].

На сьогодні в Україні функціонують тільки 4 «зелених кімнати», що обладнані відповідно до стандартів, а саме: дві у м. Києві та по одній у м. Харкові та в м. Одесі. На жаль, на практиці «зелені кімнати» не використовуються в повному обсязі. Слідчі відмовляються проводити допити у «зелених кімнатах», мотивуючи тим, що немає чіткої норми у КПК України, відсутній прописаний механізм на рівні інструкції, тому, зазвичай, допит дитини продовжують проводити у своїх робочих кабінетах [5, 200].

На підставі вищевикладеного доходимо висновку, що для ефективного реагування на факти жорстокого поводження з дітьми, зокрема, домашнього насильства, поліції слід мати скоординовану багаторівневу систему та вдосконалений механізм реалізації законодавства в цій сфері на практиці. На нашу думку, методика «зеленої кімнати» обов'язково має бути введена у всіх відділках поліції. Дитині буде комфортніше та спокійніше в приміщенні, що спеціально обладнане для її психічного спокою та сприйняття, аніж у маленьких кабінетах слідчого поміж стосами кримінальних проваджень та різних речей, зовсім не схожих на ляльок та м'які іграшки.

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. ISBN 966-7492-00-1. URL : <https://leksika.com.ua/13761106/legal/nasilstvo>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

3. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: Наказ МВС України від 8 лютого 2019 р. № 100.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19 груд. 2017 р. № 1044. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32138.html.

5. Настільна книга слідчого (детектива). Коментар. Зразки та бланки процесуальних документів:практ. посіб. О.М.Бандурка, М.В. Лошицький, С. В. Петков, А.М. Подоляка. Київ : ЦУЛ, 2018. 277 с.

Ярошук Оксана Володимирівна
аспірант Дніпропетровсько державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ПРЕЗИДЕНТА З ПРАВ ДИТИНИ У МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ

Булінг – це нагальна проблема, що виникла багато років тому, однак, жорстокості таке цькування набуває саме в умовах сьогодення.

Найчастіше булінг проявляється саме у шкільному віці та у шкільному середовищі, що призводить до порушення права на освіту, що закріплене у ст. 53 Конституції України [1].

Лише упродовж 2019 року суди України розглянули 310 справ щодо булінгу, із яких у 122 винесено рішення про накладення стягнення.

Із огляду на таке загострення проблеми булінгу, як соціально-небезпечного явища, захист дітей під час навчального процесу набуває особливого значення та потребує уваги з боку спеціально уповноважених органів державної влади, зокрема, Уповноваженого Президента України з прав дитини або омбудсман (далі – Уповноваженого).

Чинне законодавство не містить визначення терміну «Уповноважений із прав дитини», у той же час, згідно з матеріалами Вікіпедії, омбудсман (від швед. ombudsman «представник») – посадова особа, на яку покладаються функції контролю за дотриманням законних прав та інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб.

У Декларації та Плані дій «Мир, придатний для життя дітей», що прийняті резолюцією S-27/2 спеціальної сесії Генеральної Ассамблеї ООН 10.05.2002 року голови держав-учасниць зобов'язалися прийняти заходи для

захисту прав кожної дитини у віці до 18 років. Зазначено, що діти – понад усе і найбільшу увагу слід приділити найкращому забезпеченню інтересів дитини. Жодна дитина не має бути забута, а отже не має бути жодної дискримінації. Саме вказаною резолюцією (п. 31) передбачено необхідність створення незалежного уповноваженого з прав дітей і забезпечення їх благополуччя [2].

Таким чином, інститут Уповноваженого Президента з прав дитини в Україні з'явився нещодавно. Правовий статус і повноваження Уповноваженого визначені лише указом Президента України №811/2011 від 11.08.2011, останні зміни до якого вносилися ще у 2015 році [3].

Саме інституція дитячого омбудсмана покликана забезпечити захист конституційних прав дитини і є ключовим інститутом демократичного суспільства.

Основними завданнями українського омбудсмана з прав дітей є:

1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;

2) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

3) здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати;

4) підготовка заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей;

5) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини.

Зазначені повноваження забезпечують лише здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо захисту прав дітей і не надають самостійності Уповноваженому, а тому, на сучасному етапі розвитку держави, потребують розширення та деталізації.

Омбудсман у справах дітей має відігравати важливу роль не лише у процесі ефективної реалізації конституційних гарантій захисту прав дітей, Уповноважений має піклуватися про дітей у межах освітнього процесу, у тому числі шляхом вирішення конфліктів, інформування, надання консультативної підтримки, участі в судових засіданнях, виконувати роль посередника, тощо.

Омбудсмана мають почути перш за все керівники закладів освіти. Він повинен використовувати свій досвід, набутий під час розгляду індивідуальних скарг, щоб давати рекомендації уряду з метою внесення змін

до законодавства та політики, а також реалізовувати інтереси дітей, підвищувати поінформованість спеціалістів сфери освіти стосовно прав дітей.

Для проведення ефективного моніторингу та захисту прав дітей Уповноважений повинен мати право на дієвість, а саме:

– розслідувати скарги про порушення прав дитини, мати доступ до документів, брати свідчення, а також без попередження відвідувати та інспектувати різні освітні інституції, незалежно від права власності;

– брати участь у справах щодо булінгу від імені дитини у випадках, коли вона сама цього не хоче;

– готувати та публікувати звіти щодо протидії та попередження булінгу, залучаючи громадськість;

– контролювати виконання керівниками закладів освіти антибулінгових програм та заходів із попередження булінгу.

Одним із найважливіших аспектів щодо діяльності Уповноваженого в Україні є поінформованість учнів навчальних закладів про такого представника та можливість самостійно подавати скарги (заяви) стосовно булінгу щодо них під час навчального процесу.

Таким чином, саме дитячий омбудсман має донести проблеми булінгу, у зв'язку із чим необхідно:

- прийняти закон, який би чітко визначив та розширив повноваження Уповноваженого Президента з прав дитини;

- створити регіональні представництва;

- надати дітям можливість самостійно телефонувати та звертатися до омбудсмана щодо ймовірних порушень їх прав;

- запровадити щорічні звіти про результати діяльності.

1. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.11.2020).

2. Декларація та План дій «Мир, придатний для життя дітей», прийнята резолюцією S-27/2 спеціальної сесії Генеральної Асамблеї 10 травня 2002 року. БД «Законодавство України». ВР України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b20#Text (дата звернення 30.11.2020).

3. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ Президента України від 11 серпня 2011 року № 811/2011 // БД «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011#Text> (дата звернення 30.11.2020).

Для нотаток

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ:

Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару
(м. Дніпро, 5 листопада 2021 р.)

Підп. до друку 22.03.2022 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Папір офісний. Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 15,50 Обл.-вид. арк. 16,25.
Тираж – 50 прим. Зам. № 01/22-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018